

The Project Gutenberg eBook of Häpeäpilkku, by Ludwig Anzengruber

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Häpeäpilkku

Author: Ludwig Anzengruber

Translator: Alpo Noponen

Release date: December 16, 2011 [EBook #38322]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HÄPEÄPILKKU ***

Produced by Tapio Riikonen

HÄPEÄPILKKU

Kirj.

Ludwig Anzengruber

Suomentanut Alpo Noponen

Kansan Romaanikirjasto 3.

Helsingissä 1908,
Suomalainen Kustannus-osakeyhtiö KANSA.

Hämeenlinna,
A. W. Leinosen kirjapaino 1908.

Ludwig Anzengruber, tämän romaanin kirjottaja, oli itävaltalainen runoilija, jonka elämäntyöstä, koko sivistyneessä mailmassa tunnustusta ja ihailua voittaneesta kirjallisesta toiminnasta voidaan lausua niinkuin oma kansanrunomme sanoo suomalaisesta soitosta, että se on "suruista tehty, murehista muovaeltu". Hän eli näet ahtaissa oloissa, sai kestää ankaran elämäntaistelun puutteita ja muita vastuksia. Mutta siitä huolimatta povessa palava tuli ajoi häntä eteenpäin sillä tiellä, jolla hänestä kehittyi suuri kirjailija, joka kansan elämän runollisen voimakkaana, tarkkana ja erinomaisen myötätuntoisena kuvaajana on kaikkein ensimmäisiä.

Hän syntyi Wienissä 1839. Isä oli pieni virkamies, mutta kuoli aikaiseen jättäen puolisonsa 5-vuotisen Ludwig-pojan kanssa elämään sillä 300 markan eläkkeellä, joka heille hänen kuoltuaan annettiin. Hellä äiti piti pojan kasvatuksesta niin hyvää huolta kuin mahdollista. Opetusta hän sai kansakoulussa ja alemmassa realikoulussa, mutta jo 14 vuorisena hänen täytyi lopettaa koulunkäynti ja ruveta ansiotoimeen. Hän pääsi erään kirjakauppiaan palvelukseen.

Niinä kolmena vuotena, joina hän tässä toimessa oli, hän paljoo innokkaammin luki kirjoja kuin niitä kaupitteli. Kun kirjakauppias ajoi vihdoinkin tällaisen apulaisen palveluksestaan, oli nuoren Anzengruberin sangen vaikea saada mitään tointa. Jonkun ajan kuluttua hän sai paikan eräässä Wienin esikaupungin teatterissa. Palkka oli kovin pieni, mutta hyvä äiti osasi silläkin tyydyttää hänen välttämättömimmät elämäntarpeensa. Nuorta Anzengruberia taas rakkaus runouteen ja näytelmätaiteeseen kiinnitti tähän toimeen, jossa hänellä ei kuitenkaan ollut juuri mitään menestystä. Hän liittyi sitten kiertävään näyttelijäseurueeseen ja vietti monta vuotta kuljeksijan elämää. Hän oli kunnioitettava toveri, sillä hänen elämäntapansa olivat puhtaat, äitiinsä hän oli edelleenkin hellässä suhteessa, rehellinen ja avomielinen kaikkia kohtaan. Mutta näyttelemisen ei häneltä ollenkaan luonnistunut, monina harjoitusvuosinaan hän siinä pikemmin meni taaksepäin kuin edistyi. Niiden kuluessa hän itse alkoi suunnitella näytelmiä, ja jo ensi yrityksillä hän näytti saavuttavan enemmän menestystä kuin näyttelijänä konsanaan.

Kun teatteriseurue, johon Anzengruber viimeksi oli kuulunut, teki vararikon, asettui hän äitineen Wieniin ja sai silloin kokea mitä suurinta puutetta, kunnes hänen onnistui saada joku vähäpätöinen toimi kaupungin poliisilaitoksessa. Sitä hoitaessaan hän kirjotteli juttuja sanomalehtiin ja poltettuaan aikaisemmat näytelmäkyhäyksensä alkoi äitinsä kehotuksesta laatia uutta kansanelämää kuvaavaa draamaa. Siten syntyi näytelmä "Der Pfarrer von Kirchfeld" ("Kirchfeldin pappi"), jolla oli suuremmoinen menestys ja joka nosti halvan poliisikirjurin suurten runoilijain riviin. Hänen asemansa muuttui nyt. Hän sai Wienin teatterilta vuotuisen määrärahan ja erosi poliisilaitoksen palveluksesta. Hän eli nyt kirjailijana Itävallan pääkaupungissa ja julkaisi näytelmän toisensa jälkeen; niistä on "Valapatto" suomalaisellekin yleisölle tuttu.

Kun kansannäytelmän runsaus näytti jo wieniläisiä kyllästyttävän, kääntyi Anzengruber romaanikirjailijan alalle. Hänen ensimmäinen suuri romaaninsa oli "Der Schandfleck", joka ilmestyi v. 1876 ja tarjotaan tässä suomalaisen yleisön käteen. Se julaistiin ensiksi "Heimat" nimisessä perhelehdessä ja sai yleisön ihastuksiinsa, vaikka Anzengruber teoksensa vahingoksi oli lehden toimittajan pyynnöstä suostunut muuttamaan sen loppua. On suomalaisen miehen ansio, että tämä erinomainen kertomus tuli sitten uudestaan muodostetuksi kirjailijan alkuperäisen suunnitelman mukaan. Professori *Wilhelm Bolin* Helsingistä tutustui v. 1876 Anzengruberin teoksiin ja ne tekivät häneen niin syvän vaikutuksen, että hän päätti koettaa pyrkiä kirjailijan tuttavuuteen ja siinä tarkoituksessa kirjotti hänelle. Siitä alkoi vilkas kirjeenvaihto ja ystävyys, jota ylläpitääkseen prof. Bolin kävi usein Anzengruberia tapaamassa. He keskustelivat tämänkin romaanin vaiheista ja kuinka kirjailija oli ollut pakotettu sitä muuttamaan. Ja keskustelulla oli ihmeellinen seuraus. Eräänä kauniina päivänä 1879 Anzengruber saa eräältä hampurilaiselta kauppiaalta 500 guldenia sisältävän kirjeen, jossa ilmaistiin suurta ihailua kirjailijan toimintaan ja pyydettiin, että hän kirjottaisi "Der Schandfleck" romaaninsa uudestaan alkuperäisen suunnitelman mukaan. Anzengruber suostui tarjoukseen ja sai työnsä suoritettuaan kaksinkertaisen palkkion. Hän oli siinä luulossa, että hän oli todellakin tekemisissä vain hyväntahtoisen hampurilaisen kustantajan kanssa, vaikka hänen helsinkiläinen ystävänsä edistikin näin hänen kirjallista toimintaansa. Anzengruber muodosti puheena olevan romaaninsa loppuosasta eri kertomuksen, joka nimellä "Toverit" on jo ennen suomeksi käännetty. Tämä nyt suomeksi ilmestyvä alkupuoli on romaanin voimakkain ja tärkein sekä täydellisesti itsenäinen osa. Sekin on alkuaan, kuten tottunut lukija kyllä huomaa, ollut aiottu draamaksi, mutta suuresti suunniteltua ainesmäärää on ollut mahdoton saada sopimaan näytelmän puitteisiin. Se pakotti näytelmäintekijän romaanikirjailijaksi, eikä tämä teos ole ainoa, jolla hän silläkin alalla on saavuttanut suuren runoilijan maineen.

Näytelmissään ja romaaneissaan on Anzengruber kansanelämän kuvaaja. Hän siirtää ihmisyyden suuret kysymykset ja elämän ristiriidat kansan pohjakerrosten keskuuteen, piirtää tyyneellä oikeudentunnolla ja miehekkäällä vakavuudella henkilökuvia, jotka, vaikka yksinkertaisen rahvaan keskuudesta kohonneina, ihastuttavat ja liikuttavat meitä ylevällä hengenaateludellaan, tunne-elämänsä rikkauksella ja uskollisella johdonmukaisuudellaan. Sen myöntäneet jokainen lukija tutustuttuaan tämän kertomuksen "vanhaan Reindorferiin", erinomaisella hellyydellä kuvattuun Leenaan y.m. Ihmisyyden herkin lämpimyys sykkää kaikissa hänen kuvauksissaan, käsittelivätpä ne sitten lapsuuden viattomia leikkejä myllypurolla, lemmentauksia orapihlajain verhoamalla kuutamoisella mäellä, eronhetkien katkeruutta tai kuoleman vakavuutta.

Anzengruber kuoli v. 1889. Neljä vuotta myöhemmin pystytettiin hänelle muistopatsas Wieniin. Hänen kootut teoksensa on hänen kotimaassaan julkaistu 10 niteessä. Muut sivistyskansat kokoavat myöskin rikkauksiensa joukkoon hänen henkensä kirkkaimmat helmet.

I.

Maantien molemmin puolin oli kumpuja. Ne laajenivat vähitellen ja yrittivät muodostaa vuorijonoa, joka kuitenkin jäi aivan matalaksi. Maantie oli oivallinen. Sen oikealla ja vasemmalla puolella kohosi taloja epätasaisena aitana; niiden välitse kulkeva tie oli kyläkunnan ainoa katu. Tuon tuostakin erosi siitä sivuteitä, jotka kiertelivät kumpujen lomitse. Siellä olevain yksinäisten talojen asukkaat luettiin kyllä samaan seurakuntaan, mutta kyläläisinä heitä ei pidetty. He asuivat — kuinka sanoisikaan? — rotkoissa, vuorensolissa. Tämä sanantapa antaisi kuitenkin näille matalahkoille kummuille liian suuren kunnian. Paikkakunnan rahvaan kieli oli osunut oikeaan sanoessaan, että sivutiet menevät "haudoille" ja että se ja se talonpoika asuu "Keski-", "Vesi-", "Heinä-" tahi jossakin muussa "haudassa".

"Keskihaudassa", puolisentunnin matkan päässä kylästä, oli pieni talo. Aurinko säteili vastassa olevan kummun yläpuolella ja muodosti jyrkkärajaisen kuvansa tiheillä varjostimilla peitettyihin talon akkunaruuuihin. Talossa oli muuten kaikki hiljaista ja rauhallista, ainoastaan keittiöstä, verhoakkunaisen asuinhuoneen vastapäätä, kuului silloin tällöin joko kiehuvan kattilan porinaa tahi tuliselle takan arinalle kuohuneen veden sähinää. Keittiössä hääreävä jätterä palvelustyttö päästi aina silloin ankaran varotusäänen: Sss! Hetkisen kuluttua alkoi hän laulaa hyristä ja jatkoi sitä, kunnes viereisestä huoneesta kuuluva tuskanhuuto muistutti häntä sopimattomasta menettelystä. Silloin hän mennä hipsutti huoneen ovelle ja nyökytti päätään kahdelle vaimolle, jotka puuhasivat hänen synnytystuskissa olevan emäntänsä luona. Oikeastaan heistä vain toinen oli toimessa, tuleva äitikummi; toinen, vanha, kyyristynyt eukko, joka katseli kummastelevan näköisenä suurilla elottomilla silmillään, istui aivan rauhallisena siinä lähellä odotellen, kunnes velvollisuus häntä kutsuisi.

Ulkona pihamaalla seisoj vanha mies. Kastetodistuksen avulla voi hän näyttää toteen, ett'ei hän vielä ollut jättänyt viidennen kymmenluvun ensimmäistä puoliskoa, mutta aika oli häntä niin pahoin runnellut, että tämä todistus olisi häntä kovin vähän hyödyttänyt. Hän ei liene sitä ajatellutkaan. Ja tuohon kastetodistukseen nähden olisi hänestä kenties ollut kaikkein parasta se, ettei papin olisi tarvinnut koskaan vaivata itseänsä kirjottamalla Josef Reindorferin nimeä kirkonkirjoihin.

Tämän talon omistaja, talonpoika Josef Reindorfer, se siis seisoj siinä pihamaalla häkkirattaiden luona, joiden eteen pieni ruskea hevonen oli valjastettu. Rattailla istui noin kuusitoistavuotinen voimakas nuorukainen ja hänen rinnallaan tyttönen, jolla lienee ollut ikää neljätoista vuotta. Ne olivat talonpojan lapsia.

Reindorfer otti piiskan, joka nojasi aisoihin, ojensi sen pojalle. "Alkaka nyt mennä. Sano terveisiä veljelleni ja aja varovasti! Ei ole kiirettä, teidän ei tarvitse" — lisäsi hän hämillään rykäisten — "palata ennen iltaa."

Poika nauroi. "Isä puhuu aivan kuin ei mitään tiedettäisi."

Tyttö punastui, katsoi alas rattaiden toiselle puolelle ja tyrkkäsi hiljaa kyynärpäällään veljeä kylkeen.

"Luulet kai paljonkin tietäväsi", murahti talonpoika.

"Isäkin saisi tuolla iällä olla ymmärtäväisempi", lausui poika rohkeasti.

Vanha mies tempasi tadikkohangon, aikoen vastata sillä. Mutta hän malttoi mielensä, heitti poikaan kiukkuisen silmäyksen ja löi hevosta, joka säikähtyen syöksyi veräjältä ulos vetäen rattaat muassaan.

Tyttö parkaisi ja nuorukainen kiroi. Kun veli oli saanut hevosen rauhotetuksi, sanoi hän sisarelleen: "Muuten tämä talo elättää yhdenkin lapsen töin ja tuskin. Sinä olit jo liikaa, sillä onhan sinulle myötäjäiset varustettava, nyt tulee kolmas, joka sitä syö ja kuluttaa ja jakaa sen meidän kanssamme."

Hän purki tunteensa piiskan iskuun, ja tyttö, joka näytti olevan yhtä mieltä veljensä kanssa, vastasi häntä koskevaan huomautukseen ainoastaan pilkallisella sysäyksellä.

Reindorfer oli sulkenut veräjän ajajien jälkeen ja asteli nyt hitaasti puutarhaan. Kun hän kulki keittiön ohi, tuli palvelustyttö portaille ja hymyili hänelle; hän katsoi tyttöön vakavasti, kääntyi päätään puistaen pois ja kulki edelleen. Puutarhassa oli viiniköynnösten ympäröimä lehtimaja. Hän istuutui siellä rahille, nojasi kyynärpänsä pöytää vastaan ja katsoa tuijotti hiekkakäytävää pitkin.

Auringon säteet välkkyivät viiniköynnösten leveillä lehdillä, ja puutarhan takana oleva niitty uhkusi tuoreinta vihannuutta, ulottuen kummun harjalle asti, jossa tumma havumetsä sen reunusti. Ruohossa, pensaissa ja puissa oli vilkasta elämää, ryömimistä, viserrystä ja surinaa, ilma oli täynnä laulua ja siipien väikettä. Kaikki tämä oli auringonpaisteen, sen valon, lämmön ja väriloiston vaikutusta. Monta kertaa ennen oli Reindorfer tuntenut sydämensä laajentuvan *tällaisilla hetkillä* katsellessaan nurmen kirkasta vihreyttä ja kuullessaan lintujen riemukasta laulua. Miksikä tänään ei niin tapahtunut, vaikka suloinen ilma tarjosi niin runsaasti elämäniloa ja toiminnanrohkeutta ja vaikka kirkas valo tahtoi väkisinkin hälventää mustat murheet? Miksi hän ei mennyt pihan ylitse keittiöön, hiipinyt sen läpi verhoakkunaisen huoneen ovelle ja kuunnellut siinä? Palvelustyttö ei olisi häntä ilmaissut eikä ollenkaan ihmetellyt, että hän niin teki, tahtoihan hän äskeisellä hymyilyllään osottaa ymmärtävänsä häntä, — miksi hän siis pysyttelihe näin kaukana?

Vanha mies liikahti pari kertaa neuvotonna. "Pitäisihän kenties mennä katsomaan, ett'ei herättäisi huomiota. Kunpa voisi teeskennellä niin, ett'ei kukaan älyisi, vaan jokainen uskoisi! Kenties koko maailma ainoastaan teeskentelee näyttämällä kaikkea hyvänä ja kauniina; tuskinpa lie totuutta auringonpaisteellakaan ja liehuvassa lintuparvessa. Valoisa päiväkin voi olla sisimmältä olennoltaan toisenlainen kuin meille uskottelee, enkä minä tänään luotakaan siihen".

Niin, hänellä oli hyvät syynsä olla poissa, mutta hän ei voinut niitä kellekään ilmaista, sillä talonpoikakin valvoo kunniaitaan ja arvoaan seurakunnan ja naapurien keskuudessa. Hän ei tahtonut herättää huomiota, ett'ei ruvettaisi syitä tutkimaan, ja sentähden hän tahtoi nyt mennä tiedustamaan, ett'ei kukaan aavistaisi sitä, josta hän, Josef Reindorfer, oli aivan varma.

Lapsi ei ollut hänen!

Jospa hän voisi oikein teeskennellä! Mitä tänään tapahtuu, oli jo kauan edeltäpäin tiedetty, aina siitä päivästä saakka, jolloin ei enää voitu salata, että hänen vaimonsa oli unhottanut itsensä, ja jolloin hän ainoastaan suurella vaivalla saattoi asettaa luontonsa ja säästää vaimonsa pahoinpitelyltä. Hän aikoi ensin pakottaa vaimonsa tunnustamaan kaikki, mutta tämä vaiken i auttamattomassa ja neuvottomassa häpeässään, ja kun vaimo sitten hiukan rauhottui, ajatteli mies, ett'ei hänen tarvitse kysellä sitä, minkä hän hyvin tiesi. Eikö hän viime syksynä pitänyt pari päivää vieraanaan lomalla olevaa sotamiestä, "Vesihaudan" myllärin poikaa, josta kukaan ei voinut hyvää uskoa ja joka vähän aikaa sen jälkeen oli kaupungissa vielä yhden vaimon onnettomuuteen vienyt? Tähän asti hän oli luullut, että hän ihmisten epäluuloja välttääkseen voi vaikean hetken tullessa hillitä itsensä, mutta kun tuo hetki nyt oli tullut, hän ei voinut mitään rintaa ahdistavalle tunteelle.

Niin istui hän siellä ulkona puutarhassa, katsoa tuijotti hiekkaan eikä uskonut kirkkaaseen päiväänkään. Tuon tuostakin huokasi hän niin raskaasti, että — kansan puhetapaa käyttäen — "sydän oli haljeta". Tämä vimmastutti häntä, sillä joka huokaisulla hän tuns i ruumiillista tuskaa. Hän ei ollut sitä ennen huomannut, mutta nyt tuntui kuin olisi kaikki hänen rinnassaan kokoon hyytynyttä, tyhjää, ja kuin sitä ulkoapäin raskas paino ahdistaisi pakottaen rintakehän luhistumaan tyhjään sisustaan. Tätä tunnetta hän ei voinut voittaa. Hän huokasi taas.

"Minkäpä sitä voi, kun veri vetää, vaikkapa olisi ymmärtäväinen olevinaan ... ei mitään!" Niin voi vaimokin sanoa. Hän ei tietenkään koskaan ajatellut sellaista eikä nyt itsekään tiedä, kuinka sellainen teko oli mahdollinen. Mutta mihin ihminen kelpaa, jollei hän voi itseensääkään luottaa? Silloin ovat uskollisuus ja luottamus houkkamaisuutta. Minkätähden on avioliittokaan sakramentti, jos ihmiselämä voi näin luvattomastikin alkaa? Eikö olisi oikein ja tuolle pienokaiselle parasta, jos minä hänet kuristaisin? Hänen kätensä puristuivat suonenedon tapaisesti ... ja hän oli näkevinään lapsen edessään välinplttämättömine suineen ja suunne kummastelevine silmineen. Hän veti kätensä koukkuun ja ajatteli rikollista äitiä. "Kaksikymmentä vuotta hän on jaksanut olla, nuorena ei hänessä ollut mitään syytä, hänen piti säästää vanhalle ijälleen. Minä en tiedä, mitä tehdä, pyhä Jumala, en tiedä! Me olemme olleet aina hyvät toisillemme, hän on itse sen usein sanonut, hänellä ei ole mitään valittamista. Kaksikymmentä vuotta, kaksikymmentä vuotta olemme me eläneet kunniallisessa sovussa, ja silloin hän jonkun kurjan kulkijan vuoksi unohtaa miehensä sekä lailliset lapsensa, eikä viivy kauan ennenkun tässä kodissa juoksentelee elävä häpeäpilkku, perheenjäsenenä muka ikäänkuin hänellä olisi siihen oikeus! Sitä hänen ei olisi pitänyt minulle tehdä, sitä hänen ei koskaan olisi pitänyt tehdä!" Hänen katseensa tuli epävarmaksi ja hänen suupielensä vapisivat. Hän nousi ja pyyhkäsi pöytää kovalla, känsäisellä kourallaan. "Kaikki on mennyttä!"

Hän meni takaisin pihamaan yli.

"Uskollisuus ja luottamus ovat pelkkää houkkamaisuutta."

Kun hän saapui koirakopin kohdalle, yritti kahlekoira hypätä häntä vastaan, mutta hän ajoi sen potkaisulla koppiinsa. Hänessä heräsi kuitenkin heti säälintunne koiraa kohtaan. "Vahti se!" huusi hän ja taputti polveansa.

Koira oli peloissaan ja ryömi olkien sisään. "Tule tänne! Tule!" Koira totteli ja Reindorfer hiveli kädellään sen leveää otsaa. "Niin, niin, sinä olet kunnan Vahtini, kyllä sen tiedän", sanoi hän, samalla kun koira teki hänen edessään kömpelöitä hyppyjä. "Sinuun saa luottaa. Sinun on helppo olla, mikä olet. Eikä sinulla ole paljon ikääkään, tuskin kahtakymmentä vuotta! Sinä olet vain tyhmä eläin ja siksi jätät ... mutta hyvä koira!"

Hän kumartui ja tyyntytteli yhä enemmän veikistelevää koiraa. Silloin palvelija astui rivakasti yli pihamaan, pysähtyi hänen kohdalleen ja sanoi: "Isäntä, nyt se on saatu, tyttö on."

Reindorfer säpsähti, katsoi ylös, siristi silmiään, mutisti suutaan ja nyökäytti nopeasti päätään kaksi kertaa. Hän uskoi hyvin suoriutuneensa, sitä ei voitu selittää muuksi kuin tyytyväisyyden ilmaisuksi saapuneen sanoman johdosta. Ainakin palvelustyttö sen siksi käsitti; hän riensi keittiöön, avasi kamarin oven ja virkkoi nauraen: "Isäntäkin jo tulee!"

Reindorfer tuli, ja lähestyi vuodetta parin askeleen päähän. Vaimoonsa katsomatta hän lausui: "Olen iloinen, kun kaikki on hyvin."

Lapsi pantiin hänen käsivarrelleen. Se kirkui kovasti sekä näytti terveeltä ja vahvalta.

Siinä se siis oli. Sillä ei ollut tunnusta eikä merkkiä ... lapsi kuin lapsi.

"Saakoon hän elää!"

Talonpoika pudisti päätään, hänen kätensä vapisivat pienokaista kannattaessa, ja synnyttävä pyysi kiireesti lasta takaisin.

Kun hän oli muutamalla sanalla kiittänyt kumpaakin vierasta vaimoa "ystävällisestä avusta", etsi hän tupakkavehkeensä ja meni ulos. Keittiössä hän sytytti hiilellä piipun, painoi sitten sen kannen kiinni, ja meni yli pihamaan maantielle, jossa hän käveli kuin unissaan.

Sekavina, vaihtelevina kuvina tulivat vanhan miehen mieleen hänen elämänsä muistelmat. Hän kokoili ja tutki niitä, niin kaukaisempia kuin lähempiäkin, kaikkia kärsimyksiään ja nautintojaan, pahoja töitään ja hyviä harrastuksiaan, ja hän koetti niitä punnita toistensa rinnalla. Sillä ihmisen töillä ja elämäkokemuksilla täytyy toki jotakin merkitystä olla. Ilojen ja surujen, kunnollisuuden ja vääryyden täytyy toki vastata toisiaan! Mutta hänen laskustaan ei tullut tasaisia summia.

Hän ei tiennyt, miksi hän oli jättänyt talonsa pihan ja astui nyt kiivaasti maantietä pitkin. Hän seisahtui äkkiä ja kuunteli: lähestyvien rattaiden jyrinä saapui hänen korviinsa. Hän tointui ja huomasi kulkeneensa lapsiaan vastaan. Hän huusi heille, että he seisauttaisivat hevosen ja ottaisivat hänet keskeensä istuinlaudalle. Niin tapahtuikin.

"Mitä kuuluu kotiin?" kysyi poika.

"Olette saaneet sisaren."

Enempää hän ei sanonut, eivätkä lapset enempää kysyneet, ja niin he ajoivat äänetönnä eteenpäin.

Iltahämy peitti seudun.

Kun he saapuivat sille paikalle, missä "Vesihaudalta" tuleva tie yhtyi heidän tiehensä, tulla rytisivät sieltä toiset rattaat, joista huudettiin: "Pysähtykää, hyvät ihmiset, että minä pääsisin edelle!"

"Eikö se ole myllärin renki?" kysyi Reindorfer. "Mihin on sellainen kiire?"

"Pappilaan. Myllärillä ei ole pitkiä aikoja! Hyvää yötä!"

Rattaat riensivät heidän ohitsensa, ja ennenkun he ehtivät pihansa veräjälle, olivat ne jo kauan olleet kuulumattomissa.

Pihalta johtivat portaat ullakolle. Niitä kannatti patsas. Patsaan ja portaiden välissä olevassa "suojassa" oli pöytä. Sille palvelija kantoi nyt illallisen talonpojalle ja hänen työvälleen. Sinä iltana syötiin tavallista myöhempään.

Nuori Reindorfer meni tervehtimään äitiään ainoastaan oven luota, mutta tyttö kiiruhti hänen sivutsensa kehdon.

Äiti vastasi lastensa tervehdykseen ja kääntyi sitten seinään päin.

Kun poika sulki oven jälkeensä, lausui tyttö kumartuen kehdon yli: "Sepä on pikku pahanen! Sellainenko minäkin olin?"

"Kaikki ovat olleet sellaisia."

Tyttö kuuli vastauksen epäilevästi hymyillen.

"Hyvää yötä, äiti!"

Lapsivaimo oli yksin — ja sitä hän halusikin.

Aterian ja ruokarukouksen jälkeen Reindorfer ilmoitti palvelustytölle, että tämän oli ensi yönä maattava keittiössä ollakseen tarvittaissa emännän apuna. Mutta kun hän luuli, että hänen vaimonsa ennen kaikkea tarvitsi lepoa ja hiljaisuutta, tahtoi hän itse maata lasten luona ullakossa.

Talo näytti kuutamossa vieläkin rauhallisemmalta kuin päivän valossa; sillä sen asukkaat olivat kaikki menneet levolle. Unen lumous oli lamannut aistimet, joiden välityksellä kaikki kiihottavat tunteet, ilot ja kärsimykset pääsevät ihmissieluun. Niinkuin äiti hellästi korjaa väsyneiden lastensa leikkikalut, niin unikin raivaa pois kovan todellisuuden, ja samalla kun me elämämme lyhyttä säikähtäen lapsellisesti soimaamme sitä, että se katkoo ja vähentää kerkeää aikomamme, jakaa se päivittäin meidän kanssamme elämän kuorman. Kukapa jaksaisikaan kauan keskeytyksettä kantaa enemmän tuskaa kuin riemuakaan.

Hälinä on muuten voimaton vihollinen, mutta kun se saa liittolaisekseen nukkuvan sielun oman rauhattomuuden, ajaa se unen silmistä.

Eikö joku ajanut kiireesti ohitse? Rattailla istuvalla täytyi olla lyhty, koska valon häivä sattui ikkunoita peittäväälle verholle.

Reindorferin vaimo heräsi ja kuunteli. Kuinka hiljaista siellä oli! Hän oli tottunut kuulemaan miehensä säännöllisen hengityksen huoneen toiselta puolelta, nyt havaitsi hän vain hänen koskemattoman vuoteensa tumman hahmon. Hän hapuili käsillään ... siinä oli kätkyt ja kätkyessä lapsi, liikkumatta, äänetönnä ... toivoko vai pelko sai hänen lapsen ruumista hivelevän kätensä vapisemaan? Hän tunsu lämmön ja erotti vienon hengityksen. Hän veti äkkiä käsivartensa peitteen alle — tunsiko hän inhoa vai iloa? Tiesikö sitä itsekään? — Inhoten itseään, kaikkea sitä, mitä oli tapahtunut ja mitä oli odotettavissa, painoi hän kiivaasti kasvojaan tyynyä vasten, ja hänen silmänsä kostuivat. Itsensäkö vai lapsensako vuoksi hän itki? Voiko hän koskaan rakastaa tätä lasta, kuinka viaton se lieneekään? Sillä niin kauan kuin se eli, syytti se äitiään; se oli aina hänelle, niinkuin Reindorfer oli sanonut, häpeäpilkku.

II.

Reindorferin talon ohitse kiiruhtaneet rattaat pysähtyivät "Vesihaudan" myllärin asunnolle. Renki saattoi virkapukuista pappia, joka astui niiltä alas suojellen varovasti rippileipä-rasiaansa. Suntio, jolla oli laukku ja jolle siitä oli jonkun verran haittaa, laskeutui neuvokkaasti takaistuimelta ja kulki tietä näyttäen edellä kuistiin, johon talonväki oli kokoontunut. Soitettiin pientä kelloa, läsnäolijat laskeutuivat polvilleen, pappi antoi heille siunauksen ja meni sitten kamariin kuolemaisillaan olevan myllärin luo. Vuoteen vieressä valvoi vanha palvelijatar, joka nousi ylös ja suuteli hengellisen miehen kättä.

"Hän on kovin paatunut, teidän arvoisuutenne", kuiskasi hän valittaen ja viittasi sairaaseen, "kovin paatunut."

Viitattiin, että hänen oli poistuttava.

Pappi ja kuoleva olivat kahden.

Sielunpaimen oli vankka, keskikokoinen, nuori mies. Tuntuvaan lihavuutensa takia näytti hän kuitenkin pieneltä, ja kaksinkertainen leuka antoi hänelle jonkinlaisen velttouden vivahduksen, jota hänen elävät silmänsä ja vilkkaat liikkeensä kuitenkin vastustivat. Hän astui suoraan pöydän luo ja otti hetkiseksi kaihtimen lampun edestä nähdäksensä paremmin sairaan, joka suljetuin silmin makasi vuoteellaan. Värillistä tyynynpäällystä vastaan ilmenivät jyrkästi hänen sisäänpainuneet ja terävät kasvopiirteensä, kuihtuneet käsivarret retkottivat peitteellä, sormien päät vaan silloin tällöin heilahtelivat.

Sairas huomasi, että häntä katsellaan, ja hän piti tarpeellisena ilmaista valvovansa. "Gundel", sanoi hän käheästi, "Gundel" — se oli hänen hoitajattarensa nimi — "on varmaankin valittanut, että minä hänestä rukouksen liian vähän. Mutta se ei enää autakaan, ei, ei se auta enää; jospa nyt edes sakramentti

auttaisi."

Pappi astui vuoteen luo:

"Herlinger, tunneteko te minut?"

"Oikein hyvin, teidän arvoisuutenne. Minä lähetin teitä noutamaan, että te voitelisitte minut. Lääkäri sanoi, ettei hän voi enää mitään tehdä, ja siksi pitää teidän nyt koettaa taitoanne. Olen tuntenut useampia, jotka parikin kertaa ovat sakramenttia nautittuaan joksikin aikaa voimistuneet, vaikka olivat jo menehtymäisillään. On kuin ei kuolema voisi oikein kiinni pidellä, sittenkun ruumis on rakkaalla siunauksen öljyllä sivelty — hihhi — livahtaa pois."

"No niin, Herlinger, jos Jumala tahtoo, hän kyllä voi lisätä teille vielä ikää, mutta viimeisen voitelen sakramentti ei vaikuta mitään hänen iäiseen päätökseensä."

"Ja miksi ei? Mitä varten meillä sitten ovat pyhät armonvälikkappaleet, jos ne eivät häneen vaikuta, kun rukoukset eivät enää riitä? Sitä varten ne ovat, kyllä minä tiedän, enkä minä niitä hylji, sillä niin on sääntö: 'Syö lintu tahi kuole!'"

"Tiedättekö te, mitä puhutte, Herlinger? Te ehken kiihotutte puhumisesta?"

"Ei, ei, teidän arvoisuutenne. Minun täytyy haastaa yhteen sysyyn, sillä monenlaiset ajatukset risteilevät päässäni. Mutta minä en päästä itseäni sekaantumaan, ja kun minä johonkin erityiseen asiaan pysähdyn, tiedän kyllä, mitä siitä ajattelen."

"Hyvä! Mutta silloin teidän, mylläri, täytyy myöskin voida kuunnella, mitä minulla on teille sanomista."

"Minä olen täydessä tajussa, miksikä sitten en voisi olla tarkkaavainen?"

"Huomaan olevanne sopimattomassa mielentilassa, Herlinger; ei niin valmistauduta pyhää kuolinsakramenttia nauttimaan. Teidän pitää saada toisenlainen käsitys, muuten en voi sitä teille antaa."

Sairaana sänky vapisi, sillä hänen tuskansa tärisytti lamautuneita jäseniä. "Teidän täytyy!" huusi hän, "teidän täytyy! Minä olen seurakuntalaisenne, olen aina suorittanut saatavat, antanut mielelläni yli määränkin. Te olette ottanut rahani, teidän täytyy! — Ettehän te, teidän arvoisuutenne", lisäsi hän rukoillen, "voi omantuntonne tähden jättää minua tähän makaamaan koettamatta auttaa."

"Sepä se juuri on, Herlinger; te luulette voivanne jäädä elämään, kun saatte kuolinsakramentin, ja sentähden te haluatte sitä. Teiltä puuttuu kristillinen Jumalan tahdon alle antautuva mieli; luulette, että voitte jollakin pakolla saada itsellenne Jumalan armon, te ette tahdo armonvälikkappaleita, vaan ihmekeinoja ja niitä minulla ei ole. Pyhää toimitusta en voi sallia väärinkäytettävän; olisi Pyhän pilkkaamista, jos antaisin viimeisen voitelen henkilölle, joka pettää itseään sillä ajatuksella, että hän saa sen vielä kerran tahi kahdesti jälkeenkäin päin."

"Älkää nyt heti panko niin pahaksenne, arvoisa herra. Luonnollisesti te tunnette nämä asiat paremmin kuin minä, ja teidän on sanottava, mitä minun on tehtävä, että toivoni täytyisi."

"Jos te, mylläri, katsotte kuihtunutta ruumistanne, niin ymmärrätte, minkä verran teillä on toivomista, ja että te jotakin muuta varten Jumalan laupeutta tarvitsette."

"Pyydän, ett'ette pahastu, — mutta ajatukset menevät usein omia teitään, — ymmärrän jo, Jumala on sovitettava, että hän antaisi itse kullekin menestystä; pitää pysytellä hänen ystävänään, muuten hän lähettää raesateen vainiollemme ja monenlaista muuta kärsimystä ja murhetta. Mutta minä arvelen, ettei hän enempää voikaan. Jos minun elämäni täytyy loppua, mihin häntä sitten tarvitsen? Kun kerran on kuollut, niin kuollut on."

"Te, Herlinger, olette yksi niitä, jotka pelkäävät Jumalaa samoin kuin perkelettä, ja siksi te tahdotte nähdä Jumalan vallan loppuvan. Mutta minä sanon teille, että Jumalan valta ja kunnia loistaa yhtä kirkkaasti eläville ja kuolleille, eikä kukaan ole varma, elleivät hänen silmänsä kerran niitä näe. Sillä niinkuin ihminen ei tiedä, mistä hän tulee, hän ei myöskään tiedä, mihin hän menee. Enkä minä tahdo kiusata kaikkivaltiasta sillä, mitä hän voi vielä minulle tehdä ja mihin minä häntä tarvitsen, sillä ajallisuuden jälkeen alkaa ijankaikkisuus."

"Uskooko teidän arvoisuutenne sen?"

"Miksi sanoisin, jos en uskoisi?"

"Hyvä, teillä ei ole mitään syytä. Mutta kuitenkin — kaikki eivät uskalla puhua, mitä ajattelevat; on

pysyttävä siinä, mihin virka vaatii. Tunsin asianajajan, joka todisti, ettei hän voi totuudella elää."

"Sokaistu ihminen! Jos nyt teille tarjoaisin kirkon lohdutusta, mikä olisin muu kuin asianajaja, joka ei tahdo valmistuksetta ja puolustuksetta päästää teitä Jumalan tuomioistuimen eteen? Mutta minuakaan ei silloin totuus pitkälle auttaisi, sillä en uskalla sallia sitä, että teidän syntinne ja rikoksenne kiihottavat Jumalan ankaraa vanhurskautta. Minun täytyy ne armonvälikkappaleilla pois pyyhkiä, että voisin Jumalan armoa teille anoa."

"Niin, niin, oikein on, että niin teette, se ei vahingoita, jospa vain hyödyttäisi! Mutta te, arvoisa herra, teette itsekkin niin — päästätte joka pääsiäinen ihmisparan synnit ja sitten kuitenkin ahdistatte häntä taas kaikesta. Jos niin on määrätty tapahtumaan, pysyy kai tuomio lujana, ja mitä rukoukset ja ristin luo ryömimiset silloin auttavat?"

"Eivät ne autakaan ilman todellista ja — missä vielä sovittamisen tilaisuutta on — teoissa ilmestyvää katumusta. Mutta, Herlinger, mistä se johtuu, että te mieluummin taivutte kovan rangaistuksen ja Jumalan ankaran tuomion alaiseksi kuin luotatte hänen laupeuteensa ja armoonsa?"

"Niin, se on sillä tavalla, että kohtalon iskut ovat sattuneet minuun niin nopeaan toisensa jälkeen, kuin olisivat ne tulleet välttämättömyyden pakosta. Minulla ei ole koskaan ollut onnea välttää uhkaavaa kurjuutta, en koskaan ole päässyt ahdingoista niinkuin monet muut, joita suojelusenkeli on näyttänyt taluttavan kädestä. Kun aina kaikissa tiloissa on avuttomana, niin huomaa kyllä, ettei ole voinut mitenkään estää sitä, minkä täytyy tapahtua. Ja kun Herra Jumala on ihmisen kohtalon määrännyt, niin on oltava iloinen, jos voi häneltä niin paljon kerjätä, ettei hän tee sitä kovin raskaaksi. — Pienenä poikana kadotin äitini, isäni otti pian nuoren vaimon, ja kohta tuli velipuolikin maailmaan. Luonnollisesti kaikki kolme liittyivät minua vastaan, äitipuoli lapsensa tähden, isä äitipuolen tähden, ja pieni velipuoli seurasi näiden molempien esimerkkiä. Perintöoikeuteni myllyyn herätti minua vastaan tämän yhteisen vihan. Sitä en silloin vielä tietänyt, sillä eihän niin nuorella iällä ole vielä ymmärrystä. Mutta sitä kipeämminhän se koski, kun syytä käsittämättä tunsin lemmitöntä sysimistä. — Sellaisissa oloissa minä kasvoinkin; kotona en saanut tuntoa mitään hyvää, enkä muuallakaan huvia löytänyt. Muut vanhat ihmiset nauroivat poikiensa mellakoille ja sanoivat, että kyllä nuoret talttuvat, kun särkevät sarvensa; mutta isäni sanoi, että minun on pysyttävä alallani, jos tahdon säästää nahkaani. Toiset huomasivat pian, että minä kadehdin heitä, ja he valelivat minua pilkkatulvalla. Uhmasta heitä vastaan aloin minä viettää salaa hurjempaa elämää kuin he julki. Salateillä tapaa kyllä tovereita, eikä niiden kunniallisuudesta välitetä; sellaista pikaista tuttavuutta varten on jokainen tarpeeksi hyvä."

Pappi liikkui kädellään sängyn peitettä. "Kuulkaa, Herlinger, teidän täytyy myöntää, ettei se ollut kiitettävä eikä hyvä teko; minusta ei teidän pitäisi olla vaikea sitä katua."

"Ei suinkaan, teidän arvoisuutenne, tällaisia ajattelemattomuuden syntejä voi vilpittömästi surra. Kukapa tietää eikö tilani ilman niitä olisi toisenlainen — tokkopa tässä sairaana makaisinkaan? Muuten minä kerran aioinkin keskeyttää rajun elämäni, mutta niin ei saanut tapahtua. Se oli siihen aikaan, kun Katri Weninger tuli tänne myllylle palvelukseen. Häneen nähden minulla oli rehelliset, suorat aikomukset, minä pidin häntä hyvin rakkaana ja iloitsin, että olin kerrankin tavannut sydänpäpyseni. Millaisen lopun meidän lempemme sai, sen vielä useat paikkakunnan asukkaat muistavat. Isäni pyysi papin ja pormestarin avukseen. He jättivät tytön, joka oli siunatussa tilassa, poliisien haltuun. Nämä noutivat hänet myllyltä, panivat hänet samaan joukkoon vankien ja löysäläisten kanssa sekä lähettivät kotitienoolleen. Sittemmin en ole tätä nais-olentoa nähnyt. Isäni kutsui minut sitten luoksensa, ja ilmotti, ettei hän ollenkaan estä minua naimisiin menemästä, ja nyt juuri olisi siihen sellainen tilaisuus, joka hänestä tuntui varsin suotuisalta ja pitäisi minullekin kelvata. Isä tiesi, mistä lintu oli pyydyttävä, naapurikylän rikas mylläri antaisi tyttärensä minulle, ja saattaisinko minä häntä halveksua? Isäni jättäisi häpäivänäni myllyn minulle ja muuttaisi vaimonsa ja lapsensa kanssa appivanhempiansa luo, koska nämä halusivat antautua vanhuuden lepoon. Suostuisinko minä tähän kaikkeen? Minä vastasin: en, — ja vaikkapa hän olisi kruununperijätärtä puolisoikseni tarjonnut, olisin minä sanonut samoin voidakseni ärsyttää häntä, ja luulen, että siihen se olisi jäänytkin. Mutta hän näytti minulle tilikirjansa ja muistiinpanonsa, eikä meidän tarvinnut kauan laskea ennenkun näimme, kuinka kurjasti äitipuoli voi taloutta hoitaa. Minulle ei tulisi isäni jälkeen pienintäkään perintöä. Ennen vuoden ja vuorokauden kulumista saattoivat velkojat ajaa meidät pois asunnostamme, ja silloin täytyisi minun köyhimmän muonamiehen tavalla tehdä työtä leivän tähden. Jos tahdoin säilyttää myllyn Herlingerin suvulla, jolla se oli jo satasen vuotta ollut, ei siihen ollut muuta keinoa kuin naida rikkaan myllärin tytär, ja niin minä teinkin. Omaiseni muuttivat pois, ja jos muutama onnen rahtu olisi voinut seurata vaimoni mukana, niin kyllä sille olisi tilaa ollut. Sain hänen kanssansa paljon rahaa, se minun on myönnettävä, mutta vähän siunausta. Huomasin pian, että olimme yhtäläiset; toisella oli samat virheet ja puutteet kuin toisellakin, eikä silloin kumpikaan tahtonut tehdä parannusta, syytti ja soimasi vain toista niistä vioista, joita ei halunnut itsessään huomata. Hän ei ollut minua parempi. En sano, että hänkin olisi viettänyt kevytmielistä elämää, mutta hän ei ollut minua parempi ja naisten täytyy aina olla parempia kuin miehet, muuten he eivät kelpaa minnekään. Se oli surullinen havainto, sillä sen jälkeen ei enää ollut

toivomista mitään herttaista kotielämää. Ja kun Jumala otti luokseen kotiristini, oli se myöhäistä. Minä olin jo tottunut kohtalooni eikä minulla enää ollut mitään toivottavaa. Niin, ensi aikoina minä ajattelin usein Katria ja monta kertaa halusin vaihtaa ajatuksiani hänen kanssaan, jonka sydän oli minuun kiintynyt. Eräänä iltana kirjoitin hänelle kirjeen, kirjoitin surevani häntä ja hänen lastaan, kirjoitin että minä vieläkin rakastan ja ettei hänkään saa minua unhottaa; sanoin hänelle, että kenties olisi ollut parempi mennä hänen tähtensä vieraan palvelijaksi kuin jäädä myllylle toisen kanssa. Se oli ensimmäinen kirjeeni, ja sen piti olla viimeinenkin. Kun minä sitä juuri suljin, sain haasteen oikeuteen. Katri Weninger oli valtuuttanut asianajajan vaatimaan minulta käräjissä eläkettä lapselleen. Siinä oli vastaus kirjeeseeni, ja minä saatoin säästää postimaksun. Oikeudenhaaste, teidän arvoisuutenne, oikeudenhaaste oli pitkän eron jälkeen hänen ensimmäinen tervehdyksensä, se oli ensimmäinen elonmerkki, jonka isä sai lapseltaan. Minä revin kirjeeni. Ja kun minulle ei lainkaan luottamusta osotettu, en minäkään tehnyt pojan hyväksi enempää kuin pakko vaati, en ainakaan vaimoni ja niiden toisten eläessä. Mistään ajatusten vaihdosta ei enää voinut tulla kysymystäkään, ja toimeen olen tullut ilmankin."

"Se kaiketi olikin viisainta, Herlinger. Kirje, jonka Katrille kirjoititte, ei olisi kuitenkaan mitään hyvää vaikuttanut. Kun tyttö jouduttuaan teidän tähtenne onnettomuuteen ei tahtonut enää saattaa itseään ja lastaan teistä riippuvaiseksi, vaan haki ainoastaan oikeuttaan, täytti hän niin velvollisuutensa, ja se oli ymmärtäväisesti tehty."

"Niin, niin, kyllä hän teki ymmärtäväisesti! Kaikki mitä minulle on elämässä sattunut, on ollut erinomaisen viisaasti osattu — sen sanoin jo äsken. Kaikki on ollut sääntöjen järjestetty aivan niinkuin on pitänyt tapahtua ja sattua, etten minä ole voinut mitään välttää, ja minä olen jo siihen tottunut, eikä minulla ole koskaan mitään turvaa tai lohdutusta ollut, eikä ole nytäkään. Usein on minulle 'Isämeitäni' lukiessakin tullut mieleen se ajatus, että meidän Jumalallamme on lopultakin, niinkuin monella muullakin täällä alhaalla — liian paljon lapsia, hän ei voi pitää kaikista yhtä hyvää huolta."

"Teillä, Herlinger, on vähän aikaa jällellä, kaikkein vähemmän sellaisiin ajatuskäänteisiin, joissa te luulette osottavanne ihmeellistä viisautta. Kaupungissa kutsutaan sitä filosofeeraamiseksi. Jättäkää se oppineille, jotka voivat siihen käyttää järkeään sekä sydäntään, kun toinen taikka toinen pettää. Jos minun matkani ei ole tehty turhan vuoksi, niin pitää teidän, Herlinger, nyt kuunnella minua."

"Puhukaa, arvoisa herra, puhukaa!"

"Olemmehan siitä yksimieliset, että te kadutte sitä pahaa, jonka muistatte eläessänne tehneenne? Eikö niin?"

"Kyllä, kyllä!"

"Ja ettei katumus jäisi hedelmättömäksi, täytyy minun sanoa, minkä hyvityksen te vielä voitte suorittaa."

"Hyvityksen? Kelle? Kenties Katrille? Hän on jo poissa."

"Teidän kummankin lapselle."

"Pojalle, Florianille? Hän ei todellakaan tee mitään hyvää. Se maankiertäjä maksaa jo minulle paljon. Viime syksynä minä tahdoin pitää hänet täällä myllyllä, mutta jäikö hän? Kyllä, jos minä olisin ottanut hänen kaupunkilaisheippukansa ja tämän lapsen kaupantekijäisiksi, koko kevytmielisen seuran — sitä hänen on turha odottaa."

"Mutta sehän olisi oikea keino maankiertäjän vakaannuttamiseksi, siten hänestä saadaan kunniallinen mies. Enkä olisi luullut, että teillä, Herlinger, olisi mitään sitä vastaan, teillä, joka olette kokenut samaa kohtelua."

"Älkää pahastuko teidän arvoisuutenne, mutta tämä on aivan toinen suhta. Minulla oli laillinen isä, eikä hän siitä päässyt. Mutta tässä riippuu kaikki minun hyvästä tahdostani, minä voin asettaa vaatimukseni ja sanoa: sillä ehdolla minä olen isäsi, muuten en! Ei teidän arvoisuutenne saa siitä mitään kiitosta, jos puhutte tuon kulkurin eduksi."

"En sitä kiitoksen vuoksi tee, vaan teidän tähtenne, Herlinger, ettei tämä rikos jäisi omantuntonne painoksi. Ei siis mitään mutkia. Poikaanne teidän ei tarvitse minulle halventaa, sillä minä kyllä osaan hoitaa rupisiakin lampaita. Jos minä nyt kadotan teidät ja saan sitte uudesta mylläristä uuden, niin onhan tuleva hävinneen korvannut."

"Hihhihi ... niinpä se olisi!"

"Kun en tällä tavalla joudu tappiolle, en sitä voi suorastaan voitoksikaan sanoa, ja siksi te, mylläri,

ette saa luulla, että minä sitä haen. En kysy sitäkään, mitä tekemään maallinen laki teidät voi pakottaa ja mitä ei. En kysy sitäkään, eikö kansan vuoksi olisi parasta, että te hävittäisitte antamanne huonon esimerkin ja pakottaisitte kaikki juorut vaikenemaan. Mihin laki voi teidät pakottaa ja mitä rahvas haastaa, siitä minun ei tarvitse huolia. Mutta minun on ajateltava sitä, voitteko te vastata Jumalalle. Poikanne on kevytmielinen, siveetön ... paha kyllä, mutta siinä on syy lisää pitää hänestä huolta eikä jättää häntä kokonaan hyllyksi. Te, Herlinger, tunnette sellaisen lapsen aseman, joka ei ole saanut vanhemman rakkautta, te tiedätte, ettei sillä harhapolkuja tuketa, jos ajetaan lietsuun tyttö, johon kevytmielinen nuorukainen on kiintynyt, — ja siitä ette tahdo säästää omaa lastanne? Teidän poikannekaan ei voi elämän iskuja välttää, ja mitä hänestä lopultakin tulee, kun hänellä ei ole sitäkään tukikohtaa, joka teillä, Herlinger, on aina ollut, kotia nimittäin? Ajatelkaa, mylläri, te voitte tulla poikanne pelastajaksi tahi turmelijaksi; te voitte saattaa hänet joko siunaamaan tahi kiroomaan itseänne, ja on aivan omassa vallassanne, minkä tiedon viette muassanne hautaan."

Sairaana laihat kädet hapuilivat rauhatonna sängyn peitteellä. Sitten ne ottivat hien kostuttaman sinisen nenäliinan kätököstään ja veivät sen nopeasti sairaan kasvoille. Kun Herlinger oli erityisellä painolla käyttänyt nenäliinaansa, kääri hän sen kokoon ja kätki jälleen patjan alle sekä sanoi sitten lyhyesti: "No, minun pitää siis sille retkulle testamentata nimeni ja mylläri. Mutta se tulee voimaan vasta minun kuoltuani. Niin kauan kuin elän, olen minä täällä isäntänä, eikä tänne saa kukaan minun luvattani asettua."

"Hyvä, Herlinger! Älkäämme hukatko rahtuakaan aikaa, vaan järjestäkäämme heti tämä asia." — Pappi aukaisi oven ja huusi sitä renkiä, joka oli ollut häntä noutamassa. "Barthel", sanoi hän tälle, "kun olet minut kotiin kyydinnyt, on sinun jatkettava matkaa kaupunkiin asti. Siellä sinä etsit notariuksen ja tuot hänet tänne niin pian kuin mahdollista." Hän kääntyi sairaaseen. "Mitä hänen on sanottava tohtori Schnellerille?"

"Tohtori olkoon hyvä ja etsiköön jälleen kaikki Floriania koskevat paperit. Kyllä hän sen ymmärtää; kaikki oli jo viime syksynä valmiina, mutta pojan itsepäisyys turmeli asian."

Renki raapaisi hämillään korvantaustaa. Hänelle tuli surku vain myllyä — Florian on tottakin erinomainen isännäksi! Viime vuotena jokainen näki hänen rentustelevan päivät pääksytysten; mistä sitten tulee tarpeellinen arvonanto? Sitä ei kukaan säännöllinen ihminen sietäisi, ei kukaan palvelustyttö, joka haluaa olla rauhassa, eikä mikään renki, joka ymmärtää tehtävät paremmin kuin uusi isäntä; mutta myllyä täytyy todellakin surkutella.

Pappi nousi varpailleen taputtaakseen pitkän nuorukaisen olkapäätä. "Barthel", sanoi hän säikähtäneelle rengille, "sano notariukselle myöskin, että hän kutsukoon sähkösanomalla Florianin huomis-aamuksi kaupungista tänne."

"Miksi se on tarpeellista, teidän arvoisuutenne", kysyi sairas käheästi, "mitä hänellä on täällä tekemistä?"

"Ettekö te tahdo nähdä häntä vielä kerran, Herlinger? Minusta on varsin hyvä, jos hän on täällä."

"No tulkoon sitten, mutta hänen tänne asettumisellaan ei ole mitään kiirettä; hän saa taas heti mennä."

"Sinä tiedät nyt tehtäväsi, Barthel, pidä muistissasi. Ja mene nyt ja ilmota väelle, että kokoontuvat oven eteen. Minä kutsun heidät tänne, kun annan isännällemme sakramentin."

Renki poistui.

Pappi kääntyi sitten sairaaseen ja sanoi: "Kun pidän nyt teidät tarpeeksi valmistettuna, ryhdyn pyhään toimitukseen."

Oven ulkopuolella kuiskailevat ja supattelevat palvelijat päästettiin pian sairaan huoneeseen, jonka johdosta he toivoivat parasta isäntänsä sielun autuuteen nähden; sillä eipä hänellä voinut kovin paljon syntejä olla, koska hän ehti ne niin pian luetella.

Sitten kun juhlallinen toimitus oli sääntöjen mukaan loppuun saakka suoritettu, lausui pastori: "Seuratkaa siis, Herlinger, kristillisellä kuuliaisuudella Jumalan tahtoa, jota saatte rauhallisina vartoa." Hän siunasi vielä kerran läsnäolijat ja astui sitten suntion seuraamana suoraan rattaille.

Laiha kirkonpalvelija kumartui lähelle hengellistä esimiestänsä ja kuiskasi ihastuksissaan: "On mitä suurin ilo nähdä, kuinka hyvin teidän arvoisuutenne osaa johtaa kansaa."

"Tiedättekö, Wolfbauer", vastasi pastori kerkeästi, "keiden minä haluaisin olevan läsnä tällaisessa

toimituksessa, että hekin oppisivat tuntemaan tätä lajia ihmisiä? Pari idealistia, jotka uskovat siveysopin ohjeisiin, ja pari sivistyksen esitaistelijaa, jotka tahtovat sysätä kirkon sivulle. Kenties he niin saisivat silmänsä auki nähdäkseen, ettei rahvaaseen vaikuta mikään muu kuin ensin pelotus ja sitten lohdutus. Jos ei näitä kumpaakin ohjasta pidettäisi tiukalla, olisi kaikki kirkon ihanuus aikoja sitten jaloin tallattu ja murrettu."

Pitkä suntio nyökäytti pari kertaa päätään, oikeastaan kohteliaisuudesta, sillä hän ei ollut ymmärtänyt mitään. Mutta kun hän kuuli ohjaksia mainittavan, luuli hän tarkotettavan rahvaan itsepäisyyttä, ja osottaakseen, että salattu ajatus oli hänen mieltään kiinnittänyt, sanoi hän rattaille kiivetessään: "Niin, he saisivat kerran koettaa, mitä voivat itsepinntaiselle rahvaalle."

Pastori kumartui istuimeltaan suntioon päin, ja kun rattaat samassa nytkähtivät eteenpäin, hänkin tutkivine silmineen nytkähti kirkonpalvelijaa kohden, jolloin tämän järeäpiirteiset kasvot sameine silmineen vetäytyivät taakse. Viattomuudessaan oli tämä mies herättänyt uuden ajatussarjan nuoren papin sielussa. Se kehittyi hiljaisuudessa ja rattaiden säännöllisessä hytkeessä — — "Tämä on aivan hassu työnjako, Wolfbauer on tavannut sanan ja minun täytyy etsiä siitä ajatusta. Siinä on täydellinen vastaväite. Itsepintaisuus voi kehittyä siitäkin, kun ohjaksia pidetään liian tiukalla. Luullaan ohjattavan kansaa, kun se väsynein mielin seuraa välinpitämättömänä tallattuja jälkiä — kunnes odottamaton tapaus säikähdyttää sen, ja se hyökkää luonnonvoimien raivolla arvaamattomille teille. Siinä on vaara, se on peljättävä mutta harvinainen; etu on rahvaan alistuvaisuudessa, ja sehän on tavallista. On maku-tahi oikeastaan puolueasia, tahtooko käyttää hyväkseen etua vaiko torjua vaaraa. Toiset, käytännölliset politikoisijat, tahtovat sulattaa ihmiset samaksi suureksi harkoksi, toiset, idealistit, erottaisivat joukon yksilöiksi." Hän huokasi hiljaa. Kenties hänkin oli idealisti opintovuosinaan.

Mylläri kuunteli poistuvien rattaiden rytinää, kunnes se kokonaan häipyi hänen korvistaan. Hän oli kohonnut vuoteellaan puolittain pystyyn, pöyhensi sitten päänalusta oikealla kädellään ja heittäytyi pitkäkseen. Tuntui vähän helpommalta. Hän katsoi ympärilleen, hän oli jälleen yksin.

"Pastori on veikeä mies", hän sanoi, "hänen kanssaan ei ole hyvä otella, jollei kokonaan taivu hänen tahtoonsa. Mutta eihän mitään ole kadotettu niin kauan kuin elän. Sanoin hänelle sanoja jotka muuttivat hänet sen näköiseksi kuin hän olisi kuullut pirun messuavan — — ja voitelon hän kaikesta huolimatta sai antaa, hihhi", — hän löi kämmenellään peitteeseen, — "kaikesta huolimatta hän sai antaa voitelon."

III.

Aamutuulen henkäykset alkoivat ennen päivännousua. Näytti kuin sillä olisi ollut kiire herättämään pensaita ja muita kasveja. Ilmassa syntyi salaperäinen liikunto; oli kuin kaikki esineet olisivat alkaneet etsiä niitä värejä, joihin päivän loisteessa pukeutuisivat. Ja niin päivä valkeni. Yö oli mennyt, myllyn vanhuksen viimeinen ja Reindorferin emännän lapsen ensimmäinen yö; toisessa paikassa loppuun kulunut valo sammui, toisessa sen sukulais-kipinä syttyi vähitellen.

Salaperäinen hiljaisuus vallitsi vielä kaikkialla. Maantien varrella olevissa pensaissa alkoi kuitenkin jo kuulua viserrystä ja siipien suhauksia. Pensaikon takaa kuului huuto: "Vieläkö makaatte, kananpojat?" Reindorfer se siellä seisoi piha-aitaansa nojaten. Hän räpytti silmiään iloisesti, silmäili sitten kirkasta taivasta ja ympäröiviä metsäisiä vaaroja sekä henkäisi hyvin syvään. Näin ihanana aamuna yksin Jumalan kauniissa luonnossa! —

Mutta sitä ei kestä kauan. Kun tupakkapiippu on poltettu, huudetaan aamiaiselle, ja niin joutuu taas tavallisiin askareihinsa... Talonpojan kasvot synkistyivät. Hän puri piipun hammasluuta, meni jälleen sisään ja sulki oven. Hän astui keittiön läpi kumariin ja kuunteli ovella. Hänen vaimonsa rykäisi, oli siis valveilla. Lapsi alkoi itkeä. Reindorfer puristi ehdottomasti nyrkkiä, ja kuuma väre liikkui hänen kasvoillaan ikäänkuin toinen olisi häijyyttänsä itkenyt. Hän kääntyi pois.

"Pienokainen kirkuu kovasti", sanoi lieden luona seisova palvelustyttö.

Hän laski piippunsa lieden kulmalle ja astui kamariin.

Hän meni ikkunan luo. Vaimo katsoi häntä pelokkain silmin. Hän ei odottanut tervehdystä mieheltään, mutta hänkään ei uskaltanut ensiksi tervehtiä.

Reindorfer pysähtyi paikoilleen, otti lähimmän tuolin, istui sille, katseli saappaansa vartta ja alkoi

sitten puhua: "Minä olen vanha, etkä sinäkään ole nuori. Hälinä ja pitomelu ei meitä kumpaakaan ilahuta; miksikä niitä siis toimittaisimme. Kastelapsen kirkkoon vieminenkin herättää huomiota. Sitä minä en kärsi, minä järjestän asian toisella tavalla. Tänään kulkee pastori varmaankin taas tästä ohi myllylle, minä puhuttelen häntä ja pyydän hänet tänne lasta kastamaan. Sillä tavalla minun mielestäni tapahtuu kaikki hiljaisuudessa; vieraita ei tarvita muita kuin äitikummi ja ketkä ovat välttämättömät. Voidaanhan sanoa, että me kiirehdimme koska lapsen laita ei ole niinkuin pitäisi olla." Hän katsoi syrjään lapsivaimoon ja lisäsi puoliääneen: "Se ei olisi valetta, ja kuitenkin olisimme säilyttäneet totuuden itsellemme."

"Sinä istut niin kovin kaukana", valitti vaimo, "ettei voi puhua sanaakaan, joka ei kuuluisi tuonne ulos."

"Mitä salaisuuksia tässä tarvitaankaan? Sano niin taikka ei!"

"Tee kasteeseen nähden niinkuin tahdot. Mutta minulla olisi muutakin sanomista, ja sitä en voi sanoa kovasti."

Reindorfer nousi ja tuli lähemmä. "Sinä et varmaankaan sitä vastusta ja minua se lohduttaisi onnettomuudessani. Kuule", kuiskasi vaimo kohottaen kättään ja viitaten kehtoon, "kun tyttö kasvaa, jättäisin minä hänet mielelläni kaupungin hurskaitten sisarien hoitoon niin että hän saisi kristillisen kasvatuksen ja tulisi kerran heidän kaltaisekseen. Hän olisi silloin hyvässä tallessa, eikä Jumala kenties silloin hänen olemassaoloaan niin pahaksi katsoisi; kenties hän ei myöskään vaatisi muiden synneistä niin ankaraa tiliä."

Reindorfer meni aivan vuoteen luo.

"Älä ole tuhma!" hän sanoi. "Asia ei koske niin läheltä Jumalaa kuin minua. Hän ei voi vihata lasta, joka on aivan viaton. Sinä jäät syntiseksi vaimoksi, vaikka työstä tulisi pyhimys. Mutta ensin hänestä tulisi luostarisisar, eivätkä ne kaikki taida aivan pyhiä olla. Hän ei ole minun lapseni enkä minä hänen kohtaloansa määrää. Hurskauteen ei voi ketään pakotuksella saada niinkuin nuoria koiria otuksen ajoon. Saatuaan ikää ja ymmärrystä ei tyttö kenties tyydykään luostarielämään, ja silloin hän ei sovellu taivaaseen eikä maahan. Eikä nykyaikana, jolloin koko maailma juoksee munkin kaapun jälestä, saa tällaisen kokeen onnistumiseen nähden luottaa onneensa. Ennen muinoin voitiin paljon tukahduttaa, mutta nyt Jumala tarvitsee palvelukseensa ainoastaan sellaisia henkilöitä, joista hän saa kunnian; muut pysykööt poissa! Ja vaikka en olisi näin ajatellutkaan, en kuitenkaan ehdotukseesi suostuisi. Luulit minun sitä kannattavan siksi, etten voisi katsoa lasta lempein silmin. Niin olisit sinäkin saanut hänet pois silmistäsi ja ajatuksistasi, ja se olisi sinulle ollut mieleen. Ihminen ei näet välitä syntinsä häpeästä enemmän kuin kissa ulostuksestaan; kun se raapaisee lian päälle ohuen rikkakerroksen, menee se niin ylpeänä matkoihinsa kuin sitä ei olisi koskaan niillä paikoin nähty. Sinäkin unhoitaisit kaikki ja luulottelisit, että kaikki on yhtä hyvin kuin ennenkin. Sentähden pitää lapsen olla täällä sinun näkyvissäsi!"

"Tietysti hän jää, kun sinä tahdot", sanoi vaimo hiljaa. "Minulle vain juolahti mieleen, että voisin hänet lähettää pois."

"Siitä asiasta sekä kasteesta olemme siis tulleet selville. Muuta sanomista minulla ei ole; siksi menen, ettei pastori pääsisi huomaamattani ohi. Tahitahdotko jotakin vielä?"

Reindorferin vaimo oli kahdeksastaneljättä ikävuodestaan huolimatta edelleenkin kaunis nainen. Sen tiesi hän yhtä hyvin kuin senkin, etteivät kipu ja tuska hänen piirteitään rumentaneet. Sillä jo lapsena kuuli hän sanottavan, että hän oli kaunis itkiessään. Talonpoika seiso edelleenkin sängyn vieressä. Hänen molemmat kätensä riippuivat sivulla, vasen lähinnä vaimoa. Tämä oli jo kauan vilkunut siihen salaa ikäänkuin päästäkseen selville ylettäkö hän siihen. Kun mies kääntyi pois mennäkseen sekä siirsi silmänsä vaimosta, tuli hänen kätensä vielä lähemmäksi vuodetta, ja silloin vaimo tarttui siihen molemmin käsin, piti kiinni kädestä ja ranteesta ja koetti vetää häntä luokseen tahtoen samalla katsoa hänen silmiinsä. "Josef, rakas Josefini!" kuiskasi hän rukoillen.

Mutta Reindorfer tempasihe irti vaimostaan, tarttui siniseen esiliinaansa ja pyyhki sillä nuttunsa vasemman hihan sekä vasemman käden ranteineen. "Anna olla!" sanoi hän sitten. "Noudattaen vanhaa tapaa ja ettei mitään erityistä huomiota heräisi, kohtelen sinua muiden nähden niinkuin ennenkin; se tapahtuu kansan tähden. Mutta jos sinä luulet, että meidän välimme voi vielä tulla sellaiseksi kuin se oli, niin petät itsesi kokonaan. Se on mennyttä kaikiksi ajoiksi!"

Hän meni. Ovi sulkeutui hänen jälkeensä. Askeleiden kaiku loitontui ja häipyi.

Vaimo oli vaipunut puoleksi kohonneesta asennostaan; hän makasi liikkumatta, äänetönnä.

Reindorfer oli aivan oikeassa!

Täytyy koettaa valloittaa hänet takaisin; kukapa vaimo ei sellaista koettaisi? Jos miehessä olisi ollut heikkouksia häntä kohtaan, olisi hänen heikkoutensa näyttänyt anteeksiannettavammalta. Mutta niin oli tapahtunut kuin hän pelkäsi. Nyt hän sen varmasti tiesi.

Ja mies oli oikeassa.

Vaimo sulki väsyneenä silmänsä ja toivoi, ettei hänen tarvitseisi niitä enää koskaan avata.

* * * * *

Rattaat lähestyivät hyvää vauhtia. Reindorfer kiiruhti katsomaan; ne ne olivat. Myllyn renki ajoi ja kaksi herrasmiestä istui taka-istuimella. Toinen oli pastori, ja toisenkin hän tunsi heti, kun rattaat tulivat lähemmäksi. Hän oli piirikaupungin notarius, joka oli sangen usein liikkunut näillä seuduilla. Reindorfer otti piipun suustaan, astui lähemmäksi ja tervehti.

"Hyvää huomenta, Reindorfer", lausui pastori, "jos teillä on asiaa minulle, niin sanokaa pian, sillä meillä on kiire."

Reindorfer tarttui vasemmalla kädellään ajajan istuinlautaan ja astui rattaiden rinnalla, joiden kulkua oli hiljennetty. Hän esitti asiansa, ja pastori suostui pyyntöön. Reindorfer kiitti, ja niin he ajoivat kiireesti pois.

Kului useampia hetkiä. Aurinko oli jo korkealla ja jakoi runsaasti sekä valoa että lämpöä. Reindorfer haravoi heinää molempain lastensa ja palvelijan kanssa suurella niityllä, jonka pensasaita erotti maantiestä. Reindorfer oli juuri asettanut haravan varren olkapäänsä nojaan ja pyyhki paidan hihalla hikeä otsaltaan, kun hän kuuli tervehdyksen pensas-aidan takaa.

"Päivää, Reindorfer!"

Haravamies vavahti kuullessaan äänen ja katsahti tielle.

Pensaiden takana seisojaksi nuori mies huonosti hoidettu kaupunkilaispuku yllä. Oikealla korvalla vinossa oleva hattu teki hänet veitikan näköiseksi ilmaisten samalla, että mies oli tahi oli ollut sotilas. Hän oli epäilemättä neljäkymmenellä, mutta hinterän vartalonsa ja kasvojensa huolettoman ilmeen vuoksi näytti hän hoitamattomasta ulkoasustaan huolimatta melkoista nuoremmalta. Hänen mustat hiuksensa valuivat hatun alta runsaina kiharoina otsalle; suuret ruskeat silmät katsoivat rohkeasti eteenpäin ja suoran suurisieramisen nenän alta pisti esiin viikkipari, jonka toista huippua hän paraikaa väänteli.

Tervehdykseen vastaamatta sanoi Reindorfer: "Oletko taas täällä?
Retkale!"

Sotilas naurahti: "Voisit olla minullekin kohteliaampi — kukapa tietää, mitä vielä tapahtuu! Minulle on nyt lähetetty erityinen kutsu, ja kun mylly kaikessa tapauksessa joutuu heti minun käsiini, niin pitäähän meidän olla toisillemme hyvänä naapurina."

Reindorfer käänsi hänelle selkensä aikoen jälleen ryhtyä työhön.

Tämä näytti suututtavan maantiellä seisoojaa. Hän kiersi viiksiänsä entistä kiivaammin ja hetkisen kuluttua hän sanoi kipristäen silmiään ja vetäen suunsa leveään hymyyn, niin että hänen kasvonsa piirteet tulivat ilkeän näköisiksi: "Onko se totta, mitä olen kuullut? Sitten viime käyntini on teidän lukumääränne muka lisäntynyt yhdellä."

Talonpoika tempasi haravan, hänen käsivartensa lihakset puristautuivat äkkiä kokoon, otsasuonet paisuivat ja koko niitty näytti mustuvan hänen silmissään. Ainoastaan yhden punaisen pilkun hän huomasi, hän muisti, että hänen tyttärellään on sennäköinen hame. Sitä muistaessa hänen silmänsä kiintyivät tyttöön, joka veljensä ja rengin kanssa haravoi aivan lähellä, ja silloin hän päästi pidätetyn hengenvedon valloilleen ja alkoi käsitellä haravaansa. Sillä välin hän kääntyi hiukan pensasaitaa kohden ja heitti silmäyksen sotilaaseen. Sitä silmäystä ei julkeinkaan ihminen saattanut sietää, se lausui loukkaajalle: "Minä kärsin väärän teon, mutta en sinua!"

Sotilas poistui hitaasti; vasta kun tiesi olevansa Reindorferin silmän kantamattomissa, kiirehti hän askeleitaan ehtiäkseen myllylle.

* * * * *

Myllylläkin olivat ikkunat verhotut niinkuin edellisenä päivänä Reindorferin talossa. Ihmisen maailmaan tullessa ja maailmasta lähtiessä on valo hänelle kiusaksi, häntä täytyy totuttaa siihen ja siitä pois, sillä hän tulee pimeydestä ja menee pimeyteen. Valo on köyhän lahja, joka näyttää tietä kehdestä

hautaan. Lyhyellä taipaleella näiden kahden päätepisteen välillä heittää se maailmaan ainoastaan väräjäiviä säteitä, eikä kukaan oikeastaan tunne polkunsa suuntaa.

Pastori ja notarius olivat saapuneet varhain aamulla.

Notarius oli pieni ketterä mies, joka mielellään tavotteli juhlallisuutta toimissaan. Hän oli aina puettu hyviin mustiin vaatteisiin ja käytti korkeaa, valkoista ja jäykkää kaulaliinaa, joka piti hänen päättään hyvin arvokkaassa pöngityksessä; paljas päälaki sekä lihavat, hyväntahtoisen ja hyvinvoivan näköiset kasvot eivät suinkaan vähentäneet tätä arvokkaisuutta. Mutta kun talonpojat yleensä nauravat silmälaseille ja pilkkaavat niitä, oli notarius liian uskalias pitäessään maaseutumatkoillaan tomun kaihtamista varten värillisiä, pyöreitä ja paksusankaisia silmälaseja.

Kun he tulivat sairashuoneeseen, heitti notarius pöydälle raskaan pinkan asiapapereita ja otti sitten nuo hassunnäköiset silmälasit nenältään. Hän menetteli hyvin perinpohjaisella tavalla. Ensin hän pyyhki lasit nenäliinalla, sitten hän etsi kotelon taskunsa syvyyksistä, pujotti lasit siihen niin varovasti kuin suinkin ja painoi sitten verkalleen kaikki jälleen taskuunsa. Mutta säikähdys herätti hänet pian tästä levollisesta mielialastaan.

Hän astui sairaan luo: "Vanhus, kuinka te jaksatte?"

"Kiitos kysyjälle, olen melkein terve nyt."

"Tunnetteko minut, Herlinger?"

"Tokihan minä — olettehan herra notarius."

"Ja minkätähden olen täällä?"

"Heh, miksikä muka täällä? Tänäänhän minä nainen Katarina Weningerin?"

Notarius katsoi säikähtyen pastoriin, tämä astui lähemmä ja lausui pannen painoa joka sanalle: "Mutta mitä ajattelette, Herlinger? Katarina Weninger on jo aikoja sitten kuollut."

"Vai niin, vai on Katarina kuollut! Mitä me sitten teemme?"

"Te sanoitte eilen itse sen minulle, pitäkää mielessänne!"

"Niin, niin, se voi olla oikein."

"Ja tänään notarius on saapunut minun kanssani, että saatte testamentata myllyn Florianille."

"Niin kyllä, määrätä nimeni ja myllyni Florianille. Oikein se oli."

"Te siis muistatte sen?" kysyi notarius. "Onko se todellakin viimeinen tahtonne?"

"Kyllä, se on viimeinen tahtoni."

"Aika on nyt täpäällä, teidän arvoisuutenne", — pieni notarius riensi pöydän luo, jolla asiapaperit olivat, — "parin minuutin kuluessa vanhus voi kadottaa tajunsa, ja silloin ei voida tehdä mitään. Minun täytyy saada vielä kolmas todistaja."

Pastori riensi ovelle. "Barthel", huusi hän, "juokse hakemaan naapuri Kleehuberia; tulkoon hän heti, jättäköön kaikki siihen paikkaan!"

Renki juoksi naapuriin.

"Teidän arvoisuutenne on kuollut, että hänen vakaa aikomuksensa on jättää nimensäkin Florianille. Niinkuin minulla on ollut kunnia mainita on tämä aikomus edellisinä vuosina rauennut sekä isän että pojan itsepäisyyden tähden, ja nyt sitä ei enää voida täytäntöönpanna, sillä sellaiseen tekoon vaaditaan aivan sitkeää ajatusta."

"Siltä, jolla on vielä pitkä elämä jäljellä, herra tohtori."

"Ei ole mitään poikkeusta, teidän arvoisuutenne. Tässä tapauksessa on se aivan mahdotonta, ja minusta se onkin syrjäseikka. Emme me saa sairasta ymmärtämään tätä asiaa koskevaa selitystä; hän siitä vain kokonaan hämmentyisi. Kaikeksi onneksi asiapaperit ovat minulla valmiina ja järjestyksessä viime vuodesta. Olen vain jättänyt pois kysymyksen lapseksiottamisesta ja sen sijaan asettanut testamenttiin tunnustuksen, että vanhus on pojan isä. Se ei oikeastaan tuota mitään laillisia oikeuksia, mutta meidän pitää tyytyä moraalisiin. Minä luen testamentin tässä muodossa ja allekirjotutan myöskin; kirjotustarpeet on minulla mukana." — Sanojensa vahvistukseksi notarius löi pienen munanmuotoisen mustepullonsa rautapistimen pöytään. — "Minulla on tässä samanlaista mustetta allekirjotuksia varten;

kunpa vain mylläri kestäisi vielä parikaan minuuttia."

"Toivon, että hän kestää", sanoi sielunpaimen. "No, Herlinger, kuinka jaksatte?"

"Hyvin, oikein hyvin."

Pappi läheni vuodetta ja pysyttääkseen kuolevaa ajatuksessaan sanoi hänelle: "Nyt me testamenttaamme myllyn Florianille."

"Niin, myllyn ja nimeni — se ilahuttaa Katarinaa, onhan hän meidän poikamme."

Ovi aukeni, ja naapuri Kleehuber astui Barthelin kanssa sisään. Kleehuber oli pelottavan näköinen, hiukset olivat silmillä, kädet savivellissä, ja hän pyyhki alinomaa sormiaan siniseen esiliinaansa saadakseen ne puhtaiksi, jota ennen hän ei niillä uskaltanut työntää hiuksia silmiltään.

"Tässä olen, teidän arvoisuutenne, tässä olen", virkkoi hän huohottaen. "Juoksin tänne heti... Barthel tapasi minut perunamaalta, ja kun hän sanoi, että minun pitää heti tulla, niin läksin sellaisena kuin siellä seisoin ... älkää panko pahaksi!"

"Juuri sitä tarkotinkin, Kleehuber", sanoi sielunpaimen. "Teidän ulkoasunne ei vaikuta mitään asiaan. Me tarvitsemme heti kolmannen todistajan. Mylläri tekee jälkisäädöksensä."

"Vai niin, vai niin, sitä on ilo kuulla; olen mielelläni mukana", puheli Kleehuber. "Barthel sanoi, että hänkin kirjottaa nimensä alle, mutta, teidän arvoisuutenne, kuka on kolmas todistaja, joka allekirjottaa meidän kanssamme?"

"Minä."

"Mutta se ei, teidän arvoisuutenne, käy päinsä. Minun täytyy puhdistautua ... olen taas heti täällä, kunhan pyhänutun saan ylleni. Mitä kansa sanoisi, jos minä tällaisena kirjottaisin nimeni teidän arvoisuutenne nimen viereen? Ja mitä sanoisivat oikeuden herrat sen luettuansa?"

Notarius oli sillä aikaa puuhailut myllärin luona, mutta kääntyi nyt "kunnioitettavaan todistajaan" ja tuiskasi hänelle: "Jääkää paikoillenne! Niin tyhmä te ette saa olla, että luulette teidän harakanvarpaistanne näkyvän, oletteko te ne siihen töhrinyt pyhävaatteissanne tahi paitahihassillanne! — Tehän tunnette mylläri Herlingerin?"

"Tunnen, herra notarius, tuossa hän makaa!"

"Hyvä on. Arvoisa herra pastorimme on jo sanonut hänelle, mistä on kysymys. Katsokaa nyt tarkoin — sinä myöskin, Barthel! — että kaikki tapahtuu laillisessa järjestyksessä, niin että kukin voi antaa todistuksensa hyvällä omallatunnolla."

"Kyllä me tarkastamme, herra tohtori."

"Kuka tuo on, jolla on sininen esiliina?" kysyi mylläri.

"Kleehuber, naapuri Kleehuber", vastasi pastori. "Ettekö häntä tunne?"

"Ai, Kleehuber. Mutta miksi hän tulee häihin sininen esiliina edessä?"

"Näkeehän teidän arvoisuutenne, etten minä Herlingerillekään kelpaa."

"Mutta, Herlinger", sanoi sielunpaimen tarttuen sairaan kuihtuneeseen käsivarteen, "ajatelkaa toki, me emme ole häitä varten tänne tulleet."

"Kleehuber", tarttui notarius puheeseen, "on täällä, jotta Floriania koskevat asiakirjat saadaan lailliseen kuntoon."

"Niin, nimeni ja myllyni testamentataan", kuoleva lausui koneellisesti.

"Minun pitää huomauttaa, Herlinger, että tällä teidän lausunnollanne on merkitystä ainoastaan läsnäoleviin todistajiin nähden. Mutta minä oletan, että te tahdotte kirjallisesti ilmaista omantuntonne vaativan teitä tunnustamaan palvelustyttö Katarina Weningerin pojan Florian Weningerin omaksi lihalliseksi lapseksenne ja että te kuoleman sattuessa määrätte hänelle, mainitulle Florian Weningerille, myllyn kaikkineen mitä siihen kuuluu irtainta ja kiinteintä."

Mylläri nyökkäsi.

"Mutta teidän, Herlinger, pitää koota ajatuksenne ja pitää ne selvillä, sillä minun pitää nyt ensinnäkin lukea teille testamentti. Teidän pitää tarkoin kuunnella, että ymmärtäisitte kaikki ja voisitte sitte sanoa

eitä olette ajatellut juuri niin kuin minä olen kirjottanut eikä mitenkään toisin."

"Kyllä kuulen ja ymmärrän myöskin, kun ajattelen; mutta puheestani en oikein tiedä, mistä se tulee."

"Ja sitten teidän pitää kirjottaa nimenne alle."

Laiha oikea käsi koetti piirtää peitteeseen kirjaimia.

Notarius luki kiireesti jälkisäädöksen. "Onko oikein? Eikö teillä ole mitään lisättävää eikä pois jätettävää?"

Mylläri tavotti musteeseen kastettua kynää, joka oli notariuksen kädessä.

"Niin hyvin ja selvästi kuin mahdollista", lausui tämä menneen kirjottajan taakse. "Koko nimi. Mathias Herlinger."

Siinä se nyt oli, suurilla epävakaisilla kirjaimilla oli paperiin piirretty: "Mathias Herlinger". Pistettä tehdessään mylläri painoi kynän paperin läpi ja notarius irroitti sen pian hänen kouristuksen tapaisesti puristuneesta kädestään, ettei koko jälkisäädös turmeltuisi.

Mylläri vaipui vuoteelleen syvästi huoaten. Mutta notarius huokasi helpotuksesta astuessaan pöydän luo allekirjotettu säädös kädessä.

"Pyydän teidän arvoisuutenne todistamaan." Hän ojensi kynän papille. Sitten osotti hän Kleehuberille sen paikan, johon hänen oli nimensä piirrettävä.

Tämä mietti kauan, ei nimeänsä, jonka hän kyllä muisti, vaan kutakin kirjainta, joka oli kirjoitettava. Renki kirjotti sitten viimeiseksi.

Vuoteelta kuului kuiskaus: "Kukkia — liian paljon hän on antanut minulle kukkia."

Notarius ja todistajat kääntyivät pöydän luota ja lähestyivät kuolevaa. Tuo pitkäkö olento, joka syvälle painuneine piirteineen vuoteella lepäsi, kuiski hiljaa itsekseen ja leikki sormillansa kuin lapsi, ei ollut enää mylläri Herlinger. Kuka sitten? Ei kukaan. Se oli se, joka kerran oli olemassa ennenkun meillä oli tietoa itsestämme, se sama, joka jo kerran meidän avuttamme innokkaasti työskenteli tietoisuutemme kehittämiseksi, se, joka meidät lopullisesti jättäessään kootuista muistoistamme kauhistuu tahi riemuitsee, se, joka saa lapsen nauramaan tahi itkemään ja joka myöskin antaa kuolevalle viimeiseksi tervehdykseksi matkalleen joko kyyneleen tahi hymyn.

Syvä hengenveto kohotti peitettä, — se oli viimeinen. Läsnaolijat näkivät edessään ruumiin. Pastori aikoi juuri kutsua talonväen ja pitää rukouksen, kun ovi aukeni ja Florian Weninger astui sisään.

Irrottamatta kättään oven rivasta lausui hän lyhyesti: "Hyvä päivä! Täällä minä olen. Kuinka on, saako Aloisia poikansa kanssa nyt tulla tänne? Muutoin minä poistun heti."

Pastori astui samassa hänen luokseen, vei hänet vainajan luo ja pitäen hänen kättään omassaan painoi hänet polvilleen: "Katso häntä! Säästä ylpeitä sanojasi ja rukoile hänen puolestansa, — kuolemansa hetkellä hän on sinua isällisesti muistanut ja määrännyt myllyn sinulle!"

Nuori mies katsoi hämmennyksissään ympärillä oleviin, sitten hän silmäili edessään olevia kalpeita kasvoja, puristi molemmin käsin rintaansa ja sanoi vapisevalla äänellä: "Olisin kuitenkin tavannut häntä mielelläni voidakseni kiittää häntä."

Se oli hyvien tunteiden ensimmäinen kipinä, sen hyvän sadon ensimmäinen siemen, jonka vanha mylläri oli kuolevalla kädellään kylvänyt, ja josta hän vei tiedon haudan toiselle puolelle.

Kirkonkirjaan, johon seurakunnan lisääntyminen ja vähentyminen ja sen yksityisten jäsenten syntyminen, avioliitto ja kuolema merkitään, kirjotti pastori Josef Reindorferin ja hänen vaimonsa Rosalian tytön, joka oli kasteessa saanut nimen Magdalena. Siihen piirrettiin myöskin mylläri Mathias Herlinger, "kuollut n.s. Vesihaudan luona olevalla myllyllä tässä seurakunnassa."

Vuosia kului. Lumi peitti kumpuja ja painoi raskaasti kuusien oksia; vuosi oli lopullaan, kun nimi Herlinger vielä kerran merkittiin kirkonkirjaan. Siinä oli nyt luettavana, että Vesihaudan uusi mylläri Florian Weninger, n.s. "Herlingerin Florian" — sillä rahvas ei unhottanut vanhan mylläri-vainajan tunnustusta, että Florian oli hänen poikansa — ja Aloisia Kaufmann maakunnan pääkaupungista olivat käyneet seurakunnan pastorinkansliassa kuulutusta ottamassa ja sitten näyttäneet laillisen todistuksen, että he olivat kaupungissa solmineet avioliiton.

IV.

Pieni Magdalena kasvoi Reindorferin talossa. Kun tämä lapsi tarvitsi vaalimista ja hoitoa, tahtoi Reindorfer toisiakin lapsia erityisesti palkita. Hän ei enää heidän virheitään ankaruudella valvonut, ei ollut aina heidän huolimattomuudestaan tietääkseenkään ja jätti heille runsaammin vapautta. Hän valmisti heille pieniä ilojakin, kaivoi taskuaan ja antoi rahaa tytölle huiviin ja nauhoihin, pojalle olueen ja tupakkaan, silloin tällöin kirkkojuhliinkin.

Miksi hän tekisi heidän elämänsä raskaaksi? Heillä pitää toki olla enemmän oikeuksia kuin kolmannella lapsella, niin hän ajatteli. Sitä vaati oikeus ja kohtuus.

Nuori Leopold Reindorfer ja hänen sisarensa Elisabeth olivat siitä erittäin mielissään, ja he käsittivät että pienokainen oli syynä isän muuttuneeseen käytökseen heitä kohtaan.

"On sen pienimmän olemassaolosta hyvääkin", sanoi Leopold. "Sen jälkeen kun hyödytön suu ilmestyi taloon, panee isä enemmän arvoa niille, jotka tekevät jotakin ruuastansa."

Elisabeth tunsu myötätuntoisuuttakin tätä viatonta olentoa kohtaan, jonka tähden suhteet olivat niin muuttuneet, ja usein hän askarsi pienen sisarensa kanssa. Oikeastaan hän yksin pitikin huolta työstä. Hän, eikä äiti, opetti lapsen sanomaan Reindorferia "isäksi".

Kuinka kauan siihen kului aikaa? Lapsista tuntuu maailma aina seisovan paikoillaan. He eivät huomaa, että heidän ympäristönsä muuttuu, kun eivät huomaa omaa muuttumistaan. Kuinka kauan? Kysy sitä päivänpaisteessa leikkiviltä lapsilta.

Siinä oli pieni poika, jonka suuria ruskeita silmiä runsaina mustina kiharoina otsalle valuva tukka varjosti. Hänen pukunaan oli paita ja kannattimella kiinnitetyt housut. Hän oli paljain jaloin niinkuin hänen leikkitoverinsakin, pieni tyttönen, jonka yllä oli karkea paita ja hänelle liian pitkä hame. Tytön vaaleiden, hämmennyksissä olevain kiharain alta tähysteli myöskin ruskea silmäpari maailmaa...

Poika seiso i hajasäärin, kädet housun taskuissa tytön edessä ja kysyi:
"Kuka sitten sinä olet?"

"Minä olen Leena", sanoi tyttö ja katsoi kummastellen poikaan, joka ei tiennyt, kuka hän oli. Tytöstä hän varmaankin oli hyvin tyhmä poika. "Kuka sitten sinä olet?"

"Minä olen myllärin Florian Vesihaudalta, tiedä se!" vastasi poika. Hänessä oli niin paljon miehekästä etevämyyden tuntoa, ettei hän ollenkaan kummeksunut tytön tietämättömyyttä.

Tyttö nyökkäsi. Hän ei kyllä tietänyt, mikä mylly on eikä myöskään Vesihaudan paikkaa, mutta hän oli kuitenkin selitykseen tyytyväinen.

"Katsotko sinä mielelläsi lintuja?" kysyi poika.

"Katson kyllä", vastasi tyttö, "onko sinulla niitä?"

Pieni Florian nauroi. Hän otti kädet taskustaan ja näytti, että ne olivat tyhjt. "Tuolla ylhäällä niitä on oikein paljon. Tule mukaan!" Hän tarttui tytön käteen.

He astuivat pitkin tietä kunnes tulivat suuren pensaan luo, jonka alla oli viime sateen ajoilta puolittain kuivanut vesilätäkkö säilynyt. Sen mudassa elosteli pikku elukoita ja matoja, ja lintuja lenteli siinä suuret laumat edes takaisin iskien nokallaan lätäkön pohjaan. Se oli iloista kuisketta.

Eräs keltasirkku miellytti lapsia erinomaisesti, ja kun muutamat leppälinnut hyppäsivät mutaan hyvin varovasti kuin pelkäisivät sääriensä likaantumista, puhkesivat lapset kaikuvaan nauruun ja alkoivat lintujen tavalla hyppiä tasajaloin lätäkön ympäri.

Seuraus oli että linnut lensivät loukkaantuneina matkaansa ja olivat poissa, vaikka Florian ja Leena vakavasti vakuuttivat, etteivät he enää tee niin — ja eiväthän linnut voisi olla niin tyhmiä, etteivät enää näyttäytyisi.

He odottivat kotvan aikaa, mutta turhaan.

Poika kohotti tyytymättömänä olkapäitään. "Se on sinun syysi", sanoi hän tytölle. "Sinä matkit niitä."

"Kyllä ne tulevat takaisin", vastasi Leena nauraen.

"Ei ainakaan tänä päivänä", sanoi myllärin Florian. "Minä menen kotiin."

"Minä tulen mukaan", huudahti tyttö. "Onko sinne pitkältä?"

"En tiedä, jaksatko sinä niin kauas astua. Mutta tule vain! Minä kannan kun väsyit."

Tyttö harkitsi.

"Minä näytän sinulle puutarhamme", lupasi poika.

"Meillä on paljoa suurempi."

"Oletko myllyä nähnyt?"

"En, miltä se näyttää?"

"Tiedäthän, missä jauhoja tehdään. Isälläni on mylly ja minä näytän sen sinulle."

Kenpä meistä, joka ei ennen ole myllyä nähnyt, ei tahtoisit sitä nähdä? Uteliaisuus voitti, ja tyttö juoksi iloisesti pojan rinnalla. Hän kaatui usein pitkään hameeseensa, jota hän ei ymmärtänyt kannattaa, ja silloin he nauroivat kovasti. Minkähänlainen se oli se mylly, jossa tehdään jauhoja?

He olivat jo kulkeneet jotenkin pitkän matkan. Tyttö alkoi jo väsyä ja tuskastua. Hän ei enää kuullut pientä ohjaajaansa, joka lakkaamatta vakuutti, että nyt heidän täytyy heti saapua perille. Hän toisti näitä sanoja rauhottaakseen itseään — niin pitkältä kuin tänään ei matka ollut koskaan ennen tuntunut. Molemmat lapset joutuivat arveluttavaan mielentilaan. Kumpikin tunsivat olevansa niin kaukana kodista ja kuin yksin. Oli aivan hiljaista, ainoatakaan ihmistä ei kuulunut eikä näkynyt, joitakuita lintuja vain lensi silloin tällöin puunoksilta maantielle, mutta lasten huomio ei ollut enää pitkiin aikoihin kiintynyt niihin. He välttivät toisiinsa katsomista, sillä kummallakin oli itku kurkussa, ja jos toinen olisi huomannut, että kumppani oli yhtä onneton, olisivat he molemmat puhjenneet äänekkääseen valitukseen.

Mutta nyt he kuulivat äkkiä ryskettä ja kohinaa, ja poika riemuitsi äänekkäästi. Hän tarttui Leenan käteen, ja he juoksivat tien mutkan. Ryty ja kohina kuului yhä selvemmin, ja tuo huone tuolla alhaalla tien varrella suurine rattaineen oli mylly. Kohina oli veden kohinaa ja rytinä myllyn rattaan rytinää, selitteli Florian.

Lapset seisoivat maantien yläpuolella kapealla jalkakäytävällä, mutta heidän täytyi jättää se ja mennä toiselle polulle vastaisella puolella.

"Tule, nyt minä kannan sinut sinne!" huusi poika iloisesti hyppien. Hän käski Leenan ottaa lujasti kiinni hänen kaulastaan, sitten hän itse tarttui tytön pieniin jalkoihin ja aikoi nostaa häntä, mutta siitä ei tullut mitään, ja tyttö nauroi sitä, että hän oli niin raskas. Hän päästi Florianin irti, mutta tämä sylkäisi vakavasti kämmeniinsä niinkuin oli nähnyt suurten tekevän, ja tarttui voimakkaasti tyttöön, nosti hänet ylös ja he vierivät toisensa ympäri pitkää ruohikkoa alas maantielle asti. Siellä irrottautuivat he toisistaan, istuivat rinnatusten ja nauroivat. Sitten poika hyppäsi ylös ja juoksi edellä myllylle; tyttö seurasi jäljestä.

Kun he tulivat lähelle, Leena ihmetteli ratasta, joka oli niin suuri, mutta muuten siellä näkyi pelkkää vettä eikä ollenkaan jauhoja. "Jauhoja on sisässä myllyssä", sanoi Florian. "Tule vain!"

Pisteaidassa oli pieni portti. Florian nosti taitavasti säppiä ja portti aukeni sisäänpäin. Lapset tulivat pihaan; suuri koira juoksi suoraan heitä vastaan ja hyppi pojan ympärillä. Mutta kun se haukkui tyttöä, sai se sysäyksen. Villaisen turkkinsa tähden ei se kuitenkaan käsittänyt pienen käden lyöntiä miksiään vihamielisyyden merkiksi, ymmärtäväisenä eläimenä se piti sitä vaatimattomana kehotuksena muuttaa käytöstapaa pientä neitosta kohtaan. Elukka ojensi sentähden etukäpäälänsä Leenan jalkoihin ja laski päänsä niille, sitten se heilutti koholla olevaa takaruumistaan ja huiskutti häntäänsä, joka korkean asemansa vuoksi heilahtelikin hyvin ylpeästi. Puuttui vain sitä, että koira olisi harjottanut jonkinlaista pakkoa sisällistä vakaumustaan vastaan kaikkien kohteliaisuuksien arvosta eikä silloin haukotellut, mutta nyt se teki niin.

Keittiön ovelle, jonka kautta täälläkin pääsi pihalta suoraan huoneisiin, ilmestyi kookas ja ryhdikäs nainen. Hän oli myllärin vaimo. Herlingerin Florian piti nähtävästi arvolleen alentavana kadottaa vapautensa tavallisen tytön tähden; nyt hän saattoi lukea sen helposti vaimonsa ylivoiman syyksi, sillä tämä oli paljoa suurempi ja väkevämpi kuin hän.

Poika juoksi äitinsä luo.

"No, Florian", kysyi äiti, "kuka sinun kanssasi on?"

"Leena."

Myllärin vaimo otti kumpaakin lasta kädestä kiini ja vei heidät kamariin, jossa hänen miehensä teki

laskujaan. Hän aukaisi oven puolitiehen, työnsi lapset edellään sisään ja lausui sitten veitikkamaisella äänellä: "Katsopa isä, eikö Florian tule sinuun! Hän jo kuljettelee kassapäitä."

Mylläri nauroi.

Hän oli ajan kuluessa tullut vakavamman ja luotettavamman näköiseksi. Ei näet tapahtunut niinkuin kylänväki oli odottanut. Siitä hetkestä saakka, jolloin hän vaimonsa ja lapsensa seuraamana myllyn isännäksi muutti, toimi hän käskeväällä arvokkaisuudella niinkuin asettunut perheenmies ainakin. Hän mielistyi tehtäväänsä sekä tottui siihen, ja lopulta tuli hänestä sellainen, jolta hän tahtoi näyttääkin, älykäs liikemies ja huolellinen perheenisä. Siitä syystä hän sai osansa kunnioitusta omalta seurakunnalta sekä läheiseltä ympäriltä.

Hän heitti pois kynän ja kääntyi lapsiin. "Mikä sinun nimesi on?" hän kysyi tytöltä, jonka vaimo oli tuonut aivan hänen polvensa luo.

Tyttö nauroi hämillään.

"No, haasta pois!" Hän nosti lapsen polvelleen. "Mikä sinun nimesi on?"

"Magdaleena."

"Mikä muu?"

Tyttö mietti hetkisen. "Reindorfer", sanoi hän sitten reippaasti.

Mylläriin käsivarsi, jolla hän piti lasta, kouristui kokoon ja ehdottomasti painoi hän toisella kädellään pientä valkeaa päätä poveaan vasten.

Tyttö hämmästyi hyväilyä, johon hän ei ollut tottunut, hän ponnisti molemmilla käsillään mylläriin rintaan ja kirvottautui vapaaksi sekä katsoi sitten suurilla ruskeilla silmillään mylläriä silmiin.

Tämä ei voinut katsetta sietää. Hän nosti tytön polveltaan ja asetti jälleen permannolle. Hänen kätensä vapisivat.

Florian oli tähän asti isäänsä nojaten katsellut pientä leikkitoiveriaan, nyt molemmat pienokaiset seisoivat vieretysten permannolla. Mylläriin vaimo katseli heitä kauan ja sanoi sitten: "Tyttö on aivan meidän Florianin näköinen."

Mylläri puisti päätään.

"Katso itse, silmät ainakin ovat samanlaiset."

Mylläri nousi harmistuneena ja saattoi vaimon sekä lapset ovelle. "Menkää matkoihinne, minun pitää laskea", hän sanoi heille ja lisäsi Leenaan kääntyen. "Koetapa sinä laittautua kotiisi!"

"No mutta älä pelottele tyttöä", sanoi vaimo. "Hänhän on pieni herttainen olento."

"Niin, niin, mutta ajattele kuinka kauas hän on eksynyt; häntä kenties etsitään Reindorfissa."

"Minä saatan häntä jonkun matkaa."

"Pysy vain kotona — lähetä renki tahi palvelustyttö viemään häntä."

Mylläri sulki oven heidän jälkeensä.

"Rosel!" huusi mylläriin vaimo pihamaalle tultuaan.

"Hetä, emäntä!" vastasi eräs ääni, ja heti kiiruhti hyvinvoiva palvelijatar aitasta. "Mitä on tehtävä?"

"Mene ja vie tämä tyttö Reindorfiin, hän on sieltä. Sano, että hän on seurannut meidän Floriania tänne asti. Sellainen on lasten tapa eikä tyttöä saa sentähden kurittaa." Hän silitti hellästi pienokaisen vaaleita kiharoita. "Jumala suojelkoon sinua, lapsukainen!"

Palvelustyttö meni ja talutti tytön pois.

"Tule uudestaan!" huusi Florian hänen jälkeensä.

Pienokainen ehätti minkä pienillä säärillään jaksoi pysyäkseen kiirehtivän toverinsa rinnalla. Oi, kuinka pitkältä olikaan kotiin, — ja vitsaa hän varmasti saisi, kun oli mennyt niin kauas, — ja mylly — hän ei edes saanut nähdä, mitenkä siinä jauhoja tehdään. Tämä oli todellakin kovin surullista! Hänen kasvonsa väentyivät itkuun, mutta siihen hänellä ei ollut aikaa, sillä hänen täytyi aina juosta hynttyyttää

eteenpäin. Hän antoi pienen päänsä painua rintaa vasten; hiukset valuivat silloin kasvoille peittäen niiden säälittävän ilmeen.

Palvelijatar hiljensi äkkiä käyntiään, veti lapsen luokseen saadakseen hänet katsomaan ylös ja sanoi: "Katso, tuolla tulee isä!"

Vanha Reindorfer tuli heitä vastaan. "Täällä sinä vihdoinkin olet", hän sanoi. "Kyllähän minä uskoin, että sinä vielä olet maailmassa. Missä olet ollut?"

Palvelija selvitti asian.

Pikku Leena kuunteli tarkkaavaisena. Voi kuinka tuo Rosel oli paha; ei sanonut mitään siitä, ettei häntä saisi lyödä.

Kun Reindorfer oli kiittänyt myllyn palvelijaa, sanoi hän: "Odota, kunnes kotiin tulemme! Et sinä ilman aikojaan saata näin paljon touhua ja rauhattomuutta."

"Eipä kyllä", palvelija sanoi.

Voi sitä, kuinka paha se oli!

"Hyvää yötä, Reindorfer!" — Rosel riensi takaisin tietä myöten yhtä kiireesti kuin oli tullutkin.

"Hyvää yötä!" murahti talonpoika. Hän tarttui lapsukaisen käteen ja vetäen häntä jälestään torui häntä alinomaa; uutta soimausta alottaessaan hän karkealla kourallaan puristi tytön hentoa kättä, ja tempoi häntä niin, että lapsi oli kaatua.

"Vai myllylle sinunkin pitää päästä? — Siihenkö pesään sinäkin, sikiö, haluat? — Tietysti haluat pesääsi? — Mokoma käenpoika! — Menepä vielä kerran sinne, — silloin lyön sinut murskaksi! — Menepä vain kerran vielä!"

Pieni käsi oli aivan punainen, ja käsivartta pakotti. Pienokainen itki ja nyyhkytti äänekkäästi.

Eräs mies istui heidän kuljettavansa tien vieressä. Kleehuber se siinä lepuutti jalkojaan:

"Kuinka sinä, Reindorfer, pientä tyttöäsi pitelet?" hän kysyi. "Olen nähnyt sinun jo kauan näin itkettävän häntä. Sinun kotonasi ei ole pitkiin aikoihin ollut pieniä; olet unhottanut, miten heitä on kohdeltava."

Hän ei saanut vastausta, ja päättään puistaltaen hän katsoi heidän jälkeensä.

Reindorfer herkesi puristamasta lapsen kättä ja hiljensi kulkua, ja kun he olivat ehtineet Kleehuberin näkyvistä, seisautui hän.

"Ei se ole oikeastaan oikein, se on julmaa ja epäkristillistä! Minkä lapsi voi mielijohteilleen? Eikä hän sillä mitään tarkottanut, eihän hänellä ole sen vertaa ymmärrystä. Älä itke, Leena!"

Hän otti tytön käsivarrelleen ja kantoi kotiin.

Reindorferin vaimo seisoj portilla ja juoksi vastaan, mutta ennenkun hän ehti lasta tavottamaan, laski Reindorfer sen maahan ja sanoi: "Siinä on äpärsi! Jos talomme olisi palanut tahi ukkonen lyönyt meidät kaikki muut kuoliaaksi, et sinä olisi pitänyt sellaista hädänhäninää kuin nyt."

Vaimo otti lapsen luokseen ja katsoi mieheensä kyneleisin silmin: "Jumala antakoon anteeksi sinulle, Josef, kovuutesi minua kohtaan! Mutta minä en voi tehdä muuta kuin sen, mihin on pakko."

* * * * *

Mylläri tahtoi laskea, niin hän ainakin sanoi, mutta hän nähtävästi toimitti laskuja päässään, sillä paperille ei ollut vielä ainoatakaan numeroa ilmestynyt. Mitä laskemista tämä oli? Tahtoiko hän kenties jonkun vanhan velan hävittää pois muistista?

Hän todellakin koetti sitä. Miksi hän ei sallinut vaimonsa saattaa tyttöä? Se oli todellakin hassua, ikäänkuin lapsi tietäisi jotakin jaaritella. Mutta oikein se sittenkin oli. Ja tyttö on pidettävä hänen kotoaan poissa, sillä nuo suuret ruskeat silmät olivat saaneet hänet hämmennyksiin, vaimokin oli huomannut ne! Joutavia! Juoksenteleehan täällä paljon muoskia, joista hän ei tiedä mitään — niin, parasta kun ei tiedä mitään, ei tahdo tietää! Vapaa kulkuri on onnellisin!

Sano se vielä kerran, mylläri! Eräänä päivänä sinä sen sanot, mutta silloin et tee sitä niiden vastenmielisten tunteiden vallassa, joiden pakotuksesta nyt nojaat pääsi kynnärpäin pöytäan tuettuja

käsiäsi vastaan, et rauhattomana siitä, että kevytmielisyytesi uhri ja hedelmä on arveluttavan lähellä sinua ja että sinun täytyy sidotuvin käsin äänetönnä katsoa, mihin tämä johtaa; sinä sanot sen aivan toisinlaisin tuntein, ja sääli, joka sinusta nyt on kaukana, täyttää silloin olentosi!

* * * * *

Elisabeth Reindorferin hääpäivä oli pienestä Leenasta ihana päivä. Mitä silloin saikaan nähdä ja — syödä! Ajettiin kauas, hyvin kauas monilla rattaila, ja kuinka kaunis puku siskolla oli, ja kuinka soittajat soittivat ja väki tanssi! Kaikki oli toisenlaista kuin kotona!

Mutta hänen sydämensä oli pakahtua, kun kaikki tämä ihanuus sai surullisen lopun, kun hän sai kuulla, että sisar jäisi ainiaaksi sinne, niin ihmeen kauas hänen luotansa. Lasta ei voitu rauhoittaa, ennenkun Elisabeth lupasi, että hän tulisi seuraavana päivänä ja joka päivä katsomaan heitä. Leena parka, se oli vain lupaus ja siksi jäi!

Äiti piti hänestä sen jälkeen vähän enemmän huolta; mutta sisarta se ei korvannut. Vaikka äiti ei koskaan kieltänyt lapseltaan luonnollisia tunteita — hän olisi siten näyttänyt vielä rikollisemmalta —, oli hänessä kuitenkin jonkinlainen arkuus tyttöä kohtaan, ja se herätti Leenassa samanlaisen tunteen.

Leenalla oli talossa ainoastaan yksi ystävä, johon hän saattoi luottaa ja joka käsitti kaikki asiat juuri niin vakavasti tai leikkillisesti kuin hän tarkottikin. Se oli vanha "Sultan". Koira olisi mielellään leikkinyt hänen kanssaan, mutta hän tiesi, että eläin oli kovin kipeä, ja sentähden hän usein meni sen luo, sinne, missä se makasi oljillaan, ja eläin osotti siitä aina iloaan. Mutta eräänä päivänä oli elukka kovin rauhaton, voihi ja ulisi sekä heittelehti sinne tänne. Ja silloin Leena kysyi: "Mikä sinulla on, Sultan?" Mutta tämä ei näyttänyt häntä huomaavankaan. Leena istui murheissaan kopin luona ja veti koiran alle olkia, jotka se oli syrjään suljuttanut. Seuraavana aamuna oli "Sultan" kuollut, ja talonpoika kaivatti sille haudan puutarhaan. Renki veti sinne koiraa jäljestään, niin että sen pää iski kiviin, mutta Leena alkoi silloin ääneen itkeä ja piteli käsin omaa päätään. Rengin täytyi odottaa, kunnes Leena ennätti kääriä esiliinansa koiran pään ympärille. Tyttö seurasi sitten itkien mukana ja katsoi, kuinka kuoppa kaivettiin, "Sultan" laskettiin siihen ja multa tallattiin jälleen paikoilleen.

Renki meni sitten lapioineen pois, ja Leena jäi yksin täytetylle haudalle. Siinä oli "Sultan" maan alla, sen koppi oli tyhjä ja oljet olivat möyhyksi tallatut. Kelle hän nyt haasteleisi, kun iloitsi päivällisruoasta tahi jostakin muusta? Kelle hän valittaisi, kun pelkäsi lyönnejä tahi oli niitä jo saanut? Ja kun häntä jälleen orjantappuran piikki raapii, ei "Sultan" koskaan nuole pois verta. Oi sinua, hyvä "Sultan" raukka!

Hänelle oli opetettu, että hänen, kun hän oli ensin lukenut iltarukouksen omasta puolestaan, piti lukea se toistamiseen isän, äidin ja sisarten ja "kaikkien niiden puolesta, joita hän rakasti". Lohduttomassa surussaan hän liitti nyt yhteen pienet kätensä ja rukoili, luki kaikki mitä hänelle oli opetettu: aamurukouksen, ruokarukouksen ja iltarukouksen — "Sultanin" puolesta.

Sitten pyyhki hän silmänsä ja meni rauhottuneena pihaan.

Hän toivoi kyllä, että he saisivat toisen koiran, jonka kanssa hän eläisi yhtä hyvässä ystävytydessä; parin päivän perästä uusi koira tulikin, mutta se oli ärtyisä ja muriseva, sitä ei voinut puhutellakaan.

Sentähden hän oli mielissään, kun äkkiä sanottiin, että hänen oli mentävä kouluun. Kun äiti hänet sinne saattoi seisattui hän arkana ovenpieleen, siellä oli näet niin paljon lapsia. Hän ei ollut koskaan ajatellut, että niitä olisi niin paljon. Ja kun hänen täytyi istua niiden joukkoon, uusien pienimpäin oppilaiden keskelle, ensimmäiseen riviin, aivan opettajan eteen, hän tuskin uskalsi katsoa ylös. Hän uskalsi sen vihdoinkin ja katseli häntä lähinnä istuvia tyttöjä, sitten tarkasteli hän poikiakin, jotka istuivat huoneen toisella sivulla. Sieltä joku nauroi häntä vastaan, ja se oli myllärin Florian. Hänellä oli siis täällä ainakin yksi tuttava, ja se muuttikin heti koulun ihanaksi paikaksi.

Kun koulutunti päättyi, tuli odottava "Flori" häntä vastaan.

"Siinä on Reindorferin Leena", hän sanoi.

Tyttö nauroi.

"Oli se viisaasti, kun lähettivät sinut kouluun", sanoi poika. Ja niin he jutellen kulkivat yhdessä Reindorferin portille saakka.

He jatkoivat tätä tapaa jonkun aikaa joka päivä, menivät yhdessä kouluun ja palasivat samoin. Mutta pian häirittiin tätä yksimielisyyttä. Leena alkoi äkkiä pysytellä pojasta kaukana. Tyttö joko oli ennättänyt kauas pojan tullessa kouluhuoneesta ja juoksi sitten niin kovasti, että oli mahdoton tavata häntä, taikka jäi hän jäljelle eikä tullut näkyviin, vaikka poika kulki kuinka hitaasti.

Kun Leena kerran oli taas jäänyt jäljelle, piilottautui poika siihen paikkaan, missä tie kääntyi tiheään

vesakkoon, ja kun Leena saapui, juoksi hän piilostaan ja tarttui tytön käsivarteen.

"Tapasinpa sinut nyt", hän sanoi. "Mitä olen tehnyt sinulle, kun et enää koskaan kulje minun kanssani?"

"Isä uhkasi lyödä minua, jos sinun kanssasi käyn."

"Sinun isäsi on julma mies."

He pysähtyivät ajattelemaan.

Yksi keino kyllä oli. Mutta kun Florian itse kammoksui ruumiillista kuria ei hän tahtonut Leenalle ehdottaa, että tämä antaisi isän lyödä ja käveleisi hänen kanssaan niinkuin ennenkin.

Mutta kun julmaa Reindorferia ei ollenkaan tiellä näkynyt, hän myöskään ei voinut kumpaakaan lyödä, ja niin heillä oli salaisuus, jota ei kukaan muu tietäisi kuin he itse.

Se oli houkuttelevaa, ja lapset olivat mielestään kekseliäämpiä kuin kaikki suuret ihmiset.

Tie oli turvallinen siihen pensaaseen saakka, jossa he nyt seisoivat; vasta sitten kun he olivat sen sivuuttaneet, saatettiin Reindorferin talosta heidät nähdä. He sopivat keskenään, että aamusin kouluun mennessä odottavat toisiaan tämän pansaan luona ja paluumatkalla kulkevat yhdessä siihen saakka, mutta siinä toinen jättäytyy jäljelle ja jatkaa matkaa paljoa myöhemmin.

Niin, niin, kiellä vain ihmisiltä jotakin! Reindorferin Leena oli yleensä älykäs tyttö. Niin koulumestarikin sanoi ja kiitti häntä usein muiden lasten kuullen. Tällaisen tapauksen jälkeen hän kotona otti usein aapisen tahi laskutaulun ja hiipi vanhan Reindorferin taakse, vaikka tämä työskentelikin puutarhassa tahi karjakartanolla. Hän istuutui siellä ukon taakse, luki tahi laski äänekkäästi, että isäkin häntä kiittäisi.

Ensi kerralla Reindorfer, joka ei huomannut tytön läheisyyttä, hönkäisi narkästyksissään. Mutta kun Leena hämmästyneenä paikoilleen jääden itki katkerasti pettymystään, huomasi isä, että hänen ilahduttamisensa tässä olikin tarkoituksena ollut. "Ei saa toki epäkristillinen olla, ei toki", mutisi hän itsekseen ja kehotteli sitten Leenaa: "Lue vain! Se on oikein, opettele vain ahkerasti, että kulkisit kunnialla maailman läpi, kun sinne kerran joudut. No, lue vain, valkopää!"

Talonpoika sai sen jälkeen kuulla luettavan monista hänelle vallan uusista asioista; sillä nykyaikana opetetaan lapsille paljoa enemmän kuin ennen. Uteliaisuudessaan hän kyseli usein tytöltä lähemminkin yhdestä ja toisesta, ja hän ihmetteli sitä, kuinka hyvin tyttö oli ymmärtänyt ja oppinut.

Mutta pian hän alkoi tuntea mielenahdistusta joka kerta, kun hän huomasi Leenan ponnistukset olla hänelle mieliksi. Hänen Elisabethinsa ei näet ollut vuoteen ja vuorokauteen käynyt vanhempiaan katsomassa, ja Leopold, jota hän aina oli niin hyvänä pitänyt, arveli että tämä kaikki oli vähintä, mitä odottaa saattoi, isän pitäisi paljoa enemmän uhrata poikansa hyväksi. Poika oli tarraantunut eräaseen tyttöön, ja halusi nyt, sitä parempi mitä pikemmin, päästä omaksi herrakseen. Vanha Reindorfer siis tiesi, että tytär hänestä ei välittänyt ja poika katsoi hänen olevan tiellään.

Aluksi ei pieni Magdaleenakaan ollut vanhaan Reindorfiin tyytyväinen. Toiset lapset kertoivat, että kun he suorittivat hyvin tehtävänsä, heidän vanhempansa leikkivät heidän kanssaan taikka lahjottivat heille sunnuntaina sämpylän tahi jotakin muuta mieleistä; mutta Leena sai sellaista turhaan odottaa. Myöhemmin isä näytti Leenasta sangen vakavalta, melkein kuin pastori ja koulumestari, joilla myöskin oli aina jotakin kysyttävää tahi selitettävää, ja silloin ei Leena halunnut leikkiä eikä lahjoja, pikemmin hän oli ylpeä siitä, ettei Reindorfer kohdellut häntä kuin lasta, eikä kuin omaansa, josta viime mainitusta seikasta tällä ikäisekseen vanhamaisella olennolla ei kuitenkaan ollut mitään aavistusta.

V.

Kun rakkaus puhkeaa kovin rajuna, on se yhtä epäiltävä kuin silloinkin, kun se hiipii kiertoteitä. Leopold olisi kyllä ollut oikeutettu ajattelemaan oman kodin perustamista, sillä hän täytti kolmekymmentä muutaman kuukauden kuluttua, mutta hänen päätöksensä pikaisuus ja valitsemansa mielitetty tekivät isän varovaiseksi.

Leopold oli suorittanut sotapalveluksensa. Se menikin keveästi, sillä hänen palvelusaikansa sattui

hyvänä viljavuotena, jolloin asianomaiset virkakunnat maatyöväen puutteen takia olivat pakotetut päästämään suuret joukot sotilaita lomalle. Monien muiden mukana Leopoldkin pääsi joksikin aikaa kotolaisten avuksi.

Myöhemmin hän oli velvotettu ainoastaan maanpuolustusväen vuotuisiin harjotuksiin.

Talonpoikana hän ei koskaan ollut osottanut mitään hetautta kylän kaunottariin. Hän pysyi tästä viasta vapaana leiritoverienkin joukossa, jotka ikävänsä ja saamansa niukan ravinnon tähden olivat pakotetut etsimään jonkun naisolennon seuraa, joka laittoi ruokaa kunniallisessa perheessä.

Mutta kun hän palasi viime vuoden aseharjotuksesta, iski lempi äkkiä hänen sydämeensä. Se käytti hyväkseen hänen turhamielisyyttään, joka oli kovin karkäs ovenavaaja. Tämä yleinen ihmisellinen heikkous voittaa talonpojankin pojan. Ikäänkuin yhteisestä sopimuksesta olivat tytöt näihin saakka olleet Reindorferin Leopoldista piittaamatta, koska hänkään ei välittänyt heistä. Mutta kun nyt eräs neitonen ilmestyi, joka otti Leopoldille selittääkseen, että tällä oli kaikki tarvittavat ominaisuudet tehdäkseen hänet onnelliseksi, niin miksikä hän ei uskoisi tätä mairittelevaa vakuutusta, vaan ynseästi vetäytyisi pois velvollisuudestaan?

Tämä olento, joka oli näin kääntänyt nuoren Reindorferin, oli Josefa Melzer. Hän asui äitinsä kanssa paikkakunnan pienimmässä ja ränstyneimmässä töllissä; paitsi sitä ei Melzerin muorilla ollut tyttärelleen jätettävänä muuta perintöä kuin huono maine, jota Josefa oikeastaan ei tarvinnut, sillä hän oli osottanut suurta harrastusta hankkia se itsellensä omin neuvoin.

Kuukauden päivät Leopold oli jo paikkakunnan väestön kummastukseksi tehnyt tiheitä käyntejä tuossa pahanpäiväisessä mökissä, kun Josefa eräänä iltana työstä palattuaan tapasi vanhan äitinsä kovin pahalla päällä.

"Oletko tänä päivänä tavannut nuorta Reindorferia?" kysyi ämmä kiukkuisesti.

Josefa viskasi pois heinäkannalmuksen ja sirpin sekä otti leveälierisen olkihatun päästään. "En ole", vastasi hän, "mutta kaiketi hän tulee työn loputtua."

"No puhupa, pöllöpää, hänelle nyt kerrankin niin, että siitä jotakin tulee. Kuinka kauan luulet minun voivan odottaa? Pitäähän minunkin saada viettää päiviäni tähteet Reindorfissa rauhassa ja kylläisenä. Olenko sinut sitä varten poikaan usuttanut ja kehottanut häntä suosimaan huomauttaen, ettei hän ole kovin tarkka, kunhan vain tavaran hänen eteensä levittää — että sinä nyt menettelisit yhtä tyhmästi kuin edelliselläkin kerralla? Totta jumaliste, sinä olet jo tarpeeksi tyhmyyksiä tehnyt ja minä olen sinua jo kylliksi kauan huoltanut, nyt olisi aika viisastua, ajatella itseäsi ja vanhaa äitiäsi! Neuvon, että tällä kertaa jätät sen pienen haudan kaunistelematta pyhänmiesten päiväksi. Ja sanon vielä, ettei minun kanssani ole enää leikittelemistä, ajan sinut pois kotoa, jollei siitä tule mitään. Pitääkö sinun, höperö, odottaa kunnes kaikki ennättävät varottaa häntä? Täytyy takoa, kun rauta on kuuma. Ja kun kaikki on tehty niinkuin tehtävä on, saa hän häiden jälkeen tyytyä saamaansa. Voihan kaikki kääntää ja selittää, ja itsellensä hänelle mieluisinta on uskoa meitä. Mutta sinä hukkaat aikaa; pian on syksy käsissä, hänen on mentävä neljäksi viikoksi harjotuksiin, ja sinä aikana olette erillänne. Tänne tulee muualta poikia, etkä sinä saa heitä enemmän kuin paikkakunnalle jääviäkään! Niin ei ole mitään toivomista; minä en antaisi koko asiasta palanutta puukreutseria."

"Luuletko, että saviastia valmistuu, kun kerran vain sen mainitset", sanoi tyttö ylpeästi. "Eikö siinä ole mitään vaivannäköä, kun ei itse ole lainkaan ajatellut sinne päin, mutta on pakotettu teeskentelemään rakkautta puukappaleen kaltaiseen olentoon?"

"Sinä metsälintu; näytä hänelle vain, mitä hänen on tehtävä; kun hän saa sen päähänsä, ei se anna hänelle ollenkaan rauhaa, ja silloin hän kyllä ajaa perille asti."

"Hyvä ilta, Melzerin muori", sanoi Leopold, joka samassa astui sisään.
"Hyvä ilta, Seferl!"

"Hyvä ilta!"

"Tahtoisitko lähteä ulos kanssani?" kysyi poika. "Äitisi ei sitä kiellä."

"En tiedä, onko se oikein", vastasi tyttö. "Rahvas on jo nähnyt, kuinka usein sinä käyt täällä, eikä nuori tyttö saa siitä hyvää mainetta, jos kauan seurustelee pojan kanssa. Eikä siitä ole iloa eikä etua."

"Kuulepa, kuinka hän osaa olla taitava", mutisi ämmä hymyillen Leopoldille hampaattomalla suullaan. "Hänestä saa joku oivallisen eukon."

"Eikö minulla sitten ole rehelliset tarkotukset?" kysyi Leopold.

"Itse sen parhaiten tiedät", ärähti tyttö.

"Minulla on rehelliset tuumat", sanoi Leopold kiivastuen, "minulla on aikomus tehdä sinusta meille emäntä."

"Ah, rakas ystävä! Mutta ymmärräthän, ettei kylän kansa tiedä siitä mitään."

"He saavat sen tietää huomenna ja isä jo tänä iltana!" Leopold sanoi tämän varmallalla äänellä, ikäänkuin koko asia olisi ratkaistu, sitten kun hän on tahtonsa ilmaissut, ja ikäänkuin isän kanssa haastaminen ei olisi hänestä tuntunut vähääkään vastenmieliseltä.

"Jospa, rakas Leopold, tämä olisi aivan totta!" huudahti Josefa.

Vanha äiti puristi käsiään iloisesti hämmästyen ja lausui: "Jeesus sentään! Tällaisesta onnesta, tyttö, saat kiittää Herraa kaiken ikäsi."

"No, tuletko kanssani?" kysyi Leopold katsahtaen juhlallisesti ympärilleen.

"Niin totta kuin elän. Kun nyt kaikki on selvillä, ei sinun enää tarvitse sitä edes kysyäkään, kaunis, reipas Leopoldini."

He läksivät yhdessä.

Josefa johti puhetta nyt kuten ennenkin. Tällä kertaa se oli hänelle helppoa, sillä hän sai vain osottaa, kuinka sanomattoman ylpeä hän oli kohdanneesta onnestaan, eikä se ollutkaan turhaa teeskentelyä; siten hän myöskin tahtoi herättää Leopoldissa ylpeän tunnon siitä, että hän on nuori mies, joka on voinut valmistaa yhdelle neitoselle sanomattoman onnen.

Erotessa Josefa kuitenkin keroi teeskentelevän päätöksen: "Jos en olisi saanut sinua, niin, usko se, olisin juossut järveen!"

Olihan se joka tapauksessa kaunis loppuvakuutus.

Leopold hymyili hämillään, mutta samalla tyynnyttävästi; häntä viisaammillakaan ei juuri ole tällaiseen puheeseen mitään vastaamista. Tässä tukalassa asemassa teki hän rohkean päätöksen, veti tytön itseensä vastaan ja tämän huulet löysivät vallan tottuneesti hänen huulensa.

Leopold nykäisi itsensä irti. Poika parka punastui pahasti, naurahti: "hyvää yötä!" ja meni.

Josefa katsoi hänen jälkeensä tietämättä, oliko häntä säälittävä vai nauraako pitäisi.

Mutta nuori Reindorfer kulki varmoin askelin. Matkalla hän koetti ilmaista kuohuvia tunteitaan laulamalla lauluja, joiden sisältö ei suinkaan ollut siveellistä eikä kehuttavaa laatua.

Mutta mitä lähemmäksi isänsä taloa hän tuli, sitä mukaa hän hiljensi ääntään. Äänetönnä hän astui sisään, äänetönnä nautti yhteistä ilta-ateriaa. Ja kun Reindorfer nousi tehdäkseen ennen maatamenoa tavallisen tarkastusretkensä karjakartanolle ja puutarhaan, seurasi Leopold häntä.

Vanhus seisahtui tämän huomattuaan.

"Miksi juokset jäljestäni kuin rakki?"

"Isä", lausui Leopold lähemmäksi astuen, "ei tämä elämä enää kelpaa."

"Mikä elämä?"

"Minä huomaan, ettei minun ole hyvä elää enää naimatonna. Olen jo tarpeeksi kauan viivytellytkin; nyt se ei enää käy päinsä."

"Vai tahdot naida?" kysyi isä ällistyneenä.

"Tahdon", vastasi poika.

"Olet kenties jo valinnut omasi?"

Leopold nauroi.

"Katsopa vain! Ja ken hän on?"

"Melzerin Seferl sopisi minulle hyvästi."

"Melzerin Seferl!" Vanhus katsoi suoraan poikansa silmiin, ja huomattessaan, ettei tämä laskenut

leikkiä käänsi hän pojalle selkänsä ja mörähti: "Jos välttämättä tahdot naimisiin, niin etsi joku muu; tämän kanssa ei sinua koskaan vihitä, ei minun eläessäni."

"Miksi ei, isä? Pitäneehän minun tietää syy?"

"Syy?! Tahtoisinpa todella tietää, kuka hänet ottaisi miniänä kotiinsa — ja kenties hänen äitinsä, se vanha noita-akka tulisi kaupanpäälliseksi? Sinä olet mieletön, poika! Etkö ole kuullut, miten paljon hänestä puhutaan, eikä suinkaan hyvää?"

"Rahvas haastaa usein liikoja", sanoi Leopold rohkeasti.

"Mutta tässä tapauksessa hyvällä syyllä. Ja vaikkapa vain kolmanneskin puheesta olisi totta, kyllä sekin riittäisi."

"Olkoon totta vaikka kaikki, joka ainoa sana, niin olisi hyvä tietää kehen se maailmassa koskee, kun minä en siitä ole millänikään, en lainkaan välitä."

"Säälittävä hupakko, kyllä näen, millä loruilla sinut on lumottu."

Pojan oli kiusallista kuulla, ettei hän toimisi oman vapaan päätöksensä perustuksella, omasta halusta, kaksin verroin kiusallisempaa sentähden, että se oli totta. Hän vastasikin sangen kiivaasti: "Minä nain hänet kaikessa tapauksessa."

"Tee niin, mutta naineena sinä tuskin saat keltään talonpojalta renginpaikkaa, ja minun talooni et jää minun eläessäni etkä sittenkään kun silmäni suljen."

"Vai niin", sanoi Leopold, jolta mielenliikutus tahtoi tukahduttaa sanat kurkkuun, "luulen, että sinä kuitenkin vielä harkitset, voitko kuulla lapsesi olevan vieraan palveluksessa."

Vanha Reindorfer kohautti olkapäitään. "Himosi on sinut tänään juovuttanut; nuku pois humala ja tule raittiina luokseni." Niin sanoen hän lähti.

Kun nuori Reindorfer seuraavana päivänä astui vanhan Melzerin pirttiin, sanoi Josefa heti, ettei hän ollut samanlainen kuin edellisenä iltana. Ja tyttö sai hyvin helposti urkituksi, millainen kohtaaminen isäni ja pojan välillä oli ollut ja kuinka isä jyrkästi vastusti aiottua avioliittoa.

Mutta Leopoldille tyrkytettiin se käsitys, ettei hänen, jos hän todella pitää Josefasta, sovi ensimmäisestä vastoinkäymisestä säikähtyä. Mitään puuta ei kaadeta yhdellä iskulla. Leopoldin täytyy vain alinomaa ja väsymättä ahdistella isäänsä tällä kysymyksellä. Ja kun isä huomaa, kuinka vähän hänen vastustuksensa hyödyttää, hän lopulta siihen kokonaan väsyä. Hänen uhkauksellansa, että hän ajaa Leopoldin pois kotoa ja tekee hänet perinnöttömäksi, ei voi olla vakaata tarkotusta; sillä tiedetäänhän kuinka ukko rakastaa ainoaa poikaansa — ja täydellä syyllä, sillä onhan Leopold todellakin sellainen poika, jota täytyi rakastaa ja josta vanhemmat saattavat olla ylpeitä. Rakastavathan muuten kaikki ihmiset häntä. "Kaikilla ihmisillä" tässä tarkotettiin vanhaa Melzerin muoria ja hänen tyttärtään.

Siitä hetkestä alkoi erimielisyys isän ja pojan välillä; siitä alkaen lakkaamattomat pyynnöt ja niiden hylkäämiset, nuhteet ja valitukset, hyökkäykset ja uhkaukset alinomaa vaihtelivat keskenään. Leopold odotti ja väijyi lakkaamatta sellaista tilaisuutta, jota hän voisi hyödyksensä käyttää; hän toivoi jotakin satunnaista tapausta, joka muuttaisi olot hänelle edullisiksi, tulisipa sitten isälle joku heikko hetki tahi vaikkapa kuolema...

"On se risti sekin, kun ainoa poika karttaa naisväkeä", huokasi ukko; "ken ei itse osaa pyydystä, hän joutuu pian saaliiksi."

Toistaiseksi hän mielti vain sitä, miten saisi rauhan pojalta ja voittaisi aikaa. Ja sentähden hän vastasi eräänä päivänä, kun Leopold taas vakuutti ei koskaan luopuvansa Seferlistä: "Kannattaako nyt puhua alituisen samasta asiasta? Onhan viljankorjuu suoritettu ja leiriharjotuksiin kutsutaan aivan heti. Sitä ennen ei kuitenkaan voida mitään ratkaista, miksi siis puhummekaan ja kiusaamme toisiamme alinomaa? Onhan aikaa puhua sittenkin kun palaat, jos et sitä ennen ole muuttanut mieltäsi."

Kun nuori Reindorfer ei saanut mitään puolustusta äidiltään, joka tässä asiassa oli yksimielinen miehensä kanssa, hän huomasi, ettei voisi mitään saada aikaan ennen palaamistaan. Hän päätti siis luopua turhaan tuhlaamasta sanoja, mutta isä saisi muuttumattomasta päätöksestä huomata omistavansa pojan, joka ei luovu siitä, mihin on kerran ajatuksensa iskenyt. Ja siksi oli tällä kertaa viisainta taipua.

Reindorferin talossa hiljaisesta suostumuksesta syntyneitä aselepoa eivät ränstyneen torpan asukkaat hyväksyneet, koska se lykkäsi heidän toivomansa määrän tuota tuonemmaksi. Mutta vanhan Melzerin muorin huolekkaasta katseesta huolimatta Josefa yhä säilytti luottamuksensa, hän oli aivan varma

Leopoldistaan.

Sinä päivänä, jolloin reserviläisten piti mennä harjoituspaikkaansa, Josefa saattoi Leopoldia kappaleen maantietä. Kun hän sitten itkettynein silmin palasi äitinsä tölliin, asettui tämä ristissä käsin hänen eteensä ja rukoili: "Taivaan tähden, tyttäreni, käyttäydy tällä kertaa varovasti ja viisaasti!"

* * * * *

Reindorferin talon lähellä oleva pensas ei ollut enää pitkiin aikoihin kuullut niiden kahden nuoren, pitkänhontelon pojan ja naurettavan laihan tytön jokapäiväistä keskustelua, jotka ennen aina kulkivat koulukapusineen sen ohitse. He olivat kumpikin jättäneet koulunsa, tyttö lapsenkenkänsäkin, sillä hän oli kehittynyt vahvaksi ja täyteläiseksi sekä vertaili jo itseään paikkakunnan muihin neitosiin.

Nyt nämä nuoret näkivät toisensa ainoastaan pyhäpäivinä kirkossa. Silloin tällöin, kun heidän vanhempansa eivät olleet mukana sunnuntai-illoin pidetyillä opetustunneilla, kulkivat he kahden jonkun matkaa tuttua tietä myöten. Mutta nyt tunsivat he toisensa paljoa itsenäisemmin, unhottivat kokonaan — voi maailman kiittämättömyyttä! — vanhan, uskollisen pensaan ja kulkivat huomaamattomina sen ohi.

Sattuivatpa he kerran sanomaan jäähyväiset toisillensa Reindorferin talon kohdalla, kun vanha Reindorfer juuri nojasi veräjään. Florian oli olevinaan aivan huoleton ja päätti mieleessään olla vähintäkään pelkäämättä. Hän menikin hyvin ajatuksissaan vanhuksen sivutse sekä tervehti häntä, tien toiselta puolen kyllä, mutta sitä kuuluvammin.

"Kuljitko sinä myllärin Florianin kanssa?" kysyi vanhus tytöltä.

"Kyllä, isä", vastasi tämä.

"Pienenä ollessasi en voinut sallia, että liikut hänen kanssansa; nytkään et saa hänen seuraansa liittyä — usko minua, minulla on syyntä, ja tottele sinä vain!"

"Mutta minä en ymmärrä, isä", nauroi tyttö, "kuinka minä siitä pahenen, jos hän vähän matkaa kulkee kerallani."

"En minäkään sitä tarkoin tiedä; mutta miten kävi tarinassa hyttyselle? Lennellessään kynttilän ympärillä sanoi se: Oi, miten valoisaa ja lämmintä! Mutta taliin kiinni tartuttuaan se valitti: Voi, voi, nyt ei räpyttäminen auta! — Olen nyt sanonut ajatukseni, tee sinä niiden mukaan. Älä anna minun huomata, ettet välitä sanoistani!"

Sunnuntai-iltaisina kristinopin opetustunteina pappi nousi ennen siunausta saarnastuoliin ja piti kuulijoilleen lyhyen esitelmän kirkollisista menoista ja opinkappaleista. Näin tehtiin vuodesta vuoteen nuorten opiksi ja vanhain muistin virkistämiseksi. Useaan sunnuntaihin ei Magdaleena tullut kiusaukseen rikkoa vanhan Reindorferin kieltoa, sillä tämä oli säännöllisesti läsnä jokaisella opetustunnilla. Lienevätkö uskonkappaleet haihtuneet ukon hatarasta muistista? Mahdollista kyllä, olihan hän jo vanha, eikä muisti silloin konsa hyvänsä anna takaisin, mitä sen talteen on pantu. Se huomaa, että lisäys ulkoapäin tulee yhä heikommaksi, ja silloin sulkee se porttinsa ikäänkuin tahtoisi säilyttää entiset varastot jotakin toista tarkotusta varten.

Mutta Magdaleena mietti itsekseen: "Tiedän, että isä osaisi kaiken tämän selittää kansalle saarnastuolista yhtä hyvin kuin itse pastorikin. Miksi hän siis on niin ahkeraan opetustunneilla?"

Kerran Reindorfer kuitenkin jäi tulematta, ja silloin Florian tuli kulkemaan Magdaleenan kanssa. Tämä muisti kyllä vanhuksen kiellon, mutta kun he siinä rinnatusten kulkiessaan pakisivat puita heiniä, ei hän voinut ottaa asiaa niin vakavalta kannalta kuin isä. Eihän hän olisi voinut Florianille kieltoa mainitakaan nauramatta sille ja herättämättä naurua.

"Teidän on maatöiden tähden iloittava siitä, että Leopold on luonanne", sanoi Florian.

"Jos häntä ei olisi", huomautti tyttö, "suoriutuisimme kuitenkin."

"Veljesi on mieltynyt Melzerin Seferliin, eikö niin?"

"Niin haastetaan, minä en ole kysynyt."

"Hän palaa neljän viikon kuluttua ja silloin hän varmaankin ratkaisee asian."

"En tiedä, isä ainakin on vastaan."

"Isäsi, niin, hän ei salli koululastenkaan kulkea yhdessä."

Magdaleena nauroi. "Eipä kyllä! Luuletko, että minä nyt saisin kulkea kanssasi? En missään nimessä! Kun hän äskettäin näki meidät yhdessä, hän kielsi sen taas ankarasti."

"Mutta me kuljemme yhdessä sittenkin! Sinä et muuten välittäne hänen kielloistaan enempää kuin Leopoldkaan?"

Magdaleena katseli kummeksien. "Mutta onhan tämä aivan eri asia!"

"Tulee hauska, kun Leopold saapuu kotiin", jatkoi nuorukainen, "sinun pitää toimittaa hänet minun tuttavakseni. Sitten me neljän liikumme yhdessä ulkona, hän Seferlin kanssa ja minä sinun."

Magdaleenan kasvot lensivät punaisiksi ja hän vastasi kiivaasti: "Mitä ajatteletkaan, tyhmä heikale? Isä on aivan oikeassa; minä en kulje enää koskaan sinun kanssasi. Kleehuberin Franzilla on myöskin sama tie minun kanssani. Hän puhuu minulle lehmistä ja vuohista, mutta ei mistään sellaisesta, jota minä en tahdo tietää."

Hän käänsi selkänsä ällistyneelle nuorukaiselle ja meni pois niin kiireesti, että pienet jalkineet narisivat.

Kun hän lähestyi kotiaan, seisoj Reindorfer jälleen portilla. Magdaleena astui suoraan ukon luokse. Hänen poskensa olivat punaiset, huulet lujasti puristuneet yhteen ja sieramet laajentuneet.

"Hyvä ilta, isä", hän sanoi.

"Hyvää iltaa! Näytät närkästyneeltä."

Florian meni juuri ohi tietä myöten. Hän ei ollenkaan katsonut heihin.

Magdaleena nyökkäsi päällään häneen päin. "Tuo on todellakin tyhmä poika. Olet ollut oikeassa, isä. Minä en koskaan kulje hänen seurassaan."

"Se on oikein."

Siitä alkaen Reindorferin Leena pysyi tyttöjen seurassa.

* * * * *

Aseharjotukset olivat loppuneet, reserviläiset ja nostoväenmiehet palasivat taas kotiin. Aurinko oli jo vaipunut kummun taakse, ainoastaan punaiset pilvien väliset juovat ilmottivat ahtaan laakson asukkaille, että se vielä oli taivaan rannan yläpuolella, kun Leopold saapui kotiseudulleen.

Hän ei kuitenkaan kulkenut laajaa kylätietä, vaan poikkesi eräälle kallioiden väliselle polulle, jota myöten hän lyhyellä kierroksella pääsi rakastettunsa asuman töllin taakse. Hän hyppäsi puutarha-aidan yli, jolloin pieni takkuinen koira hyökkäsi häntä vastaan asettuen kuitenkin heti, kun kuuli nimeänsä mainittavan. Sykkivin sydämin hän hiipi puutarhan halki töllin ovelle. Muori Melzer kitki sen edessä erästä kasvispenkkiä, mutta ei huomannut vieraan pirttiin pistäytymistä.

Hän ei voinut erehtyä. Rakennuksessa oli vain yksi asuinhuone, muutama askel varpailla keittiön läpi, ja niin tempasi hän ilon innossa oven auki.

Mutta se riemukas tervehdys, jonka hän aikoi huutaa ovella, juuttui hänen kurkkuunsa.

Jospa juorut sittenkin ovat tosia?!

Josefan rinnalla seisoj nuorukainen käsi hellästi tytön vyötäisten ympärillä. Kumpikin oli äkkiarvaamattomasta tulosta enemmän kummastunut kuin nolostunut.

Josefa selviytyi ensiksi, tempaisihe nopeasti irti ja sanoi: "Älä rupea niin rohkeaksi! Näetkö, että tuolla on Leopoldini, ja häntä rakastan tuhannen kertaa enemmän, niinkuin olen sanonut tuhansia kertoja."

Nuorukainen astui nyt Leopoldia vastaan, ojensi hänelle kätensä ja lausui: "Jo nyt helkkarissa, oletko sinä Reindorfer? Vai olet sinä jo palannut? Eipä muuta kuin terve! Mutta kun sinä marssit paikalle, saa reservi väistyä. En ole voinut häntä sinusta vierottaa, en tässä maailmassa!"

Leopold kääntyi äänetönnä takaisin ja meni matkoihinsa.

Josefa työnsi toisenkin ulos.

"Joudu jäljestä, jotta hän näkee sinun poistuvan täältä!"

Hän kääntyi jälleen pirttiin. "Olipa hyvä, ettei äiti huomannut mitään... Minä luulen, että hän kyllä tulee takaisin." —

Reindorferin talossa eivät isä ja palannut poika vaihtaneet suinkaan sydämellisiä tervehdyksiä. Mutta ukko sieti tyynin mielin pojan syytökset, että hän vastaanhangotuksillaan ja viivyttelyillään oli riistänyt häneltä rakastetun, jolla nyt jo oli toinen. Vanha Reindorfer toivoi vain, että asia olisi lopullisesti ratkaistu.

Kahdeksaan päivään Leopold ei tähän kysymykseen kajonnut, mutta hän oli ärtyinen ja tyly. Kun hänellä ei kotona ollut mitään tekemistä, kulki hän metsään, aina samaa tietä, jota oli Josefän kanssa ennen kulkenut. Sattuipa sitten, että hän eräänä päivänä sattumalta kohtasi tytön polulla, joka oli niin kaita, ettei kohtausta voinut mitenkään välttää.

Nuori Reindorfer katsoi ylös vasta silloin, kun tyttö oli aivan hänen edessään. Hän painoi hattuaan alemma ja aikoi astua ohi, mutta Josefa tarttui hänen käteensä ja pidätti hänet.

"En tiedä, mikä sinuun on mennyt", hän sanoi, "sitten kun tuon kaupustelija Aloisin luonani tapasit, ikäänkuin me, hän ja minä, olisimme käyttäytyneet sopimattomasti! Tee miten tahdot, ja minun puolestani saat kernaasti kääntää selkäsi minulle sekä meidän mökille, mutta sitä en voi sietää, että ajattelet minusta jotakin pahaa."

"Minusta nähden ei se ole väärin ajateltu eikä liikoja vaadittu; olisi sinun toki pitänyt säästää minut tapaamasta toinen luonasi."

"Kenen syy se on? Minä olen köyhä tyttö, jonka on pidettävä hyvänään paljonkin tässä maailmassa! Enkö jo tuttavuutemme alussa sanonut sinulle, etten minä voi kieltää poikia pitämästä itseäni kauniina, ja että minun on täytynyt oppia karttamaan heidän paulojaan? Ja sinä olet sanonut, ettet sinä siitä välitä; vieläpä sanoit, ettet sinä sellaista tyttöä tahdokaan, jota muut eivät sinulta kadehdi. Kun minulla sitä paitsi ei vielä ole mitään varmuutta, niin voinko minä ajaa muut pojat päistikkaa luotani? Kun sinä et tee tuumasta totta, kuinka voit vihotella siitä, jos muut koettavat minua miellyttää; eikö heillä ole siihen sama oikeus kuin sinullakin? Jos minä olisin sinun emäntäsi, ei sinun tarvitsisi sellaista kärsiä, ja silloin minäkin tietäisin tehtäväni!"

"Mutta sehän on ollut minun tarkoitukseni, että sinä käyttäytyisit niinkuin olisit vaimoni! Enkö sanonut, että palattuani teen kaikki selväksi? Niinkö vähän sinä luotat minuun?"

"Enemmän kuin sinä ja enemmän kuin oikeastaan pitäisi, se on selvästi tullut näkyviin! Luuletko sinä, että muut ihmiset tietävät ja uskovat sen, mitä sinä olet minulle sanonut ja minä uskon? Pahansuova rahvas kadehtii muutenkin onneani, ja jos minä olisin siitä kertonut sille, olisi sitä katsottu kerskaukseksi ja minulle olisi naurettu. Siksi minä olen odotellut, että voisin näyttää heille pitkänenää, kun sinun aikeesi rehellisyys tulee ilmi. Mutta nyt — nyt voidaan täydellä syyllä pilkata minua, nyt minä olen saanut palkkani siitä, että olen luottanut sinuun enemmän kuin sinä minuun!" Hän nosti esiliinan silmilleen.

Nuori Reindorfer seisoi hämillään. "Ei se kuitenkaan ollut tarpeellista, että annoit tuon tyhmän kaupustelijan pitää itseäsi vyötäisiltä", sanoi hän hetkisen kuluttua.

Josefa laski esiliinan silmiltään ja nauroi. "Kaikkia vielä, tarvitseeko sinun olla peloissasi jonkun tähden? Ei kenenkään koko seudulla, sen minä sanon! Jos sinulla on vakaat aikomukset, en minä välitä kestään muusta tuon vertaa." — Hän näpäytti sormillaan. — "Tahtoisinkin tietää, ketä voi rakastaa enemmän kuin sinua."

Tämä oli palsamia haavoihin.

Leopold tuli kotiin hyvin myöhään ja selitti hämmästyneelle isälleen, että hänen ja Josefän väli oli jälleen hyvä ja ettei hän enää pitemmältä aprikoi, vaan ottaa Josefän vaimokseen, vanha Reindorfer saa siihen kiltisti taipua.

Vanhus sai pidätetyksi hirmuisen kirouksen, nousi istualtaan ja lausui: "Olisi epä kristillistä sanoa, mitä ensi kiivaudessa aion; tee kolmen perkeleen nimessä mitä tahdot, juokse suoraa päätä häpeään ja turmioon, sinä, ainoa rakas poikani! Sanon vain jotakin, jonka pitäisi saada sinut näistä ajatuksista, jos sinulla on rahtuakaan järkeä jällellä. Nyt on rauhattomat ajat; olet päässyt reservistä, mutta nostoväkeen kuulut vielä kaksi vuotta. Nai sitten, kun olet kokonaan vapaa!"

"Vai pitäisi minun odottaa kaksi vuotta!" huusi poika. "Sano suoraan, että toivot minun sillä aikaa jättävän koko homman."

"Sitä rukoilen Jumalalta, eikä se olisi vahingoksesi."

"Mutta minä en jätä, vasta puhumme lisää."

"Vai niin? Mutta tänään ei! Hyvää yötä!"

Reindorferin vaimo oli istunut lähellä. Hän nousi ja seurasi miestänsä; saavuttuaan poikansa kohdalle hän pysähtyi ja sanoi: "Ei sinun sovi tuon kevytmielisen letukan vuoksi niin harmistuttaa isää."

"Hiisi vieköön! Mitäpä juoruajat eivät tietäisi? Vai on Josefa kevytmielinen! Mutta, äiti, kun kaikki käydään ympäri, on hän yhtä kunniallinen kuin sinäkin tahi kuka muu talonpojan emäntä hyvänsä. Teidän todellista arvoanne ei vain tunneta."

Reindorferin vaimo poistui vastaamatta.

Nyt oli taas Reindorferin talossa yhtä rauhaton ja tyytymätön elämä kuin ennen Leopoldin lähtöäkin. Ukko Reindorferin sanottiin yleensä olevan oikeassa, mutta Leopold ei siitä välittänyt, jokaisessa sopivassa ja sopimattomassa tilaisuudessa hän käytti kieltään Josefan ja itsensä puolesta. Kun vanhuksen voimat jossakin työssä pettivät, ja kun työ ei häneltä enää sujunut niinkuin ennen, sanoi poika: "Siitä sen näkee, kuinka itsepäisiä vanhat ihmiset ovat. He eivät enää itse kykene mihinkään, mutta eivät tahdo kuitenkaan lepoon vetäytyä ja luovuttaa sijaansa nuoremmille." Kun talonpoika ei pahoinvoinnin vuoksi eräänä päivänä jaksanut nousta ylös, sanoi Leopold: "Niin, rauha ja lepo tekee sinulle kyllä hyvää, mutta sinä et tahdo sitä!" Vanha Reindorfer väitti vastaan huomauttaen, että pojan tarkottamat kädet olivat niin saastaiset, ettei vanhus voinut niihin omaisuuttaan heittää, ja että rauha ja lepo ovat kaukana sieltä, mihin sellainen seura tulee.

Sanasta sanat sakoivat, kiisteltiin ja riideltiin, Reindorferin vaimokin sekaantui sanasotaan, joka kehittyi usein sangen kuumaksi.

Kun Magdaleena kuuli sen, vapisi usein sydän hänen povessansa. Mutta kun raaka poika ja kiivas äiti olivat riidelleet väsymykseen asti ja näkivät, etteivät he voi voittaa toistaan, etsivät he heikompa vastustajaa, joka sai silloin tuntea, että heidän sanoillaan oli sekä painoa että arvoa. Siihen tarkotukseen oli Magdaleena erittäin sopiva.

Vanha Reindorfer keskeytti kinastelun heti, kun ensimmäinen sopimaton sana oli lausuttu, sitten hän lyhyesti ilmotti jälleen mielipiteensä eikä sen koommin virkkanut halaistua sanaa.

Kun äreä veli ja nurpea äiti rääväisivät ja kiusasivat nuorta tyttöä, oli isä hänelle todellisena lohdutuksena ja hyvänä esikuvana. Olihan hänkin oikeassa, mutta hän kärsi kuitenkin kaiken kohtuuttomuuden. Hän oli varmaan toisia parempi ja oli siksi viisaampikin. Magdaleena kiintyi kaikesta sydämestään tuohon levolliseen vanhaan mieheen, ainoaan, joka ei häntä mistään syyttänyt ja oli aina samanlainen.

Todellakin hän oli aina samanlainen! Nyt, jolloin Magdaleena ei enää ollut lapsi, jolloin hän alkoi harkita mielialojaan ja olisi halulla puhunut jollekin ajatuksiaan ja tunteitaan saadaksensa sitten kuulla, olivatko ne oikeat ja hyvät, nyt hän huomasi, että isä oli ollut häntä kohtaan aina samanlainen!

Eräänä sunnuntaina ei vanha Reindorfer voinut loukkaantuneen jalkansa takia mennä kirkkoon. Kaikki tahtoivat mennä jumalanpalvelukseen, ja talon katsominen olisi heitetty vanhan avuttoman miehen asiaksi, ellei Magdaleena olisi selittänyt, että hän halusi jäädä vanhan isän luokse.

Niin istuivat vanha ukko ja nuori kukoistava neitonen kahden lämpimässä pirtissä. Taloa valaisi sunnuntain rauhaisa päivänpaiste, joka heijastui nuoresta lumesta. Jokaisella aidanseipäällä oli valkea päähine, muutamat varpuset rapistelivat ikkunan takana ja koputtivat nokallaan pieniin ruutuihin.

"Jos tahdot, isä", sanoi tyttö, "niin luen sinulle jotakin raamatusta."

"Se on oikein, Leena, lue päivän evankeliumi."

Magdaleena nouti raamatun. "Älä pahastu, isä", sanoi hän päätänsä kirjan yli kumartaen, "minä lukisin mieluummin jotakin muuta."

"Yhtä se on, lue mitä tahdot."

Hän alkoi ja luki Luukkaan evankeliumin 15 luvun, vertauksen tuhlaajapojasta.

Kun hän oli lopettanut, sanoi vanhus: "Se on kaunis kertomus, taivaallisen isän ja maallisten vanhempain rakkauden ihana vertaaminen. Kyllä se koskee, kun lapsi joutuu harhateille niinkuin Leopold. Hänenkö tähtensä sinä luit tämän kertomuksen?"

"En, isä, vaan minä tahdoin kysyä, tulisitko sinä iloiseksi, jos minä pois mentyäni jälleen palaisin sinun luoksesi."

Vanhus puistalti päätään. "Oletko höperö? Minne sinä menisit?"

Neito ojensi pyöreät käsivartensa pöydän yli ja tarttui vanhan kuihtuneisiin käsiin. "Katso, isä", sanoi hän, "mikään maailmassa ei saisi minua häväisemään sinua, mutta minä en kammo hätää enkä köyhyyttä, jos sinä minua hiukkasen rakastat."

Vanhuksen silmät suurenivat, hän nousi äkkiä, koputti ruutuun muutamia kertoja varpusia pelotellakseen ja kääntyi sitten aikoen mennä. Hän silitti känsäisellä kädellään tytön päälakea ja sanoi hiljaa: "Niin, ole sinä kunnon tyttö, oikein kunnollinen tyttö!"

VI.

Mainitusta sunnuntaista alkaen vanha Reindorfer oli hyvästäväisempi Magdaleenalle, joka pyrki hänen seuraansa niin usein kuin mahdollista. Vanhus tunsu paljon maailmaa, joka vielä tuntemattomana leveni neitosen edessä, ja kaikissa hänen sanoissaan oli niin rehelliset tarkotukset, että häntä oli todella ilo kuunnella.

Vanhus kertoi Leenalle paikkakunnista ja väestöistä, joita hän oli oppinut tuntemaan, puhui maailmasta ja ihmisistä, mitä hän niistä muisti, ja kuinka hän oli ne käsittänyt, kuvaili omia kärsimyksiään, riemujaan ja kokemuksiaan, jonka ohessa hänellä aina oli joku neuvo kuuntelevalle tytölle.

Kerran hän alotti keskustelun mainitsemalla isänsä.

"Hän oli tietysti myöskin erittäin kunnon mies, minun iso-isäni?" huomautti tyttö.

"Sinun iso-isäsi?" sanoi talonpoika. "Hänestä tiedän varsin vähän."

"Jäitkö sinä niin aikaiseen orvoksi?" kysyi tyttö.

Reindorfer rykäisi hämillään, päätti pian ja hapuillen tarinansa ja oli sen jälkeen muutamina päivinä hyvin harvapuheinen tytön seurassa. Hän rauhottui vasta kun huomasi, ettei tälle ollut jäänyt pienintäkään epäluuloa. Hänestä tuntui, kuin olisi varomattomuudellaan järkyttänyt lapsen hurskasta, onnellista uskoa. Vanhemmistaan hän ei enää puhunut sanaakaan.

Vanhan Reindorferin aikoja sitten kuolleet vanhemmat saattoivat herättää Magdaleenassa korkeintaan uteliaisuutta, vaan ei mitään osanottoa, ja siksi hän ei heistä enempää kysellytkään. Erään toisen kysymyksen hän sitä vastoin olisi tahtonut tehdä isälleen, mutta sitä varten tarvittiin enemmän rohkeutta.

Kevät oli. Hedelmäpuut kaipasivat jalostamista, karsimista ja puhdistamista; vanha Reindorfer puuhasi hyvin innokkaasti puutarhatöissä.

"Tällainen puu", sanoi hän, "on peruslaadultaan parempi kuin paras ihminen; se osottaa kaikille pelkkää hyvyttä. Sellainenkin puu, jolla ei ole muuta tarjottavana kuin vilvottava siimeksensä, tarkoittaa muiden olentojen parasta, ja kun niitä kokoontuu monta yhteen viheriäksi metsäksi, silloin ne tekevät paljon hyvää. Olen elinpäivinäni huomannut, että metsättömät maat ovat kuivia ja työläitä viljellä. Mutta perhoistoukat sitä vastoin tekevät tässä maailmassa paljasta pahaa, ne syövät ja syövät alinomaa, ja vaikkapa puu siten kokonaan turmeltuu, niin että lopulta ne itsekin sikiöineen nälkään kuolevat, siitä ne eivät välitä mitään. Ja me hävittäessämme niitä elätämme niitä samalla, mutta jos ei olisi sääli puita, niin saisivat ne syödä itsensä turmioon, ne riivatut..." Hän pyyhkäisi puutarhaveitsen kamaralla muutamia toukkia puun kuorelta maahan ja polki ne mäsäksi muille varotukseksi ja peloksi.

"Mutta kun ne perhosina ympärillämme liitelevät, ovat ne kauniita", sanoi Magdaleena, joka puhdisteli toista puuta.

"Jos ne perhosina maailmaan tulisivat", vastasi vanhus, "sallisin niiden kyllä pistää kärsänsä jokaiseen kukkaan. Mutta nyt syövät ne itsensä noin ihaniksi muiden kustannuksella, ja niiden jälkeläiset tekevät taas samanlaista vahinkoa kuin nekin."

"Lempivätköhän perhoset, kun ne niin ajavat toisiaan?"

"Tietävästi, koska luonnonlaki vaatii. Se pitää huolta, ettei mikään maailmassa syttynyt elämä

helposti sammu. Ihminenkään, joka kuitenkin tuntee elämän vastukset, ei voi sitä karttaa, ja ennenkun aavistaakaan hän jo kulkee kuherrusmatkoilla."

"Ethän pahastu, isä", pyysi Magdaleena käärien esiliinan kulmaa sormensa ympärille, "jos teen yhden kysymyksen?"

"Rehellisen kysymyksen uskallat aina tehdä."

Tyttö katsoi hymyillen hänen silmiinsä ja sanoi: "Minä haluaisin tietää, kuinka sinä ja äiti tutustuitte toisiinne."

"Eikö muuta? Mutta tämän kysymyksen teet turhaan kahdestakin syystä. Ensiksi sinä luulet sen tapahtuneen niin kauan sitten, että minä voin nyt siitä välinpitämättömästi jutella, mutta siihen minä en myönnä. Ja toiseksi vanhemman on sopimatonta puhua tällaista lapsille."

"Ethän ole vihainen, isä?"

"Siihen ei ole mitään syytä", vastasi vanhus. Hän keskeytti sitten työnsä ja astui tytön luo. "Kuule, Leena, koska sellaiset asiat herättävät uteliaisuuttasi, niin tahdon niistä sinulle puhua. Sanotaan, että puhuminen on hopeaa, vaitioleminen kultaa. Se sananlasku on tosi ja pitää paikkansa, niin kauan kun lapset pysyvät kauniisti vanhempien ympärillä, mutta kun he haluavat maailmaan — kulta on ahnehdittua tavaraa, eikä ole sanottu että sitä aina kunniallisesti vaihdetaan — on hyvä antaa heille mukaan vähän hopeaisia käsirahoja, silloin on puhuttava. Sen ovat vanhemmat usein laiminlyöneet, ja siksi tulee moni kullankäyttävä tyttö huonosti vaihdettuna takaisin. Sinä olet tullut naimaikään. Se aika on käsillä, — en sano, että pojat sinua helposti miellyttävät, sillä sinä tunnet oman arvosi, ja se on oikein. Muuten ei siinä ole erittäin suurta vaaraa, koska kainoudella on teihin suuri valta, ja se tyttö, joka omin ehdoin juoksee nuoren miehen jäljessä, ei ole Herramme muistikirjaan merkitty kunniallisesti naiseksi, eikä maailmakaan häntä sellaisena pidä. Mutta se aika on tullut, jolloin pojat voivat sinuun mielyä, ja katso silloin eteesi, vartioitse ajatuksiasikin, sillä ei ole kylliksi siinä, että elää kunniallisesti: täytyy myöskin ajatella niin. Hurskaat ajatukset tekevät siveäksi. Ken ainoastaan kunniallisesti ajattelee, hän voi helposti hairahtua, mutta tuntea sen ohessa sielunsa puhtaaksi, ja se on parempi kuin hyvin tehdä ja huonosti ajatella, jolloin tuntee itsensä niin kurjaksi kuin olisi todella tehnyt kaikki kuvitellut synnit. Katso, Leena, kunniallisesti ajatella on helppoa aivojen työtä, mutta hurskaasti ajatellessa täytyy koko ihmisen olla mukana. Kunniallinen tyttö sulkee kamarinsa oven ja se merkitsee: niin ei sovi tehdä! Hurskas tyttö sulkee ikkunan ja oven, ja se merkitsee: niin ei saa tehdä! Ota tämä huomioosi ja tee niin, ei ainoastaan vertauksellisesti, vaan todellisuudessa. Mitä vertaukset auttavat, jos ei ole niitä vastaavaa todellisuutta?"

"Luulen, että olet oikeassa, isä", vastasi tyttö.

"Siitä saat olla varma. Tiedän, että tällä paikkakunnalla ajatellaan toisella tavalla. Pojat ja tytöt kuhertelevat täällä vuosikausia yhdessä, kunnes kyllästyvät tahi tottuvat toisiinsa. Jos he eroavat, on aika ja kunnia tuhlatu, yhteenmenosta taas ei seuraa todellista siunausta. No niin, pojat sanovat sinua ylpeäksi, ja toverisi nauravat, mutta älä huoli siitä. Ihmiset eivät yleensä soisi kenenkään olevan erilaisen kuin he, ja sika sanoo hevoselle: minä en antaisi sukia itseäni! Sinullekin sanotaan: tuolla karttamisella et miestä saa. Mutta se on vanhojen eukkojen ja kevytmielisten tyttöjen huonoja neuvoja; niitä on kai Melzerin Seferl aikanaan kuunnellut, ja niiden vaikutuksesta hän on juuri elävänä esimerkkinä. Jumala suokoon hänelle anteeksi kaiken sen rauhattomuuden, mitä hän on minun kotiini lietsonut; muuten minä säälin häntä, sillä eipä hän voine sydämessään tuntea rauhan siunausta! Tällaisessa läheisessä kiehnailussa kadottaa toinen toisensa kunnioituksen, ja viimein joutuu Jumalan ja maailman hylyksi; imartelua ja liehistelyä seuraa raakuus ja tora. Siinä ei ole mitään järkeä, ja sitä ihmisen pitäisi käyttää, että hän osottaisi kuntoa eikä eläisi kuin eläin. Miesväki on luonteeltaan raakaa, ja naiset on asetettu maailmaan heitä tasottamaan ja taltuttamaan, sen tietää jokainen, ja kun nuorukainen rakastuu sinuun, niin sinun kuntosi ilahduttaa hänen sydäntään."

"Eikö niin todellakin? Siten minäkin ajattelen, isä."

"Se on oikein, äläkä siitä ajatuksesta luovu! Huomaa myöskin, ettei kiirehtiminen sovellu sellaiseen kunnollisuuteen. Tytön huolena ei saa olla ainoastaan se, että pian pääsisi naimisiin ja tulisi emännäksi; parempi on odottaa, olla ahkera ja kulkea siveänä maailmassa, niin ettei ole mitään tunnustettavaa Jumalalle eikä ihmisiltä peitettävää. Silloin ei hänen tarvitse tulevalta puolisoiltaan mitään salata. Sillä tavalla sinustakin tulee kunnan vaimo, jota parempaa osaa ei naisella ole. Älä ajattele yksin sitä, mitä näet, älä katso, kuinka äitisi ja minä elämme, me olemme jo tulleet vanhoiksi ja äreiksi, eikä silloin enää ole sellaisesta kysymys. Mutta sieluni autuuden nimessä en voi sinulle parempaa sanoa kuin: tee niin, säilytä itsesi hurskaana! Emme ole taivaallisiin asioihin niin perehtyneitä kuin kenties pastori, mutta maassa ei ole mitään kauniimpaa kuin kunnan vaimo kunnan miehen rinnalla. Kun sinä kerran tulet sellaiseksi, niin muista, mitä vanha Reindorfer on sanonut, ja silloin sinä varmaan rukoilet pari

isämeitä haudallani!"

"Jumala suokoon!" huokasi Leena hengitystään pidättäen.

Vanhus katsoi hämmästyen tyttöön. "Minä luulen, että sinä otit sen saarnaksi! Sitä en tahtoisi, sillä silloin kävisi minulle niinkuin arvoisalle pastorillemme, jonka sunnuntaiset sanat unohtuvat ennen seuraavaa sunnuntaita."

"Minä en eläessäni unhota", vastasi tyttö.

Reindorfer oli jälleen mennyt puun luo ja leikkasi siitä puutarhaveitsellään toukkien pesän.

Magdaleenakin oli alottanut työnsä. — Kuinka jalosti isä tahtoikaan hänen parastansa! Olisiko ajateltavissa, että joku vieras ihminen tarkottaisi hänelle yhtä hyvää? Ja mitä hän voisi tehdä tämän hyväksi?

VII.

Ken ei mäenkiipeämistä kammoksunut, hän pääsi oikotietä kumpujen yli Vesihaudalta Keskihaudalle ja päinvastoin. Niityn poikki kulki kapea polku, pujottautui sitten mäkeä ylös häviten pensaiden ja hopeakuusien sekaan sekä laskeutui taas niitylle mäen toisella puolella.

Reindorferin Leena seurasi Kleehuberin Franzlia monena sunnuntaina tätä polkua metsänreunaan asti mäen rinteelle, jossa he ottivat toisiltaan jäähyväiset. Franzl jatkoi sitten yksin matkaa Vesihaudalle ja Leena istuutui maahan puiden varjoon. Hän katseli kotiaan sieltä ylhäältä, jonne hän vallan hyvin kuuli, jos häntä kutsuttiin.

Eräänä sunnuntaina iltapäivällä nämä molemmat tytöt kulkivat niinikään jutellen ja naureskellen ylämäkeä; Franzl puhui alinomaa ja oli valmis nauramaan turhimmallekin asialle.

"Mitä sinä alinomaa pälyt taaksesi?" kysyi Magdaleena.

"Kun eräs poika seuraa meitä", vastasi toinen nauraen.

"Se joko ei ole totta, ja silloin saat nauraa minulle, jos käännän päätäni, tahi on se totta, ja silloin et sinäkään saa katsoa jäljellesi; sillä kukapa tietää, mitä sellainen kulkija voisi kuvitella."

"Kuvitelkoon mitä hyvänsä. Laskiainen, jolloin on tapana mennä naimisiin, on vielä kaukana. Enkä minä lannistu laskiaisenakaan, minä odotan helatorstaita."

"Teetkö liittosi taivaaseenastumisen päivänä, ettei Herra voisi olla siinä mukana täällä alhaalla, sinä veitikka?"

"Kyllä, ja tiedätkö muuta syytä?"

"En."

"Kaikki näyttää ylhäältäpäin kauniimmalta."

"Loruaja!"

"On vielä yksi syy, ja se on vakava. Minä toivon, että minulle heitettäisiin mies suoraan taivaasta, sillä täällä alhaalla ei ole kelpavaa."

"Sinä et saakaan eläessäsi."

"Ei ole puhe saamisesta vaan ottamisesta. Tiedäthän, että kaupustelija-Liisa on äsken sanonut: 'Hyvä isä, kuinka usein minä olisin miehen saanut, mutta minä en voi ottaa niin monta!' Katso, sentähden hän ei ole ottanut yhtäkään."

"On kenties ollut päinvastoin."

"Miksi niin? Hänellä on kyllä kolmekymmentä vuotta seljässä, vieläpä muutakin."

"Mitä?"

"Kyttyrä."

"Luojan haltuun nyt! Sinä olet tänään auttamaton; minä olen iloinen, kun pääsen erilleni sinusta."

"Sen kyllä uskon, Leena, sillä tuo meitä seurannut poika ei ole kaukana. Hän seisoo tuolla orapihlajapensaassa ja lukee kukkia. Siihen, kun minä sinusta eroan, saa hän, luulen minä, sen tehdyksi, ja kenties hän sitten sinulle sanoo, kuinka monta niitä on. Etkö sinä näe, ken hän on?"

"Mitä se minua liikuttaa?" sanoi Magdaleena kiivaasti. "On parasta, että menet, sillä tiedäthän, etten minä kärsi sellaisia tyhmyyksiä, siksi saat jättää ne puhumatta. Minä en välitä kenestäkään, enkä toivo kenenkään välittävän minusta."

"Mutta ajattelehan, Leena! Minä en ole kenkään, ja vaikka olisinkin, en varmaankaan välittäisi sinusta, ei tässä maailmassa! Näepä, kuinka kiukkuinen sinä voit olla, sitä ei olisi kukaan uskonut."

"Hyvästi, Franzl!"

"Pitääkö minun juosta vai saanko kävellä hitaasti?"

"Kävele hitaasti vain! Ei paholainenkaan juokse jäljestäsi, siitä voit olla varma."

"Kuljemmehan taas ensi sunnuntaina yhdessä?"

"Mutta silloin sinun on oltava järkevämpi."

"Tietysti. Luojan haltuun! Mutta sinun on sanottava minulle, jos sen sitä ennen saat tietää, kuinka monta kukkaa tuossa pensaassa on."

Hän katosi nauraen kuusien taakse.

Magdaleena katsoi hänen jälkeensä. "Siinä on täydellinen huimapää!" Hän nauroi ja harmistui kaikessa hiljaisuudessa sitä, että oli närkästynyt toisen pilapuheesta. Miksi hänen piti se niin pahasti käsittää? Voisihan jollakin olla sama tie, ja hän kulkisi kenties heidän jäljestään tarkotuksetta? Miksi hänen pitäisi peljätä ja olla hämillään, vaikkapa joku poika puhuttelisikin häntä? Hyvää yötä! Sillä se olisi suoritettu. Mutta ken hän saattaisi olla? Hän kääntyi ympäri, mutta päivä paistoi hänen silmiinsä. Hän meni läheisen pensaan varjoon, istuutui ruoholle ja silmäili orapihlajapensasta. Silloin astui siitä nuorukainen näkyviin ja tuli hänen luokseen. Se oli myllärin Florian.

Neito katsoi hämillään maahan. Korkeat ruohonkorret kohosivat hänen ympärillään ja nuokuttivat mieltien päätään tuulessa.

"Hyvä päivä, Leena Reindorfer!" virkkoi nuorukainen.

"Hyvä päivä!"

"Odottelin, että tuo lorunlaskija menisi matkoihinsa. Tahdoin vielä kerran puhutella sinua."

"Siitä onkin kauan, kun viimeksi näimme toisemme", sanoi Leena katsoen vapaasti ylös.

"Minä en voi sitä sanoa, vaikka sinä puolestasi olet oikeassa. Minä olen nähnyt sinut usein kirkossa, mutta sinä et ole nostanut silmiäsi rukouskirjasta. Ja siksi minä aluksi luulin, että olit vihainen minulle."

"Minkätähden olisin vihainen?"

"Niin minäkin lopulta kysyin; sillä sinä olet liian viisas kantaaksesi kaunaa siitä, mitä minä puolikasvuisena poikasena ajattelemattomuudessani puhuin. Kun nyt katselen meitä kumpaakin, täytyy minun hävetä, että olen voinut olla niin tuiki tyhmä! Silloin kohtelit minua ansioni mukaan, ja myöhemmin olen ollut kyllin itserakas luulemaan, että sinä sentähden olet karttanut minua. Kerron tämän, että tietäisit, mitä sinusta ajattelen ja kuinka luulen sinun ajattelevan. Mutta tällä selityksellä en pääse kovin pitkälle, ja siksi minun täytyy kysyä, mistä syystä olet juuri minua kohtaan erilainen? Ethän sinä yleensä ole epäystävällinen, enkä minä vaadi enempää kuin tavallinen vieras ihminen. Mutta miksi en saa sitäkään, sen toki tahtoisin tietää."

"Tiedäthän etteivät minun vanhempani soisi meidän seurustelevan keskenämme. Miksi herättäisin tarpeetonta tyytymättömyyttä?"

"Vanhempasi kohtelevat minua kovin väärin!" sanoi nuorukainen.

"Mahdollista kyllä", myönsi tyttö ja katsoi häneen hymyillen, "mutta sinä olet jo niin vahva, että voit sen kärsiä, luulen minä."

"Sinun on helppo laskea leikkiä", virkkoi hän asettuen istumaan ruoholle parin askeleen päähän tytöstä. "Sinun on helppo ilakoida, sinä et tiedä miltä minusta tuntuu. Jos heillä olisi joku syy, en voisi nurista; pitäisi vain tietää, miksi. Sitä olen jo kauan miettinyt. Mutta ei siitä ole apua. Olen tuohon riivattuun tupakanpolttoonkin tottunut, mutta vähän siitä on viihdytystä." Hän viskasi piippunsa ruoholle.

"Särje se nyt!" sanoi Magdaleena. "Onko sinulla niin tukulta rahaa? Uudenhan kuitenkin ostat."

"Niitä on paljon rihkamakauppiaalla, eivätkä maksa maailmaa. Ja katso nyt", hän otti piipun, "koska sitä niin säälit, siinä ei ole mitään vikaa. Jospa vain kaikki olisivat yhtä kestäviä." Hän huokasi syvään.

"Mene suolle", sanoi Leena nauraen, "sinähän itse herätät sääliä."

"Niin, aikanaan kohtaloni heittää minua niinkuin minä tätä piippua. Mutta silloin ei kukaan voi liittää särkynyttä yhdeksi."

"Sinä tulet pian synkkämieliseksi."

"Kun minulle tehdään vääryyttä."

"Kuka tekee?"

"Sen olen jo sanonut."

"Unohda se, niin et ole onnettomampi kuin muutkaan."

Nuorukainen nosti juhllallisesti piipun korkealle: "Tupakoinhan minä!"

"Tuskinpa se auttaa. Lihaa ja läskiä savustetaan, että ne säilyisivät hyvinä, ajatusten laita on toinen."

"Kuinka sinä voitkin olla veitikkamainen!" sanoi nuorukainen tyytymättömänä.

"Minkälainen sitten itse olet? Sinä juttelet paljon piipustasi, mutta niin surullisesti kuin kuolinsanomien tuoja, ja poltat samalla niin huonoa tupakkaa, että se saattaa yskimään. Ja minkätähden? Koska sinulle on tehty väärin. En tiedä, auttaisiko se siinä asiassa. Isä puhalteli äskettäin tupakansavua erääseen ruusupensaaseen, jossa oli itikoita, mutta hän itse oli tukehtua, ja hyönteiset jäivät paikoilleen."

"Niin käynee minullekin ja ruusupensaalleni", huokasi Florian.

"Onko sinullakin ruusupensas?"

"Maailman kaunein."

"Kotonasiko?"

"Niin soisin kaikesta sielustani, mutta se juoksee vielä vapaudessaan."

"Ruusupensas? Sepä on erinomainen! Sillä on kenties nimikin?"

"Onpa kyllä."

"Mikä se on?"

"Arvaa!"

"Se on kovin vaikeaa. Minun tuttavissani ei ole ruusupensasta."

"Turhia! Sinä ymmärrät kyllä, että tarkoitan sinua."

Leena nauroi ääneen.

"Nauratko sinä sille?" kysyi nuorukainen loukkaantuneena.

"Sinä osaat niin mainioita kohteliaisuuksia. Minä kiitän kunniasta saada olla matojen syömä ruusupensas!"

"Helkkari, miten hullusti se meni", sanoi Florian, ja hänkin nauroi. "Olet oikeassa, sellaiseen en pysty, ja iloitsen siitä, ettet sinä sille panekaan sellaista arvoa kuin muut tytöt. Kyllä se olikin työlästä, mutta sinun mieliksesi tekisin kaikki! Sydämeni riemastelee, kun saamme puhua toisillemme suoraan ja järkevästi."

"Niin jättäkäämme tyhmyydet, Flori, kohteliaisuudet sekä muutkin! Luulen osottaneeni, etten ole tylsmpi sinulle kuin muillekaan, enempää et sanonut vaativasikaan, pysähtykäämme siis siihen."

"Siinä olisi kuitenkin liian niukalta minulle. Vanhempien totteleminen, Leena, on aina hyvä, ja viimeiseksi minä kehottaisin sinua siitä luopumaan. Mutta lapsille annettujen velvollisuuksien pitää perustua käsitettäviin syihin eikä pelkkään itsekkäisyyteen. Jos olisi kielletty, ettet saa kenenkään pojan kanssa puhella, pitäisin sitä liioiteltuna, mutta siinä olisi kuitenkin jotakin järkeä. Nyt koskee kielto vain minua. Miksi minä olen muita huonompi? Pidän itseäni ainakin yhtä hyvänä kuin toisetkin, ja minulla olisi syytä surkutella itseäni, jos en olisi parempi kuin monet heistä. Tiedän, että sinun täytyy ajatella samalla tavalla."

"Mutta mistä minä tiedän, mitä syytä meikäläisillä on sinua vastaan?"

"Minä kysyn vain, mitä syytä heillä *voi olla* minua vastaan. Ja olisiko siinä mitään oikeutta? Etkö luule, että jos heillä olisi todellinen syy, he olisivat myöskin sen sanoneet sinulle, tullaksensa aivan varmoiksi? Aivan varmaan. Koska eivät voi mitään syytä osottaa, on se pelkkää itsekkäisyyttä, tavallista vanhoille ihmisille. He tietävät yhtä hyvin kuin minäkin, että sinä olet luotettava kunnon tyttö. Liiallinen lähenteleminen herättää vastenmielisyyttäsi, mutta rehelliseen kysymykseen et voi olla antamatta rehellistä vastausta. Ja nyt kysyn, saanko sanoa sinulle jotakin muuta kuin ne pojat, joiden kanssa sinulla on lupa puhua. Minun sietää olla kiitollinen poikkeusasemastani. Vanhempasi kai luulevat, että minun pelkkä hengitykseni turmelee sinut niinkuin olisin myrkyllinen eläin, basiliski tahi miksi sitä kutsuttanee, sinä sen varmaankin tiedät."

"Ei, en minä todellakaan tiedä, minä eläimenä kotiväkeni pitää sinua."

"Tänään ei sinun kanssasi voi puhua yhtään järkevää sanaa. Näyttää kuin puolet Franzl Kleehuberin kujeellisuudesta olisi tarttunut sinuun. Ja minua surettaa, kun sinä käännät vakavan asian pilaksi. Mutta niin sinä teet — se minua lohduttaa — vain tänään. Sinulla on ajatteleva mieli, ja jos se ei sinua petä, olet sinä huomaava, että ei ainoastaan minulle, vaan meille molemmille on tehty vääryyttä. Me voimme osottaa maailmalle, että olisi ollut synty ja vahinko erottaa meidät toisistamme, sillä me voimme antaa opetuksen siitä kuinka kunniallista ja siveää yhteiselämä voi olla. En puhu siitä enempää tänä päivänä, sillä sinun sanasi eivät tule sydäimestä eikä päästä, mutta sinä lasket leikkiä siksi, kun asia näyttää sinusta niin vakavalta. Ne naiset, jotka ovat valmiit sanomaan ensimmäiseen sanaan niin taikka ei, ovat, niin luulen, joko ajattelemattomia tahi liian kokeneita. Ne, jotka pitävät arvossa itseään, miettivät seuraavaan päivään. Jos huomenna on kaunis ilma — allakka tietää, että on täysikuu — tulen tänne jälleen. Jos tapaan sinut täällä, olen sangen iloinen; minulla olisi sinulle paljon sanomista, sellaista, jota tänään et tahdo kuulla, koska puhun sinulle ensi kertaa, koska se on sinulta kielletty ja koska et tiedä, miten tekisit oikein. Punnitse asiaa. Jos en tapaa sinua, tyydyn siihenkin, vaikka minulle olisi todellinen tyydytys saada edes puhua sinulle, eikähän puhe sido ketään. En toivo, että tähänkään vastaat nyt myöntäen tahi kieltäen, sillä kaikkea on ensin harkittava. Huomen-iltana täysikuun noustua tulen tänne jälleen. Nyt monta tuhatta hyvää yötä, Leena!"

"Hyvää yötä!"

Hän ei myöntänyt eikä kieltänyt, kulki vain hitaasti tietä alamäkeen. Heinät kahisivat hänen jaloissaan ja niiden siemennuput kiintyivät hänen sukkiinsa ikäänkuin olisivat tahtoneet herättää neitosen unelmistaan.

Aurinko oli jo vaipunut toisella puolella olevan metsikön taakse.

Florianin tarkotukset eivät voineet olla muuta kuin rehellisiä, Leenan vanhemmat tekivät poika pahalle vääryyttä.

* * * * *

Kun aurinko oli seuraavana iltana mailleen vaipunut, nousi täysikuu pilvettömälle taivaalle, ei miellyttääkseen erästä nuorukaista, joka suurella kaiholla sitä odotti, eikä myöskään ottaakseen vastuulleen erään nuoren tytön kohtaloa, joka pitkällisen sinne tänne arvelemisen jälkeen jätti metsän rintamaan menemisensä tahi sieltä poissa olemisensä riippumaan siitä, kuinka kirkas kuutamo tulee — kuu ei tiennyt tästä kaikesta mitään, näytti vain vapaasti kummallekin kirkkaat kasvonsa, ja nämä ottivat sen hyväksi enteeksi.

Nuorukainen oli jo kotvan seisonut kuutamon hopeomien kuusien alla, lauha tuuli hiveli hänen punottavia poskiaan ja kiidätti ruohon, kukkivien pensaiden ja pihkaisten kuusien tuoksua yli hiljaisen seudun.

Silloin hän kuuli, että alhaalla maantiellä avattiin veräjää ja pantiin jälleen kiinni. Rakennusten maantielle heittämän varjon kohdalla kulki joku ja ilmestyi sieltä kirkkaan kuutamon valaisemalle,

niityn yli menevälle polulle. Maan neitosista rakkain lähestyi siinä häntä valkoisin käsivarsin ja hulmuavin hamein.

Mutta tämän kulku ei ollut helppoa. Ruoho oli entistä vastaanhangottelevampi. Iltakasteinen heinä kostutti hänen jalkansa ja liukui hänen askeleissansa, niin että hän horjahti; orapihlajakin takertui pidätellen hänen hameeseensa, ja aivan metsän reunamassa eräs yölintu säikytti häntä lentäen äänettömin siivin aivan hänen päänsä ohi.

"Terve, Leena!" huudahti nuorukainen astuen häntä vastaan käsi ojennettuna. "En voi sanoa, kuinka saapumisestasi iloitsen."

"Terve, Flori!" vastasi tyttö kiihkeästi hengittäen. "En tiedä, teinkö oikein, en todellakaan tiedä, olen niin rauhaton, vaikkei tässä olekaan mitään pahaa. Mutta teenhän ensi kerran eläessäni jotain aivan omia päin, jotain joka on maailmalta salattava."

"Siinä on jotain salaperäistä", sanoi Florian. "Me emme tietysti voi jutella koko kylän kaivolla. Sitä kestää vain niin kauan, kunnes päästään selville, ja siksi on minun kysyttävä sinulta paljon."

"Kysy!"

"Lapsina pidimme toisistamme, puolikasvuisina olimme alinomaa yhdessä, ja sitä surua, jota olen tuntenut, kun sinä sen jälkeen olet karttanut minua, en voi kuvailla. Usein olen sinua sen ajan kuluessa tarkastanut. Sinä olet viehättävän kaunis, kunnan neito, ja niin älykäs ettei sinun vertaistasi ole maailmassa, ei ainakaan minun mielestäni — lisään sen, ettet luulisi minun puhuvan joutavia; en ainakaan tiedä, mitä tekisin, jos joutuisit toisen omaksi. Lapsuuttamme ajatellessamme on meillä tuhansia yhteisiä muistoja, koko ikänä emme saa toisiamme pois ajatuksistamme, ja kun me tunnemme niin hyvin toisemme ja olemme kehittyneet yhden rinnan, niin luulen sen olevan viisainta, että kuljemme koko elämän toistemme rinnalla. Meille ei voi käydä niinkuin on tapahtunut monelle, jotka ovat menneet naimisiin ajattelematta, yhdessä humussa, eivätkä sitten sovellu toisilleen. Me tiedämme, mitä omistamme toinen toisessamme, me voimme arvostella toisiamme ansion mukaan."

Magdaleena katsoi maahan, kääri esiliinan pyöreän käsivartensa ympäri ja purki sen taas. "Se on onnettomuus", virkkoi hän hiljaa, "ja niin on isäkin sanonut, se on suuri onnettomuus, jos kunnan mies tahi kunnan nainen ei saa vertaistaan puolisoa."

"Isäsi on oikeassa, ja minä olen samaa mieltä kuin muukin kylän väki, ettei hän ole tyhmä. Mutta yhdessä asiassa hän voisi olla ymmärtäväisempi; minä pitäisin häntä sentähden tarpeellisessa kunniaassa."

"Mutta huomaa, Flori, jos hän on niin viisas, täytyy hänellä sittenkin olla syy."

"Älä huolehdi, Leena, viisaimmillakin ihmisillä voi olla oikkunsa. Ensin on hänen opittava tuntemaan minut, sitten puhukoon suoraan, enkä minä pelkää sitä, kun vain olen varma yhdestä asiasta."

Magdaleena katsoi vaieten syrjään.

"Kun tämän asian tiedän", sanoi Florian, "en kysy taivasta enkä pelkää helvettiä."

"Kuinka voit puhua noin jumalattomasti, Flori?"

"Se on pelkkää totuutta. Sano nyt minulle suoraan, Leena, voitko pitää minusta?"

"En tiedä."

Florian tarttui tytön molempiin käsiin, jotka hiljaa värisivät, käänsi hänet itseensä päin, katsoi vilpittömästi häntä silmiin ja sanoi: "Kyllä sinä sen tiedät, sano pois!"

Mitä siitä tulisi? Leena ei voinut puhua, hän ei voinut sanoa: kyllä. Ei koko maailman hinnasta ja vaikka hänelle olisi vielä sen toisenkin hinta tarjottu, ei hän olisi voinut sanoa: en, ja kuitenkin oli se maailma, joka siinä kuutamon loisteessa hänen edessään oli, niin kaunis, että sanomaton onni oli siinä olla! Se tuntui tuhatkertaisesti tutulta ja niin kokonaan omalta, että sen saattoi toisen kanssa jakaa ja antaa siitä osan toiselle. Niin pitääkin tapahtua. Mitä hänen sykkivä sydämensä kyseli? Tahdotko jakaa hänen kanssansa? Hänen kanssansa?

Leenan sormet kiertyivät lujasti Florianin sormien ympäri.

Ja Florian sanoi hiljaa mutta ilolla: "Vaikkapa et sanokaan, minä tiedän sen kuitenkin."

Hiljainen väristys tuntui neitosen olennossa, hän koetti hillitä nuorukaista nuhtelevalla veitikkamaisella katseella: Älä luule liikoja! Mutta pari kyyneltä, jotka värisivät hänen silmäripsillään,

estivät hänen avaamasta silmiään, ja pieni pää, jota hän aikoi uhmaten puistaltaa, vaipui luottavasti nuorukaisen olkapäälle.

Nuorukainen sai siitä syytä huudahtaa riemusta, ja kun neito hämmästyneenä tempaisi irti ja aikoi juosta pois, tarttui hän häneen ja kuiskasi: "Älä ole vihainen! Tunnen itseni niin äärettömän onnelliseksi, ja se minun piti jotenkin ilmaista, en luule kenenkään syrjäisen kuulleen sitä. Tule tänne jälleen huomen-iltana, sitten puhun äidilleni. Mieluimmin uskoo salaisuutensa vaimoväelle, sillä he muistavat oman lempiaikansa, ja avioliiton puuhaaminen on heille rakasta."

Magdaleena puristi hänen kättänsä.

"Hyvää yötä!" sanoivat molemmat ja erosivat; tänä iltana ei heillä enää ollut toisilleen muuta sanottavaa.

Magdaleena kulki alamäkeen polkua pitkin, Florian katsoi hänen jälkeensä, kunnes hän oli saapunut orapihlajapensaankohdalle, jolloin poika huusi: "Huomen-iltana!"

Neito pysähtyi, taittoi pienen oksan ja sanoi hiljaa: "Huomen-iltana!" Sitten hän jatkoi matkaansa häiritsemättä ja estämättä; yölinnut pysyttelihevät ylhäällä kuusten oksien suojassa, orapihlaja oli antanut hänelle kukkivan oksan ja ruoho oli kasteen painosta taivuttanut kortensa ja nuppunsa alistuvasti maata pitkin. Maantielle saavuttuaan nuori tyttö katosi varjoon.

Florian kuunteli vielä, kuinka veräjä avautui ja sulkeutui; sitten kulki hän iloisesti metsän läpi.

Halki kuusikon kirkkaassa kuutamossa! Metsä oli niin juhlallisen tyyni ja rauhallinen kuin temppele, ja Florian riensi äänetönnä eteenpäin sykkivin sydämin ja nopeasti hengittäen. Kun hän saapui metsän toiselle puolelle ja näki vanhempiensa kodin alhaalla edessään, hän oli melkein ilonhuumauksessa, tarttui nuoreen kuuseen metsän reunassa ja yritti tempaista sen maasta.

Mutta puu piti itsepintaisesti vastaan, pisti neuloillaan ja mutisi: "Ei tästä ihan helpolla lähdetä!"

Florian luopui nauraen yrityksestä.

Vielä katseli hän hetkisen äänetönnä seutua, ojensi sitten käsivartensa ikäänkuin tahtoen syleillä edessään olevaa maisemaa ja huusi: "Jumala, kuinka kaunis sinun maailmasi onkaan!"

Sitten meni hän hiljaa myllylle ja hiipi makuupaikkaansa. "Kukaan heistä ei tiedä, mitä minä tiedän." Hän hymyili mielihyvällä, sitten oli hänellä yksi ainoa ajatus: huomenna!

"Ainoa, joka on arvokasta maailmassa on minun! — — Vaikkei se enää huomisen jälkeen olekaan salaisuus muille kyläläisille, on vielä sittenkin yksi salaisuus meille kahdelle ja se on kaunein! — — Ajatteleeko hänkin niin? sitä kysyn häneltä — huomen-iltana — oi, jos olisi jo huomen-ilta!"

Ei ollut mitään viisaampaa keinoa, kuin nukkua tämän päivän jäännös, ja silloin onkin jo käsillä huomen.

* * * * *

Vanha Reindorfer oli vielä ulkona ja poltteli tupakkaa lehtimajassa, kun Magdaleena tuli kotiin. Hän puisti päätään, kun tyttö riensi hänen ohitsensa ja sanoi: "Hyvää yötä, isä!"

Magdaleena meni äidin kanssa yhteiseen makuuhuoneeseen. Vanha emäntä oli vaipunut sikeään uneen. Magdaleena aukaisi hiljaa ikkunan; vieno, tuoksuva tuuli huokui korkeasta kuun valaisemasta kuusikosta, jonne hänen silmänsä sattuivat.

Tämä hänessä vallitseva tunne oli siis rakkautta! Ihmiset puhuvat siitä paljon, mutta kukaan ei voi sitä oikein kuvailla! — — Tuolla hän nyt kulkee metsän halki, on kenties jo ennättänyt sen toiselle puolelle ja alkaa painua alamäkeen myllylle. — "Hyvää yötä, Flori!" — Ja sitten tulee aika, jolloin heidän ei tarvitse kulkea eri teitä, vaan he saavat olla aina yhdessä, ja silloin hän Jumalan ja ihmisten tietäin tahtoo olla Florianin oma, kaiken elin-aikansa!

Hänen kätensä puristivat ikkunan kehystä, ikäänkuin hän olisi tahtonut musertaa sen.

"Sinusta pitää tulla hänelle kunnan vaimo", sanoi hän syvästi hengittäen, antoi käsivarsiansa vaipua ja katsoi kuutamoiseen yöhön. Mikä tyyni ja ystävällinen hohde hiljaisen maan yllä! Ja jälleen valtasi hänet sama tunne, jota hän aikaisemmin oli tuntenut: tämä maailma on meidän, me jaamme sen keskenämme ja lahjotamme toisillemme!

Häntä puistutti iloinen väristys ja veri tulvi hänen kasvoilensa. Hän sulki kiireesti ikkunan ja meni

levolle.

VIII.

Synkät pilvet liitelivät tällä kertaa yöllisellä taivaalla ja peittivät tuon tuostakin kumottavan kuun, jolloin tumma varjo verhosi seudun.

Florian ja Magdaleena istuivat käsi kädessä ylhäällä kuusikossa. Joka kerta, kun pimeä varjo heidän ympärilleen levisi, he irrottivat toisensa käden ja olivat ääneti kunnes metsä kirkastui.

Tyttö sanoi: "Minä kuitenkin pelkään, mitä isä sanoo."

Nuorukainen vastasi: "Se on tarpeetonta. Mitä hän oikeastaan voi sanoa ja mitä hänellä voi olla vastaan, kun näkee, että me rakastamme toisiamme? Silloin hänen täytyy minultakin kysyä, ja se on oikein. En pidä häntä sokeana. Hänen täytyy siis nähdä, ja hän kuulee sen kaikilta, että me sovimme toisillemme. Eikä hänen tarvitse huolehtia sitä, että sinun Vesihaudan myllärin vaimona tarvitsee puutetta kärsiä, ja muita arveluita hänellä ei voi ollakaan. Ja minä luulen, ettei Jumala suojele meitä huonommin kuin muitakaan, jotka vilpittömästi toisiaan rakastaen turvaavat häneen."

Synkkä varjo lankesi niitylle.

"Me tahdomme luottaa häneen", kuiskasi tyttö, ja kun ilma heidän ympärillään jälleen kirkastui, jatkoi hän: "Katso, kuinka viisaasti hyvä Jumala on sovittanut kaikki! Olisin jo lapsena tahtonut itselleni Vesihaudan myllyn, siinä onkin jotakin omituista tuossa rattoisasti rytisevässä myllyssä. Ja nyt minä sen saan, mutta kun minä en sitä tunne enkä ymmärrä, saan myöskin myllärin samalla."

"Niin kyllä", sanoi Florian nauraen, "muassa hänen pitää tulla, ethän muuten saa myllyä. Sinun täytyy olla sangen hyvä hänelle, muuten hän panee myllyn seisomaan, ja silloin tulee sinun tähtesi nälänhätä koko seudulle."

"Sinä et saa niin liiotellen puhua, on paljon muitakin myllyjä, ja seudun väestön vuoksi en rauhaani kadota, sillä kyllä se pian löytää uuden myllärin. Mutta mistä minä sen saisin?"

"Siinäpä se on, siksi et saa kinastella."

"En anna mitään lupauksia. Kyllähän nyt tietysti hillitsen itseni, mutta kun kerran olen talossasi —"

"Heh! Sitä pelkään niinkuin syntinen taivaan autuutta."

"Totta puhuen, miten voin miellyttää sinun vanhempiasi?"

"Vielä kysytkin! Mitä sen miellyttävämpää voisit tehdä kuin tavallisesti teet ja kun olet sellainen kuin olet. Älä huolehdi siitä, sinuun täytyy mieltä."

"Tehdä niinkuin teen, olla sellainen kuin olen? Se menee kyllä itsestään. Äitisi on uhkea, kaunis nainen, olisi iloista, jos hän voisi minusta pitää."

"Minun äitini! Vaikka hän on suuri ja juhlallinen, taipuu hän mielesi mukaan. Milloin vain on tullut sinusta puhe, on hän näyttänyt olevan aivan rakastunut sinuun; jos hän olisi mies, voisin olla mustasukkainen. Ajattele, hän muistaa vielä, kuinka sinä pienenä seurasit minua myllylle — muistatko sinä itse vielä sen?"

"Muistanpa kyllä!"

"Silloin hän jo sanoi, että me olemme toistemme näköiset, ja samaa on hän sanonut sittenkin tähän päivään asti."

"Joutavia, mitenkä joku mies ja nainen voivat olla toisensa näköiset?"

"Mutta minäkin olen samaa mieltä."

"Sinä ja minä, se on hullunkurista! Sinä olet tumma, minä vaalea, sinä pitkä, minä keskikokoinen, sinä hoikka, minä täyteläinen, sinulla on kohta parta, minulla ei toivottavasti milloinkaan."

"Mutta muuten."

"Niin, muuten kyllä! Minä pelkään itsekini, että ihmiset voivat meidät usein vaihtaa keskenämme."

Molemmat nauroivat ääneen.

Pilven varjo tuli ja saattoi heidät vakaviksi.

"Jos äitisi vain pitää minusta", sanoi tyttö, "hän saa kernaasti kuvitella meidät niin yhdennäköisiksi kuin kaksi munaa; sillä, tiedätkö, sydän kiintyy aina mieluummin naisväkeen."

"Sen ymmärrän kyllä. Muuten tulee myöskin isäni kanssa hyvin toimeen, kun vain hänet ensin oppii tuntemaan; hiukan nurisevaksi ja aprikoivaksi hän on viime aikoina muuttunut, mutta kyllä hänen kanssaan saattaa puhua. Ja saat nähdä, että Reindorferin talon ja Vesihaudan myllyn asukkaat toisiinsa lähemmin tutustuttuaan tulevat oikein hyviksi ystäviksi, ja että näiden molempien paikkojen välisellä tiellä on aina joku jommankumman perheen jäsen liikkeellä joko vierailemaan menossa toisen luo tahi sieltä kotiin palaamassa. Ja sunnuntaina me istumme kirkossa kaikki yhdessä kiittäen täydellä syyllä Jumalaa, joka on luonut sovinnon kahden talon välille ja siten ohjannut kaikki hyvin."

"Se olisi todellakin ihanaa!"

"Niin käy, luota siihen. Eikä silloin tarvitse kenenkään peljätä, että hän jää yksin onnettomuuden ja vastoinikäymisen hetkellä; silloin me kaikki tuemme toisiamme, eikä vaikeimmatkaan koetukset tunnu niin raskailta, kun tietää muiden ottavan niihin osaa. Minä ajattelen, että siitä tulee sellainen elämä kuin palanen paratiisia olisi pudonnut taivaasta meille, ja minä suon sen heille kaikille, ainoastaan pääenkeliä pidätän minä itselleni."

"Sepä on imartelua! Etkö luule minun tietävän, ettet sinä ollenkaan soisi minun olevan enkelin? Ja mitä sinä enkelillä tekisit? Mutta minäkin toivon, että hyvä Jumala antaisi rahtusen taivaanvaltakunnastaan meille tänne, ennenkun meidän täytyy vakavasti muuttaa sinne ylös. Minä olen tyytyväinen pieneen rahtuseen maistimiksi."

"En minäkään pyydä koko leipää, mutta kuitenkin niin suuren palasen, että siitä riittää meille kaikille murunen. Niin paljon hän sallinee meidän anoa. Sanon sinulle Leena, että siitä ei voi tulla muuta kuin ihanaa."

"Minä iloitsen siitä", sanoi tyttö hiljaa. Hän puristi käsiään riemusta, sitten hän nyhtäisi maasta käteensä sattuneen ruohon ja veteli sitä leikitellen sormiensa välissä.

Paksu synkkä pilvi peitti kuun. Kuusikosta tulevalta tieltä kuului kahina, joka astui sieltä heitä kohti. Kun seutu jälleen kirkastui, nuori Reindorfer seiso Josefan kanssa heidän edessään.

"Vai sinä se olet", sanoi Leopold. "Olemme tuonne kuusien taakse, jossa olemme istuneet, kuulleet puhetta jo kotvan aikaa, ja minä tahdoin katsoa, ketkä täällä kuhertelevat. Mutta kaikkein viimeiseksi olisin arvannut sinua. Se on vähän liian aikaista. Minä arvelen, että kun toiset saavat odottaa neljännen neljättä ikävuoteensa, sinä saisit odottaa kahdenteen kymmenenteen. Minulla olisi hyvä halu ajaa sinut kotiin, että sellaiset ajatukset haihtuisivat päästäsi."

Florian hyppäsi paikaltaan ja astui häntä vastaan.

"Mitä sinä, keltanokka, siinä hypit? Tahi aiotko estää, että minä tavalla tahi toisella lähetän pois sisareni paikalta, jossa hänellä ei ole mitään tekemistä?"

"En neuvoisi sinua nostamaan kättäsi häntä vastaan."

"Tiedätkö, mylläriä nulikka, on parasta, ettet härsytä minua; ensiksi minä voin lyödä sinun kurjat luusi mäsäksi ja toiseksi voin sinun kultakanallesi opettaa, kuka täällä oikeastaan herra on."

Mitään virkkamatta Florian viskasi pois nuttunsa.

Magdaleena riensi Josefan luo. "Pyydän sinulta, älä Jumalan tähden anna heidän tapella!"

"Tule vain", sanoi Leopold, joka niinikään oli riisunut nuttunsa.

Josefa tuli ja laski kätensä hänen olkapäälleen ja sanoi: "Joutavia, älä kadehdi heitä; ethän kuitenkaan voita mitään, vaikka turmeletkin heidän ilonsa."

"Hän tahtoo tapella; näethän, hän tahtoo tapella."

"Kyllä hän mieluummin kuhertelee Leenan kanssa, sen minä sanon, eikä minullakaan ole aikaa odottaa, kumpi teistä ensiksi lyö toiseltaan pään puhki. Minun täytyy mennä kotiin, lähetätkö minut yksin?"

"Usko minua, Seferl, kaikki on sangen pian tehty, nopeammin kuin arvaatkaan; minä osaan tämän, ja heitän hänet heti maahan, niin pitkänä kuin hän on."

"Pöyhkyri!" huusi Florian.

"Minä rukoilin, ole hiljaa", pyysi Magdaleena.

"Minun tulee todellakin surku, jollette voi tehdä sen viisaammin kuin kiiriä toistenne ympärillä ruohossa!" nauroi Josefa. "Tule, Leopold, jättäkäämme heidät kahden. He ovat tämän kesän vasikoita eivätkä tiedä mitään parempaa kuin kuiskia toisilleen helliä sanoja kuutamossa. Suokaamme se heille! Tule!"

"Mutta jos minä lähden, voi se näyttää kuin minä pelkäisin."

"Mitä sanotkaan! Olemmehan me, minä ja Leena, nähneet, että te ette pelkää toisianne. Olettehan sitä paitse jo olleet paitahihasilanne, emmekä me halua nähdä teidän jatkavan riisumista. Luulen olevan parasta, että jälleen panette nutut ylleenne."

Tytöt ottivat maahan viskatut vaatekappaleet ja auttoivat kumpikin niitä ystävänsä selkään.

Leopold oli pistänyt vasemman käsivartensa nutun hihaan ja hapuili oikealla toista. "Ei se vielä tällä ole lopussa, vaikka ei tänä iltana muuta tullutkaan!" sanoi hän ja tyrkkäsi samalla nyrkkiin puristetun oikean kätensä hihaan, jolloin sen vuori repesi.

Florian oli myöskin juuri pukeutunut ja nykäisi nuttuaan oikeaan asentoon. "Niin minäkin arvelen, ettei lykätty ole hyljätty", sanoi hän tehden samalla uhkaavan liikkeen.

"Olkaa ymmärtäväisiä ja eläkää rauhassa!" lausui Josefa. "Meistähän kaikista tulee sukulaisia, sallikoonpa vanhus tuolla alhaalla talossa sen tahi ei. Hyvää yötä, Flori!" Hän tarttui ystävällisesti nuorukaisen käteen.

Leopold kiirehti väliin: "Sen käden saat jättää puristamatta, myllärin poika; tyydy sinä vain minun sisareeni!"

"No ei sinun tarvitse sukulaisten vuoksi niin mustasukkainen olla", sanoi Josefa nauraen. "Hyvää yötä, Leena!"

"Hyvää yötä! — Sinulta, Leopold, pyytäisin jotakin. Ei se ole mitään paha, mutta minä en tahtoisi kiusallisia kohtauksia enkä soisi asiasta tulevan mitään puhetta, ennenkun kaikki on aivan selvillä ja minulta voidaan ainoastaan kysyä, onko taikka eikö ole. Siihen päästään pian, mutta älä ilmaise minua kotona tänä iltana!"

"Sitä ei tarvitse pyytää; voisithan sinäkin sanoa, että olet tavannut minut Seferlin seurassa. Vaikka en sitä pelkääkään, kartan kuitenkin mielelläni turhaa pakinaa ja toraa. Muuten tunnet minut huonosti. Vaikka olisin kymmenen kertaa tietänyt sinun rakkaussuhteesi ja mitä siitä ajattelisinkaan, pitäisinpä sitä hyvänä tahi pahana, en siitä kuitenkaan puhuisi. Vanhus luulee kuulevansa kuinka ruoho kasvaa maassa ja hiukset päässä, hän saa odottaa, kunnes itse ottaa selvän. Hyvää yötä teille!"

"Hyvää yötä!"

Leopold ja Josefa menivät niityn yli maantielle.

Florian viskasi harmissaan hatun sivulle ja hiveli tukkaansa. "Miksi turvauduit tuohon kevytmieliseen letukkaan? Nyt hän luulottelee, että me olemme hänelle ihmeen suuressa kiitollisuuden velassa siitä, että hän pidätti sinun veljesi tappelusta. Olisit antanut meidän tapella! Minulla olisi nyt paljoa helpompi olla. Sydän vääntyy povessani, kun kuulen kaksi tuollaista pitävän leveää suuta huomauttaakseen, että he katsovat muita yhtä ajattelemattomiksi, kevytmielisiksi ja kunnianttomiksi kuin he itsekin ovat. Niin totta kuin elän olisin halunnut lyödä tuon miehen maahan, ja naisen myöskin; he ovat kaikessa tapauksessa turmelleet meidän tämäniltaisen ilomme."

"Josefa on tavattoman julkea."

"Ja veljesi on hänen vallassaan, ole siitä varma. Mitta jos minä tulen sukulaiseksi, olen minä isäsi puolella, eikä Josefa silloin onnistu: eihän veljesi voi olla niin tyhmä, jos kaikki häntä varottavat. Huomenna jo puhun kaikki äidille, hän saa puhua sinun omaisillesi, niin että saamme tietää, miten asiat ovat. Jos he sanovat, että me kumpikin olemme vielä liian nuoria, niin ei se ole mikään paha, kun vain sinut luvataan minulle. Jos Jaakop, niinkuin raamatussa kerrotaan, saattoi odottaa rakastettuaan seitsemän vuotta, niin kyllä minäkin voin malttaa mieltäni, kahta seitsemää ei tähän aikaan voida vaatia, koska kellekään ei kahta vaimoakaan anneta — se tapahtui ammoisina esi-isäin aikoina, enkä

minä heitä kadehdi; ainoastaan kaksi olentoa voi sielultaan ja sydämeltään tulla yhdeksi."

"Niinpä todellakin. Niin minäkin ajattelin, kun aloit puhua Jaakopista. Tahtoisin tietää, mitä siitä tulisi, jos jollakin olisi kaksi vaimoa samassa talossa. Olisiko yksi etevämpänä tänään ja siirtyisi huomiseksi syrjään toisen tieltä, tahi vuorotteleisivatko he viikottain? Laupias taivas, en voi muuta kuin nauraa ajatellessani sitä sekamelskaa, jossa kukaan ei oikeastaan tietäisi tehtäviään ja velvollisuuksiaan; se olisi jokaisen talon häviö!"

"Se on totta. Mutta älä huoli surra sitä; en minä ota enempää kuin yhden."

"En minäkään sinua siihen neuvoisi! En ainakaan eläessäni", lisäsi hän äkkiä vakavaksi tullen. "Jos minä kuolen, sinun luonnollisesti täytyy etsiä uusi. Kukapa tietää, mitä sitä ennen tapahtuu. Mutta hankikin silloin hyvä ihminen kotiisi, sellainen, johon tiedät minun mielihyvällä katsovan."

Florian nauroi ääneen.

Magdaleena näytti loukkaantuneelta ja käänsi hänelle selkänsä.

"Sinä lapsellinen impi, kuuletko", sanoi Florian vetäen häntä esiliinan nauhasta. "Käänny heti tännepäin, muuten aukaisen tämän nauhan!"

"Sitä et saa tehdä!" Hän kääntyi nopeasti. "Mutta sinä olisit siihen kylliksi rohkea. Kuinka sinä voit nauraa niin vakavalle puheelle?"

"Koska sellainen puhe on pelkkää pyhän yksinkertaisuuden tyhmyyttä", vastasi hän kiivaasti. "Puhut niinkuin kuutamo olisi hämmentänyt sinut. Jumala varjelkoon sellaisesta, mutta jos jättäisitkin minut, en koskaan toista ottaisi. Eihän saata ajatella, että toinen korvaisi ensimmäisen."

"Niin on moni sanonut ensimmäiselle vaimollensa —"

"Ja kuitenkin mennyt uusiin naimisiin, niinpä kyllä, vieläpä kenties onnistunut paremmin kuin ensi kerralla; sillä toisella ei ole koskaan oikeutta puhua kuolemista, kun juuri hän kaiken todennäköisyyden mukaan jää leskeksi. Sinä saat olla oikeassa!"

"Minä olen oikeassa, huomaatpa sen tahi et."

"Minä huomaan sen. Sinä olet oikeassa!"

"Kun sinun kultasi tahtoo olla oikeassa aina, kiista kaikki hellitä ja lukkoon suusi paina!"

"Tämäpä on kaunista! Sinä jo laulat pilkkalauluja minusta. Minä lähden!"

"Sinä et saa olla vihainen, sellaiseen vallattomuuteen on melkein pakotettu, kun sinä kukoistavassa terveydessäsi puhut kuolemasta, antaaksesi siten tietää, että te naisihmiset vielä haudan takaakin huolehditte taloudestanne! Mutta minä sanon sinulle, etten minä ennen naimisiin menoani rupea itseäni leskeksi ajattelemaan. Kas niin, nyt sinä itsekin naurat! Tahdon voittaa sinut, mutta sinun kadottamisestasi en halua kuulla puhuttavan. Taistelen sinusta kuolemaakin vastaan, mutta minä luulen Jumalan pitävän huolen siitä, että me saamme elää yhdessä niin kauan kuin se on mahdollista. Tänä iltana se ei kauemmin sopine; meidän kummankin täytynee ajatella kotiin menoa ja sanoa toisillemme hyvää yötä. Jos sinä huomenna tahi ylihuomenna näet äitini tulevan teille, niin tiedät, mitä se merkitsee."

He puristivat toistensa käsiä.

"Hyvää yötä, Leena!"

"Hyvää yötä, Flori!"

Kuun eteen siirtyneen paksun pilven varjo peitti pois rientävän tytön Florianin katseelta. Jonkun ajan kuluttua veräjä aukeni alhaalla ja sulkeutui jälleen. Florian kulki varjoisen metsän läpi; vasta sen toiselle laidalle ehdittyä tuli jälleen valoisaa.

Nopein ja voimakkain askelin ja rajusti sykkivin sydämin hän riensi myllylle vievää polkua.

Kohtahan on kaikki selvänä!

Jos nukkujan ajatukset ja kuvitelmat eivät ohjaa unia, jos viimeainitut tietävät, enemmän kuin edellämainitut, jos ne tulevat ja menevät elävien ihmisten tavoin, kuten ne meille usein salaperäisesti uskottelevat, niin varmaankin tänä pilvien purjehdus-yönä kaksi ystävällistä uni-olentoa kohtasi toisensa myllyn ja Reindorferin talon välisellä tiellä ilmottaen surullisesti hymyillen, että he menivät

luomaan kuvia onnesta, joita ei ikipäivinä voitu eikä saatu toteuttaa.

IX.

Myllärin vaimo työskenteli keittiössä. Florian tuli sinne. Hänellä oli sytyttämätön piippu kädessä ja hän koetti päästä lieden luo leveän äitinsä ohitse. Kun hän taitamattomasti tuuppi äitiään, vaikka tämä koetti häntä väistää, kiusaantui äiti lopulta.

"Mitä sinä tulenkurkistelija keittiössä teet?" sanoi hän.

"Kun täällä on tulta runsaasti, tahdoin piippua sytyttäessäni säästää tulitikun."

"Milloin olet niin säästäväiseksi tullut?"

"Alotan vähistä asioista, että tarpeen tullen totun siihen paremmin."

"Katsopa vanhan viisautta! Sinun kaltaisesi yksinäisen pojan tarvitsee kai paljonkin säästäväisyyttä harjottaa!"

Florian oli tavannut syttytikun. "Minä luulen, etten minä aina ole yhdeksäntoistavuotias, enkä yksinäinenkään", sanoi hän kumartaen lieteen ja pistäen tikun tuleen.

"Kuulepa tätä!"

"Ja minä luulen, ettei naimisiin meno olisi hulluinta." Tikussa paloi jo kirkas liekki.

"Mitä mietteitä sinulla onkaan?" sanoi myllärin emäntä, ja hänen suupielissään väikkyi hymy, kun hän katseli poikaansa, jonka punastuneista kasvoista kuvastui hämmennys joka kerta, kun hänen piipunpesänsä päällä olevasta tikusta tuli leimahti ylöspäin.

Florian sen varmaankin huomasi, viskasi nopeasti pois räiskävän tikun, paiskasi kovalla paukauksella piipun kannen kiinni ja oikaisihe suoraksi. Hän painoi mieltävästi jalallaan muutamia permannolle pudonneita kipunoita ja sanoi sitten, niin huolettomasti kuin mahdollista: "Kun kumarrun alas, tulen minä aina punaiseksi kuin kukonhelmta, ja kun liedestäkin helle hohtaa, kohoaa kaikki veri päähän."

"Niin, niin, minua aivan säälistää", sanoi äiti. "Minä en sinuna tupakoisi ollenkaan, kun piipun sytyttämisestäkin on niin paljon vaivaa."

"Näytän ehken keitetyltä äyriäiseltä", sanoi Florian koettaen nauraa, mutta varmaankin hampaiden väliin puristettu piippu esti hänet siitä.

Myllärin vaimo astui poikansa eteen ja katsoi häntä silmiin. "Kas niin, poikaseni, älä kiertele enää, vaan sano suoraan! Olet puhunut jo niin paljon, että sinulle olisi vaikeata, jollen minä jo kysyisi. Ymmärrän puheestasi, että olet rakastunut johonkin neitoseen. Kuka hän on?"

"Arvaa, äiti!"

"Siihen ei minulla ole aikaa, saisin kenties arvailla hyvin kauan; se on kovin vaikeata naisille: eihän sitä tiedä mistä miehet omansa löytävät."

"Sinä tunnet hänet."

"Jos hän on tältä paikkakunnalta, tunnen hänet kyllä; sillä kaikkihan me täällä tunnemme toisemme."

"Hän on käynyt meillä."

"Käynyt meillä? Silloin en ollenkaan tiedä."

"Mutta silloin hän ei ollut tätä suurempi!" Hän kumartui ja piti kättään noin polven korkeudella.

"Ei suinkaan Leena Reindorfer?"

"Juuri hän."

"No, sepä on iloinen sanoma! Mutta sano, oletko jo puhutellut häntä?"

"Kyllä."

"Rakastaako hän sinua?"

"Niin luulen."

"Sinäpä olet ollut salamielinen; kukaan ei ole huomannut sinusta mitään."

"Se on vasta kolmen päivän vanha asia."

"Se on mennyt jotenkin pian!"

"Niin voi tapahtua. Voi myöskin, vaikka onkin rehelliset tarkotukset, aprikoida kauan. Niin olet sanonut tapahtuneen isän ja sinun välillä. Hän oli sotamies ja sinä palvelit, eikä kukaan tiennyt, antaako isoisä myllyn hänelle. Mutta minä toivon, ettei Leenan ja minun tarvitse jokapäiväisen leivän vuoksi odottaa. Ja kun tarkotukset ovat aivan rehelliset, on suoraan kysymykseen saatava suora vastaus, enkä minä pelkää, että sinä neuvoisit minua jättämään hänet."

"Ei toki, siihen en mitenkään voisi neuvoa! En tahdo ketään muuta miniäkseni kuin hänet; häntä olen aina mielihyvällä katsellut, mutta harvoin tapahtuu niinkuin sydämestämme toivomme, siksi en ole ajatellut, että näin kävisi. Mutta nyt olen sanomattoman iloinen! Minä menen kohta Reindorferiin, jo tänä päivänä, mutta ensin, sen ymmärrät, puhun isällesi. Mutta hänellä ei voi olla sitä vastaan enempää kuin minullakaan. Luulen, että Reindorferit kyllä hyväksyvät meidät, se on minun käsitykseni; mutta kuinka ja koska se tapahtuu, siitä ei vielä voi mitään puhua."

"Jumala siunatkoon hyvää sydäntäsi, äiti! Minä kyllä odotan niin kauan kuin tarvitaan; hän, jonka sitten saan, palkitsee kaiken odotuksen."

"Palkitseepa kylläkin! Mutta kerro minulle, kuinka tapasitte toisenne, ja rakastaako hän sinua täydellä sydämellä? Se, uskollinen poikani, on minulle todelliseksi iloksi. Ala nyt, mutta kaikki rehellisesti, muuten en ota askeltakaan hyväksenne."

Florian alkoi. Hän ei väsynyt kertomaan eikä äiti väsynyt kuulemaan.

Florian oli istunutunut lieden kulmalle ja äiti seiso i hänen vastassaan nojaten suuren kauhan kahvaan ja katsellen poikaansa säteilevin silmin. Kyllä sinä voitkin miellyttää tytön — ajatteli hän siinä itsekseen — ja olipa onni, että se sattui olemaan hän, kaksi kaunista, jotka sopivat yhteen.

Liedelle asetettu kattila huomasi sillä välin olevansa unhotettu ja laiminlyöty eikä voinut sitä enää sietää. Kotvan aikaa oli jo sen sisässä sihissyt ja sähissyt; olipa se jo pari kertaa yrittänyt kanttaankin pois viskata, mutta kun mikään muu ei auttanut, kuohui se yli reunojensa, ja kattilan juoksevan sisällön sähistessä, perheenemännän huudahduksissa ja nuorukaisen äänekkäästi nauraessa katkesi keskustelun juoni auttamattomasti.

* * * * *

Aterialta oli päästy. Palvelusväki oli noussut pöydän äärestä ja mennyt ulos. Myöskin Florian työnsi lautasen edestään ja siirsi tuolinsa.

"Mikä kiire sinulla on tänään?" kysyi mylläri.

"Minä menen tupakoimaan tuonne pisteaidan luo; siitä pitäisi kulkea ohi eräs minun koulutoverini, joka joutui viime vuonna sotaväkeen ja nyt on lomalla."

Myllärin vaimo puisti päätään ja ajatteli: "Hyvänen aika, kuinka rohkeasti se poika on oppinut tarvittaissa valehtelemaan. Sitä en olisi uskonut. Mistä hän on sen taidon saanut?"

Florian sulki hiljaa oven jälkeensä. Mylläri ja hänen emäntänsä olivat kahden kesken.

Emäntä tarttui miehensä vasempaan käteen ja puristi sitä hiljaa: "Sinä, ukkoseni, et saa pahastua", sanoi hän, "mutta tuo koulutoverijuttu on keksittyä. Hän poistui, koska hän ymmärsi, että minä tahdon ottaa puheeksi asian, joka myöskin koskee hänen toveriaan, mutta ei miestoveria."

Mylläri, joka aina häntä puhuteltaessa piti päänsä alhaalla, nosti sen nyt ylös ja hymyili.

"Se on totta, isä, poika on rakastunut."

"No, meidän pitää sulkea toinen silmämme tahi molemmatkin. Jatkakoon niin kauan kuin häntä huvittaa."

Myllärin vaimolta ei ollut vielä punastumisen kyky hävinnyt. Hän pyyhkäisi kämmenellään

leivänmuruja pöytäliinalta ja sanoi hiljaa: "Minä en toki haasta sinulle asiasta, jota kukaan kunniallinen vaimo ei julkeaisi puheeksi ottaa! Hänellä on rehelliset ja vakavat aikeet."

"Vai niin." Hän silitti rauhattaen vaimonsa kättä. "Sitten meidän täytyy siitä puhua. Minusta vain tuntuu, että se on hänelle liian aikaista."

"Eihän ole tarkoituskaan, että he saisivat heti mennä yhteen. Hän ymmärtää kyllä odottaa, kunhan asianomaisella tavalla ratkaistaan, että he saavat toisensa ja että he saavat ihmisten nähden olla niinkuin kihlatut ainakin."

"Se sopii hyvin, ja kyllä minä suostun, jos tytön vanhemmat ovat jotenkin meidän vertaisiamme, ja niin kaiketi lienee, koska sinä sellaisella varmuudella puhut heidän puolestansa. Sano nyt, kuka hänen valittunsa on!"

"Hänen puolestaan voisin puhua, vaikka hän ei saisi myötäjaisikseen ainoatakaan kreutzeriä. En tunne ketään kauniimpaa, rakastettavampaa ja parempaa!"

"Kuin kuka?"

"Kuin Reindorferin Leena."

Mylläri vavahti ja laski päänsä entistä alemmaksi, hän heitti kahvelin, jota hän piteli leikitellen kädessään, pöytään sellaisella voimalla, että sen haarukat vääntyivät.

"Hyvä Jumala, mikä sinulla on?" Vaimo tarttui hänen käteensä.

"Ei mikään", sanoi hän hengittäen raskaasti, "se oli niin äkillinen yllätys."

"Sentään, kuinka säikähdin; sellaisia kouristuskohtauksia en ole sinussa ennen huomannut."

"Eikä se nytkään merkitse sen enempää."

"Sitä toivon. Mutta sanopa nyt, ukko, mitä tästä asiasta arvelet! Jos se sinusta sopii, niin teen mielelläni Florianille sen ilon, että annan heti valjastaa ja ajan Reindorferin taloon."

"Eihän sillä niin kiirettä liene? Antaa pojan jonkun aikaa mieltä, ehkenpä hän luopuu koko ajatuksesta. Sillä iällä mielistyy pian tyttöön, mutta se ei useinkaan kestä kauan."

"Luulen kyllä, ettei hän olisi mikään poikkeus miesväestä, jos hän paremman löytäessään vaihtaisikin mieltiettyä; mutta kellä on kyyhkynen kädessään, hän ei katsele katolla istuvia varpusia. Muuten he ovat minusta kuin luodut toisilleen. Tuskinpa sinäkään löytäisit hänelle sopivampaa vaimoa."

"Sen kyllä myönnän. Mutta sittenkin on parasta neuvoa häntä jättämään. Ei käy päinsä!"

"Miksi ei?"

"Se on turha yritys."

"Millä syillä sitä uskot?"

"Minun välini Reindorferin kanssa ei ole sellainen kuin pitäisi olla."

"Ja pitääkö lasten sentähden kärsiä? Luota minuun, kun minä puhun hänelle, käännän minä kyllä hänen päänsä paikoilleen."

Mylläri antoi taas päänsä painua ja sanoi hiljaa huoaten: "Tee kuinka tahdot!" Sitten hän nousi rivakasti paikoiltaan ja lisäsi välinpitämättömästi: "Koettele!" Hän ajatteli itsekseen: "Entä sitten? Mitä minulla on siitä huolehtimista? Ratkaiskoot toiset sen! He sanovat ei; heidän täytyy sanoa ei, ja silloin siitä asiasta ei enää puhuta!"

Myllärin vaimo oli rientänyt pirtistä keittiön ovelle, siitä hän näki poikansa, joka seisoi nojaten pisteaitaan. Hän huusi tälle: "Kaikki on järjestyksessä, Flori, minä ajan heti sinne."

"Minä valjastan sitten itse tuossa tuokiossa, äiti", vastasi poika iloisesti ja riensi talliin. Myllärin emäntä kiirehti takaisin pirttiin pukeutuakseen pyhävaatteisiin.

Myllärikin tuli pirtistä ja näki kuinka Florian erään rengin auttamana veti ajorattaat vajasta ja valjasti hevosen niiden eteen.

Hän oli sangen vakavannäköinen.

Kun ihminen liitti Jumalan ominaisuuksiin kaiken sen yliluonnollisen voiman, jota hän itsellensä unelmissaan haluaa, ja kaikki ne täydellisyyden kyvyt, joita hän ei voi saavuttaa, sekä muodosti hänet, vaikka suunnattomasti valtavampana, omaa kuvaansa vastaavaksi, silloin hänelle selvisi, mikä hirmuisen peljättävä lahja kaikkietävyisyys on itse Jumalallekin, ja hän asetti sentähden, oivallisen harkintansa mukaan, kaikkivaltaisuuden Jumalan ensimmäiseksi ominaisuudeksi, niin että Jumala kaikessa näkee vain oman tahtonsa. Mutta voimattomuutensa tuntevalle kuolevaiselle ei ennustuskykykään ole mikään ilahduttava lahja, ja kaikki tietäjät ovatkin olleet synkkämielisiä ja ilottomia.

On olemassa vain yksi laji ennustustaitoa, mutta se on saanut ihmiset kammoamaan ennustajia ja suosimaan ilveilijöitä; sillä se ei tutki lintujen lentoa, ei uhrieläimien sisuksia eikä korttien tahi kahvisakan salaisuuksia, vaan tekee omien taikka muiden syntien perustuksella tulevaisuuteen nähden johtopäätöksiä, joita on tähän hetkeen saakka voitu sovittaa valtioihin, kansoihin ja hallitsijoihin ja joiden pelottava johdonmukaisuus voi hiljaisina koettelemuksen hetkinä vapisuttaa yksityisiäkin ihmisiä.

Ilkeä tunne valtasi myllärin mielen nähdessään omaistensa mitään aavistamattoman puuhan, samalla kun hän varmasti tiesi, että kaikki nämä riemuisella kiireellä joudutetut valmistukset ja niihin liitetyt toiveet ja odotukset olivat turhia.

Hän antoi päänsä vaipua, vaikkei kukaan puhutellut häntä, hän kenties kuunteli itseään.

Joku laski silloin kätensä hänen olkapäälleen. Hän katsahti ylös ja näki vaimonsa seisovan siinä ilosta säteilevin silmin. "Jumalan haltuun, isä", sanoi tämä, "minä lähden nyt ja tuon pian myöntävän vastauksen, sitä en ollenkaan epäile."

"Jumalan haltuun!"

Florian tahtoi auttaa äitiään rattaille, mutta liialla kiirehtimisellään vain hidastutti häntä.

"Sinä taitamaton poika!" huudahti äiti iloisesti nauraen ja tyrkkäsi hänet pois luotaan. "Näinkö sinä osaat auttaa naisväkeä! Mutta opithan siihen."

Renki kehotti hevosta, ja rattaat vierivät pois. Florian seiso kauan ja katsoi heidän jälkeensä, sitten hän sulki veräjän ja nojasi sitä vastaan.

Mylläri astui hänen luokseen. "Oletpa jo aika liuhka", sanoi hän, "näyttää kuin et osaisi lukea viiteen, mutta luetkin sataan asti. Olisinpa lyönyt vetoa, ettei sinulla ole minkäänlaisia kosimistuumia, mutta olisin joutunut tappiolle. No niin, olen tehnyt mieliksesi ja sallinut äidin ajaa Reindorferiin."

"Kiitän siitä tuhannesti, isä."

"Ei mitään kiittämistä ... en voi sanoa, että olisit tehnyt hullusti, ja tähän asti kaikki on järjestyksessä. Mutta minun täytyy sanoa suoraan, etten luule tyttöä sinulle annettavan. Reindorferin kanssa en ole koskaan ollut hyvissä väleissä, parasta on valmistautua kieltoa vastaanottamaan."

"En tiedä, kuinka sen vois sinä sietää. Järkevään ja rehelliseen yritykseen ei kukaan odota itsepäistä vastustusta."

"Ole ymmärtäväinen, äläkä tee asiaa kipeämmäksi kuin se on. Kuka tietää, mitä hyötyä siitä on? Kun sitoo itsensä niin nuorena, saattaa helposti tulla katumus jäljestä. Voit varmasti löytää toisenkin, katso ensin ympärillesi ja valitse sitten. Ken niin tekee tapaa parhaimman, eikä sellainen vaali tuota mitään tuskaa. Vai mitä luulet?"

"En luule mitään. Jos se on sinun mielipiteesi, olet turhaan kuluttanut aikaa selittääksesi sitä minulle. Kunnan tyttöjen välillä ei liene kovinkaan suurta erotusta, ja minä en halua muita."

Florian oli keskustelun aikana katsonut tähän asti suoraan maahan. Nyt hän nosti katseensa ja huomasi, että isä oli äänetönnä poistunut. Hän kiirehti myllärin jäljestä, tarttui hänen käteensä ja sanoi: "Isä, sinä puhut niinkuin olisi ratkaistu asia, etten minä saa Leenaa. Onko se sinun luulosi vai tiedätkö sinä jotakin?"

"Mitä minä tietäisin? Mutta kun sinä pidät aivan varmana, etteivät he hylkää tarjottua sukulaisuutta, olen minä tahtonut valmistella sinua, ettei mahdollinen kielto sattuisi iskuna päähäsi."

"Mitä hyötyä sellaisesta valmistamisesta on? En voi kuitenkaan edeltäpäin harkita, kuinka menettelen, jos näen onneni kokonaan tuhoutuneen. Se nähdään sitten, kun äiti palaa; jos hän tuo pahan sanoman, mitä silloin teen, lankeaa luonnostaan."

Mylläri lähti päättään pudistaen astumaan puutarhaa kohti.

Hän käyskeli siellä kasvisarkojen välissä. Oli tullut helle. Hiekka ei narissut, vaan tomusi hiljaa hänen askelissaan. Lehdet eivät liikahtaneet, lukuunottamatta muutamia, joiden alla koppakuoriainen tahi mato piilottelihe. Kukkaset säästivät tuoksunsa itselleen. Oli niin äänetöntä ja hiljaista. Mutta mylläristä tuntui, ettei tämä vaiteliaisuus johtunut viattomuuden tietämättömyydestä, vaan paheellisuuden kokemuksesta, joka ei halua haastella salaisuuksiaan; oli kuin hiljainen salaperäisyys vallitseisi kaikessa ja olisi kaiken takana tässä maailmassa.

"Kyllä hän sen unhottaa", sanoi hän. "Pojassa lienee jonkun verran minunkin luonnettani? Hän ei liene tullut yksinomaan äitiinsä, joka, yhden kerran kiinnittyään, antoi itsensä jaloin tallata! En häntä suinkaan kauniisti kohdellut, mutta kun minä olin köyhä ja hyljätty, hän aina tuli jälleen luokseni, tuo uskollinen sielu. Pojalle en toivoisi hänen luonnettaan, sillä silloin olisi vaikea arvata, kuinka tämä päättyi!"

Hän tunsi vilunväreitä, vaikka oli samanlainen helle kuin äskenkin.

X.

Myllärin rattaat olivat kääntyneet Reindorferin pihaan ja muhkea emäntä laskeutui niiltä alas.

Vanha Reindorfer ja Magdaleena tulivat rehusuojasta.

"Vesihaudan myllärin emäntä!" kummasteli vanhus. "Mitä asiaa hänellä on?"

Magdaleena oli punastunut, silitti esiliinansa vasemmalla kämmenellä ja hymyili itsekseen.

"Juokse äidin luo ja sano, kuka tulee, että hän tietää panna pannun tulelle."

"Hyvä päivä!" sanoi myllärin emäntä. "Kuuma ilma tänään."

"Kuuma on", vastasi Reindorfer ja meni jälleen heinälatoon.

Myllärin emäntä seurasi edellä juoksevaa tyttöä.

Magdaleena jätti oven jälkeensä puolittain auki ja kuiskasi kiireesti äidilleen: "Vesihaudan myllärin emäntä on täällä, isä arveli että tarjoaisit kahvia."

"Pane tulelle", sanoi Reindorferin emäntä, nousi ja astui vierasta vastaan.

"Hyvä päivä!" huusi myllärin emäntä keittiöstä.

"Hyvä päivä!" vastasi Reindorferitar. "Käykää sisään!"

Myllärin emäntä astui sisään koputettuaan ensin oveen, jonka Reindorferin vaimo oli vetänyt kiinni. "Hyvää päivää huoneeseen! Tänään on kuuma!"

"Niin että on aivan nääntyä... No, tee tulta lieteen!" sanoi äiti Magdaleenalle.

Tyttö hiipi hiljaa keittiöön sivuuttaen myllärin emännän, joka merkitsevästi hymyillen nykäisi häntä hameesta.

Magdaleena meni lieden luo ja alkoi sytyttää tulta, ja se kiinnitti hänen huomionsa kokonaan, ettei hän tullut kiinni painaneeksi kamarin ovea, joka jäi puoleksi auki.

Kamarissa sanoi Reindorferin emäntä: "Miksi et istu, myllärin emäntä?"

Myllärin emäntä oikaisi hamettaan ja istuutui sitten rahille. "Että en veisi teidän unianne", sanoi hän.

"Tänne tulosi ihmetyttää minua. Miehemme eivät tahdo tietää toisistaan, siksi mekään emme ole puhelleet keskenämme. Sinulla on varmaankin joku tärkeä asia."

"Kyllä se saadaan kuulla, sillä enhän voi sinulta salata tuloni syytä. Tulee se julki. Mutta kaikki ajallaan järjestyksessä." Hän kuivasi hikeä otsaltaan. "Kyllä nyt on lämmin".

"Aivan tukahduttava".

"Mutta siitä tulee hyvä vuosi."

"Suotava olisi, näinä huonoina aikoina."

"Niin, huonothan ne nyt ovat ajat ... kyllä sen huomaa, vaikka hoitaisi talouttaan kuinka tarkasti. Ennen oli parempi, mutta tuleehan tuota kunniallisesti toimeen nytkin, voipipa rahtusen säästöönkin panna. Niin kai se on teilläkin?"

"Jumalan kiitos, en voi valittaa, että olisi huonommasti!"

"Me olemme saaneet hyvin myydyksi."

"Niin mekin."

"Emmekä ole huonosti ostaneetkaan."

"Luulen, ettei meitäkään ole voitu pettää."

"Olemme ostaneet kaksi hevosta, jotka todella ovat hintansa arvoiset. Ja liinakangasta ... sanon sinulle, etten minä olisi ottanut kehrätäkseni kuitenkaan siihen hintaan! Mutta mitä turhista jutuista, Jos siitä asiasta, jonka tähden olen täällä, tulee tosi, niin on meillä kyllä tilaisuutta haastella näistä ja me saatamme vasta usein mielihyvällä kertoa ja näyttää toisillemme, mitä olemme hankkineet kotiimme. Tahdon edeltäpäin sanoa, että paitse sitä erityistä etua, jonka Jumala on myllyn muodossa antanut toiselle perheelle, me olemme niin tulojen kuin taloudenkin puolesta aivan toistemme tasalla ja sopsisimme erinomaisesti yhteen."

"Olet oikeassa, myllärin emäntä, sillä taloudenhoidossa ei minua kukaan voita. Mutta mitä tarkoittit yhteensopimisella?"

"Tarkotan, että kaiken typeryyden pitää kerran loppua, sitä suuremmalla syllä, kun sen lopettamisella alamme hyvän rakentamisen. Ja tyhmyyttähän se on, etteivät meidän miehemme voi sietää toisiaan."

Reindorferin emäntä katsahti tuskaisesti ylös, sitten antoi hän katseensa painua ja sanoi hiljaa: "En tiedä."

"Mutta minä tiedän", sanoi myllärin emäntä sitä äänekkäämmin: "Ja niin totta kuin tässä istun, ajan minä pian ukoltani kaiken vihamielisuuden, ja sinä, rakas naapuri, saat koettaa tehdä samoin omalle miehellesi, sillä sellainen elämä kuin tähän asti ei enää kelpaa! Sanon myöskin miksi ei: Tavallisesti vanhat ovat nuorien hyvänä esikuvana, mutta joskus nuoretkin antavat hyvän esimerkin vanhoille, ja vaikka meidän vanhukset eivät voi sietää toisiaan, on nuorien välillä sitä suurempi hellyys."

"Kenen?" huudahti Reindorferin vaimo äkkiä.

"No vielähäntä kysyt, puhunhan niin selvästi, että sinun pitäisi ymmärtää. Ketä muita tarkottaisin kuin teidän Magdaleenaa ja meidän Floriania? He rakastavat toisiaan, ja minä olen saapunut puhumaan heidän puolestaan ja sopimaan ajasta, jolloin annamme heidän mennä kristilliseen liittoon."

Reindorferin emäntä oli muuttunut kalman kalpeaksi. "Jeesus Maria!" huudahti hän ja painoi molemmin käsin otsaansa.

"Hyvä Jumala!" huudahti myllärin emäntä kohoten istuimeltaan; "mikä sinulla on, Reindorferitar?"

Magdaleena pilkisti keittiön ovesta. "Juokse pian noutamaan isääsi!" sanoi vieras hänelle.

Tyttö kiirehti ulos.

Reindorferin emäntä katsoi vieraaseensa, joka seisoi hänen edessään, ja tarttui hänen molempiin käsivarsiinsa kyynärpäiden yläpuolelta. "Ja miehesi, mylläri, onko hän sallinut sinun tulla tänne sitä varten?"

"Kysytkö vielä! Eihän se ilman hänen suostumustaan hyödyttäisi mitään."

Talonpojan vaimo hiveli kerta toisensa jälkeen tukkaansa, joka riippui hajallaan ohimoilla. "Hän salli sen", kuiskasi hän itsekseen, "hän, joka ... oi, jospa hän olisi minut jättänyt aina niin yksin kuin nyt! Taivaan isä, minua ei miltään säästetä, ei miltään!" Kouristuksen tapaiset väritykset tärisyttivät häntä.

Vanha Reindorfer tuli nyt sisään Magdaleenan seuraamana.

"Mistä on kysymys?" tiedusti hän.

Vaimo ojensi toisen käsivartensa Magdaleenaa kohden ja sanoi:
"Vesihaudan mylläriin Florian tahtoo naida hänet!"

Talonpoika katsoi kauhistuksissaan vuorotellen jokaista läsnäolijaa.

"Voi, jos olisit sallinut minut lähettää hänet kotoa pois!" nyyhkytti vaimo. "Voi, jos olisit sallinut minun lähettää hänet pois!"

Reindorfer astui silloin hänen luokseen ja sanoi levollisesti: "Älä ole niin kummallinen ja hämmästyntynyt, voitaisiinkin luulla että siinä on, ties taivas, vaikka mitä takana! Minä en vain käsitä, kuinka mylläri voi päästää vaimonsa tällaiselle asialle, kun hän tietää, että minun ja hänen täytyy aina olla toistemme vihamiehiä. Mutta eihän muuta tarvita kuin sanotaan: Kiitoksia paljon tarkotetusta kunniaista, mutta siitä ei tule mitään. Nuoret saavat unohtaa toisensa, ja sillä on asia ratkaistu."

"Ratkaistu? Kuinka se niin voidaan ratkaista?" sanoi mylläriin vaimo kiihtyneenä. "Otan varteen jokaikisen sanan, jos sinä, Reindorfer, voit esittää synn kieltoosi; olisihan mahdollista, että siinä on hiven tervettä järkeä. Mutta kun itsepäisesti ja järjettömästi asetutaan estämään kahden nuoren ihmisen elämän onnea, sitä en voi vastaansanomatta kuunnella. He sopivat yhteen kaikin puolin niin hyvin ijän kuin mielenlaadun puolesta, kummankaan suku ei ole etevämpi toistaan, eikä minun kosimistarjoukseni pitäisi olla halveksuttava, minun mielestäni pitäisi sen sinulle kelvata. Ja tuo vihamielisyys sitten sinun ja mieheni välillä! Luulisi sinussa olevan sen verran kristillistä mieltä, että luovut siitä, unohdat sen, varsinkin kun toiset saisivat sen tähden syyttömästi kärsiä! Ole siis ymmärtäväinen ja harkitse paremmin, ethän voine vastustaa oman lapsesi onnea."

"Puhut paljon samalla hengähdyksellä, mylläriin vaimo", sanoi Reindorfer, "ja vaivaat itseäsi turhaan, tässä ei mikään harkinta auta; usko minua, minä teen niinkuin täytyy tehdä."

Mylläriin vaimo löi käsiään yhteen. "Laupias taivas, mutta oletko sinä sellainen visapää! Mutta odotahan, niin vähällä et minua tyydytä, me puhumme vielä asiasta jonkun kotvan. Sano minulle kuinka voi vuosikausia kantaa kaunaa lähimmäistään vastaan ja jatkaa sitä vielä sittenkin kun sekä vastustajan lapsen että omankin täytyy siitä kärsimystä saada! Sano se, minä pyydän!"

Reindorfer puhalsi pidätetyn hengityksen hampaiden välitse ja sanoi sitten: "Minä pyydän sinulta, mylläriin vaimo, että lopetat turhan puheesi! Kun teitä, naisväkeä, voi taivuttaa mihin hyvänsä, kun vain osaa käyttää kieltään eikä vähällä hellitä, niin te luulette samalla tavalla voivanne muuttaa miesten päätöksiä. Mutta se on erehdys. Ken on mies, hän pysyy sanassaan ja toimii sen mukaan."

"Sittenpä nähdään! Mutta jos tahdot seurata hyvää neuvoa, niin kuule jo tänä päivänä, mitä minulla on sinulle sanomista, ja anna siihen järkevä vastaus, muutoin tulen minä jälleen huomenna, ylihuomenna ja joka päivä, kunnes sen vihdoinkin saan."

Reindorfer katsoi vakavasti mylläriin emäntään. "Sen sinä jätät tekemättä! Miehesi tiesi varsin hyvin, ettei sinun tänne tulosi mitään hyödytä, ja hän olisi todellakin voinut sinulta sen vaivan säästää. Kysy häneltä omantuntonsa nimessä, voinko minä toisin menetellä!"

"Minä en aijo säästää kysymyksiä, ja saat uskoa, että jos minä huomaan hänessä synn teidän kieron väliinne, niin täytyy hänen ensiksi ryhtyä hyvityspuuhiin. Huomenna sanon sinulle, mitä olen aikaansaanut!"

"Älä ole tungettelevainen, mylläriin vaimo. Sinä puhut umpimähkään niinkuin sokea väreistä. Sanon, että kysymys on nyt lopullisesti ratkaistu, minä en tahdo siitä enää kuulla. Pidän sinua arvossa, enkä ole muutoin töykeä, mutta jos tulet vielä tätä asiaa puhumaan, täytyy minun näyttää sinulle ovi saadakseni olla rauhassa."

Mylläriin vaimo kääntyi hänestä loukkaantuneena.

"Älä pahastu", virkkoi Reindorfer, "se on sanottu siksi, että tietäisit, kuinka asiat ovat. Älä ajattele sitä enää, ja minä luulen" — hän katsoi kysyvästi Magdaleenaa — "että kahvi on jo valmista, älkää antako sen jäähtyä."

"Minä kiitän. En tahdo mitään. Niin kauan kuin välimme ovat tällaiset, ei minulle teillä mikään maistu. Jumalan haltuun!"

Hän meni ja Magdaleena saattoi häntä rattaille asti.

Niiden luona hän katsoi tytön kyöneleisiin silmiin, siveli hänen poskeaan ja sanoi: "Lapsi parka, älä anna heti rohkeutesi lannistua. Minä en puhunut turhia, ulosviskaamista en lainkaan pelkää, minä tulen

kohta takaisin. Mutta ole sinäkin ymmärtäväinen, älä väsy kyselemästä, miksi sinä ja Florian ette saa toisianne. Jumalan haltuun nyt, rakas lapseni."

Rattaat vierivät pois.

Reindorferin emäntä väenteli kamarissa käsiään. "Nyt se tulee ilmi!" tuskitteli hän, "sen täytyy tulla ilmi, sitä ei voida enää salata!"

"Miksi ei?" kysyi talonpoika. "Nyt on sopiva aika lähettää tyttö pois kotoa. Minä takaan, että hänet voidaan ilman pelkoa lähettää palvelukseen kaupunkiin. Ja sen varalle, että hänen lähettämisensä syyt alettaisiin kysellä, on hyvä selitys olemassa; tämä rakkaussuhde ei meitä miellytä, nuorten täytyy erota."

"Olet oikeassa, Josef. Mutta ajattele, että ennenkuin tämä tuuma ehditään toteuttaa, voivat ihmiset sekaantua asiaan ja tehdä kysymyksiä, ja jos tyttö itse ei saa mitään rauhaa, vaan kysyy syytä sinulta itseltäsi...?"

"Sitä en tahtoisi", mutisi Reindorfer epäröiden, "en voisi valehdella hänelle vasten kasvoja, enkä olisi velvollinen muiden syntien tähden kiusaa kärsimään! En soisi hänen kysyvän. Niin, minä en voisi."

Hän kääntyi ja meni.

Reindorferin vaimo oli yksin ja katsoa tuijotti eteensä. Hän tunsu itsensä hyljättyksi, mutta oli kuin huone olisi kuitenkin niin täynnä, ettei pieninkään raittiin ilman henkäys päässyt sinne, hänen ahdistettuun rintaansa ei voinut saapua minkäänlaista virkistävää tuulahdusta. Häntä tuntui niin raskas paino rutistavan, ettei hän voinut kohota istuimeltaan eikä pienimmälläkään tavalla karttaa sitä, minkä nyt täytyi tapahtua. Ja jos tämä pannassaolo jatkuisi, jos hänen täytyisi nähdä kuinka häväistys häväistyksen, tuska tuskan jälkeen saapuu tuosta ovesta ja tapaa hänet näiden seinien välissä, jotka voivat todistaa häntä vastaan, — silloin hänen ajatuksensa varmaan sekaantuvat ja uhkaava kurjuus tapaa hänet kyllä kotona, mutta ei täydessä järjessään.

Nyt joku saapui...

Hän tunsu keveät, joustavat askeleet. Hän hengitti raskaasti ja oli liikkumatta.

Ovea raotettiin; Leena varmaankin katsoi sisään ja vetäytyi pois luullen äidin nukkuvan.

Ja hän ei katsonut ovelle — ei, hän ei katsonut. Mikä oli tullut tämänpäivän ja huomisen välille ja iski syvimmän haavan? Hän tiesi sen nyt ja sanoi itsekseen:

"Sinä et voi koskaan katsoa lapsesi silmiin!"

Ja hän kätki kasvot käsiinsä ja itki katkerasti. Sulku oli särkynyt, sydän murtunut, mutta ajatusvoima oli pelastettu!

Kaupungeissa lienee paljon ihmisiä, joiden ymmärrys on pelastettu samalla tavalla, niin että he ovat tulleet entistä viisaammiksi, oikein arvokkaita ihmisiä! Niin, Reindorferin emäntä oli myöskin arvokas, mutta epäilemättä onneton!

* * * * *

Myllärin emäntä oli saapunut kotiin. Hän yritti nauraa puhuessaan vastaan rientävälle pojalleen: "Sinun täytyy vielä olla kärsivällinen; vaikka olinkin innokas, täytyi minun jättää työni keskeneräiseksi. Huomenna minä jo jatkan taas!" Mutta miehensä hän otti sivulle ja sanoi: "Tiedätkö, isä, Florianille en voi sitä puhua, mutta Reindorferit ovat ihmeellistä väkeä. Jos olisin pyytänyt heidän tytärtään paholaisen omaksi, he eivät olisi voineet enempää pahastua."

"Sanoihan minä sen."

Mylläri olisi halunnut tietää, mitä ne siellä sanoivat, mutta hän ei uskaltanut kysyä, koska pelkäsi, että häneltä kysytään.

Hän alkoi selailulla kirjotuspöydällään olevia papereita, hän syventyi niihin, hänen täytyi laskea.

Myllärin vaimo puistalti päätään ja meni ulos. Hän tahtoi katsoa poikaansa, mutta tämä ei voinut kuohuvine tunteineen pysyä kotona.

Florian oli huomannut, että äidin nauru oli teeskentelyä ja ettei hän tahtonut vastata pojalleen. Kun hän oli jättänyt hänet, hän tunsu suurta rauhattomuutta.

"Tässä ei ole kaikki oikealla tolalla!"

Nämä sanat sanottuaan hän astui pihamaalta metsään. Hän halusi joltakin korkealta paikalta katsella myllyä ja surujen paljoutta; hän kenties näkisi ne vähäpätöisinä jalkojensa alla, kun hänellä siellä ylhäällä oli edessään suuri pala kaunista, suurta maailmaa, johon hän tunsu kuuluvansa! Kenties hän kulkisi kuusikon läpi ja kääntäisi selkensä myllylle ja kaikille suruille, jos siellä metsän reunassa tapaisi...

Kenties!

XI.

Kun Reindorfer oli lähtenyt vaimonsa luota, meni hän puutarhaan. Siellä hän istuutui lehtimajaan, jossa oli kahdeksantoista vuotta sitten istunut.

"Tuo tyttö minua kovin säälistää", sanoi hän, "ja kun katson vaimooni ja näen, että hän on riutuneempi kuin minä, silloin palaa väkisinkin mieleeni aika, jolloin hän oli minulle kaikkia muita rakkaampi tässä Jumalan luomassa maailmassa. Hän ei ole saanut elämältä kovin paljoa hyvää, ja sellaisessa tapauksessa ihminen usein uskoo, että hän voi onnekseen kerran maistaa kiellettyä hedelmää, ja niin hän saa kärsiä vaikeat seuraukset. Olisi kyllä ollut parempi, jos olisin sallinut lähettää lapsen pois kotoa. Mutta ihmiset olisivat sitä ihmetelleet, eikä oikeaa syytä olisi voitu sanoa. Ihminen ei yleensä ole paljoa etevämpi eläintä; hän voi kuitenkin hävetä, mitä eläin ei voi. Sentähden tyttö sai jäädä kotiin, eikä nyt lakkaa ihmettely, miksi emme häntä antaneet mylläriin pojalle! Mutta eihän sovi näyttää sisaruksia keskenään, ei se ole hyvä eläimissäkään, sillä se pilaa rodun, niinkuin jokainen karjanhoitaja tietää. Ja siksi ihminen sitä kammoo, sillä kaikki luonnon tarkotusta vastaamaton kauhistuttaa häntä. Mutta siihen hän on tottunut havaintoja tekemällä eikä itsestään, sillä kaikkialla meidän ympärillämme on toki enemmän järkeä kuin mitä me voimme elämäämme sovittaa."

Hän oli noussut ylös ja käveli puiden välissä.

"Toivoisin, että ihminen häpeäisi enemmän roistomaisuuksiaan kuin heikkouksiaan, silloin hän ei niin usein heikkouksiensa häpeämisen tähden tulisi roistoksi. Tuo kirottu mylläri olisi voinut estää, ettei asia olisi mennyt niin pitkälle, että kaikki säikeet olisivat vähällä katketa. Ja nyt ovat niin hyvin verkon kutojat kuin nekin, jotka eivät ole kutoneet, lujasti kiinni ja valmiina hyökkäämään toisiansa vastaan kuin hyönteiset."

Hän seisoj erään puun oksan luona, jossa liehui hämähäkin verkko, jonka keskellä verkon omistaja uisteli ankarasti toisen, verkkoa raastavan hämähäkin kanssa.

"Kaikki taistelevat ja sotivat toistensa kanssa lajinsa mukaan."

Hän jatkoi kävelyään.

"Jos siitä kaikesta näkisi lopun, niin olisi se oikein! Loppu on aina alkua ja jatkoa parempi, sillä lopussa on koko asia valmiina edessämme, silloin voidaan tietää, mitä se sisältää sekä saadaan siitä varotusta ja oppia. Mutta jatkuvassa kilvoituksessa saa itse olla pyörteen keskellä, huomaa kulkevasa mukana, mutta ei tiedä mistä ja mihin. On kuin onnettomuus olisi pitänyt lepoaikaa ja nyt tekisi uuden hyökkäyksen, ja silloin yksi ryömii luhuna syrjään, toinen on epätoivon tuskissa, nuo kaksi eivät tiedä mitään siitä, mitä heille tapahtuu, enkä itsekään ole selvillä, olenko tähän saakka menetellyt oikein vai enkö. Olen kuitenkin tehnyt, mitä piti tehdä ja saatoin tehdä, mutta kaikella varovaisuudellani ja hyvillä aikeillani en ole saanut enempää aikaan kuin toisetkaan, jotka ovat pysyneet syrjässä ja antaneet asian kehittyä ja versoa minkä suinkin voi. Niin lienee pitänytkin tapahtua! Emme voi mitään sen estämiseksi, minkä täytyy tulla! Jumala tietää, mitä tästä tulee, minä kuljen kuin sokkona!"

Hän kulki taas oksan ohitse, jossa hämähäkin verkko nyt liehui revittynä ja hyljättyinä.

"Kas vain! Niistä ei kumpikaan ollut kylliksi vahva toista syödäkseen. Molemmat kai makaavat nyt ruohossa pahoin runneltuina. Teille tapahtui oikein! Syökää itikoita, siihen teillä on oikeus, mutta eläkää sovinnossa keskenänne. Miksi eivät eläimet ja ihmiset ymmärrä sitä? Jos mylläri vielä kerran lähettää tänne vaimonsa, saa hän minulta toiset terveiset."

Hiekkapolku narskui. Reindorfer kääntyi sinnepäin, ja Magdaleena seisoj hänen edessään. Talonpojan otsalle vetäytyi syviä kurttuja.

"Mitä tahdot?"

"Puhua kanssasi, isä."

"Paljon mahdollista. Minulla ei kuitenkaan ole halua kuulla eikä vastata."

"Oi, älä aja minua pois, vastaa minulle! Olen rehellinen sinua kohtaan, sinäkään et saa pettää minua! Katso, mylläriin vaimo luulee, että jos hän sinua lakkaamatta ahdistaa, kysyy ja haastaa, haastaa ja kysyy, hän lopulta voittaa tarkoituksensa. Ja hän on neuvonut minua, että tekisin samoin. Mutta minä tunnen sinut paremmin. Minä olen rohkaissut mieleni ja tahdon tänä päivänä, tällä hetkellä, puhua kanssasi, kerran vain, en useammin. Minä tiedän, että sinulla on syy kielloosi, tiedän sen aivan varmaan ja minua pelottaa, sillä sinä et tee sitä vähäpätöisen syyn tähden. Jos olisi kysymys pikku asioista, olisit sinä löytänyt tuhansia vastaväitteitä, mutta kun et ainoatakaan esittänyt, näyttää kysymys sitä vakavammalla. Mutta minun täytyy saada tietää, miksi näin menettelet, sillä se koskee elämäni onnea. Ja kun se minulta kielletään, on oikeus ja kohtuus, että minulle selitetään ne pakottavat syyt, jotka eivät salli päätöstä muuttaa. Sinua voi kammottaa se, mikä ei minua kammota. Sinä voit tehdä vääriä päätöksiä, missä minä arvaan oikeaan. Sano siis, miksi sanot ei, minkätähden minä en voi saada Floriania!"

Reindorfer huokasi syvään. "Minä säälin sinua, mutta, niin totta kuin elävä Jumala on taivaassa, menettelyni ei johdu itsepäisyydestä. Usko minua, sinun täytyy jättää hänet!"

"Minkätähden, sano, minkätähden?"

Reindorfer puisti päätään. "En voi, minä en voi, tyttö!"

"Isä!" huudahti Leena rukoillen.

Isä hengitti raskaasti.

"Sinun täytyy sanoa se minulle", jatkoi Leena kiihkeästi. "Minä olen sinun vallassasi, se on totta, mutta minä tunnen sinut, sinä et soisi, että minä ajattelen sinun tekevän itselleni vääryyttä. Sinuun, juuri sinuun minä luotan; silloinkin, kun olet kova, uskon, että sinun täytyy sellainen olla. Kun niin teen, kun olen kylliksi vanha sinua käsittääkseeni ja ymmärtääkseni, niin sano syysi, vieras ei kysy sitä sinulta, olenhan sinun lapsesi!"

"Jospa olisit minun lapseni", änkytti vanhus kyynelsilmin; "silloin olisi kaikki hyvin!"

"Olenko sitten ottolapsi?"

"Et, — sinä olet vaimoni tytär."

"Mutta en sinun? Hyvä Jumala! ethän tarkottane, että äitini on rikkonut..."

Reindorfer tuijotti häneen kangistunein katsein.

"Jeesus, Maria! Minun maailmassa olemiseni on siis rikos!"

Hän heittäytyi lehtimajan rahille. Reindorfer astui hänen luokseen, ja tyttö nyhkytti nyt hänen povellansa. Koko hänen olentonsa värisi ja vääntyi tuskasta ja hän toisti lakkaamatta sanoja: "Älä ole vihainen, oi, älä ole vihainen!" Vanha mies sively värisevillä käsillään tytön kyyneleisiä poskia ja hänen omat kyneleensä valuivat neidon runsaille kutreille.

Magdaleena lakkasi äkkiä nyhkimästä, työnsi Reindorferin vähän loitommaksi, katsoi häntä suoraan silmiin ja sanoi: "Mutta kuinka oikeastaan on ja kuinka voin sen yhteen sovittaa, — sinä et ole koskaan antanut minun huomata sitä, etkä tee sitä nytkään minua loukatakseni; miksi siis kielsit, etten minä saa Floriania?"

Kirkkaat hikipisarot helmeilivät Reindorferin otsalla, hän pyyhki ne pois hihallaan ja sanoi: "Olen jo liian paljon sanonut, liian paljon, anna jo olla, älä kysy enempää!"

"Kun tiedän yhden, sano minulle toinenkin. Olen vielä käsissäsi ja sinä voit johtaa minua. Älä hylkää minua näinä vaikeina hetkinä, jolloin en tiedä, mihin kääntyisin. Älä tee sitä, älä anna hurjien ajatusten herätä minussa. Jos voit saada minut varmuuteen, puhu, ennenkun se on myöhäistä! Minä kysyn vielä, miksi en saa häntä, jota sinä et tahdo. Vastaa minulle, muuten minä voisin saada halun noudattaa omaa tahtoani kysymättä Jumalan tahi ihmisten mieltä!"

"Jeesus! Tyttö, älä puhu niin jumalattomasti, se ei ole kristillistä, se on pakanallista!"

"Sano minulle toinenkin!"

"Toinenkin, hyvä Jumala, toinenkin! Kuinka voit sanoa sen? En voi antaa suostumustani, ja se ei voi tapahtua, — älä kauhistu, lapsi, — mutta sinulla ja Florianilla on *sama isä!*"

Magdaleena säpsähti; hän kalpeni huulten äärimäisiin rajaviivoihin asti, katsoa tuijotti hetkisen äänetönnä eteensä, tarttui sitten vanhan miehen käteen ja sanoi hiljaa: "Hyvä, olet oikeassa! Sinä ajattelet aina kunniallisesti ja rehellisesti. Kiitän sinua!"

"Leena, Leena!" huusi vanhus. "Älä tuijota noin, itke mielummin, minä autan sinua siinä. Itke vielä kerran!"

"Ei!" sanoi Magdaleena, hiveli verkkaan otsaansa kädellään ja riensi pois.

"Ole ymmärtäväinen, tyttöni, ole ymmärtäväinen!" huusi Reindorfer ja ehätti pari askelta hänen jälkeensä, mutta hänen polvensa vapisivat ja hän luopui aikeestaan tavoittaa häntä. Hän tunsu äkkiä seitsemänkymmenen ikävuoden painon, ja se tuska, jota oma raihnaisuutensa hänessä Magdaleenan tähden herätti, osotti hänelle selvästi, kuinka rakas tuo tyttö oli.

"Hänen olisi pitänyt olla minun oma lapseni", sanoi hän surullisesti. Hän astui puutarhasta ja katseli pihamaalla ympärilleen. Maantielle johtava veräjä oli auki. Hän astui siitä maantielle.

"Kun vain hänelle ei mitään pahaa tapahtuisi", mutisi hän mennessään.

Ylhäällä kuusikon reunassa Florian istui pehmeällä ruoholla ja katseli Reindorferin taloa.

Kuu nousi juuri. Yö näytti tulevan niin kaunis kuin konsanaan saattoi. Kunpa sitä olisi edes huomattu! Mutta ilma oli edelleenkin helteinen, taivaanrannalle kokoontui synkkiä pilviä ja odotuksen hiljaisuus vallitsi kaikkialla luonnossa. Nuorukainenkaan ei näyttänyt sitä huomaavan.

Hän vavahti äkkiä, — joku astui tänne mäenrinteelle johtavaa polkua. Hän uskalsi tuskin luottaa silmiinsä. Hän nousi ylös. Hänen mielensä riemastui; epävarma toivo toteutui, Magdaleena tuli. Mutta Florian katsoi häneen melkein peljäten; tyttöä ei jouduttanut lempivän innostus, hän riensi katuvan tuskaisella kiireellä mäkeä ylös. Florian kuuli hänen raskaan hengityksensä, ja nyt tyttö seisoj hänen edessään kalmankalpein poskin, palavat silmät tuijottaen häntä kohden.

Nuorukainen otti ehdottomasti askeleen taaksepäin.

Magdaleena hymyili surullisesti. "Ojenna kätesi minulle", sanoi hän, ja nuorukainen tarttui hänen käteensä; se tuntui kylmältä, kuolleelta.

"Minä tiedän nyt, miksi emme voi emmekä saa yhteen mennä", lausui hän kaiuttomasti. "Sinullakin on oikeus tietää se. Minä olen äitini aviokunnian tahra enkä ole Reindorferin tytär."

"Pyhä äiti anna! — Mutta miksi sitä niin tuskaillet ja kerrot minulle, mitä se minuun koskee?"

Magdaleena tarttui kiihkeästi hänen molempiin olkapäihinsä ja hänen koko olentonsa vapisi niin, että Florian vapisi mukana.

"Sinä olet minun veljeni!"

Florian huudahti kauhistuksesta ja työnsi hänet pois luotaan. Hänestä tuntui kuin hänen oma jähmettynyt katseensa olisi tuijottanut häntä vastaan tytön silmistä. Häntä värisytti nähdessään toisen seisovan siinä hänen näköisensä ja niin läheisenä sukulaisena.

Vielä kerran, viimeisen kerran, hän tahtoi kiinnittää silmänsä neitoon ja ajatella mikä tämä oli hänelle ollut, mutta silloin tuska valtasi hänet niin että hän heittäytyi ruoholle ja itki ääneen.

Magdaleena laskeutui hänen viereensä polvilleen ja laski hiljaa kätensä hänen käsivarrelleen. "Flori", sanoi hän, "itke vahvasti! Toivoisin, että minäkin voisin itkeä. Itke vahvasti, se helpottaa. Ole sitten ymmärtäväinen, ole minulle kunnon, rakas veli!"

Florian nousi ylös. "Älä sureksi minun tähteni. Luulen, että surut pian kadottavat kaiken vaikutuksensa minuun. Mutta sinua Jumala siunatkoon ja varjelkoon nyt ja aina, sinua, sisartani, joksi minun nyt täytyy sinua kutsua!" Hän veti tytön povellensa ja heidän huulensa koskettivat toisiaan nopeasti ja arasti.

"Hyvästi!"

Florian lähti nopeasti ja hävisi metsän hämärään.

"Hyvästi!"

Magdaleena kääntyi ja kulki hitaasti Reindorferin taloa kohden.

Äkkiä tarttui jokin hänen vaatteeseensa. Se oli orapihlaja. Hän pysähtyi ja irrotti hameensa pensaan piikistä sekä huomasi silloin, että kaikki kukkaset olivat varisseet pois. "Onko sinunkin kukkimis-aikasi jo mennyt?" sanoi hän. "Pian se kului meiltä kummaltakin. Siksikö pidätit minut tahtoen minua lohduttaa? Sinä kenties suret kukkiasi niinkuin ihminen kadotettua onneaan. Me olemme perin häviölle joutuneita, me kumpikin."

Hän veti hyväillen yhtä oksaa käsiensä läpi ja jatkoi sitten kulkuaan.

* * * * *

"Missä olet ollut?" kysyi myllärin vaimo, kun Florian astui keittiöön.
"Hyvä Jumala, miltä sinä näytät?"

Nuorukainen oli irrottanut kaulaliinansa; hiukset riippuivat hajallaan hänen kalpeiden kasvojensa ympärillä.

"Miltäkö näytän? Olisipa ihmeellistä, jos toisenlaiselta näyttäisin! Minun pitää jotakin isältä kysyä. Tule sinäkin sisään, saat sen kernaasti kuulla!"

He astuivat yhdessä kamariin.

"Tulitko vihdoinkin kotiin?" virkkoi mylläri.

"Tulin, ja aivan toisenlaisena kuin läksin. Nyt minä tiedän itsekin, etten minä voi ikipäivinä saada Reindorferin Magdaleenaa. Mutta kun tahdon mielelläni saada täydellisen varmuuden, siksi kysyn sinulta, oletko tietänyt, että hän on minun sisareni?"

Myllärin pää painui alas, aivan rintaa vastaan.

"Herrani ja Luojaani!" huudahti myllärin emäntä ja käänsi kyyneleiset silmänsä poikaa kohden, "siksi he ovat niin toistensa näköiset! Minua on sinun kevytmielinen jumalaton elämäsi aina pelottanut. Tämä on sen seuraus!"

Mylläri raivostui. "Mikä seuraus? Luullakseni ei siitä voi enää mitään tulla, ja sillä on kaikki lopussa. Älkää kiusatko minua tuolla kauan sitten unhotetulla jutulla! Ei sanaakaan enää; olkaa vaiti kumpikin, muuten hankin itselleni rauhaa!"

"Ei pidä niin huutaa, isä", sanoi nuorukainen. "Sinä voit korkeintaan säilyttää äitiä, mutta et minua, vaikkapa väkivallasta tulisi kysymys. Kysyin hyvässä tarkoituksessa ja olen, huomaan sen, saanut vastauksen. Älyän jo, että tässä maailmassa eletään helvetin kristillisesti, ja että me kaikki, niinkuin pappi sanoo, olemme veljiä ja sisaria, tavalla tahi toisella! Ja koska minulla yhden sisaren kanssa on niin surullinen kokemus, niin tahdon täst'edes olla hauskojen veljien seurassa. Eikö se ole teistä oikein?"

Myllärin vaimo istui syrjässä ja piti liinaa silmillänsä; mylläri katsoi poikaansa voimatta vastata sanaakaan.

Mutta Florian sanoi lyhyesti: "Hyvää yötä teille!" ja meni ulos.

Myllärin vaimo nousi aikoen seurata häntä, mutta mies asettui hänen tiellensä. "Älä sinä mene luotani, Lois", pyysi hän, "et voi aavistaa miltä minusta tuntuu. Älä jätä minua nyt yksin, jää tänne, sinä olit aina tavattavissa, kun minä olin onneton, ole nytkin toverinani. Luulen, että poikakin vielä tulee järkiinsä."

"En tiedä", sanoi vaimo itkien.

"Tuo raju puhe ei sopinut hänelle. Eikä hänelle olisi hyväksi, jos hän muuttuisi toisenlaiseksi. Mutta niinhän sinäkin luulet, ettei hän muutu? Että hän jää meille siksi, mikä olikin?"

"En tiedä."

Ja nyt he istuivat äänetönnä toistensa rinnalla. Vaimo päästi tavan takaa syvän huokauksen, ja silloin mies hiveli rauhottaen hänen käsiään; näytti kuin hän olisi tahtonut samalla rauhottaa itseäänkin. Niin he istuivat kauan, ja sitten he kumpikin nousivat samalla kertaa mennäkseen levolle.

Äiti poikkesi ensin poikansa huoneeseen ja kuunteli ovella. Kun hän kuuli syvän säännöllisen hengityksen, oli hän tyytyväinen, huomatessaan pojan olevan kotona; hän luuli kuitenkin Florianin, joka

varmaankin kuuli lähestyvät askeleet, karttaakseen äidin kysymyksiä nukkuvan suden unta. Kun hän palasi miehensä luo, näytti tämäkin nukkuvan. Kaikki tahtoivat mieluummin vaieta, he eivät tahtoneet vaihtaa ajatuksia, sillä he pelkäsivät, että paha siitä vielä pahenisi.

Ja kun tulet olivat sammuneet myllyllä ja Reindorferin talossa ja kaikki niiden asukkaat viruivat unettomilla vuoteillaan, leimahteli taivaalla kirkkaita salamoita ja ukkonen kulki pauhaten seudun yli; johtui kunkin henkilön mielentilasta, ajatteliko hän sitä kuullessaan tuomionpasuunaa tai hedelmöittävää siunattua sadetta.

XII.

Magdaleena nousi seuraavana aamuna varhain vuoteeltaan ja hiipi ulos heittämittä ainoatakaan silmäystä äidin vuoteelle.

Äiti huokasi syvään, kun hän oli mennyt.

Tyttö astui pihamaalle. Kalvakat kasvot ja silmiä ympäröivät tummat juovat ilmaisivat, että hän oli viettänyt unettoman yön.

Leopold oli vesiämpäri kädessä kaivolle menossa ja seisattui nähtyään Magdaleenan. "Ukko ei salli sinunkaan mennä naimisiin, olen kuullut."

"Oikein olet kuullut, ja hänellä on yhtä hyvä syy kuin sinuunkin nähden."

"Joutavia, jollei sen parempaa ole, eivät ne kelpaa. No, te voisitte helpommin odottaa, kuin me. Pari vuotta sinne tai tänne ei teille merkitse mitään. Eikä sen pitempi viivytys voi tulla kysymykseen."

Hän oli sillä välin ehtinyt kaivolle, laskenut kipun kaivoon ja kääntänyt siten tytölle selkensä.

Kun hän katsoi sitten ympärilleen, sulki Leena puutarhan veräjää, josta hän oli mennyt.

"Katsopa, vai olen minä halpa puhetoveri? Sitä saat katua, kopea naasikka!" Hän tarttui kaivokipun varteen ja kiskaisi sitä; jokaiseen nykäisyyn hän liitti haukkumasanan tahi häväistysnimen, joita hän syvimmällä halveksumisella jakoi sisarelleen. Ämpäri täyttyi ennenkun hän ehti sisuansa kokonaan purkaa, ja sentähden hän haukkui ja kiroili koko tien talliin saakka. Siellä oli hänellä kaksi hevosta hoidettavana. Toinen tamma oli nuorempana ollut sotahevosenä ja säilytti vielä niiltä ajoilta jonkinlaista ryhtiä. Se loukkasi nyt nuorta Reindorferia, joka potkaisu eläintä karjaisten: "Senkin ylpeä koni!" Hevonen korskui ja pörhisti korviaan. Kuulikohan se sotatorven kaikua muinoisilta, paremmilta ajoilta, jolloin sitä kutsuttiin kunniakkaihin taisteluihin tahi huolelliseen tarkastukseen? Kenpä tiesi?

Magdaleena tapasi vanhan Reindorferin samassa paikassa, johon oli hänet edellisenä päivänä jättänyt.

Yöllinen ukkoissade oli virkistänyt viiniköynnösten lehtiä, niin että ne nyt lepattivat tuoreen vihreinä ja pirteinä hoikissa ruodissaan. Muutamia köynnöksiä riippui alhaalla siitä tiheästä lehtikatosta, jonka alla vanha mies istui. Kuullessaan tytön tulevan katsahti hän ylös. Hänen olennossaan ei voinut huomata väsymystä eikä muuta muutosta; hän oli aivan entisensä kaltainen.

Magdaleena asettui istumaan hänen eteensä vastapäätä, puristi oikealla kädellään penkin reunaa ja nojasi useamman kerran pyöreään täyteläiseen käsivarteensa ja katsoi äänetönnä maahan. Sitten hän kääntyi vanhuksen puoleen. "Minulla olisi jotakin sanottavaa."

"Puhu!"

"Mutta et saa pahastua, jos sanon sinua edelleenkin jonkun kerran isäksi, olen siihen niin tottunut; jos minun pitäisi kutsua sinua isännäksi, tuntuisi se minusta tyylyltä ja kovin vaikealta."

"Täytyyhän muiden ihmistenkin tähden käyttää sitä nimitystä, ja kuulen sinulta mielelläni isän nimen."

"En voi jäädä tänne."

"Ei sinun pidäkään jäädä."

"En voi olla teidän näkyvissänne, vielä vähemmin muiden."

"Olet oikeassa, sinun täytyy poistua, sitä parempi kuta kauemmas. Olen jo ajatellut asiaa. Lienee parasta, että menet kaupunkiin ja etsit palveluspaikan."

"Sitä minäkin ajattelen."

"Piirikaupungissa, josta rautatie lähtee, asuu veljeni, entinen koulunopettaja; soisin, että menisit ensiksi hänen luokseen, hän kenties voi jotenkin olla sinulle avullisena. Siten sinun ei tarvitse matkustaa läpi öiden yhteen sysyyn."

"Kirjota sitten heti kirje hänelle, isä!"

"Hetikö? Mitä ajattelet? Ei sitä sellaisella hopulla lähdetä kotoa maailmaan leipää hakemaan. Se ei ole muutenkaan sopiva, hevoset tarvitaan nyt työssä, en voi kyyditä sinua edes puolta päivänmatkaa. Olen kuullut että Kleehuber menee kahdeksan päivän kuluttua piirikaupunkiin; hän ottaa sinut mukaansa muutamasta hyvästä sanasta."

"En voi odottaa kahdeksaa päivää. Miksikä kokonaisen viikon häveten, peljäten ja sydämen tuskaa kärsien toisiamme kartteleisimme ja teeskenteleisimme viattomuutta muiden ihmisten nähden. Parasta on, että lähden heti, tänä päivänä. Onhan nyt kirkkojuhla, ihmiset eivät huomaa lähtöäni, kukaan ei sekaannu asiaan; kun myöhemmin kysellään, olen minä jo poissa. Älä ole huolissasi minun tähteni, isä, minä kyllä tulen toimeen, jokin keino aina löytyy. Ahkerat kädet saavat työtä ja kunniallinen käytös saavuttaa ystävällisyyttä, enkä minä pelkää, etten suoriutuisi maailmassa. Kyytimiestä en tarvitse. Minä olen hyvä astuja, tavarani ovat pian kokoon käärityt ja keveät kantaa. Kun lähden täältä tunnin kuluttua, olen illalla piirikaupungissa. Siellä saanen yösjän veljesi, herra opettajan luona, ja juna lähtee sieltä tietysti huomenna niinkuin muinakin päivinä."

"Vai tahdot mennä jo tänään?" Vanhuksen ääni värisi hiukan, kun hän kysyi.

"Niin, isä. Sano itse, eikö se ole parasta!"

"En voi kieltää sinua. Lieneekin viisainta tehdä niinkuin ajattelet. Kokoa siis tavarasi Jumalan nimessä. Älä unhota ristimis- ja rokotustodistusta, sillä minä olen kuullut, että jokaisella pitää kaupungissa olla seitsemänkertaiset todistukset maailmaan tulemisestaan. Jos joitakin muita papereita tarvitset, kirjota vain, kyllä me hankimme ja lähetämme." — Hän nousi. — "Minä lähden kirjottamaan kirjettä."

Hän karttoi Magdaleenaan katsomista ja meni pois allapäin.

Kun Magdaleena yksin ollen katsoi sitä paikkaa, jossa vanha Reindorfer oli istunut, ja kuuli hänen askeleensa loitontumistaan loitontuvan, tuntui hänestä, kuin tuo vanhus kulkisi yhä kauemmas ja kauemmas jättäen tyhjän sijan ei ainoastaan tähän lehtimajaan, vaan hänen koko tulevaan elämänsäkin; hän ei enää koskaan saisi niin rakkaalla tavalla annettuja ja niin hyväätarkottavia neuvoja.

Hän nousi äkkiä ja meni kokoamaan tavaroitaan.

Kamariin tultuaan hän aukaisi kaappinsa, alkoi ottaa sieltä vaatteitaan ja laski ne tuolille.

Reindorferin vaimo istui ompeluksineen yhdessä nurkassa ja katsoi ensin kummastellen tyttärensä tointa, sitten hän nousi, heitti pois ompeluksen, astui Magdaleenan luo ja katsoi häneen kysyvin silmin.

"Pyydän sinulta, äiti", sanoi Magdaleena, "että olet hyvä ja annat minulle tavarani, ne, jotka minä saan ottaa mukaani."

"Sinä lähdet pois?"

"Niin, äiti."

Talonpojan vaimo meni liinakaapin luo, aukaisi sen ja otti sieltä värisevin käsin vaatekappaleen toisensa jälkeen ja luki ne tyttärellensä.

Sen tehtyään hän meni kiireesti keittiöön, seisoi siellä itkuaan pidätellen, esiliina silmillä ja katsoi puoleksi avonaisesta ovesta, kuinka Magdaleena liikkui pirteästi edestakaisin, kun hän reippaasti ja taitavasti kääri vähäisen omaisuutensa erääseen suureen liinaan.

Hän saikin sen pian tehdyksi, viskasi käärön olkapäälleen ja läksi kamarista.

Reindorferin vaimo seisoi keittiössä ja katsoi syvästi masennettuna eteensä.

"Nyt minä menen, äiti. Jumala suojelkoon sinua ja antakoon sinulle terveyttä!"

Vanha vaimo nyhkytti ääneen. Hän olisi heittäytynyt lapsensa rintaa vastaan, mutta tällä oli käärönsä kannettavana, ja se kai se pidätti äidin. Hän tarttui Magdaleenan käteen ja pani siihen pienen nipun. Se sisälsi ne rahat, jotka äiti oli vuosien kuluessa saanut tiukalla säästäväisyydellä kokoon ja jotka hän nyt antoi tyttärelleen matkarahoiksi. Tämän molemmat kädet olivat nyt vapaina, mutta äiti seisoikin kuitenkin liikkumattomana tyttärensä edessä.

"Jumala suojelkoon sinua, ja mitä sanoisinkaan, elä puhtaana ja kunniallisena! Leena, olkoon elämäsi puhdas!" Hän alkoi taas itkeä. Magdaleena piteli hämillään äitiään kädestä, suuteli pikaisesti hänen kyyneleisiä poskia ja meni.

He eivät kumpikaan toiseensa katsomalla ilmaisseet mielensä tilaa. Jos he olisivat toisiinsa katsoneet, he olisivat myöskin vaipuneet toistensa syliin, olisivat itkeneet toistensa povella eivätkä olisi kieltäneet toisiltaan hyväilyä, joka kaikessa tapauksessa olisi ollut viimeinen — kaikkein viimeisin!

Ihmis-parat! Senkötähden vain te uskotte laupiaaseen Jumalaan, että voitte heittää kaiken hellyyden ja sääliväisyyden hänen huolekseen? Senkötähden vain te toivotte armon ja lohdutuksen valtakuntaa, että voitte karkottaa sinne jokaisen palavan kaipauksen ja kyynelöivän rukouksen? Miksi ette ole toisillenne helliä ja sääliviä, miksi? Te ilmaisette kohta vihanne, kuinka suuri ja hirvoinen se onkaan, mutta kätette arasti pienen-pienenkin rakkauden kipenen. Oi, kuinka te haavotattekaan itseänne, ihmisparat!

Pihamaalle tultuaan Magdaleena näki vanhan Reindorferin menevän lehtimajaan. Ennenkun menisi häntä siellä tapaamaan, Leena poikkesi tallin ovelle. "Leopold", huusi hän siitä, "minä lähden nyt täältä, aion hakea palveluspaikkaa kaupungista."

Veli tuli hänen luokseen. "Vai lähdet niin pian? Mutta siinä teet oikein. Sillä tavalla saa heti mielestä sen, joka vaivaa sydäntä. Sieluni nimessä, minäkin menisin mieluummin matkoihini kuin täällä uhmaisin tahi suostuttelin! Mutta onnea matkalle! Jumala suojelkoon!"

"Kiitos! Jumalan haltuun, Leopold!"

Veli tarjosi kätensä ja meni jälleen talliin.

Reindorfer istui mietteissään pää käsien varassa, edessä pienoinen paperipakka. Siinä oli kirje ja muutamia seteleitä, mutta kun vanhus tunsikin niiden lentoonpyrkivän luonteen, oli hän pannut niiden päälle raskaan kiven, ettei tuuli niitä veisi.

Niin hän istui Magdaleenan tullessa.

Hän nousi. "Oletko jo valmis?"

"Olen, isä."

"Se on hyvä, minä olen myöskin." Hän otti kirjeen kiven alta, katsoi sen molempia sivuja, tarkasti sinetin ja allekirjotuksen sekä ojensi sen sitten työlle. "Tässä on kirje veljelleni."

Magdaleena otti kirjeen ja kätki sen kaulaliinansa alle.

Reindorfer työnsi nyt vasemmalla kädellään kiven pöydältä, laski oikean kätensä setelirahojen päälle ja selaili niitä ojennetuilla sormillaan, niin että tyttö helposti huomasi niiden määrän. "Tästä saat matkakulusi ja hiukan enemmänkin; tulet niillä toimeen muutamia päiviä, kunnes saat kunnollista työtä, etkä ole pakotettu kohtuuttomiin sitoumuksiin. Millä tavalla säilyt kunnon tyttönä, saat hyviä ystäviä ja kuljet kunnialla maailman läpi, sen, luulen minä, sinä tiedät. Älä unhota, mitä näistä asioista olen puhunut. Jumala olkoon kanssasi!"

Magdaleena kääri setelit äidiltä saamansa pienen paketin ympärille, solmesi ne sitten nenäliinan kulmaan ja sijoitti huolella taskuunsa.

"Minä olen heti valmis", haastoi hän, "mutta minulla on vielä vähän sanottavaa sinulle. Kukaan ei olisi voinut pitää ihmeenä, vaikka olisitkin ollut aina minulle tyly. Mutta sinä et minua pienenä kotoasi ajanut, et ole koskaan osottanut minulle vihamielisyyttä, et kieltänyt minulta mitään iloa, vaan olet suonut minulle kaikkea mahdollista hyvää, ja vielä enemmänkin, sinä olet järkähtämättömästi ohjannut minua kunniallisuuden tielle, varottanut ja suojellut kaikesta pahasta, kukaan taivaan pyhimyksistä ei ole voinut minua paremmin kohdella. Ja sentähden minä rukoilen Jumalaa, että hän soisi minulle sen suurimman ilon tapahtua, mitä voin ajatella, antaisi tulla ajan, jolloin voisin sinulle osottaa, kuinka paljon sinua kunnioitan, ja saisin tilaisuuden sovittaa sen, mitä äitini on rikkonut sinua vastaan. Mutta älä pahastu, jos rukoilen hänen puolestansa. Sydämessäsi on jälleen kaikki rikkirevitty, mutta katso,

koska olet voinut olla niin oikeamielinen minua, syytöntä osallista kohtaan, niin voithan hänellekin osottaa lempeyttä. Voidakseni mennä rauhassa kotoa, täytyy sinun luvata, ettet ole ankara äidilleni!"

Reindorfer kuunteli tarkkaan, kun Magdaleena rukoili äitinsä puolesta, ja nyökäytti sen kuluessa kahdesti päätään. "Se on oikein, se on oikein", mutisi hän ja sanoi sitten äänekkäästi: "En muuta käytöstapaani häntä kohtaan; hän ei ole syyllinen vanhain haavojen ratkomiseen."

"Jumala sinulle palkitkoon!" sanoi Magdaleena ja tarttui liikutettuna vanhuksen kumpaankin käteen. "Mutta vaikka en olekaan sinun lapsesi, älä anna minun ilman siunaustasi mennä maailmaan. Olisi vahinko, jos minulla ei sitä olisi, sillä juuri sinun siunauksellasi täytyy olla arvoa Jumalan edessä." Hän laskeutui polvilleen vanhuksen eteen.

Tämä laskeutuminen kätensä hänen päällelleen. "Minä siunaan sinut Magdaleena, Herramme ja Jumalamme suojelkoon ja varjelkoon sinua..." Vanhuksen kädet alkoivat niin ankarasti vavista, että ne tärisyttivät tytön päätäänkin, johon ne nojautuivat, ja siksi hän tempaisi ne äkkiä pois.

Tyttö ei ymmärtänyt syytä siihen, katsoi rukoillen ylös ja kohotti ristiin liitetyt kätensä vanhusta kohti. Vanhus laskeutui vielä kerran kätensä hänen vaaleille hiuksilleen ja sanoi: "Minä siunaan sinut, Magdaleena, omana lapsenani — omana lapsenani!"

Hänen äänensä värähti niinkuin itkua pidätellen, Magdaleena nousi ylös ja nojasi hänen rintaansa vastaan. "Isä!" huudahti hän.

Reindorfer pyyhkäisi hihalla kyyneleensä, irrotti sitten hellästi tytön kädet, jotka tämä oli kiertänyt hänen kaulansa ympäri ja sanoi: "Ole ymmärtäväinen, lapseni! Ole ymmärtäväinen! Ja riennä sitten, riennä! Muuten et ehdi tänä päivänä perille."

"Jumalan haltuun siis, isä! Rakastathan minua vähäisen? Pyydän sinua kaikkien pyhimysten nimessä hoitamaan itseäsi hyvin, että säilyttäisit terveytesi ja menestyisit. Ja saanhan sinua vielä usein nähdä? Saanhan kirjoittaakin? Elä terveenä, — minä rukoilen usein puolestasi!"

He olivat kulkeneet käsikädessä puutarhasta pihamaalle ja siitä veräjälle. Magdaleenan kysymyksiin oli vanhus vastailut ystävällisillä päännökykyillä.

"Nyt tulee vakava ero", sanoi Magdaleena, kun he olivat veräjälle pysähtyneet. "Minä en tuota sinulle surua, isä, älä sinäkään minulle! Jumala suojelkoon sinua tuhansin kerroin. Jumala suojelkoon!"

Vanhus hymyili hänelle, laskeutui vielä kerran kätensä hänen päällelleen ja nyökäytti päätään; puhua hän ei voinut. Magdaleena meni ja katsoi usein taaksensa, ja aina vain vanhus nyökäytti hänelle päätään ja viittasi kädellään. Kun tyttöä ei enää näkynyt, ja Reindorfer laskeutui alas, hän tunsi, että joku tarttui siihen.

Hänen vaimonsa seisoi hänen luonaan.

"Hän on nyt poissa", sanoi äiti itkien, "hän on nyt poissa ja me olemme tulleet vanhoiksi. Oi, älä hylkää minua kokonaan!"

Vaimo puristi miehensä kättä, tämä olisi voinut vapauttaa itsensä, jos olisi tahtonut, eikä ihmisten tähden tarvinnut ystävyyttä teeskennellä, sillä ketään muita ei ollut saapuvilla. Mutta mies katsoi arkaan ja murtuneeseen puolisoonsa ja vastasi hiljaisella kädenpuristuksella hänen pyyntöönsä. Ensimmäisen kerran kahdeksantoista vuoden kuluttua he seisoivat käsitysten toistensa rinnalla.

Mutta vaimo tunsi itsensä peräti sairaaksi ja viheliäiseksi sen jälkeen, kun hänen oli täytynyt hävetä oman lapsensa nähden; hän tiesi vallan hyvin, ettei tämä lapsi ollut hänen mieheltään rukoillut mitään muuta kuin sääliä hänen jäljellä oleviksi elonpäivikseen. Tämän käsittäen hän sanoi: "Kiitos, Josef! Ole minulle hyvä vielä vähän aikaa!"

* * * * *

Sillä aikaa kun Magdaleena puheli vanhan Reindorferin kanssa puutarhassa, oli Leopold tullut pois tallista, pukeutunut pyhävaatteisiin ja lähtenyt kotoa; kukaan, ainakaan nuori talonpoika, "ei voi liian aikaiseen kirkkojuhlaan saapua".

Kylään menevällä tiellä hän tapasi mylläri Florianin.

"Hyvää huomenta, mylläri poika", huusi hän tälle. "Menetkö sinäkin kirkkojuhlaan?"

"Se on aikomus", vastasi toinen. "En tiedä mitään parempaa tehtävää, enkä yksinkään tahdo olla."

"Aivan oikein. Te kumpikaan, sinä ja sisareni, ette ole tyhmää väkeä. Et kuitenkaan tietäne, että hän

menee jo tänä päivänä täältä pois, kaupunkiin?"

Florian katsahti ylös ja oli aivan kalpea. "Tänäänkö jo?"

"Niin, tänään. Minua ihmetyttää, jos hän ei jo ole meidän jäljestämme astumassa."

He olivat tulleet sille paikalle, missä Keskihaudan tie liittyy suureen maantiehen, jonka vasemmalle kääntyvä haara vei kylään ja oikea useiden kylien ohi piirikaupunkiin. Florian kääntyi oikealle.

"Minne sinne?" huusi Leopold.

"Mene edellä, minä tulen myöhemmin!"

"Niin, ymmärrän, tahdot odottaa Leenaa. Mutta mitä siitä hyödyt? Parasta, kun tulet minun kanssani!"

Mutta nuori mylläri jatkoi kulkuaan ripein askelin.

Magdaleena oli juuri saapunut sen suuren pensaan luo, joka kaihtoi Reindorferin talon näkymästä samalla tavalla kuin se ennen oli väijyviltä katseilta salannut hänet.

Hänet ja hänen — veljensä.

Hän taittoi oksan pensaasta ja leikitteli sillä.

Eikö hän ollut kuullut joskus — kertojaa hän ei muistanut — että pakanakansain keskuudessa sisarukset menevät keskenään naimisiin, vieläpä isä ja tytär, äiti ja poika? Vaikkapa se ei olisikaan yleinen tapa, täytyy niiden olla kovin jumalattomia ihmisiä! Eläimiä pahempia; sillä niillä ei ole mitään tietoa sukujohdostaan, mutta ihmisten keskuudessa tekee sama veri kaiken liittymisen mahdolliseksi. Kuinka se olisi mahdollistakaan? Ja vaikkapa Jumala ja maailma sen sallisivatkin, kenen oma luonto sen sallisi?

"Olen varma, että isä kohteli minua oikein, hän ei voinut toisin tehdä."

Näihin asti hän ei ollut nähnyt tiellä ainoatakaan elävää olentoa, ja vieläkin se oli eteenpäin silmän kantamiin aivan autiona. Mutta hänen takanaan se alkoi elostua.

Magdaleena kuunteli; hän kuuli rattaiden kaukaa lähestyvän. Niiltä laulettiin. Tuuli kantoi sävelet kuuluville ja Magdaleena saattoi erottaa sanatkin:

Nuorukainen lauloi:

"Krouvista poikia viskataan
tänään tusinoita.
Tyttö, tahdotko ystävän?
Vangita mua koita!"

Tyttö lauloi vastaukseksi:

"Krouvista viskattu poika — ei!
Sen mik' on päähäsi tuonut?
Saisinko maksaa ryyppytkin,
jotka on veijari juonut?"

Magdaleena kulki outoon maailmaan hakemaan toimeentuloaan, he menevät kirkkojuhlaan pitääkseen hauskaa aamuun asti, jolloin palaavat kotiinsa. Hän hymyili toisten ilolle. Sillä välin rattaat olivat lähentyneet, ja Magdaleena luuli jo pari kertaa kuulleensa nimeään huudettavan, mutta hän ei katsonut taaksensa. Hän säpsähti pelosta, kun kuuli, että rattaat alkoivat kovalla vauhdilla hänen jälkeensä vieriä. Ne tahtoivat varmaankin saavuttaa hänet. Mutta hän karttoi kaikkia kohtauksia, ja kun hän oli juuri saapunut suurelle maantielle, hän riensi sitä myöten kappaleen matkaa oikealle.

Läähättäen pysähtyessään ja katsoessaan ympärilleen näki hän että rattaat oli seisautettu tienhaaraan, eräs tyttö laskeutui nopeasti niiltä alas ja alkoi huutaen ja huiskuttaen juosta hänen jälkeensä.

Hän oli Kleehuberin Franzl.

Magdaleena odotti häntä.

"Voi minun päiviäni, Leena, mihin sinä juokset? Olen huutanut kurkkuni käheäksi, saadakseni sinut odottamaan ja rattaillemme nousemaan tullaksesi meidän kanssamme kirkkojuhlaan, mutta sinä pysyt

kuurona ja lopuksi juokset pakoon."

Hän pysähtyi äkkiä ja katsoi kummastellen Magdaleenaa, joka hiveli hänen juoksemisesta punottuneita poskia ja sanoi: "Sinä olet niin hyvä! Vai sinä sitä huusit, sinä siis lauloitkin rattailta?"

"Herra hyvä, mikä teeskentelijä!" huusi Franzl. "Nyt minä ymmärrän! Mitä sinulla on maantiellä tekemistä kirkkojuhlanä, ja entä tuo nyyttisi? Sinä menet täältä, Jumala ties kuinka kauaksi, etkä virka sanaakaan. Se on häijysti tehty, olen oikein vihainen!"

"Miksi olisit vihainen? Näetkös, minä olen tahtonut karttaa jäähyväistilaisuutta. Minä tulen tänne silloin tällöin, me siis kyllä näemme vielä toisemme."

"Minne sinä menet?"

"Kaupunkiin."

"Mitä siellä teet?"

"Minä haen palveluspaikan."

"Sinä, Reindorferin nuorin tytär, ainoa kotona oleva? Ja vanhempasi, he ovat jo vanhat ja tarvitsevat hoitoa, antavatko he sinun mennä?"

"Niinkuin näet. Älä nyt viivy minun tähteni, Franzl; sinun pitää tanssia ja minun kulkea eteenpäin, meidän kummankin pitää sitä muistaa, muutoin sinä ennätät vähän ja minä tulen perille liian myöhään."

"Kyllä minulla on aikaa hyppiä. Vaikka et oikeastaan ansaitsisi, saatan sinua kuitenkin jonkun matkaa."

"Tule sitten!"

Tytöt astuivat ripeästi eteenpäin. "Älä pahastu, Leena, mutta varmaankin sinä poistut Florianin tähden?" kysyi Franzl.

"Kenties."

"Eikö isäsi antaisi sinua hänelle?"

"Ei."

"Onko äitisiikin sitä vastaan?"

"On."

"Sinun vanhempasi menettelevät aivan julmasti. Sellaisia ne vanhat ovat! Kun he eivät enää toisistansa välitä ja tulevat helposti itsekseen toimeen, eivät he luule meilläkään mitään tunteita olevan, eivätkä muista, että he itse ovat kerran olleet meidän kaltaisiamme, sillä emmehän me muutoin olisi maailmaan tulleet. Minun mielestäni vanhain pitäisi tarkoin ajatella, ennenkun sanovat meille nuorille ei. Ja te kaksi sitten! Mitä moittimista myllärin Florianissa on? Eikö hän ole säännöllinen ja kunnon poika? Eikö hänellä ole tahi eikö hän saa tarpeeksi varoja elättäkseen vaimonsa ja lapset myöskin? Ei, minä en voisi siitä puhuakaan, sillä se suututtaa minua! Onko äitisi tehnyt oikein, kun ei puhu ainoatakaan sanaa sinun puolestasi asiassa, jossa meidän naisten pitäisi olla yksimielisiä, että joskus voittaisimme miehet? Ja onko isäsi menetellyt viisaasti? Minä luulen, että hän pukee itsensä viisaaksi, kun ottaa pyhänutun ylleen ja menee muiden ihmisten pariin, mutta kotoisessa arkinutussaan, jonka kynnäpäihin kuluneista reijistä paita vilkuttaa, hän pitää viisautensa piilossa."

"Älä puhu halveksuen vanhasta miehestä, ethän sinä tunne asiaa; hän ei voinut tehdä toisin."

"Vai ei? Mutta miksi ei? Sanopa se!"

"Älä kysy, Franzl, sitä en voi kellekään sanoa."

He vaikenivat kumpikin ja astuivat reippaasti.

Sankka metsä, joka kasvoi vasemmalle puolelle jääneillä kummuilla, oli näillä tienoilla levinnyt tasangollekin, peltojen ja niittyjen väliin. Maantie teki tässä laajassa vihreässä metsässä monta kierrosta, mutta ennenkun ensimmäiseen mutkaan saavuttiin, erosi maantiestä kaita oikopolku, jota kaikki jalkamiehet käyttivät.

Florian odotti Magdaleenaa tämän varjoisen metsäpolun suulla, mutta nähdessään tämän saapuvan Franzlin seurassa hän kirosi hiljaa ja kätkeytyi pensaaseen taakse.

Kleehuberin Franzl oli lyhempikasvuinen kuin hänen ystävättärensä, ja hänelle tuli pian työlääksi pysyä Magdaleenan rinnalla. "Kuule, Leena", hän sanoi, "miksi niin hirmuisesti kiirehtisimme? Jalat vievät tällä kyydillä kauemmas kuin on määräkään. Jos näin juoksemme, ennätämme iltaan Turkinmaalle."

Kun Magdaleena katsoi äänetönnä eteensä ja jatkoi matkaa samalla vauhdilla, lisäsi Franzl: "Se olisi seikkailua! Siellä myödään naisväkeä, ja minä olisin utelias tietämään, kummastako meistä maksetaan enemmän, sinustako vaiko minusta?"

Mutta kun hänen ystävättärensä ei nytkään vastannut mitään, hiljensi vain hiukan käyntiään, pysähtyi Franzl raskaasti hengittäen: "Tiedätkö, minulla ei ole halua tulla Turkinmaalle, enkä voine sinua kauemmas seuratakaan", — hän heittäytyi Magdaleenan syliin. — "Leena parka, eikö tyhmä Franzl voi houkutella sinua enää kertaakaan nauramaan? Sinä olet ottanut asian liian raskaasti. Mutta kyllä se tasaantuu, — niin, kyllä se tasaantuu."

"Minä toivon sitä."

Franzl kuivasi silmiään esiliinallaan, hän ei muistanut, että se oli hänen paras esiliinansa, jota hän piti vain sunnuntaisin ja jonka hän oli pannut kirkkojuhlaan eteensä. Vasta sitten, kun hän oli tämän kurttaanuneen vaatekappaleensa laskenut silmiltään ja koettanut sitä turhaan kahdesti kädellään suoraksi sivellä, ilmeni hänen kasvoilleen epätoivo, joka pakotti Magdaleenan nauramaan.

"Menköön se", huusi Franzl polkien iloisesti jalallaan maata, tarttuen samalla esiliinaan ja rutistaen sen aivan kokonaan. "Olenhan saanut nähdä, ett'et ole vielä unhottanut nauramisen taitoa." Hän kääri kätensä Magdaleenan vyötäisille, laski päänsä hänen olkapäälleen ja katsoi häneen. "Nyt rakastan sinua jälleen. Muutoin en olisi voinut tanssia tänäpäivänä ainoatakaan askelta, mutta nyt minä koetan. Ja nyt Jumalan haltuun, kullannuppuseni, ja kirjota meille pian hyviä kuulumisia! Ja yksi asia vielä, — Florian ei tietenkään tule tanssimaan, mutta kun hänet tapaan, kerron hänelle terveisiä sinulta."

"Älä tee sitä, Franzl. Kun kahden henkilön on välttämättä unhotettava toisensa, ei sellainen muistutus ole ollenkaan hyvä; olisi päinvastoin parempi auttaa heitä haihduttamaan toisiaan. Hyvästi, Franzl! Ole aina iloinen ja kunnollinen, minä kirjotan pian. Jumalan haltuun!" Magdaleena poikkesi kapealle polulle ja astui reippaasti eteenpäin.

"Jumalan haltuun!"

Franzl seurasi silmillään menijää, kunnes tämä hävisi kokonaan puiden oksien taakse. Florian oli myöskin saapunut piilopaikastaan ja katsoa tuijotti kauan siihen suuntaan, jonne Magdaleena oli hävinnyt.

"Suon hänelle sen onnen", ajatteli nuorukainen itsekseen, "että hän voi niin tyynesti mukaantua kohtaloon, jota vastaan minun olentoni ryntää, vaikka se onkin mieletöntä! Hän on oikeassa. Olisi viisainta unhottaa kaikki, hänelle se varmaan onnistuukin, enkä minä syytä häntä siitä. Mutta hänen oli helppo poistua ja jättää minut tänne kaikkine suruineni. Mitä minun nyt on tehtävä? Miten kulutan aikani? Kaikilla muilla olisi oikeus osottaa syvää loukkaantumista, mutta minulla ei ole. Hänhän on sisareni. Kuinka ylpeä olisinkaan, jos saisin sen julkisesti tunnustaa! Mutta kunniallisinkin suhde maailmassa on kääntynyt minulle päinvastaiseksi. Minä en sovellu enää muiden ihmisten pariin, heidän olonsa ja elonsa ovat minulle mahdottomia. Mutta minä samoan kuin villi heidän keskuuteensa enkä välitä rahtuakaan heidän kirkumisestaan, onhan kaikki kuitenkin valhetta ja petosta, jonka toiset tuntevat, mutta toiset eivät tunne. Teille, Jumalan tekopyhä huoneväki, minä näytän, osaanko elää! Hänen näkyvissään se olisi ollut vaikea, koska en olisi tahtonut saattaa häntä häpeämään minua. Mutta hän on nyt itse poistunut näiltä mailta, miksikä siis itseäni hillitsisin?"

Häneltä pääsi äänekäs välitön huudahdus: "Hän on nyt poissa ja kaikki iloni hänen kanssansa!"

Franzl säikähti aika tavalla, kun kuuli äkkiä puhetta niin lähellä. Hän katsahti ympärilleen, ja siinä seisoi nuorukainen hänen edessään synkin katsein.

"Sinäkö se olet, Flori?" huudahti hän.

"Niin, minä olen."

"Tahdoit nähdä häntä vielä kerran?"

"Niin kyllä."

"Hyvä Jumala, kuka olisi aavistanut, että teidän aikeenne loppuvat näin surullisesti!"

"Se on totta. Mutta jättäkäämme se. Puhukaamme jostakin muusta!"

"Mitä sinä nyt teet?"

"Menen tanssimaan."

"Sinäkö — nyt täältä — tanssimaan?"

"Tanssimaan, tanssimaan. — Sinnehän sinäkin menet?"

"Mutta, Flori —"

"Hei vaan, Franzl, me menemme yhdessä! Tule, minä rakastan sinua kolme päivää, kauemmin ei se kestä, sillä minulla on vain kolmipäiväinen onni."

"Herra Jeesus teitä miehiä! Sinä saatat puhua noin, vaikka rakastettusi on nyt juuri mennyt pois ja tuskin koskaan palaa; sellainen tyttö, ettet sen vertaista toista löytäne."

"Siksipä juuri minulla nyt täytyy olla monta kultasta, yksi ei voi häntä mielestäni karkottaa."

"Tämä on kovin julkeaa puhetta, Flori, sitä en olisi sinulta odottanut."

"Eihän se siitä parane, vaikka ulvoisin kuin pieksetty koira. — No, Franzl, miten onkaan meidän rakkautemme laita?"

"Minä suutun jo. Nyt ei ole sopiva ilveilyn aika, etkä sinä voi ikinä totta tarkoittaa."

"Miksi en, kolmeksi päiväksi?"

"Mutta minä en tahdo yhdeksikään. Kun voit noin kädenkäänteessä unhottaa Reindorferin Leenan, olisi Melzerin Seferlkin liian hyvä sinulle."

Florian katsoi häneen. "Niinkö luulet?" ajatteli hän. "Uskoisinpa melkein itsekin, mutta en siitä nyt missään tapauksessa välitä. Sinun iloisuutesi ja kunniallisuutesi — älä juokse liiksi edelläni. Varo itseäsi! Minä tahdon leikkiä kuin pieni poika. Jos joku piikivi miellyttää minua, noudan sen purosta ja leikin sillä niin kauan kuin huvittaa, sitten viskaan sen pois. Mutta hän voisi kysyä sinua ja hän voisi sinua sääliä, sentähden saat olla vedessä."

"Katsos", sanoi hän ääneen, "minä tahdon alkaa sinusta, koska sinä olet Reindorferin Leenan ja Melzerin Seferlin keskiväliltä."

Tyttö kääntyi pois.

He kulkivat yhdessä, ja Franzl sai vielä useamman kerran syytä nuhdella Floriania sopimattomista sanoista.

Kun he saapuivat kylään, kaikui krouvistä soitto heitä vastaan. Florian heitti hihkaisten hattunsa ilmaan, otti sen jälleen kiinni, painoi syvään otsalleen ja syöksyi sitten tanssi- ja juomahaluisten vieraiden tiheimpään pyörteeseen.

* * * * *

Linnut eivät laulaneet, mutta pitivät muuta äänekästä melua; auringon valo levisi räikeänä pensaiden ylimpään lehvien ja puiden latvojen lomitse sille metsätielle, jota Magdaleena kulki. Maantie, jolla vastaan tulijat olisivat voineet häiritä häntä, oli kaukana, vanhempien silmät eivät seuranneet häntä enää, Franzlin ystävällinen loruaminen oli jo ajat sitten lakannut kuulumasta. Magdaleena tunsu itsensä yksinäiseksi. Hän tunsu kyllä tyydytystä siitä, että oli voinut osottaa luonteen lujutta sekä vanhemmilleen että Franzlille ja että hän oli voinut suunnata elämänsä isänkin hyväksymällä tavalla. Mutta kuinka tunnollisesti kaikki harkitseekaan, kohtalolleen ei sittenkään voi mitään. — Se oksa, jonka hän tätä ajatellessaan oli pensaasta taittanut, oli jo aikoja sitten luisunut pois hänen kädestään. Hän tunsu kipeästi, kuinka työlästä on, kun pää on kutsuttava taisteluun sydäntä vastaan ja tunteet täytyy järjellä hillitä. Pari suurta kyyneltä tunkeutui hänen silmiinsä ja voimakkaiden tunteiden valtaamana hän heittäytyi maahan ja äänekkäästi nyyhkyttäen — "olen kaikkia muita onnettomampi" — hieroi kasvojaan kannettavallaan kääröllä.

Niin, tällaista ei voi kukaan vastustaa, olipa tahto kuinka rehellinen hyvänsä!

Mutta pian hän hillitsi itsensä, nousi ja riensi kuin takaa ajettu metsätietä myöten suurelle maantielle. Marttyyristin luokse asti oli hänelle vallan tuttua, hän oli nähnyt sen satoja kertoja, mutta siitä alkoi se outo avara maailma, jolta kaikki siihen pakenevat pyytävät ja toivovat onneaan. Mutta hän, joka oli saapunut elämään luvattomia syrjäiteitä, tahtoi kaiken velvollisuudentunnon mukaan nöyrästi maksaa sen vaatimattoman osan, joka hänelle suodaan. Hänen täytyi ei ainoastaan olemassaolollaan vaan

myöskin olemassaolonsa tähden tyydyttää Jumala ja maailma.

Kun hän oli sivuuttanut muuratun rajapylvään sateen kuluttamine tauluineen, kiinnitti tuntematon tie hänen kaiken huomionsa, tuhannet esineet vaativat katselemista ja hänen korviinsa kuului hälinää läheltä ja kaukaa. Hänen kaikki aistimensa olivat toimessa, ja ajatusten täytyi seurata lähintä ympäristöä. Hän kulki kuin uneksuen ketojen, pienien kylien ja yksinäisten talojen ohi; illan tullen hän astui erään ylängön lievettä pitkin ja lähestyi piirikaupunkia.

Kuinka hän kyseli löytääkseen tien, ja kuinka ihmiset häntä ohjasivat, sen hän muisti vain niin kauan kuin tarvitsi, siihen saakka, kunnes hän rauhattomasta ja kiirehtivästä ihmisjoukosta saapui erääseen hiljaiseen eteiseen ja kuuli katurähinän haihtuvan korvistaan astuessaan rauhalliseen huoneeseen, jonka oven pieni ystävällinen mummo aukaisi hänelle.

Huoneessa istui vanha mies karkeassa nojatuolissa. Lampun valo valaisi hänen kasvojansa ja Magdaleena tunsu hänet heti sedäksensä. Hänen kasvojensa piirteet muistuttivat joka kohdassa vanhaa Reindorferia; setä oli kuitenkin useita vuosia vanhempi ja sentähden raihnaisempi. Mutta aivan tämän eikä minkään muun näköinen on isä, kun hän saavuttaa näin korkean iän, jota häneltä elinvoimiensa perustuksella kyllä voi odottaa. Magdaleena sitä ainakin kaikesta sydämestään toivoi, vaikkei hän ollut aivan selvillä toivottiko hän siten isälle hyvää vai pahaa.

Mummo huusi sangen kovasti ukon korvaan, kuka oli tullut; hänen täytyi se tehdä useasti, ennenkuin vanhus hymyeli ja nyökytti päätään, mutta hymy oli välinpitämätöntä ja hänen kasvoissaan kuvastui rahtunen närkästystäkin, sillä ukko ei ollut sittenkään varma oliko hän kuullut oikein. Hän tarttui tytön ojennettuun käteen. "Vai niin, vai niin, veli Joosefin tyttö. Ja niin suuri jo! Oikein suuri. Katsoppa Liisaa!"

"Liisa on sisareni. Hän on jo kauvan ollut naimisissa."

"Jahah, vai mennyt naimisiin."

"Minä olen Leena. Nuorin."

"Ei, mutta, — minä en ole tiennyt, että veljelläni on kaksi tytärtä. Hän ei ole sinusta mitään puhunut."

"Mutta hän sanoi lähettäneensä veljeni ja sisareni kaupunkiin teidän luoksenne, kun minä synnyin."

"Vai niin, milloin se tapahtui?"

"Kahdeksantoista vuotta sitten."

"Kahdeksantoista vuotta? Onpa hullua etten sitä muista. Mutta kun hänen ensimmäinen lapsensa tuli maailmaan, muistan sen yhtä tarkoin kuin eilisen tapahtuman. Siitä on kolmekymmentä kuusi vuotta. Silloin hän syöksyi koputtamatta sisään, tyrkkäsi oven selkosen seljalleen ja huusi: 'Meillä on poika!' Se oli kaunis lapsi, mutta he eivät saaneet häntä kauan pitää. Sen muistan kuin tämänpäiväisen asian, — mutta sinun veljesi ja sisaresi täällä käynti?" Hän nojasi päätänsä kättä vastaan ja mietti. Hetkisen kuluttua hänen silmänsä sattui kirjeeseen, jonka Magdaleena oli asettanut hänen eteensä. Hän mursi sen auki vapisevilla heikoilla käsillään ja koetti lukea, hän käänteli sitä ja sanoi lopuksi: "Heh, en näe, mitä hän kirjoittaa. Hänkin on tullut vanhaksi, Joosef parka, — hänkin. Mitä hän kirjoittaa?"

Mummo oli vanhuksen hykertelyjen aikana nyökäyttänyt pari kertaa päätään Magdaleenalle ja kohottanut sitten valittavan näköisenä katseensa ylös. Niin, mikä risti ja tuska onkaan näin vanhasta miehestä! Mummo toivoi, että sääliittäisi häntä eikä vanhaa miestä, jonka hyväksi hän teki mitä vain voi. Hän otti nyt kirjeen ja sai töin tuskin vanhan koulumestarin ymmärtämään sen sisältöä.

"Lapsi parka", sanoi mummo, "on itsestään selvä, että pidämme sinut yötä luonamme. Mutta siinäpä onkin kaikki, mitä voimme tehdä, sillä emme me enää kykene auttamaan ja neuvomaan ketään. Maailma ja ihmiset ovat meille vieraita, me olemme niille kuolleet ja haudatut. Jaa-a!"

Tyttö sai pienen kapean sohvan makuupaikakseen. Vanha koulumestari oli sitten saatettava sänkyyn. Se ei ollut helposti tehty. Jokaiseen ystävälliseen kehotukseen hän vastasi tyytymättömällä ärtyisyydellä ja jokaiseen kärkeeseen muistutukseen loukkaantuneella tunteellisuudella. Kului pitkältä iltaa ennenkun hänet saatiin asettumaan.

Magdaleena ajatteli kaikessa hiljaisuudessa, että tuollainen vanha mies on yhtä kitajava ja oikullinen kuin lapsi, vaikkei hän milloinkaan osaa olla niin rakastettavan näköinen. Mutta hän oli yhtä avuton ja samallaisen hoidon tarpeessa kuin lapsikin, ja jos hän ei sitä saanut, koski se häneen kipeästi. Noin korkealla iällä tuottaa muille vaivaa ja vastusta tavallista enemmän, eikä sen saavuttaminen ole itsellekään iloksi. Nyt hän myöskin käsitti, miksi hän oli toivottanut isä Reindorferille pitkä ikää. Isälle

se ei olisi miksiäkään hyväksi; se oli vain tyttären itsekkyyttä, mutta myöskin rakkauden itsekkyyttä, sillä hän ei karttisi mitään vaivoja osottaakseen hellyyttä isälle viimeisinä elonpäivinä ja hoitaakseen häntä. Hän tahtoi osottaa, ettei hän ole unhottanut, mikä tämä vanha raihmainen mies on kerran hänelle ollut. Näiden ajatusten vallassa Magdaleena rukoili, että Jumala suojelisi isän hänelle, ja sitten hän koetti nukkua. Mutta epämukava vuode, se outo tunne, että hän nyt ensi kerran elämässään nukkui vieraan katon alla, katuhälinä, joka yön hiljaisuudessa taasen selvemmin kuului, ei korvialumpeuttavana tärinänä niinkuin päivällä, vaan kaukaisena kohinana ja jymynä — nämä kaikki estivät hänet sitkeästä, syvästä unesta. Hän vaipui vain puolihorroksiin, josta päivän koittaessa heräsi väsyneempänä ja alakuloisempana kuin maata mennessään.

Vanha setä nukkui vielä, tati istahti vuoteelle ja suuteli Leenan poskea. Magdaleena meni ulos raittiiseen aamu-ilmaan ja etsi tien rautatieasemalle. Hän osti luukulta piletin, ja kun juna tuli kohisten asemalle, hän astui junaan ja painautui pelokkaana vaunun soppeen.

Matka oli kestänyt pari tuntia. Magdaleena ei katsellut enää ikkunasta eikä matkatoverejakaan. Oli jo toinen päivä, jonka kuluessa hän oli nähnyt ainoastaan vieraita seutuja ja vieraita kasvoja lukuunottamatta vanhaa koulumestaria, joka muistutti isä Reindorferia. Hän tunsu itsensä upo-oudoksi näiden vieraiden ihmisten keskellä, jotka eivät tahtoneet hänelle hyvää eikä pahaa eivätkä koskaan antaneet hänelle kiitoksen eikä moitteen tahi hylkimisen aihetta; aivan näin vieraaksi ja tahdottomaksi hän varmaan kaupungissakin itsensä tuntee, ja totta totisesti hän ei voisi sanoa, tokko lainkaan menisikään kaupunkiin, jos joku luotettava olento koettaisi johtaa hänet muille teille varsinkin näillä hetkillä, jolloin jokainen viittaus näyttäisi hänelle suorastaan taivaasta lähetetyltä.

Hän katseli polvellaan olevaa matkakääröä ja hiveli sormillaan sen poimuja.

"Sinä mietit paljon, neitonen", sanoi eräs ääni. Kun hän katsahti kysyen ylös, kohtasi hänen katseensa punakat, pyöreät, valkeiden hapsien ympäröimät kasvot, joista pari viisaannäköistä harmaata silmää tarkasteli häntä.

"Mietit paljon, tyttö. Kauasko matkustat?"

"Pääkaupunkiin."

"Vierailemaan?"

"Ei, palvelusta etsimään."

"Ai! Sinä joudut kauas kotiseudultasi, outojen ihmisten ja tapojen keskuuteen. Sinä olet nuori, voit oppia paljon ja totut vieraihin tapoihin; mutta eikö olisi parempi, että tekisit, mitä jo osaat, ja pysyisit sinä mikä olet?"

Leveä känsäinen koura tarttui tytön oikeaan käteen. — — —

Tämä käsi johti hänet sillä hetkellä, jolloin Magdaleena piti jokaista hänelle annettua viittausta taivaasta lähetettynä, kokonaan toiselle tielle. Ja tämän kädenojennuksen jälkeen hän ei enää voinut varmuudella sanoa, meneekö hän kaupunkiin ollenkaan. —

Hän ei mennyt sinne koskaan.

XIII.

"Eikö olisi parempi, että tekisit mitä jo osaat ja pysyisit sinä mikä olet?" kysyi vanha mies tarttuessaan Magdaleenan oikeaan käteen.

"Voisi olla", vastasi tyttö ja nyökäytti hiljaa. "Mutta olen menossa sinne, enkä minä tiedä muuta neuvoa."

"Mitä yksi ihminen ei tiedä, sen tietää kenties toinen," virkkoi vanhus. "Sitä paitsi minä näen, ettet halua sinne."

"Enpä juuri."

"Minulla voisi olla toinen paikka, jos tahdot sen."

"Voimmehan siitä puhua."

"Voimme kyllä, sitä minä tarkotankin." Hän vaikenä hetkiseksi, hiveli valkeaa tukkaansa ja kysäisi äkkiä: "Kenties tunnetkin Grasbodenin isännän Föhrndorfista?"

"En."

"Mistä sitten olet?"

"Langendorfista."

"Langendorf? Niin, olen kuullut mainittavan. Se on kai hyvin kaukana? Siellä eivät varmaankaan tunne Grasbodenin isäntää eikähän hänestä siis kannata puhua — tahi kyllä oikeastaan on tarpeellista että kerron hänestä sinulle." Hän vaikenä taas, veteli sormillaan hiuksiansa ja kysyi sitten: "Mikä sinun nimesi on?"

"Magdaleena Reindorfer."

"Eipä sentähden, että olisin utelias; mutta jos meille syntyy sopimus, niin täytyyhän meidän tuntee toisemme. Sanon siis, että Grasbodenin isäntä Föhrndorfista on minun vävyini. Hänen vaimonsa — Jumala suokoon levon lapselleni! — kuoli useampi vuosi sitten. Hän jätti jälkeensä pienen tytön, joka on nyt kaksitoistavuotias ja on aina sairastanut. Mutta sitä sinun ei tarvitse peljätä, tauti ei ole tarttuva. Kuka sen on saanut, hän saa sen yksin kärsiä. Eräs professori, jonka luona lasta käytimme, sanoi sitä hermotaudiksi, — voisi nauraa, ellei se olisi niin surullista. Sellaisia sairaita lienee kaupungissa paljonkin, mutta meidän keskuudessa vaan yksi lapsi! Pienokais-raukka tarvitsee valvontaa ja hoitoa, ja kuta vanhemmaksi hän tulee, sitä vaikeampi on hankkia hänelle sitä. Hän ei kärsi palvelijaa, joka ei seiso varpaillaan hänen edessään, ja siitä syystä on hyvin moni pian saanut matkapassin; monta oivallista renkiä ja piikaa on hänen tähtensä lähetetty pois. Niitäkään, jotka ovat aina hänen tahtoaan noudattaneet, hän ei enää ole kärsinyt, ja se on pahan pahentanut. Mutta kun minä tässä istuessani katselin sinua, juolahti mieleeni, että hän kenties hyvinkin pitäisi sinusta, jos tulisit sinne. Olen katsellut sinua, tyttöseni, hyvin tarkoin. Kun ensinnäkin nuo kaksi herraa tuolla nurkassa sinun virkeämpänä ollessasi juttelivat hullutuksiaan, puristit sinä suutasi, sillä ilveily on ilveilyä, ja oikein on, että sen huomaa. Mutta kun se sinusta näytti sopimattomalta, niin hyvin ajan kuin sisällönkin puolesta, sinä hallitsit nauruhalusi, olisitpa tarvittaissa voinut sanoa vakavan sanankin; juuri tällaista itsekieltämistä ihminen ennen kaikkea maailmassa tarvitsee ja sitä olisi lapsille jo pienestä alkaen opetettava. Sillä niin kauvan kun ne ovat silmiemme alla, voimme niitä suojella kaikenlaisista tyhmyyksistä, mutta kun olemme päästäneet heidät vapauteen, emme enää voi. On, näet, niin, tyttöseni, että jos kaikki ihmiset jaksaisivat hillitä itsensä, ei maailmassa olisi pahuutta eikä syntiä. Enhän minä, rakas lapsi, näin lyhyen tuntemisen perusteella voi päättää, minkä verran sinulla on itsekieltämisvoimaa, mutta minusta näyttää, että sinä voit hankkia kunnioitusta itsellesi, ja tyyni käytös vaikuttaa muihin rauhottavasti. Lääkärit sanovat, että kylpy- ja vedenjuontiparannuspaikoissa veden ominaisuudet vaikuttavat meihin tehden meidät joko terveiksi taikka sairiksi; paljon suuremmalla syyllä voimme sanoa että ihmisten hyvyys tahi pahuus vaikuttaa lähimäisiin joiden kanssa he alinomaa seurustelevat. Soisin että päättäisit lähteä kanssani katsomaan pientä tyttöämme. Sinun katseesi on tyyni ja vakava. Hillitsevä katse on Jumalan lahja, se vaikuttaa monasti silloinkin, kun kaikki sanat ovat voimattomia. Niin, niin!" Hän veteli jälleen sormin valkeita hiuksiaan ja sanoi huokaisten: "Oh, sinun kanssasi on vaikea puhua, sinä et kysy etkä virka mitään."

"Enhän tiennyt, oletko sinä lopettanut. Sitä ennen ei minun sopinut puuttua puheeseen."

"Se oli erehdys. Pitäähän minun haastaa, ettei keskustelu katkeaisi, mutta sinä istut siellä mykkänä ja pakotat minut puhumaan enemmän kuin kykenen."

"Mitä sitten sanoisin? Olisin onnellinen, jos tapahtuisi sinun luulosi mukaan. Mutta ken sen tietää, voiko pieni tyttö minuakaan kärsiä?"

"Mutta sinä suostut kuitenkin seuraamaan minua?"

"Suostun."

"Vaikka näkisimme turhaa vaivaa, ei sinun tarvitse peljätä, että kärsit tappiota matkasi keskeyttämisen tähden. Grasbodenin isäntä on minun vävyini, eikä hänellä ole ansiotta hyvä maineensa. Enkä minäkään, joka vien sinut kerallani, jätä sinua vahinkoa kärsimään. Jokainen Föhrndorfin ja Hinterwaldenin lapsi tuntee minut, Haldenkartanon isännän Hinterwaldenista. Se on siis päätetty, tyttöseni!" Hän ojensi oikean kätensä, johon Magdaleena paikasi omansa.

"Minä seuraan", sanoi tyttö, "mutta en ollenkaan tiedä, onnistunko; sillä ulkomuodosta tehdyt päätökset muodostuvat sen mukaan millä silmillä katsoo."

"Niin kyllä, mutta vähintäänkin yhtä paljon ulkomuodon mukaan. Jos en olisi siitä varma, ei omatuntoni olisi sallinut minun houkutellessa sinua matkaasi keskeyttämään. Kun juna ensikerran pysähtyy, lähdemme vaunusta ja ajamme Föhrndorfiin. Nähtyäsi tytön ymmärrät, kuinka isoisä voi tehdä senkin, että pyytää matkalla aivan vieraita ihmisiä auttamaan siinä, missä hän itse ei mitään voi."

Magdaleena puristi molemmin käsin vanhan miehen kättä.

"Sinä olet hyvä tyttö", sanoi vanhus hymyillen, "ja kauniisti teet minua seuratesiasi."

Kun juna pysähtyi, molemmat lähtivät ulos. Junankuljettaja tervehti Halden isäntää, mutta Magdaleenan pilettiin katsahdettuansa hän sanoi nauraen: "Ei, lapsi kulta, sinne on vielä pitkä matka!"

"Hän keskeyttää matkansa", huomautti vanhus.

Junankuljettaja nosti kätensä hatun laitaan.

Asema oli mäellä, ja lehtikujan läpi päästiin siitä lähellä olevaan kylään, jota kirkas päivänpaiste valaisi.

Ennen lehtikujaan astumistaan vanhus pani molemmat kämmenensä torveksi suun eteen ja huusi voimansa takaa: "Hiesl!" [Nimen Mathiels, Matias, lyhennys.]

"Täällä ollaan", huudettiin mäen alta ja kun vanhus ja Magdaleena laskeutuivat lehtikujaan tulla rutisivat pienet ajoneuvot heitä vastaan.

"Vai jo isäntä ehti takaisin? Hyvää päivää!" Ajaja oli pitkä ja laiha mies ja polttaa pauhutti lyhytvartista piippua, n.s. nenänlämmittäjää, jolla oli niin kookas pesä, että miehen terävä leuka ja laihat, ruskeat, kurtuiset kasvot melkein peittyivät sen taakse. Leveälierinen hattu, jonka hän päivänpaisteen tähden oli painanut syvään otsalleen, verhosi kasvojen yläosaa.

Vanhus kiipesi rattaille, sitten hän ojensi kätensä Magdaleenalle auttaen hänet rinnalleen. "Aja nyt", sanoi hän rengille.

"Kyllä, isäntä. Mutta ken sinun muassasi on?" kysyi renki ennenkun tarttui ohjaksiin.

"Hän tulee vävyne taloon; pieni Burgerl [Burgerl = Walburg] saa hänestä seuralaisen, toivon."

Renki katsoi Magdaleenaa silmiin ja nyökkäsi sitten isännälleen; "Minä melkein toivon samaa." Hän heilautti piiskaa ja rattaat lähtivät liikkeelle. Tie kulki ensin kylän pienien rakennusten ohi, sitten vainioiden ja niittyjen välitse, vihdoinkin se kääntyi metsään, ja kun puut jälleen harvenivat, saavuttiin laajalle heinätasangolle. Kaukana siinsi kirkontorni ristineen.

Ajaessa ei puhuttu mitään paitse niitä kehotussanoja, joita renki lausui hevoselle. Kuumuus oli tukahduttava, ja hienon pölyävän maantientomun tähden kukin koetti puristaa suutaan kiinni. Nekin ihmiset, joilla ei ole paljon ajattelemista, olisivat säästäneet tarinoimisen sopivampaan aikaan. Vasta kun kirkontorni oli selvästi näkyvässä ja sen juurella rakennuksia huomattavissa, viittasi vanhus sinnepäin.

"Föhrndorf", selitti hän.

Kun he hetkisen kuluttua olivat tulleet vielä lähemmäksi, vanhus jälleen kohotti kätensä.

Peltojen poikki ja pitkin tienviertä kulki päättymättömän pitkiä pensas-aitoja, jotka ympäröivät tummanvihreitä ruohikkoja, ja kaukana kuvastui sinistä taivasta vasten tumma juova, joka myöskin näytti pensasaidalta, vaikka olikin vuoren kaltaalla kasvava hongikko; siellä kohosi näet jyrkkä ylänkö ja sen juurelta levisi toinen melkein yhtä laaja tasanko kuin tämäkin.

Nyt vanhus viittasi kämmenellään ikäänkuin jakaakseen maan vainion yli kulkevasta pensas-aidasta tummaan metsänreunaan asti, jonne hän sitten etusormellaan viittasi.

"Siellä on Grasboden" hän sanoi, ja kun tytön kasvot ilmaisivat ihmettelyä, nyökkäsi hän hymyillen. Mutta sitten hän äkkiä painoi päänsä alas ja mutisi: "Eihän siellä köyhyyttä ole."

He olivat nyt saapuneet kylän ensimmäisen rakennuksen luokse. Se oli yksikerroksinen talo, jonka seininä oli harmaita muureja ja ruskeita hirsiiä, katto oli korkea ja liuskakivillä peitetty. Ullakon kummassakin päätyakkunassa, jotka olivat tietä kohden, oli valkeat verhot; siellä ylhäällä siis asui ihmisiä.

He eivät menneet tämän talon ohi; jo ennen kun he olivat aivan sen luona ajoi Hiesl suuresta portista sisään.

Toisella puolella oli puutarha, joka ulottui asuinrakennukseen saakka, toisella aitta- ja tallirakennusten rivejä; siinä välissä oleva kaita pihamaa näytti pieneltä kylätieltä.

Rattaat mennä hyrisivät pihamaatakin kappaleen matkaa, ennenkun Hiesl veti ohjokset kireälle ja läiskäytti piiskalla.

"Isä, isoisa tuli!" huusi kirkas ääni puutarhassa.

Kun he olivat laskeutuneet rattailta, tuli mies puutarhan portista taluttaen pientä tyttöä, joka oli tarttunut kiinni hänen käteensä. "Hyvä päivä, appi", sanoi hän, "onpa hauska nähdä sinua taas." Hän nyökkäsi sitten vastaukseksi rengin tervehdykseen: "Terve, Hiesl!"

"Terve Grasbodenin isännälle!" vastasi vanhus puistaen oikealla kädellään vävynsä kättä ja nostaen isommalla pienen tytön leukaa. "Kuinka sinä voit, Burgerl?"

"Kiitos, hyvin, isoisa", vastasi lapsi.

Hän oli ikäisiään pienempi, mutta vartalonsa hentuudesta huolimatta oli hän kehittynyt aivan säännöllisesti ja sopusuhtaisesti. Hänen kasvonsa ja huulensa olivat kyllä kalpeat, mutta syvät tummat silmät ja hajallaan oleva musta kiharatukka teki kalpeuden vielä huomattavammaksi.

Ensi silmäyksellä ei pienokainen näyttänyt ollenkaan sen miehen näköiseltä, jonka kädestä hän kiinni piti. Grasbodenin isäntä oli kookas ja vankkarakenteinen, hän oli "komea" mies, sanoivat tytöt. Monet heistä katselivat mielihalulla kaunista ja rikasta leskeä ja olivat harmissaan, kun se oli turhaa; sillä tämä mies ei silmäyksillään pakottanut heitä ketään punastumaan. Isännän leveiden harteiden yläpuolelle kohoava pää näytti pieneltä muun ruumiin kokoon ja voimakkuuteen verraten. Kasvojen alaosassa oli jotakin puristetun näköistä, sitä muistuttivat kapea leuka ja lujasti yhteen liittyvät huulet, jotka ilmaisivat tavallisesti vain lapsissa tavattavaa mielenrauhaa. Nenä oli hiukan kaareva ja vaaleiden kiharain alla levisi laaja otsa, yhtä kirkas ja selkeä kuin hänen suurien tummansinisten silmiensä katsekin. Lapsen otsa kehittyi samanlaiseksi, ja kun talven tullen auringon valo ei enää poskia ruskettanut, hävisi isänkin kasvoilta terve väri.

Halden isäntä meni heti tervehdyksen jälkeen kaivolle ja viittasi syrjässä seisovan Magdaleenan luokseen. "Tule, auta minua saamaan vettä, tyttö! Helle ja tomu kirveltävät silmiäni."

Magdaleena meni hänen luokseen ja pumppusi vettä oikealla kädellään, vasemmalla kädellä hän piteli vaatekääröään.

Vanhus piti kättään vesitorven alla ja huuhteli sitten silmiään vedellä. Kun hän tuli vävynsä luo, joka oli nyt vasta huomannut tytön, kysyi tämä: "Onko sinulla ollut matkaseuraa?"

"Otin hänet matkalta mukaani."

"Minkätähden? Vietkö hänet palvelijaksesi?"

"Kenties hän jää tänne", sanoi vanhus katsahtaen merkitsevästi tyttärensä tyttäreen.

Grasbodenin isäntä heilautti olkapäitään ja katsoi sitten terävästi tyttöön, joka vieläkin seisoi kaivolla; hän murahti: "Voihan taas koettaa."

Burgerl heitti irti isänsä käden ja juoksi yli pihan Magdaleenan luo, joka näytti epäilevän laskisiko nyyttinsä maahan vai kaivonkannelle. "Et saa panna sitä tomuuntumaan etkä kastumaan", kielsi lapsi, "anna tänne, minä pitelen."

"Kiitoksia paljon", sanoi Magdaleena hymyillen, käänsi hihansa kyynärpään yläpuolelle ja tarttui kaivon tankoon.

Mutta Burgerl pidatti hänet. "Pidä käsiäsi alla, niin minä pumppuan!"

"Se olisi kyllä hyvä, mutta sinä et saa vaivautua minun tähteni."

"Sinä pidät alla, minä pumppuan", toisti pieni tyttö otsaansa rypistäen ja nipisti Magdaleenaa käsivarresta, niin että tämä kirkaisi ja irrotti nauraen kätensä tangosta. Burgerl pumppusi ja haastoi samalla: "Kuule, tahdotko sinä heti tälle pihalle astuttuasi olla yhtä epärehellinen minua kohtaan kuin kaikki muutkin? Kaikki ne sanovat minulle vasten kasvoja, etten minä saa vaivautua, en ainakaan heidän tähtensä, voidakseen sitten seljän takana selitellä, etten minä voi tehdä mitään ja että minä olen liian ylpeä auttaakseni ketään. Tule, tässä saat jälleen nyyttisi."

Magdaleena kuivasi kätensä esiliinaan, nosti toisen jalkansa kaivonkannen kulmalle, pani nyytin polvelleen ja veti jälleen suoraksi puseron vasemman hihan. Burgerl tarttui hänen oikeaan

käsivarteensa ja sanoi: "Sinullapa on kauniit käsivarret, niin pyöreät, pehmeät ja niin kaunis-ihoiset, ei ruskeat eikä vitivalkeat." Hän veti ylös oman hihansa.

"Mutta niissä on jo pieni muisto sinusta", sanoi Magdaleena nauraen ja osotti pientä mustelmaa.

"Joutavia", sanoi Burgerl, "tuon pienen mustelman vuoksi et toki liene vihoissasi." Hän painoi siihen huulensa. "Tahtoisin sitä purra."

"Jätä se tekemättä, ole hyvä", huudahti Magdaleena tempaisten pois käsivartensa.

Burgerl nauroi ja näytti valkeita hampaitaan sekä juoksi sitten isoisänsä luo. "Mikä on tuon tytön nimi?" kysyi hän.

"Leena."

"Tuleeko hän sinun taloosi?"

"Tulee kaiketi. Mutta jos pyydät kauniisti, niin jätän hänet sinun toveriksesi."

"Minä en pyydä koskaan."

"Sinä uhmapä! No, ei tarvitse pyytääkään; jos tahdot, jätän hänet tänne."

"Se on hyvä, isoisä". Tyttö kääri lyhyet kätensä isoisän vyötäisille ja huusi sitten: "Leena, tule tänne, sanon sinulle uutisia!" Sitten hän juoksi puolitiehen Magdaleenaa vastaan, tarttui hänen käsivarteensa ja sanoi: "Tiedätkö, sinä jäät meille, minun toverikseni."

Halden isäntä katsoi hymyillen vävyynsä. Tämän suuret silmät suurenivat vieläkin enemmän ja hän nyökkäsi ystävällisesti tervehtivälle Magdaleenalle.

"Minä tahdon olla sinun hyvänä toverinasi", sanoi Magdaleena luullen tekevänsä hyvin, kun taivutti hiukan polviaan ja kumarsi päänsä puhutellessaan pienokaista.

Mutta Burgerl vastasi ärtyisästi: "Seiso silloin suorana! Sinä et saa tehdä minua pienemmäksi kuin olen, etkä sinä", lisäsi hän nauraen, "ole lähestulkoonkaan niin suuri kuin minä olen pieni."

Hän tarttui Magdaleenan käsivarteen ja vei hänet puutarhaan. Ennenkun se oli läpi kuljettu ja siellä tehty Magdaleenalle tarkka selko kaikista puista ja pensaista, kasvilavoista, niihin kylvettävistä ja istutettavista vihanneksista, ravinto-, koriste- ja lääkekasveista ja hyväksi lopuksi tarkastettu erityinen Burgerlille aidattu alue, vierähti siihen hyvä kotva aikaa. Vaelluksen kestäessä Magdaleena huomasi seuralaisensa jäsenissä omituista rauhattomuutta, tempova liike vavautteli hänen jalkojaan ja käsiään, ja hän katsahti tuon tuostakin arasti Magdaleenaan nähdäkseen, huomasi tämä sen.

Aurinko teki jo mailleenmenoja, kun Grasbodenin isäntä astui pihamaan yli ja huusi puutarhaan: "Burgerl, isoisä lähtee kotiinsa!"

Tytöt juoksivat käsikädessä puutarhasta.

Vanhus silitti kädellään Burgerlin kiharaa tukkaa ja hiveli sitten hänen poskiaan. "Ole hyvä ja ahkera, niin rakas Jumala tekee sinut jälleen terveeksi." Hän laski sitten kätensä Magdaleenan hartioille: "Jumala suokoon siunauksen tänne tulollesi. Jos saat jotakin aikaan, emme unhotta sitä."

Sen sanottuaan hän meni rattaiden luo. Burgerl seurasi häntä isänsä kanssa, joka ohi mennessään kuiskasi Magdaleenalle: "Mutta varma on, ettei sinulla täällä ole paljon iloa."

Miehet pudistivat toistensa kättä, Hiesl käski hevosia, ja rattaat vierivät pois.

Kun iltasoitto oli kirkontornissa tauonnut, astui Grasbodenin isäntä kummankin tytön kanssa asuinrakennukseen. Eteisessä oli kaksi ovea auki. Toisen oven kautta loisti räiskyvä lieden valkea, toisesta kuului useiden äänien surinaa. Edellinen ovi johti keittiöön, jossa kaksi talon palvelustyttöä puuhasi, toinen vei palvelusväen huoneeseen, jossa joukko renkejä ja piikoja istui ja jutteli pitkän pöydän ympärillä odotellen iltaruokaa. Burgerl tarttui Magdaleenan käteen ja nousi hänen kanssaan portaita ylös. Isäntä meni palvelusväen huoneeseen, jossa hän kullekin päivän kuluessa osotetun ansion mukaan jakeli kehotuksia, hyväntahtoisia sanoja ja kysymyksiä. Hän odotti, kunnes täydet ruokavadit oli pöytään kannettu, sitten hän luki ääneen rukouksen ja poistui molemmin puolin lausuttujen toivomusten "syökää terveydeksenne" ja "hyvää yötä!" toistuessa.

Hän meni omaan huoneeseensa, joka oli toisessa kerroksessa. Paitsi useita vanhanaikuisia huonekaluja, joiden joukossa oli kaksi taiteellisilla leikkauksilla kaunistettua tammikaappia, oli siellä yhtiä ja toista uuttakin, jota ei tavallisesti näe talonpoikain huoneissa. Erittäinkin näytti suuri leposohva

vieraalta. Pyöreää pöytää, jonka luona Magdaleena ja Burgerl istuivat, peitti hieno, valkea liina.

Emäntä vainaja ei ollut atrioinut palvelusväen kanssa, suurina juhlapäivinä vain hän teki poikkeuksen, istui saman pöydän luona ja osotti olevansa antelias emäntä. Silloin elettiin talossa uhkeasti. Muuten hän söi aluksi kahdenkesken miehensä kanssa. Kun pieni Burgerl syntyi ja varttui, istuivat he kolme pöydän ääressä. Sellainen oli tapa vaimon kuolemaan asti, joka tapahtui viisi vuotta sitten. Silloin isäntä asettui tyttärensä kanssa perheenpöydän yläpäähän, mutta kun vaikea sairaus pian tavotti Burgerlin, katsoi hänen isänsä olevansa pakotettu siirtämään hänet pois palvelusväen näkyvistä, ja niin he alkoivat jälleen aterioida omassa huoneessaan.

Kun isäntä oli asettunut pöydän ääreen kahden tytön luo, kantoi vanha palvelijatar ruuan pöydälle.

"Seferl", sanoi isäntä.

"Kuulen", vastasi palvelijatar.

"Nyt olemme saaneet uuden tytön."

"Vai niin."

"Hänen nimensä on Leena."

"Leena?"

"Hän jää Burgerlin toveriksi."

"Ahah."

"Ajattelen, että hän nukkuu ensi yön vierashuoneessa."

"Sitten vasta nähdään."

"Kyllä, kyllä."

"Olen jo Traudelin käskenyt vuodetta tekemään".

"Vai niin."

"Mutta katso, onko kaikki järjestyksessä."

"Kyllä", lupasi mummo ja meni tiehensä yhtä kömpelösti kuin oli tullutkin.

"Mutta, isä, voihan hän jo heti nukkua minun huoneessani", sanoi Burgerl ja viittasi Magdaleenaan. "Sinä olet jo niin kauan ollut minun luonani, että voit jo suoda lepoa itsellesi ja jäädä tänne alas."

"Mutta ajattele, Burgerl, että se on ensimmäinen yö", muistutti isä.

Tyttö teki kärsimättömän liikkeen. "Kerran hänen kuitenkin on tultava."

"Niin, niin, mutta ei näin valmistamatta; huomenna on jälleen päivä, silloin voimme hänelle selittää."

"Ei", keskeytti pienokainen kiivaasti.

"Ajattele, jos se kohtaa sinua taas".

"En sitä pelkää", sanoi Burgerl, mutta hänen ruumistaan kuitenkin värisytti hiljaa. "Anna hänen vain tulla minun kanssani."

"Kernaasti minun puolestani", myöntyi talonpoika ja nousi.

"Saako hän, isä?" huudahti pienokainen ylös kavahtaen ja hivellen isänsä kättä.

"Mutta eikö olisi viisaampaa, Burgerl —?"

"Ei!" Hän polki jalkaa.

"Kernaasti minun puolestani, kernaasti minun puolestani", sanoi Grasbodenin isäntä. Hän seisoi hetkisen neuvotonna. "Ei, minun on vielä kerran ennen maata menoani käytävä katsomassa taloa. Hyvää yötä!" Olkapäitään kohottaen ja päätään puistaen laskeutui hän leveitä portaita alempaan kerrokseen. Burgerl juoksi keveästi kapeaa ja jyrkkää porrasta ullakolle. Hän se siis asui siellä. "Tule, Leena", huusi hän.

Kun Leena aikoi seurata, tarttui vanha Seferl, joka korjasi ruokaa, hänen käsivarteensa. "Jos sinä

tietäisit", kuiskasi vanhus, "kynttilä ja tulitikkuja on suuren lipaston päällä. Olet ottanut raskaan ristin kannettavaksesi. Hyvää yötä!"

"Leena", huudettiin ylhäältä.

Magdaleena riensi portaita ylös ja molemmat tytöt menivät yhdessä pieneen ullakkokamariin.

"Emmekö sytytä tulta?" kysyi Magdaleena.

"Minkätähden?" vastasi Burgerl. "Täällä on kylliksi valoa, että kumpikin löydämme vuoteemme. Minun vuoteeni on tuossa, sinun vastakkaisella seinällä. Sinä et voi törmätä oven vieressä olevaan lipastoon etkä pesukaappiin, joka on ikkunain välissä. Ja jos et kaada pientä pöytää ja paria tuolia, en tiedä, mitä muuta täällä voisit särkeä, sillä muuta täällä ei ole."

Burgerlin hilpeys rauhoitti Magdaleenaa, jonka isoisan viittaukset, isän sanat ja vanhan palvelijan mielenpurkaus jo olivat huolettaneet, sitä enemmän, kun hänellä ei ollut selvää käsitystä siitä, mitä oikeastaan oli peljättävä.

Paitse muutamien koirien haukuntaa, joka tuon tuostakin kajahteli kaukaa, kuitenkin erityisesti häiritsemättä, ei kylästä kuulunut ainoatakaan ääntä. Yön hiljaisuus oli levinnyt seudun yli. Kaihomielisii ajatuksia hiipi Magdaleenan mieleen, hän muisti kotia, kaikkia, jotka jäivät sinne ja lähtönsä syytä, — äkkiä hän vavahti kauhusta, vastaiselta seinältä kuului omituista jyskettä. Mikä rauhattomuus vaivaakaan lasta, kun sänky niin tärisee?

Magdaleena nousi kiireesti ja meni lipaston luo etsimään tulitikkuja.

"Ei tulta", huusi lapsi, "ei tulta, Leena!" Mutta hänen äänensä oli niin outo, että Magdaleena koetti sitä innokkaammin saada valoa. Kun se vihdoinkin onnistui ja Magdaleena lähestyi sänkyä, tallasi hän Burgerlin permannolle viskautuneelle peitteelle. Lapsi makasi vuoteella alastonna, ruumis valkeana kuin liitu, ja rajut säännöttömät puristukset tärisyttivät hänen jäseniänsä, silmät tuijottivat, suu oli vääntynyt.

Magdaleena seiso kauhistuneena ja painoi nyrkkiin puristetuilla käsillään polveansa. Mutta hänen kauhunsä hävisi, kun pienokainen alkoi valittaa.

"Voi, enkö sitä sanonut? Ei tulta! Nyt sinäkin pelkää minua ja kammoat kuin kaikki muutkin lapset, kun tahdon niiden kanssa leikkiä, ja suuret ihmiset, kun toivon, että olisivat minulle ystävällisiä. Sanovat minussa olevan tanssitaudin. Nyt näet, millaista se on. En voi hallita käsiäni enkä jalkojani, en kohta kieltäniäkään. Kun koetan sitä päivällä kaikin tavoin vastustaa, tulee se yöllä sitä vaikeampana. Oi, Leena, minä en kuitenkaan ole tehnyt kellekään pahaa, en ole tehnyt pahaa ihmisille, enkä pilkannut taivaan Jumalaa, miksi minun siis pitää kärsiä?"

Magdaleena kumartui kyöneleisin silmin hänen vuoteensa yli, ja kuuma pisara putosi lapsen kalpeille poskille.

"Kaulaan", soperteli tämä liikutettuna, "kaulaan!"

Mitähän hän tahtoo, ihmetteli Magdaleena, eihän hän tarkottane, että ottaisin häntä kiinni kaulasta, jota hän alati kiertää ja kääntää? Hän ymmärsi äkkiä, otti onnettoman pienet tempovat käsivarret ja kääri ne oman kaulansa ympäri pitäen niitä sitten kiinni. "Minä en pelkää", sanoi hän sillävälän, "minä en kammo sinua, Burgerl."

Lapsen suu vääntyi rumalla muodottomalla tavalla. Mutta hänen silmänsä avaantuivat ja niistä lähtevä silmäys ilmaisi, että pienoinen tahtoi hymyillä.

Pitkä, tuskallinen hetki kului, pitkä, koska se oli niin tuskallinen, sitten laukesi kouristus, pienet käsivarret vaipuivat raukeina ja väsyneinä, lapsi makasi hiljaa ja vaipui uneen.

Magdaleena nousi hiljaa, otti peitteen permannolta ja levitti sen lapsen yli.

"Oi sinua, pientä poloista!"

* * * * *

Kevät-aamun pilvetön taivas ja kirkas ilma ennustivat kaunista päivää. Grasbodenissa oli muutamia kylvettäviä peltoja. Palvelusväki teki lähtöä niille, ja isäntä itse annettuaan ensin työnjohtajille käskynsä, katseli sitä pihamaalla.

Silloin syntyi asuinrakennuksessa hälinää. Burgerl samosi portaita alas ja juoksi puutarhan läpi.

Magdaleena seurasi häntä nauraen. "Katsopa, kuinka kovasti sinä juokset pienillä sääriilläsi."

Burgerl tempasi puutarhan portin auki. "Hyvää huomenta, isä! Hyvää huomenta! Tuolla tulee Leena, hyvä Leena, kaunis Leenani. Eikö hän ole kaunis?" kysäisi hän ikäänkuin ylpeillen siitä.

Isäntä ja Leena nauroivat.

Mutta pienokainen tikosi: "No mutta vastaa, isä!" Ja kun talonpoika vastasi hymyillen: "Kyllä sinä olet oikeassa", Magdaleena punastui.

"Tänään me menemme niityille, että sinä saat nähdä täällä kaikki", sanoi Burgerl. Sitten hän hiipi aivan Magdaleenan luo ja lisäsi kuiskaten: "Mutta minä yksin vien sinut sinne, missä muut eivät näe meitä, sillä minä tahdon pitää sinut yksin."

Isä katsoi Magdaleenaan kirkkain, ystävällisin silmin. "Hän on oikea kultalapsi — vai kuinka?"

"Minä noudan ensin puutarhahattuni", huusi Burgerl. "Tahdotko sinäkin, Leena? Antaisin sinulle mielelläni äitivainajan hatun. Saanko antaa, isä?"

Talonpoika nyökkäsi.

Tyttö juoksi puutarhan läpi asuinrakennukseen.

He seisoivat nyt kahden vastakkain.

Hetken kuluttua lausui isäntä katsoen syrjään: "Sinä nukuit huonosti?"

"En ainakaan paljoa."

"Sen uskon."

"Mutta minkä nukuin, nukuin hyvin."

Isäntä katsahti häneen kysyvästi, laski sitten jälleen katseensa maahan ja äänsi hiljaa: "Hän on kovin rauhaton."

"Ymmärrän, isäntä", sanoi Magdaleena, "että sinun on vaikea puhua lapsesi onnettomuudesta; ymmärrän senkin, että nyt tahtoisit tietää, mitä minä ajattelen. Olkaamme siis suoria. Ensi säikähdyksessäni eilen en voinut ajatella muuta kuin pois rientämistä, mutta kun hän valitti hätäänsä ja kääri pienet kätensä kaulani ympärille, en iki päivinä olisi voinut jättää häntä. Minä olen lapsesi luona niin kauan kuin tahdot."

"Siinä teet erinomaisen hyvin."

Hän ei sanonut muuta. Magdaleena katsoi kuitenkin kummastuen häneen. Kuuli, että sanat tulivat voimakkaan miehen sydämen syvyydestä.

Hän näki lapsensa tulevan puutarhassa ja nosti kättään ikäänkuin huomauttaakseen siitä Magdaleenalle. Hän astui sitten askeleen taakse ja sanoi: "Minulla on vasta tilaisuus puhua sinulle yhtä ja toista."

Burgerl juoksi paikalle olkihattu kiharaisilla kutreilla ja toinen kädessä heiluen, ja Magdaleenan täytyi myöntyä siihen, että tyttö sovitti sen hänen päähänsä. "Tämä litistynyt olkihattu päässäkin näytät sinä kauniilta", nauroi Burgerl. "Ja minä luulin saavani sinut hassun näköiseksi. Tule nyt, tule mukaan!"

Hän tarttui Magdaleenan käteen ja vei hänet takaportin kautta sille tielle, jota palvelusväki oli aikaisemmin kulkenut päivänpaisteisille niityille ja vainioille.

He astuivat kapeita polkuja huojuvien heiniköiden sivua sekä niiden poikkikin ristiin rastiin, "sillä huono heinänkasvu ei varovaisuudesta parane", arveli Burgerl, "eikä vahva heinä säikähdä muutaman jalan jälkeä". Magdaleena huomasi, että pieni tyttö näennäisestä sinne tänne kulkemisesta huolimatta pyrki määrättyyn suuntaan.

Kaksi pitkää varjoa riensi tyttöjen edellä. Magdaleena osotti niitä. "Kun nuo kaksi mustaa haamua kutistuvat pieniksi, polttaa aurinko sangen kovasti. Eikö kuumassa ulkoilmassa liikkuminen vahingoita sinua?"

"En minä vähästä kuumuudesta välitä", sanoi Burgerl, "vaikken olekaan maurilainen, jotka, niinkuin opettaja on sanonut, paleltuisivat täällä."

"Ohoh, vai puhuu opettajasi sellaista?"

"Niin, mutta mistä tuo vanhus maurilaiset tuntisi? Ei täällä ole niitä muita kuin se yksi, joka kauppiaan ilmoituskilvessä myö sikareja ja paperosseja. Hän on sen oppinut kirjoistaan niinkuin kaiken muunkin, jota meidän sitten pitää lukea ja kirjottaa. Jos antaisimme hänen kirjansa meidän ensimmäiselle rengillemme Heinerille, joka lukee yhtä pian kuin puhuukin, hän voisi helposti pitää koulua tuon ukon sijasta."

"Minusta tuntuu että sinä olet ynseä opettajallesi", sanoi Magdaleena nauraen. "Sanopa, onko teillä tänään koulua? Kenties oletkin koulutuntisi kulkusalla ja minä autan sinua."

"Kyllä hän pitää koulunsa, mutta minä en sairaaksi tultuani ole käynyt siellä. Ukko itse on sanonut isälle, että minä joko nauratin niitä nuoria höperöitä tahi säikytin niitä. Sen jälkeen hän on tullut meille illalla koulutyönsä päätyttyä ja opettanut minulle erikseen saman minkä koulussakin. Sunnuntai-illoin käyn minä kirkossa uskonnonopetustunneilla; siitä ei ole minua vielä estetty."

He kulkivat kotvan aikaa äänetönnä toistensa rinnalla. Äkkiä Burgerl huusi iloisesti: "Nyt me olemme täällä. Tule, Leena!" Hän juoksi eräälle kummulle, jolla seiso i kyhmyinen tammi. Sen latva oli taittunut, muta sitä leveämmälle oli se levittänyt oksiaan.

"Etkö täällä saa tarpeeksi varjoa?" kysyi Burgerl osottaen puuta. "Ja katsopa ympärillesi, niin näet koko Grashodenin eteesi leviävän." Hän ojensi molemmat kätensä ja pyörähti ympäri. "Eikös isällä ole liian paljon viljelyksiä? Katsopa, pitkin koko kylän pituutta ja sen takanakin molemmin puolin, niin kauas kuin pensas-aita tien tällä ja tuolla puolen ulottuu maantietä pitkin, ja sitten koko alue tänne sivulle tuohon kaukaiseen kulmaan asti, jossa näet pienten olentojen liikkuvan — ne on meidän työväkeä — edelleen aina tuonne hongikkoon asti."

"Se ei ainakaan enään ole teidän?"

"On se. Siellä on maantie, jota isä pitää omalla maallaan kunnossa."

"Siellä metsässä on varmaan hyvin kaunista."

Burgerl käänsi arasti katseensa. "Minä en mene koskaan sinne", sanoi hän hiljaa. Hän istahti ruohopenkereelle puun juurella. "Olet nyt nähnyt tarpeeksi, tule, istu luokseni varjoon ja kerro jotakin." Magdaleena istui hänen viereensä, ja Burgerl alkoi häneltä kysellä, mistä hän oli, minkälaista oli Langendorfissa ja hänen vanhempiansa kodissa, hän kyseli hänen vanhempiaan, veljiään ja sisariaan sekä sanoi lopuksi:

"Onko sinulla siellä sulhanenkin?"

Magdaleena vavahti ja hänen poskensa lensivät purpuranpunaisiksi. Hän heitti Burgerliin vihaisen silmäyksen ja vastasi: "Ei." Ääni oli kova ja tyly.

"Leena", huudahti Burgerl, "älä suutu! Minä ajattelin sitä sentähden, kun sinä olet niin rakastettava ... mutta se oli kuitenkin tyhmästi, sillä jos ketä rakastaa, ei silloin pakene niin kauvaksi kuin sinä."

Magdaleena huomasi tehneensä väärin lapsen kysymyksestä pahastuessaan. "Burgerl", sanoi hän puristaen hellästi pieniä käsiä, jotka tyttö piti yhteen puristettuna polvellaan, "älä kysy sellaista. Mitä sinä siitä tiedät? Ja sitä parempi, kuta kauemmin siitä on tietämättä, kuta vähemmän sitä tulee kokemaan. Jos tietää paljon voi helposti saada sydämen tuskia."

Niin hän istui oikea käsi lapsen käsien päällä, vasemmalla hän nyppi maasta ruohon toisensa jälkeen. Jonkun ajan kuluttua Burgerl sanoi: "Lähtekäämme nyt, Leena. On aika mennä kotiin."

He nousivat ja lähtivät. Burgerl poikkesi samalle tielle, jota he olivat tulleetkin. Magdaleena oli kummulta huomannut että taloon pääsisi paljoa pikemmin, jos kulkisi sitä maantietä, joka vei hongikosta ruohokenttien halki kylään. Lapsi oli tehnyt pitkän kierroksen. Kun he siis hetkisen kuluttua olivat tulleet lähelle maantietä, tahtoi Magdaleena mennä sinne.

"Miksi emme kulje maantietä?" sanoi hän. "Se on paljoa suurempi."

Burgerl käänsi pois päänsä ja teki käsillään torjuvan liikkeen. "Minä en mene sille", huusi hän.

"Mikä sinua siinä pelottaa?" kysyi Magdaleena. Hän huomasi sitten jonkun matkan päässä aivan tien vieressä matalan muurin, jonka takaa hautakiviä ja ristejä kohosi. "Eihän vain hautausmaa?"

Burgerl nyökkäsi.

"Kaikkia lapsellisuuksia, ethän toki peljänne vainajia? Ole rohkea, tule! Eikö äitisiikin lepää siellä?"

"Hän juuri, hän juuri!" huusi Burgerl samalla kun hänen kätensä ja jalkansa alkoivat väristä.

"Hyvä Jumala, Burgerl!" Magdaleena riensi takaisin hänen luokseen.

"Niin, hyvä Leena", änkytti lapsi, "kukapa tietää kuinka asia on. Onko sinun vieressäsi kuollut ruumis maannut?"

"Ei, Burgerl."

"Ja ennen ruumiina olemista täytyy kuolla; oletko nähnyt kenenkään kuolevan?"

"En, Burgerl."

"Katso, Leena, sinä et siis tiedä, kuinka kauheaa se on, etkä sinä ymmärrä mikä tuska minut valtaa, kun minuakin tahdotaan tuonne."

"Kuka tahtoo? Miksi sellaisia kuvittelet?"

"Voi, minä olen kuullut usein sitä kuiskailtavan sekä ääneen puhuttavan, ja kenties isäkin ajattelee, että olisi parasta, jos Jumala korjaisi minut pois. Mutta minä en tahdo — en —."

"Tule pois! Menkäämme", sanoi Magdaleena, joka oli tähän saakka vapisevaa lasta pystyssä pidellyt.

Burgerl katsoi häneen avuttoman näköisenä. "Minä en voi astua, Leena."

Magdaleena nosti hänet silloin syliinsä. Pää olkaan nojattuna, kädet riippuen kaulan ympäri pitkin selkää kantoi hän lasta kiiruusti kapeaa polkua pitkin.

"Oi, kuinka minä sinua vaivaan!" valitti lapsi.

"Sano mieluummin, että minun olisi pitänyt olla viisaampi. Minä seisoin ja käännyin sinne tänne samalla paikalla ja puhelin puita heiniä enkä ottanut vaaria sinusta; se ei kelpaa, olen ollut tyhmä!"

Magdaleena soimasi näin itseänsä kappaleen matkaa, kunnes Burgerl kuiskasi hänen korvaansa: "Älä soimaa niin itseäsi, älä soimaa, — jää vain minun luokseni."

"Me jäämme toistemme luo, Burgerl."

Päivällisen aikoina ei kartanolla ollut ketään. Magdaleena pääsi huomaamatta ullakkokamariin. Hän laski siellä ensin lapsen käsivarsiltaan vuoteelle, sitten seisoi kotvan aikaa kiivaasti hengittäen ja painaen molemmin käsin jyskyttävää sydäntään. Vihdoin hän otti tuolin, istuutui ja puristi pienen potilaan käden omaan käteensä.

"Tätä ei tapahdu koskaan enään", hän sanoi.

Illemmalla kuului askelia portailta ja eräs pitkä laiha mies, jonka rinta oli sisäänpainunut, saapui huoneeseen. Poskiluut ulkonivat hyvin tuntuvasti hänen kuihtuneista kasvoistaan, silmälasit oli nenällä, ja harvaa, valkeata tukkaa peitti vaatemyssy, joka oli aijottu myöskin kylmää vuodenaikaa varten. Sen päälle oli ommeltu ja ylös kiinnitetty käden levyinen vaatekappale, jonka saattoi irrottaa ja vetää alas, jolloin se verhosi päätä kypärän tavoin.

"Kas, taasen sängyssä? Hm, hm", mutisi vanhus rykäisten.

"Niin, tänä päivänä teillä ei ole täällä työtä, jos olette koulumestari."

"Olen kyllä; ja te kai olette se uusi? Jahah." Hän tarttui jälleen oven ripaan. "Hm, hm, mutta kun aina sattuu näin, kun ei eilen tehty mitään, tänään ei tehdä mitään eikä huomenna mitään ... hm, hm ... ei hän koskaan pääse toisten tasalle ... hm ... ja jos hän jää jäljelle, pitää isä sitä minun vikanani ... hm, hm ... ja palkkani saan almuna, niin totta kuin yksi muna on toisensa näköinen. Hm!"

Hän meni ja sulki nuristen oven.

Koulumestarin mentyä tuli isäntä katsomaan ja sitten vanha Seferl kantaen iltaruokaa. Vihdoin oli pienessä huoneessa jälleen hiljaista ja pimeäkin saapui vähitellen.

"Burgerl", sanoi Magdaleena, "eihän sinua häiritse, jos minä sytytän tulen? Ja lainaathan sinä minulle kirjojoustarpeitasi sekä lahjatot arkin paperia?"

"Ei valo tee minulle pahaa", vastasi Burgerl, "kirjotusneuvojani saat käyttää, ja ota paperia niin paljon kuin tahdot."

"Minun täytyy kirjoittaa kotiin, että omaiseni tietävät, mihin olen joutunut. Isä luulee aivan varmaan, että olen Wienissä; hän kummastuu saadessaan kirjeen aivan oudosta paikasta."

Kun Magdaleena oli järjestänyt kaikki kirjoitustarpeet eteensä, hän istahti lekottavan kynttilän ääreen ja mietti. Nyt oli hänen kirjoitettava ensimmäinen itsenäinen kirje elämässään. Koulussa oli kyllä äidinkielen harjoituksissa kokoonpantu "kirjeitä", mutta silloin oli hänellä aina ollut kirja tahi opettaja apuna.

Nyt hänen piti omin päin päästä selville, mitä hän kirjottaa — siinä oli "aine" — kuinka hän sen oikein esittää — siinä oli "kirjotustapa" — kuinka joka sana tavataan — se oli "ainekirjotusta" — ja minkä muotoiseksi kukin kirjain on tehtävä — "kaunokirjotusta". Niin, hyvähän on että on oppinut jotakin, mutta eipä olisi uskonut, että yhden kirjeen laatimisessa on niin monta mutkaa.

Hän nojautui pöytänsä, mutisti huulet yhteen ja puristi sormet tiukasti kynän ympäri. Aluksi ei hän välittänyt pienistä perhosista ja itikoista, jotka kynttilässä kärvennyttyään putosivat paperille, mutta kun yksi sellainen onneton elukka ensin kasteli itsensä kirjoituksen musteessa ja veti sitten märillä siivillään pitkiä teitä paperiarkille, puhalsi hän suuttuneena pois kaikki hyönteiset.

Ensimmäinen sivu oli jo täyteen kirjoitettu. Hän istui siinä maltittomana uusi lause valmiina ajatuksissa ja kynä varalla ensimmäistä sanaa piirtääkseen.

Mutta kirjoitus ei tahtonut kuivua; varjoviivat olivat tulleet niin tanakoita. Hän otti paperin ja kuljetti sitä varovaisesti edestakaisin kynttilän liekin päällä, kunnes joka kirjain kuivui. Sitten hän kirjotti edelleen. Kun toinen sivu täytyi, oli kirjekin lopussa. Helpotuksesta huoasten hän piirsi nimensä alle. Nyt oli se vain kokoon taitettava ja osote kirjoitettava.

Hän liikkui taasen kirjettä liekin yläpuolella ja katsahti samalla ikkunasta ulos. Yöllisellä taivaalla kimmelsi kirkas ystävällisesti vilkuttava tähtönen.

Armas tähtönen, loistathan sinä myöskin kotia kohden, vilkutat siellä kartanon kohdalla ja katsot kuvaasi myllyjoessa...

"Herra Jeesus!"

Paperi oli ollut niin kärsivällinen kuin mahdollista, se oli antanut paahtaa itsensä ruskeaksi, mutta nyt se leimahti tuleen ja paloi kirkkaalla liekillä.

Magdaleena tuijotti kauhistuksissaan kirjettänsä, hänellä tuskin oli voimaa puhaista liekkiä sammuksiin. Hänen vaivansa olivat menneet turhaan! Harmin kyyneleet silmissä hän tarttui uudestaan kynään, sillä hän ei tahtonut jättää kirjettä kirjoittamatta; nyt hänellä oli siihen aikaa, kuka tietää tokko huomenna onkaan. Ah, niin hyvää kirjettä kuin ensimmäisellä kerralla hän ei enää koskaan saa syntymään.

XIV.

Kului päiviä ja vieri viikkoja. Kun Burgerl oli nyt aina sellaisen vanhemman ja etevämmän toverin seurassa, johon hän päivä päivältä yhä suuremmalla mielenhartaudella kiintyi, ja kun hän tiesi, että tämä toveri pitää hänestä hyvää huolta, hän rauhoittui aivan huomattavasti, taudinkouristukset harvenivat ja lieventyivät. Siitä syystä Burgerl riippui Magdaleenassa kuin takkiainen, niin että tälle ei jäänyt juuri ollenkaan aikaa itseänsä varten. Mutta tämä olikin Magdaleenalle parhaaksi. Hänellä oli täysi työ pitäessään huolta lapsesta ja koettaessaan perehtyä ja mukaantua uusiin oloihin. Nykyisyys vaati kaiken hänen huomionsa, niin ettei hänellä ollut aikaa ajatella tulevaisuutta eikä muistella menneisyyttä, vaikkei hän voinutkaan sitä kokonaan unhottaa. Hänen täytyi työntää entisyys sydämensä sisimpiin sopukkoihin, ja vaikka se usein yön unelmissa ja päivän hiljaisemmilla hetkillä tekikin kipeitä muistutuksiaan, täytyi himmeiden unikuvioiden kuitenkin väistyä päivän täyteläisten värien tieltä ja haaveellisten muistojen jäädä elävän todellisuuden varjoon.

Magdaleena sai käyttää itseänsä varten ainoastaan ne hetket, jolloin koulumestari opetti Burgerlia, mutta niiden luku olikin viime aikoina lisääntynyt. Vanhus oli jo kauan valittanut, että tyttö oli tarkkaamaton ja vaikea hallita, mutta hän oli avuttomuudessaan turvautunut ainoastaan talon renkeihin ja piikoihin tahi kylän rahvaaseen, jotka eivät enempää voineet kuin tahtoneetkaan häntä auttaa, käyttivät vain hänen lausuntojaan tervetulleina juorujen aiheina panetellakseen rikasta talonpoikaa. Jotkut syyttivät häntä huolimattomuudesta lastaan kohtaan, toiset pitivät Jumalan rangaistuksena, että tyttö oli sellainen kuvatus ja luultavasti siksi jäisikin. Mistä syystä Grasbodenin isännän täytyi tällainen rangaistus kärsiä, sitä asiaa kukaan ei ottanut selvittääkseen. Vihdoin opettaja sai sen ajatuksen, johon

toinen ihminen olisi ensiksi tarttunut, hän päätti haastaa laiminlyövänsä oppilaan isälle. Mutta tälle levottomalle ukkopahalle ei suinkaan ollut helppo tehtävä kääntyä paikkakunnan huomatuimpaan henkilöön ja sanoa hänelle: sinun lapsesi on taitamattomampi pahanpäiväisintä torpparin vunuksiaakin, joka retustelee paljain jaloin kylänraitilla ja tulee sieltä kouluun.

"Älä pahastu, isäntä", sanoi hän eräänä päivänä, "mutta minä en voi enää myöntää sinun tyttärellesi lupapäiviä; hm, hm ... se olisi omaatuntoani vastaan, sillä hän on jäljellä kaikista muista ... hm, hm ... ja jos hän saisi huonot arvosanat, olisi se minulle kuuna päivänä kuulumaton häpeä ... hm, hm ... niin, sinä maksat minulle palkan säännöllisesti ja rehdisti, mutta näyttää kuin minä en voisi sitä ollenkaan korvata ... hm, hm. Sentähden minä pyydän, että hän saisi nauttia minun opetustani myöskin torstaisin ja sunnuntaisin ... hm, hm. Minä en pane vaivojani vaakaan, eikä sinun tarvitse maksaa entistä enempää."

"En minä, hyvä koulumestari", vastasi Grasbodenin isäntä, "osaisi ajatellakaan, että se on sinun syysi, jos et tuota lepakkoa saa oppimaan juuri mitään. Minä tiedän, ettei hänellä ole huono pää, mutta minä tiedän myöskin, ettei hän voi istua paikoillaan. Ankara ei saa hänelle olla. Kiittäisin Jumalaa, jos hän toisten tavalla kestäisi pienen vitsakylvyn, mutta tiedäthän sinä, kuinka se on! Puhuaaksemme asiasta, en voi jättää ilmaiseksi sitäkään, mitä teet enemmän kuin on määrä; siitä kyllä sovimme. Kysyn nyt vain sinulta, luuletko että saat häntä kehittymään?"

Koulumestari vakuutti, että hän varmasti uskoo sen, ja se tyydytti Grasbodenin isäntää. Burgerlin kasvot ilmaisivat kyllä tyytymättömyyttä, kun hän sen jälkeen kuuli vanhuksen torstaisinkin kömpivän kahdesti portaita ylös ja kun tämä kohta sunnuntai-iltanakin asettui opetuspöydän taakse. Mutta koulumestarin täytyi toki sunnuntain aamupuolelta jättää vapaa-ajoksi, koska hän itse soitteli silloin urkuja kirkossa tahi, juhlamessun aikana, veteli viulua, jolloin toiset rummuttivat ja pärisyttivät kuin riivatut.

Neljä viikkoa oli Magdaleena jo viettänyt Grasbodenissa. Oli jälleen pyhäpäivä, kaikkialla vallitsi sunnuntairauha. Se osa palvelusväkeä, jolla oli vapaa iltapäivä, oli jo heti päivällisen jälkeen lähtenyt talosta; toiset, joilla ei sitä etua ollut, oleksivat mikä missäkin, viettivät aikaa yksinäisyydessä tahi lyöttäytyivät yhteen. Palvelustytöt kertoivat toisilleen salaisuuksiansa, puhuivat itsestään kaikkea hyvää, muista pelkkää pahaa, erittäinkin pojan pakanoista, joilla ei myöskään noista tyttö hylivistä ollut sen parempaa sanomista. Laiskaluontoiset vetelehtivät toimettomina, toiset löysivät hyödyllistä tehtävää ja askarsivat siinä. Muutamat palvelustytöt korjailivat kuluneita vaatteitaan, eräät paikkasivat mieltietynsä pukua, jota palkitakseensa nämä, jos nimittäin kykenivät suutarintyöhön, tekivät rakastettunsa jalalle sen palveluksen, minkä he itse olivat saaneet käsivarrelleen tahi seljälleen. Muuten ilahdutti heitä kaikkia se lohdullinen ajatus, että heille, jotka tänä päivänä olivat kotona, vapaapäivä saapuisi viikkokauden kuluttua, ja he nauttivat jo edeltäpäin silloin tarjolla olevista rattoisista hetkistä.

Kun koulumestari saapui Burgerlin huoneeseen, otti Magdaleena neulan ja laskeutui portaista mennäkseen puutarhaan. Eteiseen saavuttuansa hän näki isännän nojaavan oven pihtipieleen.

Minkälaisissa väleissä Magdaleena oli Grasbodenin isäntään, sitä ei tyttö itsekään tietänyt. Ensimmäisellä viikolla oli vanha Seferl, jota lonkkasärky vaivasi, pyytänyt häntä kantamaan vesisaavia keittiöön. Saavi oli suuri ja raskas. Lähellä oleva isäntä kiirehti luo ja tarjosi apuaan, mutta Magdaleena ei tahtonut koko maailmalle osottaa olevansa heikompi vanhaa Seferliä, jonka täytyi usein laahata näin raskasta kuormaa. Siksi hän oli nauraen sanonut: "Mitä ajatteletkaan, isäntä? Ethän tahtone auttaa minua tämän vesitilkan kantamisessa? Ethän sinä auta vanhaa Seferliäkään." Isäntä punastui ja nauroi, mutta sitten hän muuttui vakavaksi ja sanoi: "Eihän tämä työ ole sinun tehtäväsi." Niin sanoen isäntä käänsi hänelle selkensä eikä sen koommin tarjonnut apuansa, vaikka tilaisuuttakin olisi ollut. Hän puheli vähän Magdaleenan kanssa, mutta sanoi sanottavansa aina samalla ystävyydellä, jolla hän puhutteli muitakin. Ainoastaan Burgerlin vuoksi hän salli neidon olla talossaan, eikä tällä ollut hänestä mitään muuta arvoa? Toisenlainen oli isäntärenki Heiner, jota Burgerl oli ylistänyt. Ensimmäisestä päivästä alkaen ja aina sen jälkeen hän koetti alinomaa tarjota ystävydenosotuksiansa Magdaleenalle, joka siitä syystä karttoi häntä mitä suurimmalla huolella.

Magdaleena ei siis tietänyt, mitä isäntä hänestä oikeastaan ajatteli, ja nyt tämä seiso siinä oven pihtipieltä vasten. Kun talonpoika kuuli Magdaleenan tulevan, kääntyi hän ympäri.

Neitonen katsoi epäkohteliaisuudeksi, jos astuisi äänetönnä sivutse, siksi hän viittasi portaita myöten ylös ja sanoi: "Siellä on koulumestari."

"Tiedän sen", sanoi isäntä, "ja siksi odotan sinua tässä."

"Minuako?" kysyi Magdaleena kummastellen.

"Tule, minä puhun sinulle Burgerlista." Hän astui edellä.

Heiner seiso puutarhaportin luona ja katsoi aidan yli. Vaikka hänellä oli vapaa ilta, hän oli kuitenkin pysynyt kotosalla ja kierrellyt taloa. Kun hän nyt näki isännän ja Magdaleenan katoavan puiden taakse, mutisi hän kiroussanoja ja toivotti ensinmainitulle jos joitakin tapaturmia. Sitten hän kääntyi pois kiukuissaan.

Kaivolta kuului helakkaa naurua. Puolihöperö karjapiika Traudel istui kaivonkannella ja oli nähnyt kaikki; hän nauroi ja osotti puutarhaan.

Heiner kohotti suutuksissaan kättään, mutta malttoi mielensä, tyytyi ainoastaan sylkätsemään häntä kohden, astui sitten hitain askelin pihamaan yli ja portista ulos.

Keskellä puutarhaa oli lehtimaja ja siinä pöytä ja pari rahia tuuheiden lehtiköynnöksien verhossa. Grasbodenin isäntä istahti toiselle, Magdaleena toiselle rahille.

"Ei tarvitse hukata aikaa minun tähteni", sanoi isäntä osottaen Magdaleenan ompelukseen, "sitä en pyydä, sellaista työtä tehdessä voi vallan hyvin kuunnella. Sinä olet ahkera! Se on oikein. Sanon sinulle, että koska olet pitänyt niin hellää huolta pienestä tytöstäni ja ollut hänelle hyvä toveri, niin on oikeus ja kohtuus, että saat tietää sen, minkä kaikki paikkakuntalaiset tietävät, nimittäin, kuinka tuo orpo raukka sai vaikean tautinsa. Ihmiset sen usein unhottavat selittäessään hänen itsepäisyyttään pahoin päin ja moittiessaan häntä. En puhu siitä mielelläni, mutta sinä olet sekä lapseltani että minulta ansainnut sellaisen luottamuksen, ettei sinun tarvitse kuulla sitä muilta, ja minulta sen kuulet aivan totena ilman valheellisia lisäyksiä.

"Burgerl on ollut heikko syntymästään saakka, mutta hän oli kuitenkin terve, kunnes viisi vuotta sitten tapahtui muutos. Hänen äitinsä oli siihen aikaan sairas, sairaampi kuin me, hänen läheisimpänsä, huomasimme ja hän itse tunsi. Hän ei pysynyt vuoteessa, mutta väsyi pienimmästäkin ponnistuksesta ja istui usein päivät pääsytysten liikkumatonna suuressa nojatuolissa. Sinä vuotena oli kovin sateinen kesä ja niin ilkeä sää, että se saattoi tehdä vahvimmankin sairaaksi. Mutta äkkiä tapahtui ilman muutos, tuli kaksi selkeää päivää, aurinko loisti kirkkaasti ja lämpimästi. Vaimoni sai aamulla halun matkustaa vanhempiensa luo Hinterwaldeniin ja ottaa pienen Burgerlin mukaansa. Hän pyysi minun valjastuttamaan hevosen ja minä tein sen mielelläni, sillä luulin matkan virkistävän häntä. Nostaessani hänet rattaille ja asettaessani pienen Burgerlin hänen rinnalleen ei minulla ollut pienintäkään onnettomuuden aavistusta.

"He saapuivat Hinterwaldeniin minkäänlaisista vastuksista. Vaimoni iloitsi saadessaan taas tavata vanhempansa ja nämä iloitsivat tyttärensä ja tyttärensätyttären vierailusta ja pitivät heitä luonaan, kunnes päivä teki laskuaan. Mutta kun he paluumatkalla hongikon läpi ajaessaan saapuivat sille paikalle, josta tie laskeutuu tasangolle, tuli vaimoni äkkiä niin kipeäksi, että hänen täytyi huutaa ajajaa seisauttamaan, hän ei mitenkään sietänyt rattaiden tärinää. Ajajan täytyi laskeutua pois rattailta ja nostaa hänet ruohikolle tien viereen. Pieni Burgerl huusi ja itki eikä tahtonut erota äidistään. Ajajalla ei ollut muuta neuvoa kuin nousta jälleen rattaille ja ajaa kotiin minkä suinkin ennätti tuodakseen minulle sanan, kävipä hevosille kuinka kävi.

"Sillä välin sairas vaimoni makasi metsässä autiolla ja synkällä paikalla, jonka ohi ei päiväkausiin aja ketään muita kuin meikäläisiä ja jossa puidenkerääjätkin ani harvoin liikkuvat. Illan synkistyessä täytyi yksinäisyyden tuntua siellä kauhistuttavalta. Sairas sai äkkiä kuolonkamppailun ja peljästyneen lapsen täytyi olla sen todistajana. Hän näki äitinsä vahahtelevan kouristuksissa eikä kaikella tuskaisella huudollaan ja itkullaan saanut häneltä sanaakaan vastaukseksi. Hän huomasi ettei äiti kuule eikä tunne häntä."

Kertoja puristi kädellä otsaansa ja jatkoi:

"Ennenkuin ehdimme panna kuntoon parit, lähettää noutamaan välskäreitä, valjastaa toiset hevoset ja jäljestä rientävän ihmisjoukon saattamana ajaa hongikkoon, oli lapsi jo ennättänyt kotvan olla äitinsä kylmenneen ruumiin ääressä, ja siitä yöstä hänen vaivansa alkoi. Me löysimme ja veimme hänet kotiin siinä säällittävässä tilassa, joka ei sitten ole häntä jättänyt eikä näytä jättävänkään."

Magdaleena oli antanut molempien käsiensä ja ompeluksen vaipua ja katsoi kertojaan. "Tämä on kauheaa", sanoi hän hiljaa, "tämä on kauheaa!"

"On, hyvä Leena. Kun tämä kaksinkertainen onnettomuus kohtasi minua, luulin sen alle nääntyväni. Sanotaan, että niinkuin helposti ansaittu onni tekee ihmisen korskaksi ja ansaitsematon ylimieliseksi, niin ansaittu onnettomuus herättää hänessä katumusta ja ansaitsematon uhmaa. En tiedä, kuinka lienee, riippuu kai siitä minkälainen onni tai onnettomuus on ja minkäluontoinen ihminen jota ne kohtaavat. Minä en ole koskaan nurissut. Mitä se auttaisikaan? Jos Jumalamme osottautuisi meille vain laupiaana isänä, ei syntisimmänkään tarvitsisi peljätä rankaisua, ja jos hän sitä vastoin tarttuisi ruoskaan ja rankaisisi ei ainoastaan pahat työt, vaan myöskin pahat puheet ja ajatukset, ei kukaan

maailmassa voisi hänen iskuaan karttaa. En voi uskoa että Jumala olisi lähettänyt minulle kovan onneni. Se oli onnettomuudentapaus, eikä silloin voi tehdä muuta kuin koota se rahtu ymmärrystä, mikä meillä on, ja kestää ja kärsiä, ja minä olenkin kestänyt ja kärsinyt äärimäisyyteen asti. Näiden viiden vuoden kuluessa ei ole ollut monta yötä, jolloin en olisi valvonut lapseni luona kuin uskollinen hoitaja, sillä hän ei ole voinut sietää toisia palvelustyttöjä, toiset taas ovat kammonneet häntä. Sentähden on Burgerl mieluummin laskenut kaiken kuorman minun kannettavakseni ja hänestä huolehtiessani olen saanut lohdutukseni."

"Sinä olet kunnan ja kunnian mies!"

"En ole tehnyt mitään erinomaista, yksi on johtunut toisesta. Aluksi neuvottiin minua, että lähettäisin Burgerlin laitokseen, jossa on taitava lääkäri ja kullekin annetaan sopivaa hoitoa. Mutta minä ajattelin aina, että vaikka lähettäisinkin hänet vieraiden haltuun, huoli hänestä jäisi minulle kotiin. Ja jos hänelle tulisi koti-ikävä, pitäisi hänet lähettää tänne takaisin, ja jos hän myöhemmin saisi ymmärrystä ja ajattelisi, että minä lähetin hänet vapaasta tahdosta luotani ja otin pakosta takaisin, voisi hän siitä tulla kylmäkiskoiseksi isälleen. Mutta nyt hän sen sijaan muistaa minun huoleni ja hoitoni ja tietää että minä olen ollut kunnan isä, kenties myöskin huomaa, että minun hellyyteni on uskollinen."

"Oi, isäntä, hän huomaa sen jo."

"Sentähden minä olen antanut hänen kasvaa täällä omieni ja naapurien silmien alla, enkä minä ole koskaan pannut pahakseni, kun muut ovat hädässään lohduttaneet itseään sillä, että onhan Grasbodenin isännälläkin ristinsä eikä suinkaan keveintä lajia."

"Mutta siinä he tekevät huonosti, kun se koskee sinun kaltaistasi kunnan miestä."

"Ei, se on aivan inhimillistä. Murhe etsii seuraa niinkuin ilokin, vaikkapa siitä ainoastaan kerjäläiset voittavat, sillä heille jaetaan lahjoja niinhyvin häissä kuin hautajaisissakin. Niinkuin sanottu, minä en soimaa sitä, että toiset avuttomat löytävät suruilleen lohdutuksen minun kärsimyksestäni, mutta ilkeys ja vahingon-ilo minua pahottaa. Minä voisin kadehtia köyhintä halonhakkaajaa hänen lastensa terveyden tähden, ja monena yönä olisin mielelläni vaihtanut osani jonkun kanssa heistä, mutta en ennenkun olisin sanonut edeltäpäin: katso tarkkaan mitä teet, voisit hyvinkin katua, enkä minä tahdo sinua pettää. Mutta täällä puhutaan minun koettelemuksestani ja Burgerlin taudista niinkuin edellinen olisi aivan ansaittu ja jälkimäinen häpeä, eikä kuitenkaan kellekään tule helpompi sentähden että minulla on raskasta, eikä kukaan saa kunniaa omasta lapsestaan minun lastani häväisemällä. Joka kerta kun uusi ilkeä sanoma on saapunut korviini — niitä tuleekin alinoma — olen kiittänyt Jumalaa siitä ettei Burgerl ole poika. Mitä me molemmat saisimmeakaan silloin yhdessä kärsiä! Mutta kun hän on tyttö, ja kun Jumala hänelle kenties taas lahjottaa terveyden, voi kaikki muuttua hyväksi jälleen, hän voi hankkia minulle hyvän vävyn, josta sitten tulee kunnollinen Grasbodenin isäntä. Jos niin ei tapahdu, vaan hän jää yksin, hän voi myydä tahi vuokrata tilan, kyllä hän siitä saa niin paljon, ettei hänen tarvitse koko iässään huolehtia. Mutta sitä varten pitää kaikkea valvoa tunnollisesti; se on ollut näihin saakka vaikeata kun minun on täytynyt hoitaa myöskin häntä, sen sinä kyllä ymmärrät. Mutta sinä voit myöskin käsittää kuinka iloinen olen, kun sinun tultuasi olen saanut käteni ja ajatukseni vapaiksi."

Hän kumartui eteenpäin ja tarttui tytön oikeaan käteen, joka tavotteli rihmarullaa. Magdaleena ei vetänyt pois kättään, mutta puristusta estääkseen hän painoi sormiaan kaikin voimin pöytälevyyn. Äkkiä hän tempaisi rihmarullan ja tyrkkäsi pois hänen kätensä. Talonpoika nousi samassa, sillä Burgerl tuli juosten puutarhan läpi.

"Isä", hän huusi, "tiedätkö, että ensi torstaina on kirkkojuhla?"

"Kyllä, minä tiedän. Mitä sitten?"

"Ei mitään", virkkoi Burgerl nauraen. "Mutta arvelen, että sinä jälleen istut pari tuntia muiden aikaihmissen kanssa ravintolassa."

"Täytyneehän pistäytyä katsomassa."

"Niin, kyllä sinä siellä käyt ja silloin sinä saat tuoda minulle markkinalahjan."

"Saadaan nähdä."

"Ja Leenalle myöskin."

"Niinpä niinkin, minä en unhotta häntä", lupasi isäntä ja meni.

"Burgerl", sanoi Magdaleena hetkisen kuluttua ja veti tytön luokseen hivellen sitten kädellään tämän kiharaista tukkaa, "sinä et tiedä etkä voi vielä ymmärtää, kuinka jalo mies sinun isäsi on!"

"Koska hän tuo meille markkinalahjan?" ilveili Burgerl.

"Sinä vintiö!" torui Magdaleena ja lykkäsi hänet luotaan, olisipa kenties todella suuttunutkin, jos ei Burgerlin silmistä loistava veitikkamaisuus olisi ollut niin vastustamaton.

XV.

"Ensi torstaina on kirkkojuhla", sanoivat paikkakunnan asukkaat toisilleen, yksi ensin sitten toinen, vaikka jokainen tiesi sen muilta kuulematta. Vanhat ja nuoret ajattelivat odotettavia hauskuuksiaan ja se teki heidät puheliaiksi.

Varhain juhlan edellisen päivän aamuna Magdaleena oli polvillaan erään puutarhapenkin ääressä. Hän oli leikannut vihanneksia ja kurotti nyt päänsä muutamien sen pensas-aidan ylimpien oksien väliin, joka erotti puutarhan nurmikosta. Grasbodenin omistaja ja isäntärenki Heiner lähestyivät astuen nurmikon yli. Kummankin vartalon piirteet kuvastuivat tummina ja jyrkkinä kirkasta ja selkeää aamu-ilmaa vastaan; käsien ja suun liikunnon saattoi huomata, mutta sanoja ei voinut niin kaukaa kuulla. He näyttivät eläviltä kuvilta joita sai ilmaiseksi katsella.

"Huomenna kaiketi koettelemme tuota uutta", sanoi renki.

"Ketä?" kysyi isäntä.

"Leenaa tietysti, hänen tanssitaitoaan."

Talonpoika rypisti otsaansa: "Onko sinulla suhteita hänen kanssaan?"

"Ei vielä."

"Soisin ettet yrittäisikään niitä. Jos hän saisi haaveita päähänsä, ne vieroittaisivat hänet siitä huolenpidosta, johon hän on sitoutunut. Ymmärräthän?"

"Kyllä. Minä ymmärrän nyt kaikki. Sinä olet tämän hänellekin selittänyt, ja sentähden hän nyt karttaa minua, ettei näet herättäisi tyytymättömyyttä."

"Hän ei ole antanut aihetta sellaisiin selityksiin. Mutta hauska on kuulla että hän karttaa sinua vapaasta tahdostaan."

"Niin, jospa se olisi vapaasta tahdostaan! Tiedätkö, isäntä, olisi kai parasta olla kysymättä sitä asiaa, mutta sen minä sanon, että sinulla on kovin suuret vaatimukset, eikä se muuten auta sinua rahtuakaan, jos sinä tyttäresi tähden tahdot toisen määrätä luostariin."

"Mitä tyhmyyksiä! Kuka sitä on tahtonut? Puhukaamme tyynesti! Jos minun tahtoni on sinun tahtoasi vastaan, voit sinä muuttaa, ja jos sinun tahtosi on minun tahtoani vastaan, täytyy sinun muuttaa."

"Kas vain. Onhan se selvää puhetta."

"Niin pitää aina puhua, että ymmärrettäisiin oikein; ja kun minä en tavallisesti tällaisiin asioihin kajoa, täytyy minun nyt sanoa sinulle suoraan, etten suvaitse mitään liehittelyjä hänen kanssaan."

"Kenties säästät häntä itsellesi?"

Isäntä oikaisihe suoraksi, ja renki otti ehdottomasti askeleen taaksepäin.

"Sinä kunnoton! Luuletko, että kaikki ovat sinun kaltaisiasi? En ole viiteen vuoteen välittänyt naisista, nytkö olisin muuttanut tapani?"

Hän käänsi selkensä rengille ja astui ripeästi pois. Mutta kun hän tunkeutui pensas-aidan aukosta puutarhaan, hän tapasi äkkiä Magdaleenan, punastui ja kysyi: "Kuulitko, mitä puhuimme?"

Magdaleenan kasvot lensivät punaisiksi. Hän ojensi kätensä ja osotti paikkaa, jossa miehet olivat seisoneet: "Noin kaukaa? Olisiko minulla niin pitkät korvat?"

"Älä pahastu. Näytti vain siltä kuin uteliaisuus eikä sattuma olisi tuonut sinut tänne, ikäänkuin olisit edeltäpäin tietänyt, mistä me puhumme, — se minua harmitti; sillä puhuimme sinusta. Heiner on iskenyt silmänsä sinuun."

"Vai niin? Mutta, isäntä, jos sinä aiot minua varottaa hänestä tahi taivuttaa häneen, niin saat säästää sanasi, minä en tahdo tietää kenestäkään."

"Se on oikein ja viisaasti."

"Niin minäkin luulen. Mutta en olisi uskonut, että sinä teet niin pikaisesti päätelmiä, enkä myöskään sitä, että sinä sekaantuisit asiaan, joka koskee ainoastaan kahta henkilöä, joilla kummallakin on oikeus päättää omassa asiassaan."

Tyttö kääntyi pois ja jätti isäntänsä yhtä rutosti kuin tämä oli jättänyt Heinerin.

Vanha Seferl seiso i eteisessä ja näki Magdaleenan saapuvan pikaisin askelin, posket punaisina; isäntä astui jäljessä hitaasti ja närkästyneen näköisenä.

"Oletteko riidelleet?" kysäisi vanhus.

"Emme suinkaan", sanoi Magdaleena.

"Ei ole syytäkään olla tänään murrillaan, kun huomenna on niin hauska päivä."

"Ei minulle tavallista hausempi."

"Älä ole noin jyrkkä! Eräs toinen on sinun tähtesi iloinnut jo kauan siitä päivästä."

"Heineriäkö tarkoitat? Antakoon olla sillään!"

"Mutta hän on kaunis poika."

"Mahdollista, sinähän sen tiedät, koska olet vanhempi, minä en vielä sitä ymmärrä."

"Kujeilija! — Ja niin kunnollinen!"

"En kiellä, mutta en tahdo koetella hänen kunnollisuuttaan."

"Ja kaikkein ymmärtäväisin."

"Mutta ajattelee kuitenkin tyhmyyksiä."

"Minä luulen, että ne juuri tekevätkin miellyttäväksi kauniin pojan, jolla muuten on hyvä ymmärrys."

"Lopeta jo, Seferl, puheellasi et kuitenkaan ansaitse mitään. Minä olen huomenna Burgerlin kanssa kotona."

"Etkö tanssi askeltakaan ja etkö käy katsomassakaan? No sitten sen tietää että se tyttö sopii palvelukseen."

Silloin juuri Grasbodenin isäntä astui ohitse. "Eikö todellakin?" kysyi tämä ystävällisesti nyökäyttäen. Mutta vanha Seferl katsoi häneen ja puisti hiljaa, melkein huomaamatta päätään. Isännän kuullen hän ei tavallisesti kiittänyt ketään palvelijaa, ja kun hän nyt ylisteli Magdaleenaa kasvoista kasvoihin, oli se perin sopimatonta: tyttö tulee ylpeäksi ja työt jäävät takapajulle.

* * * * *

Kun Magdaleena kantoi illalla lautasia pois, viittasi isäntä oveen, jonka hän mennessään oli sulkenut, ja kysyi vastapäätä istuvalta Burgerlilta: "Oletko jo tiedustanut häneltä?"

"Mitä, isä?"

"Mitäkö? Jos sitä et muuten olisi älynnyt, niin olisithan minun arvatakseni uteliaisuudesta ahdistellut häntä, kunnes olisit saanut tietää, minkälaista markkinalahjaa hän toivoo."

"Tietysti hän tahtoo suurimman piparikakkusydämen mitä voi saada ja siinä pitää olla kirjava kuva ja kauniita runosäkeitä."

"Sen uskon", sanoi isäntä nauraen, "se ilahuttaisi häntä suunnattomasti, ja se olisi huokea ilo. Mutta vakavasti puhuaksemme antaisin hänelle mielelläni jotakin kunnollista, sillä hänkin on kunnollinen..."

"Ja kaunis."

Isä nyökkäsi päällään. Burgerl istui käsivarret ristissä ja katseli häntä sivulta. Isä katsoi häneen kummastellen ja sanoi sitten: "No, älä ole tyhmä! Minä en ollenkaan tiedä, mitä antaisin hänelle."

"Kun muistan, mitä hän sinusta puhuu, luulen hänen tulevan iloiseksi, mitä vain annatkin."

"Mitä hän on sanonut?"

"Että sinä olet jalo mies."

"Sen tiedän, ja minä vastasin, etten ole mitään erinomaista tehnyt; se oli puhuttu kasvoista kasvoihin." Hän katsoi suoraan eteensä näin sanoessaan ja leikkitteli linkkuveitsellään.

"Sen hän on sanonut myöskin takana", jatkoi Burgerl, "ja vielä senkin että sinä olet kaunis mies."

"Burgerl!"

"Isä pikkuinen?"

"Sitä hän ei ole sanonut."

"Kas! Mutta jos et usko minua, jos itse tiedät paremmin, niin en enää milloinkaan puhu sinulle Leenastani."

"Ja vaikkapa hän olisi sen sanonutkin..." Hän ojensihe, ja Burgerl katseli häntä jälleen sivulta, mutta hän närkästyi äkkiä ja löi veitsen pöytään huudahtaen: "Älä tee tyhmää leikkiä, siitä varotan!"

Burgerl hiveli molemmin käsin isänsä vasenta kättä, joka oli pöydällä: "Mutta isä hyvä, mistä minä tiesin, että sinä kiivastut, jos kaunis tyttö arvelee sinua hyvännäköiseksi."

Isä veti pois kätensä, mutta painoi sen tytön suun eteen. Sitten hän alkoi jälleen leikkiä veitsellään ja kaivoi sillä ajatuksissaan reikää pöytäliinaan kiinnittäen siihen Burgerlin koko huomion. Tämä asettui tuolille polvilleen, nojaten yläruumiillaan pöydän kulman yli. Hetkisen kuluttua hän sanoi: "Nyt, isä hyvä, on reikä tarpeeksi suuri, että sen voi paikata."

"Turkanen!" huudahti isäntä. "Jos minulla nyt olisi vaimo, niin hän toruisi minua rajusti; olen iloinen, ettei ole."

"Todellako?" kysyi Burgerl.

"Niin todellako! Sinä visainen marakatti! Jos ei olisi peljättävä, että pitelen sinua liian kovasti..." Grasbodenin isäntä sanoi nämä kiivaasti hypähtäen tuoliltaan ja astui sitten pitkin askelin edestakaisin. Äkkiä hän pysähtyi neuvottoman tytön eteen ja sanoi toistamiseen: "Todellako! Ymmärrätkö?" Hän kiivastui uudestaan ja huudahti: "Mutta mitä tuo tyhmä tuijottaminen tarkoittaa, tahtoisin tietää?!"

Burgerl oli nimittäin asettanut päänsä kallelleen ja katseli siten suurikasvuista isäänsä jotenkin samalla tavalla, kuin kaarneenpoika katselee puutarhan käytävältä puun latvaan. Eikö hänellä liene ollut halua vastata isänsä kysymykseen vai oliko hän kenties ääneti kuullessaan askeleita portaista? No niin, hän tarttui isänsä liivien alimaiseen nappiin ja sanoi herttaisimmasti hymyillen: "Leena tulee!"

* * * * *

Seuraavana aamuna oli rankka sade. Vesi lotisi räystäissä ja kohisi nurkkaränneistä kivitettyihin ojiin. Se teki Föhrndorfin asukkaat kovin kärsimättömiksi; kirkon suojeluspyhimyksen olisi heidän mielestään pitänyt tilata taivaalta kaunista ilmaa juhlapäiväkseen. He katselivat moittivasti harmaita pilviä ja sitten paikoilleen asetettuja juhlaistoruksiaan, jotka näyttivät menevän piloille. Kenenkään päähän ei se ajatus pälkähtänyt, että suojeluspyhä tahtoi vaan koetella heitä, eikä ketään jäljestäpäin olleenkaan hävettänyt, että he kaikki ja kukin kohdastaan niin huonosti kestivät tämän koetuksen.

Tuuli, jonka suhinaa tuskin puiden latvoissakaan huomattiin, lakaisi ylhäältä pois pilvet, ja aurinko hymyili pian kirkkaalla taivaalla. Honkien neulasista korkealla metsän reunassa, viheriän ruohikon jokaisesta heinähelpeestä, syyskukkien terälehdistä ja kannoista tipahteli kirkkaita pisaroita. Kylätietä myöten vaelsi kansaa juhlapukimissaan ja kaunistuksissaan puhellen hilpeästi ja ilomielin; kirkosta kajahteli laulun ja soiton säveleitä.

Tämän täytyi miellyttää sitä pyhimystä, jonka kunniaksi se tapahtui, ja varmaankin hän katseli hymyillen ylhäisistä asunnoistaan sitä kirjavaa ihmisjoukkoa, joka sitten tulvasi herranhuoneesta ja alkoi tungeskella markkinakojujen luona. Mutta nuoriso riensi pian suurissa laumoissa kisapaikalle ja vanhat astelivat arvelen jäljestä. Siellä ei ollut hartautta huomattavissa. Se laulu ja soitto, joka sieltä kaikui, oli täydellisenä vastakohtana aikaisemmin kuullulle, ja tämän tästä kohosi sieltä kirkunaa ja huokauksia, jotka eivät vähimmässäkään määrässä muistuttaneet armon anomusta eikä murtunutta mieltä. Kun päivän suuri lamppu oli jo sammunut, kuului meteli ja ähellisyys yhä hurjempana. Kirkas kuu ja selkeä ilma koettivat parhaansa mukaan valaista ja saattaa huomatuksi kaikkia temmellyspaikan tapahtumia, eikä se suinkaan ollut niiden vika, että pyhimys äkkiä sulki ylhäiset taivaan akkunat. Ah,

miksikä hänen riemupäivänsä onkaan joka vuosi näin turmeltava!

Magdaleena oli ollut Burgerlin kanssa kirkossa ja se markkinaelämän ihanuus, joka sattui heidän silmiinsä ihmistungoksessa kirkkotarhan edustalla, oli ainoa, mitä he kirkkojuhlasta näkivät. Kerran heidät sullottiin sellaiselle paikalle, jossa heidän täytyi katsella tanssivan karhun kepposia, toisen kerran he ajautuivat väkijoukkoon, joka seisojien vankkana muurina erään laulajaparin, miehen ja vaimon ympärillä, kunnes nämä veisasivat loppuun "uusimman murhalaulun". Mies oli tavattoman pitkä ja laiha sekä laulaa vingutti huiluäänellä, samalla kun hänen vanha raihmainen eukkonsa, joka melkein katosi harpun taakse, mörisi jonkinlaista bassoäänien tapaista säestystä. Laulajien taakse oli ripustettu hyvin suuri kankaalle maalattu kuvaryhmä, joka esitti kamalan murhajutun eri kohtauksia, ja laulaja virutti usein säveltä näyttäväkseen vastaavaa kohtaa kuvaryhmästä. Laulun sanat olivat mutkattoman yksinkertaisuutensa tähden äärettömästi liioteltujen kuvien vastakohtana. Kuulijat saivat laulusta sen ystävällisen kehotuksen, ettei heidän pitäisi tehdä lähimäiselleen niin suurta pahaa kuin murha, koska sekä Jumala että maallisen oikeuden edustajat sen näkevät — ajatus, joka kaikessa lyhykäisyydessään osottaa murhan yhtä hyljättäväksi kuin epäkäytännölliseksikin.

Kotiin mennessä Burgerl lausui sen vakaumuksen, ettei illan tullen monikaan tanssiva pari voi liikkua karhua varmemmin eikä vinkua kauniimmin kuin tuo laulava "murhapari".

Vanha Seferl seisojien suuressa porttihalvissa, jonka puiset ristikko-ovet olivat suljetut, ja silmäili väijyvin katsein pitkin tietä. Hänen yllään oli nukkavieru samettipusero, joka oli aikoinaan ollut monissakin nuorien iloissa, mutta nyt, kun pusero oli kulunut niin kiiltäväksi, että sitä saattoi pitää kisojen kuvastimena, olivat ilohetket menneitä. Vanhus oli talonvartijana, kun toiset olivat kirkossa. Nähdessään Magdaleenan ja Burgerlin tulevan hän nyökytti ja mennä nyhersi kiireesti heitä vastaan. "Kaikki on järjestyksessä!" hän huudahti, "ja nyt minä menen katselamaan. Tänä päivänä saattaisin kyllä kaapata jonkun pojan ja pistää hameen taskuun, jos en pelkäisi, että hän kaivaa siihen kolon. Hyvästi!"

Burgerl pani portin lukkoon ja asetti salvan, ja tytöt olivat nyt kahden suuressa laajassa talossa. Juhlallinen hiljaisuus vallitsi. Kulkiessaan pihamaan halki he kuuluivat omien askeleidensa kaiun, ja tallista kuului lehmien päristykset ja hevosten kuorskunta. Tytöt tarkastivat ettei karjakartanossa ollut mitään jätetty tekemättä ja että eläimet olivat saaneet saamisensa. Kun he menivät noutamaan vihanneksia puutarhasta, oli siellä niin syvä hiljaisuus, että he tuskin uskalsivat sitä hengityksellä häiritä. Kuului ainoastaan linnunsiipien räpinää ja myöhästyneen mehiläisen harmaata pörisemistä. Ja kun he myöhemmin istuivat keittiössä palavan lieden ääressä, räiskyi se ainakin kaksi kertaa tavallista vilkkaammin, ja suuri kärpänen surisi ikkunassa ainakin kymmenen kertaa rajummin kuin tavallisesti.

"On aivan kuin olisimme joutuneet autioon seutuun", arveli Burgerl, "mutta menee mukiin olla yksinkin maailmassa."

"Mene se", nauroi Leena, "kun on kaksi yhdessä eikä kestä yhtä päivää kauemmin."

"Niin kyllä, kauemmin kestäessä meitä alkaisi pelottaa, ja jos olisimme poikia, tulisi meille ikävä. Yksinäisyys ei sovi samansukuiselle parille."

"Sopiiko paremmin erisukuiselle?"

"Se ei olisi kauan niin yksin."

Leena rypisti kulmiansa. "Sellaisista asioista sinun ei sovi mitään tietää, ja jos tiedät, ei sovi puhua."

"Älä ole vihainen", sanoi Burgerl tarttuen rauhottavasti Magdaleenan käteen. "Eihän ole minun syyntä, etteivät ihmiset muista lastenkin korvien olevan kuulemista varten. Nyt minä kyllä usein haastan enemmän kuin tiedän, mutta anna minun kasvaa suureksi, ja silloin minä tiedän enemmän kuin haastan." Hän puristi Magdaleenan käsivartta.

Leena kohenteli vapaalla kädellään innokkaasti tulta, mutta äkkiä hän huudahti: "Kuulepa!" Hän viskasi pois kohennusraudan ja juoksi pihamaalle Burgerl kintereillä.

Hiljaisen talon ympärille oli nyt ilmestynyt elämää. Ilmassa kaikui kaikenlaisia säveleitä, väliin soi yllyttäviä huilun kimeä ääniä, väliin bassoviulun kumea mörinä, toisten taas rummun pärinä voitti kaikki muut äänet; joskus kuului vallatonta kirkunaa, joskus taas moniäänistä tanssilaulua, sitten kaikki sekaantui käsittämättömäksi surinaksi, joka hiljeni ja taas paisui, kunnes kaikki melu päättyi jyrkään kiväärinpamaukseen, jonka jälkeen äänet taas yksitellen alkoivat kuulua ja sakoa.

Nyt ei suinkaan voinut pitää kylää kuolleena, pikemmin tätä suurta taloa, eikä sielläkään oltu enää ypyöksin, muun maailman hylkääjänä vain. Sentähden Burgerl arvelikin, etteivät he enää olleet erämaassa, vaan lumotussa linnassa, ja hän lohdutti Magdaleenaa, että lumous kestää vain seuraavaan

aamuun asti. Muuten he saivat myöskin tietoja tuosta ulkopuolella pauhaavasta maailmasta, sillä vanha Seferl astui useammankin kerran lumotulle alueelle. Kun ei ketään voinut huutaa avaamaan porttia, rohkeni hän kiertää talon päästäkseen sisään takatietä puutarhan läpi. Ensi kerran tullessaan hän oli katketa naurusta. "Heh, tekivätne ne veronkantajan Katrille aika kepposen! Hän on joka kirkkojuhlan nyrpistänyt nenäänsä Föhrndorfin pojille, hän on odottanut vähintäinkin jahtimestaria, tuomarinapulaista tahi lipunkantajaa, sellaista, jolla olisi kauluksessa tahi jossakin muualla keisarillinen kotka, niinkuin se on hänen isänsä ilmoituskilvessä. Mutta nyt näytti siltä kuin hiisi olisi ottanut kaikki univormut ja juossut metsään — täällä ei näkynyt ainuttakaan. Ja tuo koristeltu immyt istui siellä pöyhötellen pitsejään ja liehuksiaan, rimpsujaan ja rämpsytään, hipsutteli varpaillaan, katsoa luihutteli sinne tänne ja hypisteli sormin koreitansa. Kun hän oli saanut turhaan odotella että oli aivan haleta harmista, saivat toiset yllytetyksi keilaradan köykkyselkäisen Aabelin, joka astui tytön luo ja kiskoi hänet tanssimaan. Silloin tämä tempautui irti ja juoksi matkoihinsa kiukusta kähisten, mutta pojat ja soittajat riensivät hänen jäljestään saattaen hänet juhlallisesti kotiportille saakka."

Tämä vallattomuus huvitti sanomattomasti vanhaa Seferliä. Hän teki kertoessaan eleitä sekä käsillä että jaloilla, ja suurimman vahingon-ilon vallassa hän hyppi edestakaisin ja huitoi molemmin käsin ympärilleen.

Illemmalla uudestaan saapuessaan hän oli hyvin ajattelevan näköinen ja sanoi Burgerlille: "Äitisi isä ei ole tällä kertaa saapuvilla, on lähettänyt sanan, että ruumista pakottaa."

"Voi", huudahti tyttö käsiään valittaen yhteen lyöden, "minä en siis saa häneltä markkinalahjaa."

Vanha palvelija varotti häntä kädellään ja kuiskasi Magdaleenalle: "Paha se oli. Hän olisi katsonut isäntää; jos häntä ei pidetä silmällä, ryyppää hän enemmän kuin sietää, ja hän sietää sangen vähän."

Kun kuu kuumotti jo korkealla ja tähdet tuikkivat, samosi Seferl taas taloon ja kertoi käsiään väännellen kauheasta tappelusta "Punaisessa kotkassa". Kaksi makaa aivan hengenheitollaan; jos väliskäri saa heidät vielä jaloilleen on hän koko velho. Ja hän on jo puolestaan nähnyt tarpeeksi sekä aikoo nyt pysyä kotona!

Molemmat tytöt menivät nyt kamariinsa, että hekin "jotakin näkisivät". He nojasivat ulos avonaisesta akkunasta ja tarkkasivat silmin ja korvin valjua yötä. Näin keveällä ilmalla saattoi helposti erottaa sekä kaukaisemman että läheisemmän hälinän. He katsoivat tiellä kulkijoita, joiden keskustelusta he näin kaukaakin erottivat yksityisiä sanoja. Toiset menivät kylästä suurelle maantielle, toiset palasivat sieltä. Eräs nuori talonpoika ajoi itkevää vaimoan puukkiloiden ja haukkuen edellään kylään; toinen kulki horjuen sieltä pois omansa kanssa. Hän puristi vaimoan vyötäisiltä, veti häntä kömpelästi hyväillen ja kuiskaillen luokseen.

"Hyi!" sanoi Leena punastuen. "He saisivat kumpikin hävetä, toinen sentähden, että hän on niin raaka, toinen että hän sallii muiden nähdä tuollaista, joka herättää inhoa."

"Luuletko että nuo vaimot tahtoisivat vaihtaa asemaansa?" kysyi Burgerl.

"Voisihan tuo piiskurin ajama kenties antaa toiselle miehensä, jos tämä ottaisi hänet."

"Suuri erehdys", nauroi Burgerl. "Toisen lyönnit ja toisen hyväilyt kestävät vain tämän juhlapäivän. Huomenna elää piiskuri vaimoineen niinkuin kaksi karitsaa ja toinen pari niinkuin kissa ja koira. Tämä on ainoa päivä vuodessa, jolloin edellinen nostaa kätensä vaimoan vastaan ja jälkimäinen antaa eukkonsa olla rauhassa."

"Kaikki sinä tiedätkin!" sanoi Leena ja vetäytyi pois ikkunasta. "Tule, minä arvelen niinkuin Seferl, että mekin olemme nähneet kylliksi."

"Miksi niin?" kysyi Burgerl ja kurottautui ulommaksi akkunasta. "Senkötähden, että isä tulee tuolla? Mutta pysyyhän hän niin suorana kuin kynttilä kerjäläiseukon lyhdyssä."

"Sinä jumalaton!"

"Ähä, hymyiletpäs? Ajattele, että isä on nähnyt minun hyvin usein makaavan täällä tajuttomana, enkö minä saisi kerran katsoa häntä, kun hänen tajunsa ei ole täydessä kunnossa? — Isä!" huusi hän rohkeasti alas.

Grasbodenin isäntä käänsi hiukan päätään sivulle. "Hei! Valvotteko vielä? Hyvä on. Tulen heti."

"Eikö sinulla ole hituistakaan kunnioitusta?" torui Leena.

Burgerl juoksi hänen luokseen ja tarttui hänen käsiinsä. "Ei, Leena, ja kun minä rakastan häntä, ei

sitä tarvitakaan. Usko minua, se lienee tarpeellista miesten kesken, meidän kesken on kysymys vain toistensa rakastamisesta; kenties te olette luotuja toisenlaisiksi, minä en tietä. Mutta kun joku vaatii minulta kunnioitusta, haluttaa minua ilveillä hänen selkensä takana niinkuin vanhan koulumestarinkin."

Leena laski kätensä tytön olkapäille ja sanoi nauraen: "Oletpa sinä kaunis koulutyttö!" Sitten hän työnsi hänet luotaan.

Portaista kuului raskaita, mutta — siltä tuntui — varmoja askeleita; ainoastaan kerran huomasi säännöllisessä jalanlyönnissä jonkun syrjähorjahduksen, kulkija kenties muisti jossakin portaan käänteessä olevan enemmän tahi vähemmän astuimia kuin oli.

Magdaleena säpsähti säikähdyksestä; hän ei huomannut sitä katsetta, jolla Burgerl tähysteli häntä syrjästä.

Grasbodenin isäntä tyrkkäsi nyt oven auki ja sanoi jo ulkopuolella jäykästi ja vaivoin: "Hyvää iltaa teille!" Sitten hän astui kynnyksen yli kumartaen varovasti mutta paljoa syvempään kuin oli tarpeen karttaakseen lyömästä päättään oven yläkamanaan, jota hän nähtävästi uskoi tavattoman laajaksi, koska ei kohottanut päättään ennenkuin seiso i keskellä huonetta pienen pöydän luona, johon hän sitten molemmin käsin nojasi.

"Jumala antakoon, isä!" vastasi Burgerl nojaten toiselta sivulta samaan pöytään. "Onko sinulla markkinalahjoja meille?"

"Onpa tietenk i n, molemmille." Hän alkoi kopeloida taskuun sekä veti vihdo i n takkinsa takataskusta pari rutistunutta paperiaskia, jotka pani pöydälle, samalla kun Leena — aivan sopimattomaan aikaan — siirsi lähemmäksi palavaa kynttilää.

Burgerl löi käsiään yhteen ja katsoi pitkään isänsä silmiin. Tämä otti askeleen taaksepäin ja tuijotti hetkisen "tuomisiinsa", sitten hän astui pöydän luokse, teki kädellään tarjoavan liikkeen ja lausui: "Näihin teidän täytyy tyytyä, parempaa ei ollut markkinoilla."

"Voi, isä", huokasi Burgerl, "pelkään että olet tehnyt liian hyvät kaupat."

"Minkätähden?"

Burgerl viittasi rutistuneihin askeihin: "Minä vain luulen, että niissä on useampia kappaleita kuin alkuaan."

"Ei, ei niissä ole särkyviä, niin ainakin toivon", vastasi isä.

"Tämä on minun!" huudahti Burgerl iloisesti aukaistessaan toisen askin. Pieni korurasia ja konnankilpinen kampa putosi kirjavan silkkiliinan välistä, jonka hän otti käsilleen. "Ja tämä on sinun", hän sanoi jättäen toisen askin avaamattomana Magdaleenalle.

Talonpoika nyökkäsi.

Pienokainen aukaisi rasian; siinä oli kultainen risti ohuissa hienorenkaisissa vitjoissa. Lapsi katseli ensin äänetönnä tätä ihanuutta, sitten hän pani vitjat kaulaansa, kamman hiuksiinsa, sitoi silkkiliinan päähänsä ja juoksi isänsä luokse. "Kaikkien pyhimysten nimessä, isä, miten olen sinua niin ilahuttanut, kun olet hankkinut minulle näin hyvät lahjat?! Suuri kiitos, kost' Jumala! Anna minun suudella kättäsi ja vielä erittäin siitä, että kampani säilyi eheänä." Hän suuteli ja hyväili hänen käsiään ja huusi sillä välin Leenalle: "Näytä sinäkin saaliisi!"

Magdaleena nosti hämillään kantta, silkkiliina oli siinäkin ylimäisenä.

"Kauppias sanoi sen olevan puhdasta silkkiä", huomautti Grasbodenin isäntä pakollista tunnustusta muistuttavalla äänellä.

Silkkiliinan alla olevassa rasiassa oli oikeista koralleista tehty kaulaketju, jonka päät oli edestä soviteltu taidokkaasti ristiin ja takaa liitetty vahvalla lukolla. Magdaleena seiso i aivan hämmästyneenä: "Tätä en voi ikipäivinä ottaa, isäntä", änkytti hän.

"Tahdotko loukata minua?" huudahti tämä.

"En millään muotoa", vastasi Leena, "mutta ajattelehan, tämä on liian kallis, kuinka minulla voisi sellainen olla ja mitä sillä tekisin? Pyhäleninkini näyttäisi tämän rinnalla räsyttä; ja jos minulla olisi näin kallista koristetta vastaava puku, — kysyn sinulta, sopisiko minun siten upeilla?"

Grasbodenin isäntä tapasi korvallistaan ja tarttui hattunsa reunaan. Hän otti nyt vasta sen päästään ja työnsi pois hiukset hikiseltä otsaltaan. "Et ole väärässä", hän myönsi, "mutta kun olen sen sinulle

ostanut, täytyy sinun pitää se! Voihan tulla sellainenkin aika, että voit sitä pitää; säilytä se siihen asti, kukapa tietää mitä hyötyä siitä on. Mutta sinä et saa hyljätä minun lahjaani, se pahottaisi minua."

"Minä sanon sinulle kiitokset kummastakin." Magdaleena meni hänen luokseen ja tarttui hänen käteensä.

"Mitä nyt? Ethän tahtone suudella minun kättäni sentähden, että olen lahjottanut sinulle sellaista, josta vasta aikojen kuluttua voit iloita! Minä en, totta jumaliste, punninnut tapoja enkä tiloja, ostin sellaisen lahjan joka sopii talonemännälle. Niin, minä luulen, että emännän vaikein tehtävä onkin jo sinulla suoritettavana", — hän nyökkäsi Burgerliin, — "ymmärräthän minut? Mutta katsokaamme nyt, tahtoisin koetella, tuliko tämä lelu sopiva, olinko katsonut kaulan paksuuden oikein ja pitääkö lukko hyvästi kiinni." Hän pani korallinauhan tytön kaulaan ja koetti sovittaa sen päitä yhteen. Hänen käsivartensa alkoivat pian vavista ja hän laski molemmat kätensä neidon olkapäille, mutta kohotti ne taas äkkiä ja löi yhdellä painalluksella kaulanauhan päät yhteen. Lukko losahti kiinni. Isäntä huokasi syvään ja oikaisihe suoraksi seistessään siinä aivan neitosen luona, laski sitten kätensä tämän pyöreälle niskalle ja veti toisella kädellään hänen pienen päänsä leveää rintaansa vastaan, antaen sitten heti kätensä vaipua. "Älä pahastu", sanoi hän. "Hyvää yötä!" Hän meni pois kiireesti. He kuulivat, kuinka hän laskeutui portaita alas, meni kamariinsa ja astui siellä kiivain askelin edestakaisin.

Sillä aikaa kun isäntä alakerrassa rauhatonna asteli, nuori neito seiso i kotvan aikaa liikkumatta paikallaan. Häntä harmitti, kun hän ei vastannut isännän "hyvään yöhön" osottaakseen, ettei hän ollut vihainen. Sillä jos isäntä osotti hänelle ystävyyttä, hän tiesi sen tapahtuvan ainoastaan Burgerlin tähden — —

Hän säpsähti kuullessaan lipaston laatikon narahduksen. Burgerl näet veti sen auki pannakseen sinne markkinalahjansa. Magdaleena hymyili ja sanoi: "Odotapa, minä panen samalla kertaa!" Hän otti pois kaulakoristeen ja taittoi silkkiliinan kokoon. "Kas niin, siellä ne ovat hyvässä tallessa; ovathan ne Grasbodenin isännän lahja. — Kuule, Burgerl, vaikka minä olen ollut täällä jo niin kauan, en minä vielä tiedä isäsi nimeä. Ketä te oikeastaan olette?"

"Ei se ole salaisuus", nauroi Burgerl, joka jo oli riisuuntunut. "Minun nimeni on Valburga Engert."

"Entä isäsi?"

"Kaspar", vastasi Burgerl ja ryömi peitteen alle.

Alhaalla isännän huoneessa askeleet taukosivat äkkiä; tuossa paikassa oli kaikki hiljaa. "Kuule!" huudahti Leena ja meni ovelle, aukaisi sen ja kuunteli: "Eihän hänelle liene mitään tapahtunut? Hän ei ole tottunut..."

Sillä aikaa talonpoika seiso i syvään hengittäen avonaisen ikkunan ääressä ja mutisi: "Ei mitään tyhmyyksiä, Kaspar! Ei mitään tyhmyyksiä!" Sitten hän jälleen alkoi astua.

Ullakkohuoneen ovi sulkeutui. "Ei siis ollut mitään. Siitä olen oikein iloinen", kuiskasi Leena. Hän vavahti ja kääntyi äkkiä Burgerlin sänkyä kohden. "Mikä sinulla on? Minä luulen että sinä naurat?"

Tyttönen ei vastannut; hän pysyi hiljaa paikallaan peite vedettynä silmienkin yli, jotka hän piti suljettuina.

Leena sammutti tulen ja silloin hän taas kuuli pidätettyä nauruntyrskettä.

"Burgerl!"

"Odota, ilkeä tyttö, nyt sinä aivan varmasti nauroit."

Mille hän lienee nauranut?

XVI.

"Siitä sen taas näkee, kuinka viisas vanha Reindorfer on", sanoivat Langendorfin asukkaat. "Hän tuns i myllärin Florianin paremmin kuin kukaan muu, ja siksi hän ei antanut tytärtänsä hänelle. Ja tarvitsehan vain muistaa minkälainen Florianin isä on ollut. Totta on: laji aina laatuinensa, ja omena ei putoa kauas puusta."

Mutta ylistetty Reindorfer mielti hiljaisuudessa omia ajatuksiaan. "He eivät huomaa", ajatteli hän, "että samaakin lajia voidaan jalostaa. Minä saan metsäomenapuun oksastamalla tekemään parempia hedelmiä, ja jos puu on kummalla, hedelmäkin putoaa kauas puusta. Sananlaskut pitävät paikkansa useimmissa tapauksissa, mutta eivät aina. Tähänkään niiden ei olisi tarvinnut soveltua. Vahinko se on, suuri vahinko!"

Myllärin Florianista oli tullut hurja poika. Vaimoja ja tyttäriä varotettiin hänestä, poikia varotettiin hänen riidan- ja tappelunhalustaan, koko seudulla peljättiin häntä, ja hän oli siitä ylpeä.

Muutamia lähiseudun nuorukaisia, joilla oli samanlaiset taipumukset, liittyi hänen seuraansa, ja kun hän oli etevin kaikissa huonoimmissakin yrityksissä, he alistuivat ehdottomasti hänen johdettavakseen.

Kylästä piirikaupungin vastaiseen suuntaan menevä tie kohosi jyrkkää ylämäkeä, ja ylhäällä mäellä, juuri niillä paikoin, josta tie alkaa taas laaksoon painua, oli pieni kapakka, jonne Florian tavallisesti kokosi toverinsa.

Metsä ulottui mäen tasalle, tiehen asti; siellä istuessa uhkeiden honkien alla saattoi nähdä seutua hyvin laajalta. Tänä päivänä kirkasti sitä heleä päivänpaiste, ja luonnossa vallitseva juhlallinen hiljaisuus oli jyrkkänä vastakohtana vienosti huojuvien honkien juurilla hälisevälle juomaseuralle.

"Te renttuatte vain sentähden, että olette terveitä ja laiskoja, ettekä tiedä, miten saisitte työttömän ajan kulumaan", huusi Florian. "Kun juoksette seitsemän tytön jäljestä samalla kertaa ja pakotatte talonpojan ajamaan teidät ulos, vaikkei hänen eukkonsa lainkaan teitä ajattele — se on jo teistä uhkaleikkiä; minun iloissani täytyy perkeleen olla mukana. Osottaa talonpojalle, että hänen kultaomenansa, jonka hän pitkinä vuosina on luullut perinpohjin tuntevansa, onkin vain katinkultaa, johon ei ole luottamista, — riistää neitseys morsiamelta ja seuraavana päivänä lyödä sulhanen mäsäksi, jos hän rupeaa tiliä vaatimaan — se on minulle sopivaa huvia."

Niistä kuudesta nuorukaisesta, jotka istuivat Florianin kanssa pöydän ympärillä, oli viisi häntä nuorempaa. Heistä saattoi huomata, että he olivat yleisesti peljätyn miehen seurassa ainoastaan siitä syystä, että he luulivat sen kauhun, jota tämä mies herätti, suojelevan heitäkin, ja koska he varmasti tiesivät herättävänsä huomiota alinomaa näyttäytymällä hänen seurassaan, olipa heillä siihen muuten halua taikka ei. He kaikki olivat säveästi vaiti ja tyytyivät päännökökkyksellä osottamaan hyväksymistään; ainoastaan yksi uskalsi tarttua pikariin ja kilistää esimerkin antajan kanssa.

Tämä kuudes toveri oli kaikkia muita vanhempi sekä vartaloiltaan oikea jättiläinen. Ulkomuodosta päättäen hän oli miiluri, ja selvää oli, ettei hän ollut jättänyt hiilimiilunsa tutustuakseen Vesihaudan nuoren apostolin seurassa renttuelämän oppeihin. Sen opin käskyt olivat hänessä tietenkin jo kauvan sitten löytäneet noudattajansa; hän oli liittynyt Florianiin, koska he olivat saman mielisiä; tämä seikka sekä ikä asetti hänet jonkinlaiseen "poikkeusasemaan". Hän ryyppäsi aimo kulauksen sekä lausui sitten: "Jokaisella ihmisellä on oma luontonsa. Mutta yhtä asiaa olen aikonut jo kauan sanoa sinulle, Flori, Tarkotan parastasi, vaikka kyllä tiedänkin, mitä ihminen voi aikaansaada; mutta saakoon kukin itse punnita voimansa. Sinä olet koko piru mieheksi, se täytyy myöntää; olet vankka tappelija; minutkin olet lyönyt kumoon, ja se merkitsee jotakin. Sinä juot joka miehen pöydän alle, jos se sinua huvittaa, ja haastatat naisiltakin viimeisenkin järjen hivenen. Se on hyvä, jos vain käyttäytyy järjellisen ihmisen tavalla, mutta sinä mellastat kuin villipeto. Ajattelepa esim. tappelua — kuinka sinä siinä menettelet? Me muut emme kiihota itseämme enempää kuin välttämätöntä on ja otamme huomioon pienimmätkin edut voidaksemme painaa vastustajamme niin kauniisti syrjälleen, ettei hän koskaan voi vahingoittaa, ja silloin sydämemme pamppailee riemusta, kun hän on käsissämme ja pidämme häntä kiinni sekä kynsimme parhaamme mukaan. Sinä raivoot jo alussa, et varro tilaisuutta ja näytät kohta siltä kuin otsasuonesi räjähtäisivät halki, ja kun olet vihdoin saanut toisen allesi, et sinä enää jaksata tehdä hänelle mitään, sinun täytyy hänet päästää, ja niin on koko ilosi pilattu. Niin teet juodessasikin, sinä et pidä ollenkaan ryyppyvälejä, työnnät vain aina ylimääräisen postin kyydillä. Ja jos rakkaus menee nahkaasi, on sinussa kaikki intohimoa ja hirmuista hätäkkää. Mutta minä sanon sinulle, ettei tällainen meno kelpaa, etkä sinä näytäkään enää terveeltä. Minä säälin sinua, sillä jos tätä pitkität, tulee sinusta pian loppu."

"Pian loppu? Sitä juuri tahdonkin", sanoi myllärin poika. "Luuletko että minä riipun kiinni maailmassa? Minä sylkäisen sille. Kerran se minuakin miellytti sellaisena, jollaiseksi se on järjestetty säännöllisiä ihmisiä varten, mutta kun tahdoin käydä sisään, paiskattiin ovi kiinni; minä karkasin niin sitä vastaan, että sieluni särkyi, eivätkä koko maailman lääkärit voi sitä parantaa. Ja kun minä ajattelen, kenen ja minkä minä olen kohdannut tieni sulkijana, niin että minun on täytynyt heittää kaikki, silloin en voi hillitä itseäni. Minä en voi hillitä!" — Hän puri hampaitaan niin että piipun hammasluu katkesi. — "Sinä, miiluri-Jaakko, sanot että minä elän kuin villipeto. Olet oikeassa, sillä minä teen kaikki vihassa ja raivossa. Minun povessani on kokonainen maailma viheliäisyyttä, siksi minä kadehdin muiden onnellisia oloja ja turmelen ne missä vain voin. Näetkö, minä kyllä tiedän, että sinä lopetat hurjastelusi, kun aika tulee, ja vietät sitten elämäsi suloisessa rauhassa. Nämä toisetkin mellastavat mellastuksensa ja

antautuvat sitten kunnialliseen toimintaan perityillä maillaan. Minun osani on toisenlainen, minulla ei ole rauhaa eikä tyydyttäviä oloja!"

"Ja sen minä sanon", tokaisi miiluri-Jaakko, "ettei tämä puheesikaan kelpaa minnekään. Sinä olet kerran saanut päähäsi, että sinusta pitää tulla tähän maailmaan aivan erityinen heittiö ja hurjistelija, ja sentähden sinä puhut näin. Tiedetäänhän, miksi muutuit toisenlaiseksi kuin ennen olit. Se tapahtui erään tytön tähden, jota et voinut saada; voihan sellainen kiukuttaa, mutta en pidä sinua, rakas Flori, niin suurena raukkana, että tuollaisesta syystä viskaisit pois kaikki ohjokset ja turmelisit elämäsi."

Eräs vireä nuorukainen huudahti nyt: "Niin, maailma olisi kaunis, kun vaan tietäisi, mitä siinä tekisi!" Mutta kun tällä syvämielisellä lausunnolla ei oltu tarkotettu erityisesti myllärin poikaa eikä miiluriakaan, sivuutettiin se vastaväitteittä. Nuorukainen katsahti kuitenkin ylpeästi ympärilleen, olihan hänkin puhunut.

Florian katseli miiluria kauan kummastellen, sitten hän puhkesi pilkkanauruun. "Luulenpa sinun vain sentähden pitävän mahdollisena, että minä olen mieleltäni erilainen kuin te, koska sinä et tahtoisit jäädä minun jälkeeni; sinä näet olit ennen minun aikaani seudun suurin heittiö, ja nyt sinua arvatenkin katkeroitaa se, ettei sinua enää mainita ensi sijassa."

"Tuo on mieletöntä lorua", huomautti miiluri.

"Ei sen mielettömämpää kuin sinä aikaisemmin puhuit: Se tapahtui erään tytön tähden, sinä arvelet? Tytön tähden vain? Niin, tyttö se oli, se on aivan varma, ja te tiedätte sen kaikki. Mutta älä puhu minulle mitään hänestä, älä mainitse hänen nimeään; tiedätte, että se raivostuttaa minua! Niin, minä luulen, että te tunnette minut mieheksi, joka voi tuntikausia ääntä päästämättä iskeä vahvalla nyrkkiparilla; ymmärrätte myöskin, että olen saanut mustelmia, jotka pysyvät koko iän, — mutta kun nyt näette, että minulle on tapahtunut jotain, joka on erottanut minut entisestä elämästäni, niin pitäisi teidän itsestännekin huomata, että kysymys on ollut muustakin kuin työstä, jota minä en voinut saada. Mitä siinä oli muuta, en voi sanoa; se on minun salaisuuteni. Joku teistä voisi kenties muistuttaa: ei siinä ole mitään kovin hirmuista ollut, sillä tuo tyttö suoriutui asiasta kovin helposti. Se on totta, mutta nainen on pehmeää savea, mies kiveä; nainen taipuu siinä, missä mies murtuu. Ja kun kohtalon iskut tekevät kenestä kuumesairaan, silloin kysytään, mitä lääkkeitä on kotiapteekissa, hyviä rehellisiä neuvojako vaiko huonoja esikuvia. Ja kehen se koskee, jos raivokuume tuhoaa minut? Vähimmän kaikista itseeni?" Hän pyyhkäisi pöytää kämmenellään. "Minulla ei ole ollut mitään pakkoa puhua tätä teille; olen sen tehnyt vain sentähden, että tietäisitte minun saaneen jotain kokea ja ettei minulla ole tarvinnut olla mitään päähänpistoja tullakseni erilaiseksi kuin te. En todellakaan voi verrata itseäni teihin, sillä minä vasta aloin siitä, mihin te lopetatte. Uskokaa tahi olkaa uskomatta. Voisittehan koetella minua. Mainitkaa joku tehtävä, josta kannattaa puhua ja jota kukaan teistä ei uskalla yrittää; minä sen suoritan."

"Minä tiedän yhden", huusi vireä nuorukainen, "jota kukaan ei vielä ole tehnyt: juo aamillinen viiniä yhteen kulaukseen!"

"Olisin silloin yhtä raaka ja tyhmä kuin sinä", vastasi Florian.

"Miksi sellaiset puuttuvat puheeseen, jotka eivät mitään tiedä", huomautti miiluri. "Tahdotko sinä todellakin tehdä teon, josta muiden on jo kauvan täytynyt pitää kätensä poissa?"

"En sitä muuten olisi sanonutkaan. Minä vain luulen, että me olemme jo tällä paikkakunnalla tehneet niin paljon vallattomuuksia, että sinun on vaikea keksiä jotakin uutta."

"Eikö se saisi olla jonkun matkan päässä täältä?" kysyi miiluri viekkaasti.

"Jos se on jokin aimo yritys, teen sen vuoksi kolmen päivän matkan."

"Sinne ennättää yhdessäkin. Tiedätkö, missä Zirbendorf on?"

"Tuolla noin." Florian viittasi erääseen suuntaan, josta näkyi kaukaisia sinertäviä vuoria.

"Oletko kuullut puhuttavan Leutenbergerin Urbanista?"

"En."

"Sitä en ihmettele. Kun hän oli sinun ikäisesi, oli hänen nimensä kaikkien huulilla. Sittemmin on puhe hänestä heikentynyt, mutta hän itse ei, ei todellakaan, hän on vieläkin samanlainen velikululta. Luultiin, että hänkin kerran tapaisi voittajansa, mutta eipäs ole tavannut. Kaikki jotka ovat menneet torailemaan hänen kanssaan, ovat palanneet ruhjotuun raajoin, ja kaikki tappelukuntoiset ovat yrittäneet. Kun hän ne kaikki on perinpohjin kynsinyt, ei kukaan enää uskalla mennä hänen luokseen, eikä paikkakunnalla kenkään tohdi häntä vastustaa. Niistä ilkitöistä ja väkivaltaisuuksista, joita hän tekee, puhutaan vähän

taikka ei ollenkaan. Hän on voimakkain ja kaikkien täytyy koetella olla hänen suosiossaan, kukaan ei tutki, miten hän kohtelee muita. Kun hän on niin osottanut, kuka on isäntä, ei ympäristössä hänestä paljoa puhuta, mutta paikkakuntalaisensa hän pitää kuumana kuten ennenkin."

"Tarkotat, että menisin kiistelemään hänen kanssaan?"

"En tarkota mitään. Olihan vain kysymys sellaisesta jota kukaan muu ei uskalla tehdä, ja silloin muistin Leutenbergerin Urbanin. Siitä on nyt kauan aikaa — nauran sille nyt, vaikka silloin olin itkeä harmista — kun minä tulin hänen luotaan iho pahasti pehmitettynä, enkä ole voinut sitä koskaan takaisin maksaa. Kuten sanoin, et saa käsittää asiaa niin, että minä kiihottaisin sinua häntä vastaan tullaksesi niin pahoin piestyksi kuin muutkin, kilpailustahan ei voi tulla kysymystä."

Florian nousi. "Sinun ei tarvitse huolehtia niin paljon minun tähteni, miiluri-Jaakko. Huomaan kyllä, että teet minusta pilaa ja mielelläsi naurat sille. Mutta neuvon, että heität sen, sillä muuten voisın saada halun koetella ensin voimiani sinua vastaan. Luulen että voin höyhentää sinut yhtä hyvin kuin Leutenbergerin Urbanin, ja silloin et enää naura. Kun olen sanonut, että suoritan tehtävän, niin sen myöskin suoritan! Saatte kuulla siitä." Hän maksoi ja seurue poistui jännitetyssä mielentilassa.

He kulkivat kylän läpi menevää tietä. Pitkä miiluri pysyttelihe muutaman askeleen loitompana toisista. Yksi toisensa jälkeen sanoi hyvää yötä ja pistäysi sisään jonkun portin matalasta ovesta tahi jostakin pihaveräjämästä. Kun Florian tuli Keskihaudalle, ei hänen seurassaan enää ollut ketään. Hän kiirehti nyt askeleitaan, mutta lyhyen taipaleen kuljettuansa hän kuuli että joku riensi hänen jälkeensä. Hän muisti heti miiluria, ja kun hän ei uskonut tällä olevan mitään ystävällisiä aikeita, hän kääntyi takaisin niin uhkaavana, että saapuja — se oli miiluri — ei saattanut epäillä, mikä vastaanotto häntä odotti.

"Älä ole tyhmä, Flori", läähätti miiluri. "En ole juossut jäljestäsi saadakseni uhkaamasi selkäsaunan; tiedänhän hyvin, että meistä kahdesta sinä olet vahvempi. Minun täytyi vaan sanoa sinulle, että antaisit sen, josta tänään puhuin, mennä yhdestä korvasta sisään ja toisesta ulos. Älä ole siitä tiedäksesikään; puhuin kiukuissani, kun minua pilkkasit ja tahdoit osottaa, etten minä ole nyt enää kuten ennen ensimmäinen ja että sentähden kadehdin sinua. Mutta se ei ole totta. Minä alan jo tulla vanhaksi ja pidän sinusta paljon; saisin omantunnon vaivat, jos sinulle minun tähteni kävisi pahasti. Kun kaksi yhtä vahvaa koettelevat, on se kunniallista tappelua, mutta tästä syntyy murha, sillä Urban on piru mieheksi, hän tappaa toisen suurimmalla mielihyvällä. Kuule, sinä et saa mennä Zirbendorfiin. Kukaan ei sinua siitä pilkkaa, ja olethan täällä kotosalla vahvin mies. Älä mene!"

"Älä huolehdi minun tähteni." Myllärin poika käänsi selkänsä ja meni.

"Kuule, Flori", huusi miiluri hänen jälkeensä, "yksi neuvo vain!"

Florian pysähtyi ja odotti kääntymättä. "Jos sinä välttämättä tahdot mennä, niin älä ärsytä paholaista tarpeettomasti! Sano tullesesi koettelemaan itseäsi. Tee täydellinen taistelusopimus, mitä etuja saa käyttää, mitä ei, ja lopettakaa kamppailu heti, kun toinen on heitetty nurin, jonka jälkeen toinen ei enää saa häneen koskea. Kuuletko?"

"Kuulen kyllä", sanoi Florian kääntyen jonkun verran. "Eikö meidän pitäisi myöskin tehdä sopimus, että taistelemme heinäkarheella, jotta tappiolle joutunut kaatuisei pehmeälle aluselle. Itse et ole niin pelkuri kuin neuvot toisia olemaan. Olen hyvilläni, kun johdit minut tähän ajatukseen; siinä on jotakin uutta, ja kävi miten kävi, sen ei tarvitse sinua surettaa. Jumalan haltuun, Jaakko!"

"Jumalan haltuun, mutta..."

"Jos tahdot että eroamme ystävinä, niin älä puhu enää. Hyvää yötä!"

Florian astui ripeästi edelleen, miiluri mietti hetken paikoillaan, teki muutamia vilkkaita mielipahaa osottavia liikkeitä ja meni sitten päätä puistellen tiehensä.

Kun Florian saapui suuren pensaan luo, joka kaihti Reindorferin talon, kuuli hän jonkun juoksujalkaa saapuvan, ja pensaan sivu mentyään hän huomasi Reindorferin vanhan rengin juoksevan häntä vastaan?

"Minne niin kiire?" kysyi hän.

"Kiire on, — hyvää iltaa", sanoi renki, "välkäri on talossa, emäntä on kuolemaisillaan, ja minä juoksen noutamaan pappia. Hyvää yötä!"

"Hyvää yötä!"... Emäntä on kuolemaisillaan! Florian katseli Reindorferin taloa, joka oli siinä niin rauhallisena hänen edessään illan himmeässä valossa. "Ei viivy kauan ennenkun poika tuo sinne uuden emännän. Kenties Melzerin Seferlin?" Hän nauroi ylenkatseellisesti. "Ja sitten syntyy uusi painos

vanhaa tarinaa talon ja myllyn suhteesta." Hän ei enää nauranut, häntä värisytti.

Hän astui kiireesti tielle, joka poikkesi niitylle ja meni kuusikon läpi. Hän tuli orapihlajapensaan luo.

"Tyhmyyksiä! Tänä päivänä palaavat kaikki mieleen. Jos nyt astuisin kuusikon läpi, itkisin ehken kuin pieni poika."

Hän kääntyi takaisin maantielle.

"Siellä me lapsina leikimme. — Miksi niitä kaikkia nyt muistelenkaan! — Ja tässä minä astuskelin niin hentomielisenä, etten raskisi hyönteisenkään päälle polkea! Ei, tällaiseltako näyttää hän, joka huomenna ärsyttää Urbania Zirbendorfissa!"

Se auttoi. Hän oikaisihe jälleen suoraksi, ja vastaantulija sai nyt katsoa eteensä.

* * * * *

Kun pastori tuli Reindorferin taloon, oli jo aivan pimeä.

Hän meni kamariin. Nurkassa oli sänky, ja siinä talonpojan vaimo makasi raskaasti hengittäen. Pienoinen öljylamppu levitti huoneeseen himmeää valoaan ja heitti vipajavan valokehän pöydälle, jonka ääressä vanha Reindorfer istui ja kirjotti.

"Hyvää iltaa, Reindorfer, mitä kuuluu?" lausui pastori. Hän oli vuosien kuluessa tullut vielä lihavammaksi, mutta oli myöskin kadottanut vilkkautensa.

"Kiitoksia, teidän korkea-arvoisuutenne", sanoi talonpoika, "huono hän on, hyvin huono. Kirjotan juuri kirjettä Magdaleenalle, ja Liisalle olen lähettänyt sanan. Heidän pitää vain saada tietää; sairas ei tahdo nähdä ketään. Minä en päästä heitä tänne, ennenkun hän on paareilla."

"Kummallista, hän ei tahdo lapsia vuoteensa ympärille?"

"Ei. Minä herätän hänet, että hän saa ripittää itsensä, arvoisa herra."

"Anna olla. Minä odotan kunnes hän havahtuu itsestään."

"Minä olen valveilla", sanoi sairas äkkiä.

"Minä kuuntelen teidän tunnustustanne, Reindorferin emäntä." Pastori istui kuolevan vuoteen luo, Reindorfer aikoi poistua, mutta sairas teki kiivaan liikkeen ikäänkuin häntä pidättääkseen. Sielunpaimen nousi sentähden ja sanoi: "Jää tänne, Reindorfer".

Vanha mies astui takaisin pöydän luo ja nojasi päänsä käsiään vastaan. Ei mitään muuta ääntä eikä liikettä huomattu kuin kuolevan kuiskaukset ja hänen tukahutetut nyyhkytyksensä, jotka saapuivat vanhan miehen korviin.

Pastori liikkui hiukan rauhatonna tuolillaan, lohdutteli sairasta, rukoili ja teki hänen ylitsensä ristinmerkin.

Hän nousi sitten ja astui miehen luo. "Reindorfer", sanoi hän, "vaimosi on nyt sopinut Jumalan kanssa, mutta ennenkun minä annan hänelle pyhän ehtoollisen, pyytää hän, että antaisit hänelle anteeksi kaikki, mitä hän on rikkonut sinua vastaan. Sinä olet kristitty, Reindorfer, tarvitseeko minun puhua enemmän?"

"Ei, teidän arvoisuutenne, ei tarvitse. Hän tekee oikein pyytäessään anteeksi. Herra Jumala ei varmaankaan katso asioita ihmisten kannalta, ja siksi on hyvä pyytää ihmisiltäkin anteeksi. Ja se on myöskin oikein, — vaikkei hän olekaan huomannut minun häntä syyttävän, — että hän tahtoo kuulla anteeksi antamisen sanat, sillä mitä erohetkellä lausutaan, se on vilpittömpää totuutta; silloin ei voida valehdella eikä peitellä." — Hän meni vaimonsa vuoteen luo. — "Rosel, kun minä ajattelen, kuinka kauan sinä olet elänyt minun kanssani uskollisesti ja kunniallisesti, en voi kuolinhetkelläsi nuhdella sinua siitä, että kerran olit heikko ja lankesit."

Vaimo nyyhkytti kiivaasti. Vanha Reindorfer pyyhki silmiään oikealla kädellään, sitten hän kohotti sen juhlallisella vakavuudella: "Ja sentähden sanon sinulle nyt, että kaikesta sydämestäni annan sinulle kaikki anteeksi, niin totta kuin itse toivon kerran, että Jumala ja ihmiset minulle anteeksi antavat. Amen!"

Hän laski vapisevan kätensä vaimonsa käteen, vaimo puristi sitä katsoen samalla mieheensä himmenevillä silmillään. "Rakas Joosefini, kaikki on siis tullut hyväksi jälleen ja hyvänä pysyy. Toivoisin vain että vielä voisit elää yhden elämän sinun kanssasi — näkisit sen silloin toisenlaisena." Hän itki

hillittömästi.

"Älä kiihota itseäsi, pastori kutsuu jo talonväkeä."

"Jääthän minun luokseni, Joosef, jääthän väenkin nähden. Onhan nyt toinen hääpäivämme, meidän hääpäivämme."

Pastori oli ollut ulkona ja saapui nyt lukkarin ja talonväen seuraamana. Ojentaessaan sairaalle kirkonlohdutuksen astui hän itse askeleen lähemmäksi syrjäyttämättä Reindorferia, ja kun rahvas meni ulos, viittasi hän tälle hiljaa tervehtien, että hän jäisi paikoilleen.

Kului kotva väen mentyä, vaimo hengitti tyynemmästi, hänen kätensä irtautui miehen kädestä, hän nukkui. Reindorfer meni hiljaa vuoteelta pöydän luo ja tarttui kynään. Hän oli kirjottanut Magdaleenalle, kuinka äiti jaksoi, ja pyytänyt häntä rukoilemaan kuolevan puolesta. Nyt hän vielä lisäsi, että äidille oli annettu kuolinsakramentti ja että hän itse oli koko sydämestään anteeksi antanut.

Hän ei päättänyt kirjettä. Huoneessa tuntui niin tukahuttavalta; hän hiipi hiljaa pihamaalle ja veti muutamia syviä henkäyksiä.

"Hänen katumuksensa minua melkein vaivasi", puheli hän itsekseen. "On sydäntä lamauttavaa katsoa kuolevaa, joka pian on lakannut olemasta. Voisihan aikaisemminkin paljastaa toiselle sydämensä mutta se ei pääse sanoiksi, ennenkun kaikki on mennyttä; me kätkemme sen itsellemme, se jää sanomatta ja kuulematta. Herrani ja Jumalani! Kuinka suurella vaivalla meidän täytyykään täällä kulkea syntymästä kuolemaan! Niin, meidän pitää todellakin armahtaa toisiamme! Rakkaudesta en tahdo kuulla puhuttavan; se hakee syitä ja sillä on tarkoituksensa, mutta armahtavaisuus ei niitä kysele, se tyytyy kunhan on vain lähimäinen. Niin, keskinäinen armahtavaisuus on paras kaikista!"

Hän kuunteli hartaasti. Ei kuulunut mitään, mutta hän riensi hiljaisin askelin vaimonsa kuolinvuoteen luokse.

* * * * *

Varhain seuraavana aamuna Florian oli valmis lähtemään myllyltä.

"Minnekä taas?" kysyi mylläri synkästi. "Eivätkö sinun kuljeksimisesi koskaan loppu? Pitääkö sinun joka päivä uusilla keksimilläsi ilkitöillä tahria nimeäni? Ja aina täytyy peljätä, ettet noilta retkiltä enää hengissä palaa. Huomaa toki, että niin raivo mies lyödään lopulta kuoliaaksi."

"Ole ymmärtäväinen, Flori, minä rukoilen sinua, ole ymmärtäväinen!" puheli myllärin vaimo.

"Älä sure, äiti", sanoi nuorukainen ja kääntyi sitten isäänsä. "Jos he lyövät minut kuoliaaksi, surisinko minä sitä? Tiedät varsin hyvin, minkälaisen arvon annan elämälleni. Mutta älä toraile, sinulla ei ole siihen mitään oikeutta; sillä saanhan minä olla samanlainen kuin sinäkin olit."

"Minä en ollut koskaan sellainen", kiivastui mylläri.

"Voihan olla, että minä menen vielä pitemmälle. Sentähden sinulta meni helpommin; minun täytyy ponnistella kaikin voimin. Jumalan haltuun!"

"Tee minun mielikseni", rukoili äiti, "ole yksi päivä kotona, yksi päivä vain."

"Kotona on ikävä."

"Sano edes, minne menet", kehotti mylläri.

"Heh, tiedätkö minä, minne jalat sattuvat viemään. Hyvästi!"

Hän oli poissa. Myllärin vaimo katsoi mieheensä ikäänkuin lohdutusta ja neuvoa hakien, mutta tämä oli itse aivan murtunut.

"Hän on hurja poika", sanoi hän, "mutta kyllä kai hänen täytyy talttua. Hän mellastaa kovin hurjasti, hän väsy siihen lopulta ja rauhottuu vähitellen."

"Niinkö luulet?"

"Aivan varmaan."

Florian astui kuusikon läpi, jonka yläpuolelle aurinko juuri kohosi. Sen toisella sivulla niitylle laskeutuessaan hän näki Reindorferin talon aamuvalaistuksessa. Renki seisoi veräjän luona ja palvelustyttö tuli juosten. Renki otti piipun suustaan jättäen sen sytyttämättä ja aikoi hitaasti seurata kiirehtivää palvelustyttöä, mutta Florian huusi hänelle: "No kuinka on emännän laita?"

Renki jatkoi kulkuaan ja viittasi piipullaan taloon: "Hän juuri tekee lähtöä", sanoi hän hiljaa.

"Vai niin." Florian kulki välinpitämättömänä edelleen. Eilen hän kenties olisi muistanut että kuoleva oli Magdaleenan äiti, tänään ei se liikuttanut häntä. Taivas oli kirkas ja aurinko kapusi korkeimmilleen tehdäkseen päivän oikein kuumaksi. Kun uhkuvat nuoruudenvoimat alottavat kirkasta päivää, kuinka silloin voisi ajatella kärsimystä ja kuolemaa?

Sekin aika tulee, mutta sinne on matkaa!

Florian kulki rivakasti eteenpäin; ei Zirbendorfia vähällä saavuteta.

XVII.

Siellä on asumuksia ensin toisistaan kaukana, sitten yhteen koottuina muodostaen keskelleen kadun, josta haaraantuu poikkikatuja. Yksi näistä johtaa kirkon luo, joka kirkkotarhan keskeltä kohoaa kylän muita rakennuksia korkeammalle. Lähellä kirkkoa on puusepän työhuone, jonka ikkunat ovat hautakumpuihin ja risteihin päin, ja sieltä kuuluu höylän pitkällistä suhinaa. Kirkkotornin kello lyö jokaisen neljännestunnin kuluttua, ja määrättyillä päivän hetkillä kuuluu sieltä rukoukseen kehottava soitto. Silloin päät paljastuvat ja kädet liittyvät ristiin, oltiinpa sitten kedolla tai kotosalla, tallissa tahi puutarhassa. Ja säteilevän ristin alla oleva kello mittaa jokaisen hetken taivaan suomana lahjana.

Ken saapuu ensimmäistä kertaa tällaiseen kylään, astuu pieneen kirkkotarhaan ja kuulee säännölliset kellonlyönnit kaikuvan vähäiselle ahtaasti asuvalle seurakunnalle, eläville sekä kuolleille, hän voi helposti kuvitella, että sama tunne, joka valtaa hänet, paikkakunnan asukkaiden harrastuksille ja huolille vieraan ihmisen, vallitsee näitäkin kirkkotornista valuvana siunauksena, tunne siitä, että ajassa eläessämme olemme samalla aikojen herran silmän alla, iankaikkisen välittömässä yhteydessä. Rakas, valoisa maa näyttää olevan erillään maailman kaikkeuden sekasotkusta, olentoamme painava ilmakin huokuu hartautta, ja jokainen hengenveto lisää poveen varmuutta, että olemme kaikessa turvatut ja vartioidut.

Se on haihtuvan hetken välitöntä vaikutusta, joka silmänräpäyksen ajan ilahduttaa matkustajaa. Aika ei ole täälläkään paikoillaan seissyt, vaikei hän huomaa sen jälkiä. Kellojensoitto ja tuntien lyönti kehottaa kyllä paikkakunnan asukkaita sekä ajallisiin että aikaa korkeampiin harrastuksiin, mutta kun he kuulevat sitä joka päivä, he tottuvat siihen, mutisevat rukouksensa, surevat menneisyyttä ja pelkäävät tulevaisuutta.

Jos ajattelee luontoa iäisesti toimivana nykyisyytenä, vailla menneisyyden muistoja ja tulevaisuuden pelkoa, valtaa ihmismielen arvottoman katoavaisuuden tunne. Antaapa matkustajan palata jonkun ajan kuluttua. Silloin oli sellaista, ja kuinka peräti toisenlaista on nyt! Jo toisella käynnillä heräävät paikkaan kiintyneet muistot, ja sydämen täyttää alakuloisuus. Vanhat olivat oikeassa, heidän sankariensa täytyi juoda unhotuksen virrasta tullakseen kuolemattomiksi.

Ensi kerralla näemme paikkakunnan selvällä päivällä kirkkaassa kotoisessa valossa. Päivänpaisteessa näyttää tuollainen pikku kylä sangen siistiltä, valo tunkeutuu huoneihin, loistaa ikkunaruuhtujen läpi ja tulvaa laajana virtana jokaisesta avatusta ovesta; ulkona kimaltelee se hautakivillä ja risteillä. Aivan toisin on, kun taivas on pilvessä, ja hellittämätön sade jatkaa yksitoikkoista ja synkkää soittoaan. Vaikka sade onkin hyödyksi pelloille ja niityille, ihmiset ovat kuitenkin kärsimättömän näköisiä, koska heidän täytyy pysytellä ahdas-ilmaisissa huoneissaan, asunnotkin tuntuvat likaisilta ja epämukavilta ja haudoilta näyttää kohoavan mädäntymisen höyryjä. Mutta on myöskin reippaan-iloisia sadesäitä: pilvi kohoaa äkkiä ja ryöpsäyttää pian vettä maan hedelmöittämiseksi, jonka jälkeen lehahtaa heti kirkas päivänpaiste, ja nauraen puistellaan silloin sadevesi hartioilta.

Tällaisella ryöppysateella Florian lähestyi edellä kuvattua Zirbendorfin kylää. Ilta-aurinko purppuroi kiitäviä pilviä, jotka lähettivät hänelle tämän määrän tervehdyksen. Hän päätti mennä ensiksi kylän kapakkaan, sillä tietysti täällä kuten kotipuolellakin ahkerat ovat työssä ja hylkiöt krouvissa, ja hän uskoi varmimmin löytävänsä etsittävän täytetyn pikarin takaa. Kunnan ravintola oli huomattavin, ja hän alkoi sieltä. Mutta siinä ei ollut ketään eikä kuulunut tulevankaan, sentähden hän maksoi viinin ja lähti halvempia kapakoita tarkastelemaan.

Hän löysikin kylän toisesta päästä yhden niin inhottavan näköisen pesän, että se herätti parhaita toiveita. Hän astui katon alle ja huomasi, että sisäpuoli täytti ulkopuolen herättämät toiveet. Seinät olivat likaiset ja samasta syystä oli tavallisen ihmisen mahdoton käyttää tuolia ja pöytää. Rääsyihin

puettu vanha akka hääräili tarjoilijan toimessa niiden vieraiden luona, joiden luonto salli nauttia täällä jotain, ja kyllä hekin olivat samanlaisia. Miehiä ja nuorukaisia tahratut nutut yllä, ne könöttivät pöytää vasten ja katsoa tuijottivat eteensä tylsin silmin tahi kirkuivat naapureilleen hurjin katsein ja kasvoja väännellen. Emäntäkin otti osaa heidän toraansa, ja hänen puheestaan pääsi siihen vakuutukseen, että vieraat olivat "roistoja, rosvoja ja rutkaleita", jotka tahtovat pettää eukko parkaa juomalla enemmän kuin suostuvat maksamaan.

"Tuollaisten kanssa minulla ei ole mitään tekemistä", ajatteli Florian aikoen kääntyä pois. Mutta hän huomasi silloin paksun tupakansavun keskeltä vieraan, joka istui erikseen nurkassa yksinäisen pöydän ääressä ja saattoi hyvin olla hän, jota nuorukainen etsi. Florian astui siis muutta mutkitta sinne ja istui tämän miehen vastapäätä.

Vakinainen vieras ei nähtävästi luonut häneen mitään huomiota. Mutta kun hän näki, että uusi tulokas katseli häntä synkin katsein, muuttui se kahdenpuoliseksi. Tämä tarkastus vahvasti Floriania siinä uskossa, että hänen edessään oli Leutenbergerin Urban. Tuo vastapäätä istuva mies oli tavattoman vahvarakenteinen, ja hänen kasvoistaankin jo näki, että hän oli väkevä. Kun hän liikkui jotakin lihasta, näytti kuin olisi ryöminyt hänen ihonsa alla, ja hän sai punaisia pilkkuja niinkuin kovan puristuksen jälkeen. Hän oli kääriintynyt paidanhihansa; hänen arveluttavan voimakkaat käsivartensa eivät vaatetta kaivanneetkaan, sillä niitä verhosi tiheä karva. Hänen otsansa oli matala, silmät vesiharmaat, nenä suora ja mahkurainen, naama leveä, pöhöttyneet huulet — siis sangen törkeä muoto.

Hän rykäisi ja sylkäisi yli pöydän keskelle huonetta, aivan vastassa olevan vieraan sivutse.

Florian oli pyytänyt viiniä ja puolillaan oleva lasi seiso i hänen edessään pöydällä. Hän kääntyi nyt pois ja tyrkkäsi ikäänkuin huomaamattaan lasinsa kumoon, jolloin sen sisältö virtasi pöydän yli.

"Ole varovaisempi", huusi toinen uhkaavalla äänellä.

"Jos minua huvittaa viinin riputtaminen, ei se koske kehenkään ihmiseen, ja jos sinä olet arka housuistasi, niin siirry muuanne istumaan."

"Poika, sinä et tiedä, kenen kanssa olet tekemisissä."

"Ethän liene toki ketään syönyt."

"Tiedätkö, kuka olen?"

"Vaikka olisit Leutenbergerin Urban, et sittenkään ole pirua lähin mies."

"Tunnetko sitten minut, koska mainitset nimeni?"

"Huhun mukaan, lähempi tutustuminen on odotettavissa."

"Kuka sinä olet?"

"Vesihaudan myllärin poika Langendorfista."

"Ahah, sinustakin olen kuullut puhuttavan. Et ärsyttele kaikkein tyhmimmästi. Mutta luulen kuitenkin, että hiukan vähempi julkeus ei olisi haitaksi, jos aiot olla voittosilla minun kanssani."

"Saan esittää vaatimukseni miten tahdon. Voit muuten olla tyytyväinen, kun tein sinulle ensiksi sen kunnian, että pesin sinut viinillä. Sitä sinä et ole pitkiin aikoihin saanut, — tarkoitan pesua."

Leutenbergerin Urban heitti ympärilleen synkeitä silmäyksiä. "Kuulisit mielelläsi pilkallesi naurettavan, että se ärsyttäisi minua vielä enemmän, muita älä vaivaannu suotta, kukaan ei naura sinulle. Näetkö, kuinka hiljaisina ne istuvat tuolla pöydän ympärillä. Sanon sinulle, että mieluummin he kaikki nielevät pikarinsa kuin uskaltavat nauraa minulle."

Useimmat vieraat joivat viinaa; heillä oli sitä pikareissa edessään.

"En tiedä", jatkoi Urban, "onko sinulla sellainen kiire, että tahdot tässä heti kanssani tapella, mutta sen huomaa, että olet nuori ja puhut kiireesti ja kiihkeästi. Se ei kelpaa. On se päivä huomennakin, silloin koettakaamme toisiamme."

"Jos sinä et tänään viitsikään, sopisi se minulle sitä paremmin."

"Ole ymmärtäväinen, minä en voi sinuun suuttua. Olin luullut, että kaikki uljaat pojat olisivat jo kuolleet; pitkien aikojen kuluttua sinä ensimmäisenä uskallat tulla minua kamppailuun vaatimaan, ja se ilahuttaa minua. Sanon sinulle, että on yksitoikkoisen ikävää olla aina rauhassa ja itse hyökätessään huomata jotakin rutisevaa nyrkkiensä alla tietämättä, tuleeko vasta-iskua vaiko ei. Että joudut tannerta

puskemaan, se on varma, mutta minä iloitsen kuitenkin." — Hän tarttui Florianin käsivarteen ja tutki sitä parilla kouristuksella. — "No, kyllä sinä pidät miehen lämpimänä. Jos me aivan vakavasti tappelemme, emme suinkaan eroa ehjin nahoin. Mutta sitä iloa emme kustanna katsojillemme ilmaiseksi, se olisi tarpeetonta. Väkevä on väkevä ja väkevin on väkevin, sen tuntee jo koetuksesta."

Hän nousi ylös. "Riittää jo täksi päiväksi, minun on mentävä vielä muuanne", sanoi hän kurtistaen silmiään.

"Everlin luo", nauraa hihitti emäntä.

Leutenbergeriläinen heitti häneen hämmästyneen silmäyksen ikäänkuin huomauttaakseen, että kuinka hän uskaltaa sotkeutua kahden tällaisen miehen puheeseen. Muuten hän ei ottanut huomautusta ollenkaan pahakseen, kääntyi sitten Florianiin ja sanoi: "Huomenna kamppailemme, tapaat minut täällä aikaiseen, jollei" — hän kurtisti taas silmiään — "sinulla ole niin kiire, että sinun täytyy jo tänä päivänä mennä."

Hän säästi sanojaan ystävällisellä kädenpuristuksella, joka vihloi koko käsivartta, mutta Florian vastasi yhtä hyväntahtoisesti ja huomasi tyydytyksekseen, että Urban katsahti oudoksuen hänen käteensä. Sitten hirviön suu vetäytyi nauruun, ja hän sanoi: "Kyllä sinä tulet. Hyvää yötä kaikille!"

Hän oli tuskin mennyt, kun useasta pöydästä huudettiin Florianille:
"Sinä saat kovan kylvyn!"

Nuurukainen oikaisihe suoraksi. "Kehen se koskee? Mitä teillä on siinä tekemistä? Kuka teistä on oikeutettu puhumaan siitä? Kenties säälitte minua pelotellaksenne edeltäpäin? Urbanin läsnäollessa ette uskaltaneet nauraa, vaikka hänessä olisi kyllä ollut nauramista. Älkää luulko, että saatte tirskaa minulle. Jättäkää, etten heti näytä teille, mihinkä kelpaan; voisihan pistää päähäni, että istutte täällä kovin ruokottomina, ja minä viskaisin teidät ulos joka ainoan."

Hän odotti kotvan aikaa, mutta kukaan ei tuiskahtanut, luultavasti pelosta, että he joutuisivat entistä tuskallisempaan asemaan. Florian maksoi mitä oli nauttinut ja meni.

"Hihihii", kikatti emäntä, "kyllä ne huomenna kuumentavat toistensa korvat."

"Suon heille kummallekin kaiken mahdollisen löylyn", sanoi eräs kyttyräselkäinen kutistunut päiväläinen. Kun Florian oli mennyt krouvista, hän huomasi Leutenbergerin astuvan kylältä vievää tietä myöten. Hän päätti aikansa kuluksi seurata tätä miestä ja astui siis kappaleen matkaa hänen jäljestään.

"Tämä oli tyhmästi", sanoi hän jonkun matkan päästä taakseen katsottuaan ja nähtyään kauas jääneen kylän. "Hän tietää kyllä majapaikkansa, mutta minä en voi olla kedolla yötä." Mutta kun takaisin kääntyminen näytti olevan yhtä turhaa, hän jatkoi matkaansa jättämättä Urbania näkyvistään.

Oli uuden kuun aika, mutta yö oli tähtikirkas, muutamia yksinäisiä pilviä liiteli hitaasti taivaalla peittäen sieltä täältä laajoilta aloilta taivaslaen palavat valot, mutta maan pinta pysyi kuitenkin kaikkialla valoisana. Korkea vuori kohosi vaeltajain eteen. Metsä näkyi vain häämöttäen, ainoastaan jotkut yksityiset jyrkänteet äyräillä kasvavat puut saattoi selvästi havaita, muu kaikki oli sekavaa massaa, näytti kuin valtaavat sammalikot verhoaisivat vuorta. Paljaat kallioseivät sitä vastoin hohtivat melkein kirkastettuina. Jyrkänteiden puolitiessä oli pieni tölli, joka kait oli äskettäin maalattu, koska se hohti lumivalkeana hämärän läpi.

Leutenbergerin Urban alkoi kiivetä vuorta ylös; pian hän katoaisi puiden varjoon. Florian kiirehti päästäkseen häntä lähemmäksi. He olivat äänenkantaman päässä toisistaan, kun Urban pysähtyi hengittämään pienen töllin luona. Hän oli pari kertaa katsonut ympärilleen ja pysähtynyt äkkiä, niin että Florian oli vähällä ilmaista itsensä, mutta hän arvasi olla varuillaan.

He seisoivat nyt töllin edessä. Matala aita ympäröi pientä puutarhaa, peltotilkkaa ja muutamia puita. Se ei suinkaan kyennyt suojelemaan vähäistä viljelystä, olipahan vain rajana, jonka piiristä omistaja saattoi yhdellä silmäyksellä nähdä koko alueensa, joko lohduttaakseen itseään vähällä omaisuudellaan tahi pitääkseen sitä aina huomattavana todistuksena siitä, kuinka köyhiä he olivat. Aivan niiden kuusien takana jotka kasvoivat aitauksessa oli metsän aukeama.

Pienessä puutarhassa oli lehtimaja, jota verhosivat tiheään toistensa ympäri pujottautuneet pavut ja muut köynnöskasvit. Se oli aivan rakennuksen seinän vieressä, ja töllin ainoan huoneen akkuna oli majan lehtiholvin alla. Urban astui aidan yli ja meni lehtimajaan; Florian sai siitä rohkeutta nousta toisesta paikasta ja hiipiä aivan lähelle häntä.

Urban iski ikkunaan puristetulla nyrkillä.

"Jes, Maria!" huusi naisen ääni sisästä. "Kuka siellä?"

"Minä olen, Urban. Enkö sanonut, että tänä päivänä tulen? Nyt olen täällä. Anna Everlin tulla ikkunan luo!"

"Everl ei ole kotona, — lähetimme hänet pois, — hän on sukulaistemme luona Bergdörflissä."

"Jos se olisi totta, noutaisin pienen sydänkäpyäni sieltä; sitä ei voisi kukaan estää. Te ette vielä tunne Leutenbergerin Urbania, kun hän on jotakin saanut päähänsä! Mutta minä tiedän, että hän on kotona, minulla on ollut tähyistä. Sen jälkeen kun hän tuli veljensä kanssa kotiin, hän ei ole poistunut töllistä."

"Hän on sairas."

"Mitä sanot? Avaa ikkuna! En ymmärrä puhettasi ruudun läpi. Joudu, muuten nostan sinut ulos ikkunalaudan kanssa!"

Ikkuna aukaistiin.

Sisältä kuului nyt ähkyvä miehen ääni: "Oi, sinä pyhä Jumala korkeassa taivaassasi, onko se oikeutta, että minun täytyy maata tässä ja kuulla tällaista!"

"Minä luulen, että sinä vielä käsität, mitä sinulle saattaisi tapahtua, jos olisit jalkeilla", huomautti raaka Urban.

"Ole sinä rauhassa, Anton, ole rauhassa, minä rukoilen", puhui vaimo töllissä ja tuli ikkunan luo. Hän oli vanha iso-äiti, hän tarttui tuskallisesti julturin käteen. "Urbanin tarkoitus ei voi olla muu kuin meidän pelottelemisemme."

"Sinulle en mitään tee, ämmä, mene tiehesi. Everl, tule tänne!" Hillitön mies huusi tämän hiljaisella, melkein hellällä äänellä. Mutta kun häntä ei heti toteltu, sanoi hän kiivaasti: "Neuvon sinua, Everl että tulet hyvälle tänne!"

"Älä mene!" huusi kiihtynyt miehen ääni sisältä. "Älä mene, käyköön miten hyvänsä! Täytyyhän maailmassa olla jotain oikeutta, ja tuokin hirviö tavannee väkevämpänsä. Iso-äiti, huomenna sinun täytyy mennä poliisiin luo!"

"Menkään vain. Voitte panettaa minut kiinni, mutta ei minua ikipäiviksi teljetä. Kun minut jälleen päästetään vapaaksi, tulen ensiksi tänne, ja silloin minä meuhaan täällä niin, ettei yksikään ihminen voi nähdä, missä täällä on ennen eletty."

"En minä mene sinne", puhui vanha vaimo rauhottaen; "en mene. Tiedän että sinua täytyy kunnioittaa, ja ettei kukaan saa sekaantua siihen, mitä sinä teet. Sinä olet niin väkevä, niin äärettömän väkevä, ettet monasti voiman pakossa oikein tiedä mitä tekisit. Niin, niin, kukaan ei uskalla kieltää sinulta mitään, mutta minkätähden sinä olet kiinnittänyt silmäsi meihin? Emmehän ole koskaan sinua loukanneet. Onhan muita, jotka ovat aina tahtoneet sinulle pahaa; mene heidän luokseen, sehän on sinulle sopivampi."

"Suusi kiinni", sanoi Urban; "ymmärrän kyllä tarkoituksesi, mutta ei imartelus enempää kuin kiihotuksesikaan vaikuta minuun; sanon viimeisen kerran hyvällä: Everl, tule tänne!"

Nyt näkyi jotakin valkoista akkunassa ja hento ääni sanoi uhmaten:
"Miksi tahdot minua? Mitä minusta tahdot?"

Urban ojensi käsivartensa, nosti valkoisen olennon keveästi kuin höyhenen ulos ja asetti hänet viereensä rahille.

Florian näki hämmästyen, että tämä oli lapsi, noin kolmentoistavuotinen tyttö, silmät itkussa, paljain jaloin, pukuna ainoastaan paita ja alushame. Hän oli kaunis lapsi, rehevät vaaleat palmikot maidonvalkeiden kasvojen molemmin puolin, mustissa syvissä silmissä omituinen tuli.

"Jumala auttakoon minua kurjaa vaimoa, etten tule hulluksi!" huusi vanha vaimo värisevin huulin. "Toisen lapsenlapseni olet pieksänyt raajarikoksi, tahdotko nyt turmella toisenkin? Sinä viheliäinen nylkyri ja lasten raiskaaja, jospa et enää koskaan päivän valkeutta näkisi!"

"Ratise vain, ämmä", nauroi Urban, "meidän on sitä parempi haastella." Hän kääntyi lapsen päin. "Mitä minä tahdon? kysyt sinä. Mitähän minä tahtonen? Hyväillä sinua luonnollisesti, koska sinä olet pieni morsiameni."

"Minä en tahdo olla sinun morsiamesi."

"Ohoh, miksi et? Siellä koulun ylimmällä luokalla istuu monta muutakin tyttöä, jotka ovat olleet ystävällisiä minulle. Kysy vain, he ovat ylpeitä siitä, että minä heitä hyväilin; sillä tiedä, Everl, että minä

olen koko maan väkevin mies."

Tyttö nauroi vihassa. "Pitääkö sinun olla maan väkevin lyödäksesi veljeni Tonin, joka ei ole viittäkään vuotta minua vanhempi? Jospa hän olisi ollut täysikasvuinen!"

"Jos hän ei olisi tullut meidän väliimme, sinun ja minun, ei hänelle olisi käynyt niin pahasti; mutta saat nähdä huomenna, että minä voitan häntä tanakammatkin; tänä päivänä on saapunut eräs, joka tahtoo tapella kanssani."

"Onko tullut?" kysyi tyttö. "Hän on jo siis täällä — jo täällä!" Hän puristi ilon vallassa käsivarsiaan rintaansa vastaan.

"Kuka? Tunnetko häntä?" kysyi Urban kummastuen.

"Siitä alkaen kun sinä et ole minulle rauhaa antanut", sanoi lapsi terävällä äänellä, "olen joka päivä rukoillut Jumalaa, että hän lähettäisi taivaasta väkevän enkelin, joka tekisi sinut pieneksi", — heikko nyrkki puristui, — "oikein pieneksi! Ja nyt hän on täällä!"

"Heh, hän ei ole juuri mikään enkeli", sanoi Urban nauraen, "onpahan vain myllärin poika Langendorfista, ja mitä pieneksi tekemiseen tulee, niin kyllä minä aijon hänet höyhentää."

"Sitä et tee!" huudahti tyttö kiivaasti.

"Teen kyllä! Heitän hänet maahan, niin että sinunkin on sitä ilo katsella."

"Hänetkö maahan, sinä?" huusi tyttö haltioissaan. "Katso, näin ja näin hän tekee sinulle!" Hän löi miestä kiivaasti vasten kasvoja puristetulla nyrkillään.

"Ha-ha-haa, sellaisena sinä miellytät minua", huusi Urban; "tule nyt mukaan!" Hän kääri hameen tytön jalkojen ympärille, puristi hänen käsivartensa itseään vastaan ja kantoi hänet pois kuin kapalolapsen.

Lapsi huusi tuskasta.

Silloin Urban tunsi, että hänen käsivarsinsa tartuttiin. Florian seisoi hänen edessään ja sanoi: "Laske lapsi maahan! Vai tällainen heittiö sinä oletkin! Sanon sinulle: lapsi maahan!"

Urban ei aikonut sitä tehdä, mutta luja puristus pakotti hänet ehdottomasti taipumaan. Lapsi pääsi seisomaan, Urban päästi hänet irti ja puhkui raivossaan: "Onnettomuutesi on lähettänyt sinut jäljestäni!"

"Pelottele koululapsia", sanoi Florian ja kulki Urbania aina silmällä pitäen sille pienelle viheriäiselle paikalle joka oli metsänaukeaman edessä.

Leutenbergerin Urban seurasi häntä ripein askelin. "Minä annan sinulle muistomerkin koko iäksesi", vannoi hän ja karkasi kimppuun.

Tyttönen vetäytyi aivan pirtin seinää vastaan ja seurasi kauhistunein katsein ja puristetuin käsin miesten ottelua.

Kamppailu alkoi ilman minkäänlaisia sopimuksia ja sitä jatkettiin huolimatta mistään säännöistä. Ensimmäisessä hurjassa temmellyksessä pitivät molemmat vastustajat tasaväkisesti puoliaan, mutta tämä seikka juuri sai Urbanin malttamaan mieltään. Hän asettui torjuvaan ja odottavaan asentoon, äkkiä hän näki edullisen tilaisuuden ja heitti vastustajansa nuolennopeudella maahan, syöksyi sitten hänen päälleen kuin villi peto, polki häntä jaloin, heittäytyi hänen ylitsensä, antoi hänelle iskuja, hyppäsi taas ylös häntä uudestaan tallatakseen ja potkiakseen, heittäytyi taas päälle ja löi...

Tyttö oli syössyt paikalle ja juoksi neuvotonna itkien ja huutaen raadellun nuorukaisen ympärillä.

Florian huusi häpeästä, raivosta ja kauheista tuskista; hän olisi tajuttomana hervonnut maahan, jollei yksi ajatus olisi pitänyt häntä hereillä ja antanut hänelle yli-inhimillisiä voimia, — oli kostettava, maksoi mitä maksoi! Tuolla metsän aukeaman takana täytyy olla jyrkkä rinne, — jos sitä myöden, sen terävien kalliosärmien ylitse jonkun kanssa alas vierii, niin täytyypä tämänkin lopulta jäädä toisen rinnalle hiljaa lepäämään ja jättää tappelut ja kerskailut joksikin aikaa!

Hän tarttui sylin vastustajaansa ja ensimmäisellä heilahduksella he vyöryivät aivan viimeisen kuusen luo.

Mutta Urban oli irrottanut äkkiä kätensä Florianista ja huitoi niillä nyt ilmaa. "Ei sinnepäin", karjui hän, "ei sinnepäin: siellä on jyrkänne!" Hän makasi kalmankalpeana Florianin alla ja piti kouristuneesti

molemmin käsin kiinni erään kuusen liukkaasta juurisolmusta.

Hän puhui liiankin totta, ainoastaan pari askelta, erotti heidät ammottavan syvyyden äyräältä, yksi varomaton liike vain, ja silloin se heidät vie.

"Niinkö?" sanoi Florian, ja vaikka hänen täytyi tuskissaan hammasta purra, vetäytyivät hänen kasvonsa kuitenkin omituiseen hymyyn. "Se siis pudottaa hiukan syvemmälle kuin olin ajatellut. Yhtä kaikki minulle! Sinä olet repinyt minua pahemmin kuin minä koskaan kissaa! Luulisitko, että minä kuljen täällä maailmassa raajarikkona ja silvottuna ja annan sinun osottaa sormellasi minuun? Ei, katala heittiö, sinä et näe enää auringon nousua! Tule mukaan!"

Yksi nykäisy — yksi hurja kauhun kirkaisu, — nuolen nopeasti luiskahti juurisolmu puristetusta kädestä ja kirposi asemilleen — ja kaksi ruumista syöksyi äyrään ylitse.

Lapsi päästi vihlovan huudon ja peitti kasvot käsillään; niin hän seisoi väristen, henkeään pidättäen ja odottaen. Hän saattoi nytkin, niinkuin monasti ennenkin viskattuaan kiven jyrkänteen reunan yli, hitaasti lukea, — yksi, — kaksi, — kolme —

Nyt kuului alhaalta raskas jytkähdyks.

Tyttö horjui ja hapuroi ympärilleen, silloin hän tunsu että joku tukien tarttui häneen. Iso-äiti seiso äänetönnä ja väristen hänen vieressään; hänkin oli nähnyt kaikki.

He menivät äänetönnä tölliinsä. Pienen Everlin silmissä loisti pari suurta kyyneltä.

* * * * *

Koko Zirbendorf oli liikkeessä, eräs läheisestä kylästä kotiinpalaava talonpoika oli toimittanut hälyytyksen. Hän tuli sydänyöllä juosten Zirbendorfiin, ja nähdessänsä tulta suuressa kunnan ravintolassa hän riensi sinne ja tapasi muutamia myöhästyneitä vieraita, jotka juuri tekivät lähtöään.

"Hyvät ihmiset", huusi hän läähättäen, "teidän täytyy kuulla, mihin minä olen yhtynyt, sitä sietää todellakin kuunnella! Tulin kotiin Niedendorfista rotkon kautta; se on lyhin tie eikä yöllä tee mielellään pitkiä kierroksia. Niin, minä astuin, astuin, ja kun minä parhaillaan astuin putosi äkkiä korkeudesta jotakin hyvin raskasta. Luulin, että se oli joku sonni. Voi niitä ihmisparvoja, jotka ovat sen kadottaneet! Ajattelin silloin. Mutta lähempää katsottuani näin vaaterääsyjä, eivätkä ne voi olla nautaeläimen ympärillä; nyt käsitin, että siinä olikin ihminen, ja kuinka tarkastelinkaan, näin kaksi ihmistä. Silloin minun täytyi nauraa, koska sain niin hullunkurisen päähänpiston, te tiedätte että olen iloinen veitikka, minun täytyy nauraa kirkossakin, jos muistan jotakin hassua: se saa minut eleille niinkuin kirput koiran. Minä siinä siis nauroin ja ajattelin: voi taivaan tasakäpälä, alkaako nyt sataa ihmisiä? Jos tässä on kaksi ensimmäistä pisaraa, on parasta että pian raivaan luuni täältä! Mutta kun katsoin kauemmin edessäni olevaa veristä möhkälettä, alkoi koko olentoni väristä, ja minä juoksin sieltä kuin järjetön ja tässä minä nyt olen!"

"Niinpä kyllä, tässä sinä olet", huusi yksi vieraista. "Tyhmä mies voi seistä ja nauraa, kun ihmisiä hänen vieressään lankeaa kuolleina maahan! Ei auta, meidän täytyy havauttaa pormestari; emme voi jättää noita kahta yöksi taivaan alle."

Pieni joukko kiirehti pormestarin asunnolle. Hänen portailtaan pidetty melu herätti kaikki naapuritkin. Jokainen käsitti, että nyt oli tapahtunut jotakin tavatonta. He puukeutuivat siis ja riensivät ulos. Kun unesta herätetty päämies virutellen ja haukotellen saapui kadulle, oli sille kokoontunut suuri hälisevä väkijoukko.

Pormestari kuunteli kertomusta tapahtumasta. "Meidän pitää tarkastaa onnettomuuspaikkaa", sanoi hän; "rotko on kuntamme alueella; kenties saamme myöskin selville, ketä nuo onnettomuuden kohtaamat ovat."

Niin, se piti toki tietää! Ajateltiin jo heti alusta, ettei heitä ollut tavallinen onnettomuus kohdannut; he ovat olleet "jossakin", ja asiassa on "jotakin!" Muut olivat pormestarin kanssa samaa mieltä. Onnettomuuspaikkaa on tarkastettava, ehkenpä sitten kaikki selviää. Kun pormestari siis käski valjastaa hevosen, riensivät monet muutkin panemaan ajoneuvot kuntoon liittyäkseen seuraan.

Kansajoukko odottikin suurella jännityksellä tietoa siitä, ketkä siellä ulkona kunnan alueella kuolleina makasivat, olivatko he heimolaisia vai vieraita. Luettiin sormilla poissaolevia, mutta useimmat kaivatut astuivat esille ympärillä seisovasta joukosta, ja toisten vakuutettiin terveinä ja raittiina makaavan vuoteillaan. Siinä oli vähällä syntyä tappelu kahden eri puolueen välillä, niiden, jotka tahtoivat olla tekemisissä ainoastaan tuttujen kuolleiden kanssa ja sentähden viskasivat melkein kaikki yhteiskunnan jäsenet yhden toisensa jälkeen kuolon kitaan, ja niiden jotka ihmisystävällisesti tempasivat näistä yhden

toisensa jälkeen sieltä pois. Mutta varma tieto teki pian lopun kaikesta kinailusta ja kiistasta.

Pormestari oli juuri nousemassa ajorattaillensa, kun vuorella olevan töllin vanha mummo taluttaen tyttärensä tyttärtä saapui paikalle. Pormestari nähdessään hänet sanoi: "Kas, Fehringerin muori, se kai tapahtui sinun asuntosi lähellä? Tunnetko sinä vuorelta alas syöksyneet?"

"Tunnen", vastasi mummo.

"Toinen oli myllärin poika Langendorfista", kiiruhti tyttö sanomaan, ettei ensiksi mainittavaa syrjäytettäisi.

"Niin, myllärin poika Langendorfista; toinen", täydensi isoäiti, "oli Leutenbergerin Urban."

"Kuinka", huudahti pormestari, "Leutenbergerin Urban, hänkö on kuollut?" Hän oli sanoa epäkristillisesti "Jumalan kiitos", mutta ensimmäisen sanan sanottuaan hän vielä ennätti hillitä itsensä ja käänsi lauseen lopun sanoen: "Jumalan rauha hänelle!" Siitä ei voinut kukaan loukkaantua, ei Urban itsekään, ja se voidaan kyllä kertoa hänelle, jos hän nimittäin ei olekaan kuollut, tahi ylösnousemisen jälkeen.

"Nouskaa rattaille", lausui hän mummolle ja lapsille, "niin kerrotte enemmän ajaessamme." Pormestarin rattaat vierivät edellä, useita toisia tuli jäljestä. Tien valaisemiseksi oli otettu tulisoihjuja, ja nyt vierivät ratasjono niinkuin palava käärme kylän halki ja maantietä pitkin metsään.

Paikalle saavuttua pormestari astui hengettömien ruumiiden luo. "Siinä on kolikko todellisuus edessämme. Korjatkaa heidät pois!"

Kyläläiset tarttuivat käsin ja saivat ainoastaan suurella vaivalla ruumiit toisistaan erotetuksi, käärivät ne varovasti hevosenloimeen, sillä melkein kaikki luut olivat niissä murtuneet, ja nostivat sitten pormestarin rattaille.

Ne kyläläiset, jotka lähellä seisten kuulivat Fehringerin muorin puhelun pormestarin kanssa, olivat sillä välin levitelleet sanomaa, että Leutenbergerin Urban ja eräs langendorfilainen olivat syöksyneet rotkoon ja että heitä oli menty noutamaan. Ja nyt alettiin koputtaa kaikkiin ikkunanruutuihin ja jyskyttää joka porttiin. Onhan tällainen tapaus kaikille kerrottava, kukaan ei nyt saa nukkua. Jokainen tahtoi olla saapuvilla, kun Leutenbergerin Urbania tuotiin. Niin koko Zirbendorf joutui jalkeille.

"Kaksi tuntia sitten näin minä heidän istuvan yhdessä Töhrä-Katrin krouvissa", kertoi kyttyräselkäinen päiväläinen. "Silloin he sopivat, että kamppailevat huomenna, mutta he ovat, näkyy, hyökänneet yhteen jo tänään! Mutta tällaista loppua heidän tappelulleen ei kukaan osannut aavistaa!"

"Me olemme sittenkin aika tyhmeliinejä, hyvät naapurit", sanoi eräs vanha talonpoika. "Me seisomme tässä ja odotamme, ja tänne tulevat lopulta tyhjät rattaat! Kirkon luo meidän on mentävä, tietysti, kirkon luo, sillä ensimmäinen tehtävä on viedä kuolleet parihuoneeseen."

Se voi olla mahdollista. Kaikki, jotka vuosiltaan ja voimiltaan pääsivät, samosivat katua alaspäin, toiset liukusivat jäljestä minkä jaksoivat, ja he kiipesivät lähättäen portaita myöten kirkkotarhaan. Sinne päästyään he näkivät tulijuovan poikkeavan maantieltä kapealle syrjätielle, joka johti takapuolelta kirkon luo.

Kirkonvartija seiso ja odotti hautausmaan ristikkoportin luona; parihuoneen mustat rautakiskoiset ovet olivat auki ja synkkä huone katsoa ammotti kirkkoon päin. Pienen öljylampun liekki palaa lekutti sen sisässä.

Pormestarin rattaat vierivät paikalle, soihtujen valossa näki niillä kaksi verhottua muodotonta möhkälettä.

Pari miestä yritti nostaa toista ruumista rattailta, mutta he horjahtivat sen painosta, toiset kaksi täytyi saada avuksi.

"Kuolleenakin on hänestä monelle tekemistä", mutisi yksi kantaja.

"Se on Leutenbergerin Urban", kuiskaili kansajoukko väistyen arasti syrjään. Kuollut kannettiin hautojen ohi; veri tihkui hevosenloimen läpi ja purppuroi tien. Ruumis laskettiin puiselle lavitsalle, jonka yläpäässä himmeä liekki paloi. Kun kantajat tulivat ulos, sulki kirkonvartija ovet.

"Mutta toinen? Mitä tehdään toiselle?" Niin kaikki kysyivät, yksi kysyi pormestariltakin.

"Herättäisi kenties pelkoa seurakunnassamme", sanoi hän, "jos tällaisen lopun saanutta pitäisimme täällä seuraavaan päivään. Olemme päättäneet lähettää hänet heti Langendorfiin vanhempiensa luo.

Olen sopinut Mittereggerin kanssa, hän tuntee heidät ja on luvannut lähteä sinne."

Pikku Everl nykäisi iso-äitiä hameesta ja sanoi: "Minä tahdon mennä mukaan, iso-äiti; huomenna olen jälleen kotona, mutta nyt minä tahdon mennä, muuten hänellä ei olisi ketään."

Mitteregger ja hänen renkinsä sitoivat ruumiin köysillä rattaihin kiinni, "ettei se matkalla kovin huljuisi". Fehringerin vanha muori astui niiden luo: "Tahtoisitko olla hyvä ja ottaa Everlin mukaanne? Hän tahtoi niin mielellään rukoilla vainajan puolesta."

"Miksi ei?" myönsi Mitteregger kiinnittäen viimeisiä solmuja. "Tulkoon vain mukaan, hänen pyyntönsä on kristillinen; onhan se valvomista kuolleen luona, ja se on laupeuden työtä. Tulkoon vain!" Hän nosti tytön rattaille, jotka sitten lähtivät liikkeelle.

He ajoivat melkoisen rivakasti, ensin synkän metsän läpi, sitten laajaa tasankoa. Mitteregger ajoi ja renki piti palavaa soihtua. Synkkä, keltainen, roihuava liekki heitti epämääräisiä, liehuvia varjoja pensaille ja tielle. Lapsi oli polvillaan kuolleen päänpohjissa; kääreverhosta pisti esiin kangistunut käsi, jonka kylmiä sormia tyttö puristi pienellä ja lämpimällä oikealla kädellään; vasemmalla hän alinomia tutki, pitääkö köysi ja eikö se leikkaa vainajan ruumista.

Aamu alkoi valjeta ja renki sammutti soihtunsa. He ajoivat vain eteenpäin ja sivuuttivat jo Reindorferin talonkin. Sen ikkunat olivat verhotut, ja tummien peitteiden läpi hohti useiden tulien valo. Mitteregger osotti sinne piiskalla ja sanoi: "Tuolla sisällä niillä myöskin on kuollut."

Sitten ajoivat he vielä kappaleen matkaa, ja taivaan holvi oli yhä enemmän kirkastunut. He kääntyivät eräässä mutkassa, ja siinä aivan lähellä oli mylly. Ja kun he ohjasivat sinne, kohahti vesi juoksemaan ja iso ratas alkoi liikkua ja laaksossa kaikui iloinen kolina. Molemmat miehet vaikenivat kokonaan.

Rattaat pysähtyivät myllärin asunnon eteen. Mitteregger laskeutui istuimelta, nyt hän aikoi huutaa vanhemmat ulos, — silloin Everl puristi kuolleen kättä, laskeutui nopeasti alas ja kätkeytyi pensaan taakse.

Mitteregger seisoi asuinrakennuksen vieressä ja katsoi ikkunasta sisään, sitten hän koputti ruutuun.

Mylläri kuunteli sisällä. "Lois, minä luulen, että joku on ulkona."

Myllärin vaimo nyökkäsi iloisesti: "Se on varmaan Florian." Hän se oli!

XVIII.

Kun hän oli kuollut, ihmiset puhuivat toisin.

"Hän oli alkuaan oikein hyvä poika!" — "Niin kyllä, eikä hän olisi koskaan tullut niin hurjaksi, jos hän olisi saanut Reindorferin Leenan!" — "Ties taivas, mikä ukkoon meni, niin että hän jyrkästi kielsi!" — "Hän alkaa jo tulla liian vanhaksi, ukko paha."

Florianin hautauspäivän edellisenä iltana lähti pieni tyttö Zirbendorfista, juoksi paljain jaloin koko yön ja tuli seuraavana päivänä aamupuolella Langendorfiin; hän hiipi kirkkotarhaan ja kätkeytyi erään hautakiven taakse ja katseli tästä piilopaikastaan arasti kahta avattua hautaa.

Pastori oli määrännyt kummankin kuolleen seurakuntalaisensa hautaustoimituksen samaksi päiväksi ja hetkeksi; hän kenties tahtoi saattaa surevat yhteen.

Samalla hetkellä, kun myllyltä kannettiin arkku ulos, suljettiin Reindorferin kamarissa arkun kansi. Vanha Reindorfer seiso hiukan syrjässä ja hänen silmänsä sattuivat pieneen pöytään, jonka ääressä hän istui kolme yötä sitten, sinä yönä, jolloin pastori kävi hänen kuolevan vaimonsa luona. Pöytä oli sysätty erääseen soppeen ja Magdaleenalle kirjoitettu kirje oli vielä avonaisena sillä. Vanhus puisti päätään muistamattomuudelleen ja istahti lisätäkseen kiireesti muutamia rivejä. "Kirje on jäänyt lähettämättä siinä hämmennyksessä, jonka odotettu ja odottamaton suru on aikaansaanut. Älä kauhistu, Magdaleena, toissa päivänä kuoli äitisi varhain aamulla, ja seuraavana yönä tuotiin myllärin Florian kuolleen kotiin. Sinä kaiketi jo tiedät, kuinka se tapahtui, sillä siitä on paljon puhuttu, ja paikkakunnan sanomalehdessä oli siitä perinpohjainen selonteko; koulumestari sanoo, että suuremmatkin sanomalehdet ovat siitä puhuneet. Jumala olkoon armollinen kummallekin! Kun heidän kirjeesi postilaatikoon, olemme juuri menossa heitä hautaamaan."

Hän sulki kirjeen, nousi ja astui arkun luo, jota juuri aiottiin kantaa ulos. Ja kun Reindorferin ruumissaatto jätti pihamaan, tuli toinen alempana tiellä, ja niin valuivat molemmat hiljaa eteenpäin jättämättä toistaan näkyvistä.

Kun oli saavuttu kauppiaan kohdalle, joka samalla oli postinhoitaja, Reindorfer astui saatosta sivulle ja pisti kirjeen postilaatikkoon, sitten hän asettui jälleen paikoilleen surevien etupäässä.

He saapuivat kirkkoon, jossa piti odottaa toista ruumissaattoa. Arkut asetettiin vieretysten ja hautaustoimitus alkoi.

Molemmat saattokulkueet menivät sitten kirkosta hautausmaalle niin lähettäin toistensa jälkeen kuin olisi yhdessä surtu kumpaakin vainajaa. Arkut laskettiin maan poveen ja luotiin multaa päälle, hieta rapisi, paksut multamöykyt ja kivet jymähtivät kolkosti kantta vasten, sitten tuli hiljaisuus, ja jälkeenjääneet poistuivat vainajain luota.

Hautausmaan veräjällä mylläri ja vanha Reindorfer tapasivat toisensa; muut saattajat väistyivät syrjään ja antoivat heidän kahden kulkea. Mylläri nosti hattuaan ja mutisi epäselviä tervehdysanoja.

Mutta vanha Reindorfer viittasi takana oleviin hautoihin ja sanoi katkerasti: "Kaksi on nyt sentähden vainajana, siinä on paljon kerrakseen, vai kuinka?"

Mylläri koetti tavata hänen kättään. "Reindorfer", — hän puristi vasenta kättä rintaansa vastaan, — "täällä povessa, täällä povessa...! Ah, köyhänä maankiertäjänä olin onnellisempi!"

Hän, kyläkunnan rikkain ja ylpein!

Vanha Reindorfer ei vetänyt pois kättään, ja he kulkivat näin muutamia askeleita. Mutta huomattessaan että pastori aikoi lähestyä hän irrotti heti itsensä. "Minä säälin sinua", sanoi hän, "mutta muuhun ei minua kukaan taivuta. Katumuksesi on tullut väärää tietä eikä vaikuta mitään." Hän kääntyi ja meni.

Mylläri oli tapansa mukaan kuunnellut pää painuneena eikä hän kohottanut sitä koko kotimatalla. Kenties hän kuunteli nyyhkyttävää vaimoa, joka kulki hänen rinnallaan? Hän sai siitä vielä vähemmän rohkeutta katsoa ylös.

Kansajoukko oli vähitellen poistunut, ja kun kirkkotarha oli aivan tyhjä, hiipi Everl piilopaikastaan nuorukaisen avatun haudan äärelle. Hän laskeutui polvilleen, otti poviliinastaan pienen kukkaisvihkon, joka oli tehty vuoren jyrkänteen reunalla kasvavista metsäkukista, ja pudotti sen arkunkannelle.

Sitten lapsi rukoili kauan; vasta kun haudankaivaja tuli lapioineen hautaa peittämään, hän poistui arkana haudalta ja lähti kotimatalle. Ja mitä hän vei mukanaan? Sen lujan luottamuksen, ettei tämän maailman pienimpiäkään voida rankaisematta loukata, koska hyvät ja auttavat ihmiset asettuvat heidän puolustajikseen: yksi heistä oli antanut siitä veritodistuksen.

Lyhyt, äkkiä keskeytynyt olemassaolo, hukkaan joutunut, hävinnyt ihmiselämä oli kätkeyty tuohon kylmään maahan, niiden kaikkien suremana ja valittamana, jotka näkivät, kuinka se kehittyi ja loppui; mutta nyt jo sammal peittää hänen hautaansa, pian hänen muistoansakin.

Mutta pienen Everlin mielessä hän elää kauan kuolemansa jälkeenkin yhtä nuorena, terveenä ja voimakkaana kuin silloin, kun hän, koko maan kaunein ja väkevin nuorukainen, onnettomuuden hetkellä kuolemaa uhaten näytti verrattoman voimansa ja jalon uhrautuvaisuutensa. Ja hänen lapsensa ja lapsensalapset kertovat ihastuksella Langendorfin myllärin pojasta.

* * * * *

Föhrndorferin kirjeenkantaja oli vanha mies ja hoiti tehtävänsä ymmärryksellä. Hän järjesti huolellisesti hänelle uskotut kirjeet ennenkun pisti ne nahkalaukkuunsa; ei ainoastaan osotteiden mukaan, sillä olihan luonnollista, ettei hän tahtonut lisätä vanhoille sääriilleen turhaa juoksua ja sentähden järjesti kirjeet katujen ja talonnumeroiden mukaan — hän lajitteli ne arvonsakin perustuksella. Kirjekortit hän jätti arvelematta osotteessa mainittujen henkilöiden ulkona leikkiville lapsille, sillä hän piti kirjekortteja "köyhän-kirjeinä", ja kun kirjeen kirjottaja on säästänyt postimaksua, saa kirjeen kuljettajakin säästää askeleita. Sitä vastoin hän kantoi huolellisesti perille kaikki täydellä postimerkillä varustetut ja suljetut kirjeet, joista hän sai kaksi kreutzeriä kantopalkakseen. Mutta tekipä hän myöskin eron sinetöidyn ja ainoastaan liimalla suljetun kirjeen välillä. Viimemainitut olivat hänestä kevyttä tavaraa, kaiken maailman vierailta ihmisiltä tulevia kirjeitä. Se, jolla on tärkeää kirjoitettavaa sukulaisilleen tahi ystävilleen, se ei säästä muutamaa lakkapisaraa eikä sitä vaivaa, joka syntyy sinetin painamisesta, ja onhan tuo tunnettu merkkikin jo tervehdys, onpa lakan värilläkin merkityksensä. Sinä päivänä, jolloin ukko lähti postitalosta taskussa kirje Langendorfista "Magdaleena

Reindorferille Kaspar Engertin, Grasbodenin isännän palvelijalle", oli hänen kasvoillaan koko tien vakava huolekas ilme, sillä hän oli heti huomannut, että kirje oli mustalla lakalla sinetöity.

Kirkkojuhlan jälkeisinä päivinä Magdaleena ja Kaspar Engert olivat usein tahallaan satuttautuneet toistensa tielle ja alkaneet tyynesti keskustella turhanpäiväisistä asioista, sillä heidän piti näyttää, ettei heidän välillään ollut mitään tyytymättömyyttä. Mutta jos Engert puheen aikana sattui lyömään kädellä rintaansa, jota vastaan neidon pää oli tuona iltana levännyt, sävähti tämä hehkuvan punaiseksi sekä tuli hämilleen, ja se sai isännän pois suunniltaan. Ja jos tyttö puheesta innostuen sattui tulemaan isäntäänsä niin lähelle, että tämän, kosketusta karttaakseen, täytyi siirtää kädet selän taa, oli siitäkin seurauksena molemminpuolinen mielen hämminki. Tällaisten pilalle menneiden yritysten jälkeen he vasta yhä pitemmän ja pitemmän ajan kuluttua etsivät toistensa seuraa. Sitten he alkoivat karttaa toisiansa, eivätkä satunnaiset kohtaukset, jolloin he eivät saaneet sanaakaan suustaan, suinkaan parantaneet asemaa; vihdoin toisen saapuminen ajoi toisen pakoon. Muiden läsnäollessa he kuitenkin seurustelivat vapaasti. "Tämä on pelkkää tyhmyyttä", harmitteli kumpikin hiljaisuudessa.

"Vieläpä oikein hitonmoista tyhmyyttä", sanoi Engert ääneen tämän "tyhmän" viikon kuudentena päivänä. "Se on sentähden, ettemme uskalla puhua siitä, mitä meidän oikeastaan olisi toisillemme sanottava ja josta meidän täytyisi puhua."

Hän seiso i pihalla lähellä puutarhan aita, jonka takana hän näki Magdaleenan istuvan rahilla. Hän aukaisi päättävästi veräjän ja astui sisään, mutta tyttö nousi ja astui pois erästä käytävää pitkin selin isäntään. Tämä oli sulkenut häneltä rakennukseen vievän tien, ja jos häntä seuraa puutarhan toiseen päähän, hän varmaan ei karkaa nurmikolle.

Kun Magdaleena huomasi Engertin seuraavan, hän pysähtyi, mutta kääntyi vain puoleksi häneen.

"Meitä on kaksi höperöä", sanoi Engert astuen Magdaleenan luo. "Me pidämme toisistamme; mutta kun emme tahdo sanoa toisillemme, että mieltymyksemme on toisenlaista kuin tavallisesti miehen ja naisen välillä, ja kun kumpikin pelkäämme, että toinen voisi sen käsittää tuolla tavalla ja ymmärtää kaikki väärin, siksi juoksemme höpsyinä toistemme ympäri."

"Kun näin puhut, putoaa minulta kivi sydämeltä", lausui Magdaleena.

"Ja minä saisin sellaisen kiven, jollen puhuisi niinkuin ajattelen", sanoi isäntä nauraen. "Mutta sitä tuskaa en tahdo; se olisi revonrautoihin astumista, ja se puristaisi kipeästi, sentähden olen suora. Monetkaan, jotka muuten pitävät kiinni totuudesta, eivät kuitenkaan kammo pistää pieneksi valheeksi puhutellessaan naisväkeä, luultavasti siitä syystä, että luulevat naistenkin päästävän sanansa seulan läpi pidättäen painavimmat jyvänosat itselleen. Mutta minä en ole ikäpäivinä ymmärtänyt puhua toisin kuin sydämeni sanoo tahi ei sano, ja siitä asti kun vaimoni kuoli — Jumala hänen sieluansa lohduttakoon — olen varonut, etten sanoisi kellekään naiselle hyvää sanaa, vaikka alkuaikoina moni kaunis ja rikas neito, niinkuin maailmassa tapana on, joko omasta halustaan tahi toisten lähettämänä ilmestyi eteeni. Ihmiset ihmettelivät, miksi minä paraina vuosinani tahdon olla leskenä; sitten he laskivat sen tapahtuvan Burgerlin tähden. He olivat sen verran oikeassa, että on aina uskallettua toimittaa lapselleen äitipuoli, sillä hän pitää aina omia lapsiaan rakkaampina kuin vieraita, ja kuinka olisikaan voinut löytää sellaisen joka olisi hyvin hoitanut pientä sairastavaa, — — enhän ole ketään etsinytkään! Mutta sanon sinulle jotakin."

Hän tarttui Magdaleenan käteen ja talutti häntä muutaman askeleen. Sitten hän päästi hänet irti, ja he astuivat toistensa rinnalla edestakaisin puutarhan käytävällä.

"Ei se tapahtunut ainoastaan Burgerlin tähden! Taivas tokiinsa, jos joku on naiseinmenevä, kyllä hän takertuu pian yhteen heistä, syrjäyttää kaikki arvelut ja luulee kenties olevansa aivan rehellinen ottaessaan lapset puolustukseksi ja vakuuttaessaan, että täytyy mennä uusiin naimisiin lasten tähden. Mutta jäljestäpäin nähdään monesti, että se oli ollut tyhjää puhetta. Minusta ei siihen nähden tarvinnut olla mitään pelkoa, sillä minä opin avioliitossa vieromaan naisia. Katso vain kummastellen, niin se oli. Jos kenenkään, luen sinut kotiväkeeni, ja jos minä olen kerran ennen uskonut sinulle asian, jonka kaikki muut jo tiesivät, mutta jonka he olisivat voineet väärennettynä kertoa sinulle, niin kerron sinulle nyt jotakin, jota ei tiedä kukaan muu kuin minä itse, ei edes hänkään, joka olisi ollut lähin sitä tietämään, nimittäin appeni. Muut, joita asia koski, ovat kuolleet. He vain sen aluksi tiesivätkin; minä sain sen tietää vasta jälkepäin. Jos asia olisi ollut päinvastoin, olisi se ollut parempi minulle, luultavasti myöskin eräälle toiselle!

"Isästäni en muista mitään, sillä hänen kuollessaan olin minä vielä aivan pieni, tunsin vain äitini. Hänestä olin ylpeä. Hän oli suuri, voimakas ja erittäin kaunis nainen, suora ja käskevä, kukaan ei uskaltanut mukista häntä vastaan. Hän hallitsi ja vallitsi Grasbodenissa kuin mies, ja rahvas sanoi, että hänellä olikin miehen ymmärrys. Kenties olikin, ainahan sillä on jokin arvonsa; mutta sekin on varma, että hän työnsi ymmärryksensä asioihin, joissa sillä ei ole ollut sijaa koko tämän maailman aikana.

"Hän oli tarkoin järjestänyt ja jakanut kaikki tehtävät kutakin päivää, viikkoa, kuukautta, vieläpä koko vuosiakin varten. Hän ei selailut allakkaa ainoastaan löytääkseen siitä juhlapäivät; hänellä oli siihen merkityt päivänsä hedelmäpuiden tukemista, juurikasvien istuttamista, lehmäin poikimista ja sikojen lattiin sulkemista varten. Ja kun minä olin tullut naima-ikään, ei sitäkään saatu laiminlyödä: minun täytyi, jos ei muun niin ainakin hyvän järjestyksen tähden, mennä avioliittoon.

"Äitini oli tietysti etsinyt minulle vaimon, eikä vastaansanomien olisi auttanut mitään, vaikkapa minulla olisi ollut siihen haluakin. Mutta paikkakunnan tytöistä ei kukaan erityisesti miellyttänyt minua; minä olin kömpelö heidän seurassaan enkä osannut laskea sellaista leikkiä, jonka tilaisuuden sattuessa saattaisi kääntää todeksi. Sentähden en ollenkaan pannut pahakseni, kun äiti otti asian omille hoteilleen; minä päinvastoin täydellisesti luotin hänen viisauteensa. Hän suoritti pian valintansa. Köyhät ja vähäpätöiset eivät voineet tulla kysymyksenkään, eikä koko lähiseudulla ollut meidän veroistamme muita kuin Halden isäntä Hinterwaldenista; hänen ainoa tyttärensä olikin silloin naimaikässä. Äiti piti sitä hyvänä merkinä, ja Halden emäntä katsoi kohtuulliseksi, ettei hänen Loisiaan saa kukaan muu kuin Grasbodenin poika. Ymmärtävät ihmiset suuntaavat mielellään toimintansa viisaussääntöjen mukaan, ja kaikkien suosituimpia niistä on: 'Vesi vertaistaan, kala kaltaistaan.' Sen perustuksella työnnetään usein yhteen kaksi aivan erilaista henkilöä. Mutta kun kerran äidit ovat siitä sopineet, on heillä sata keinoa sitoakseen kaksi niin kokematon ihmistä kuin minä ja vaimoni saman kuorman eteen, vaikka jo alusta pitäen yksi pyrki sinne toinen tänne.

"Kun ensimmäisen kerran kävimme Haldessa, olin minä juhlapuvussani, eikä siinä saanut olla pienintäkään tomun hiventä, ei poimua eikä kurttua! Äitini ei koko matkalla ottanut pois silmälaseja nenältään. Lois näyttäytyi sitä vastoin jokapäiväisissä tamineissa, luonnollista kyllä, koska häntä piti heti ylistettämän uraaksi taloustoimien tekijäksi. Mutta hän oli siitä huolimatta niin soma ja siisti, että hänessäkin saattoi huomata äidin huolenpidon jäljet. Oli kuin me kumpikin olisimme olleet huolellisesti laatikkoon sijoitettuja nukkeja. Tyttö tietysti oli ystävällinen minulle, sitä vaati kohteliaisuus. Vähitellen meidät, kumpikin äitinsä välityksellä, työnnettiin keskusteluunkin toistemme kanssa, ja vihdoinkin minä mielistyin nuoreen tyttöön, joka oli yhtä hämillään kuin minäkin. Hän oli kaunis, eikä ole mikään ihme, että minä jäähyväisiä ottaessa hänen silmiinsä katsoessani tunsin tavatonta liikettä mielessäni, kun siinä syntyi ajatus: hän on minun!

"Sitten ei kulunut kotona ainoakaan päivää, jolloin äiti ei olisi puhunut Loisista kaikenlaista hyvää ja kaunista. Ja minä luulen, että Loisin äiti puhui samoin minusta. Jos olisi totta, että me aivastamme aina silloin, kun meistä muualla puhutaan, niin olisimme me aivastelleet itsemme hengettömiksi.

"Kahdeksan päivän kuluttua tehtiin Hinterwaldenista vastavierailu meille. Silloin minun piti osottaa taloudellista käytännöllisyyttäni. Minun piti olla arkivaatteissa, mutta en millään muotoa saanut koskea mihinkään, etten likaantuisi. Lois oli silloin juhlapuvussa ja hän oli niin kaunis ja rakastettava, ettei hän enää näyttänyt minusta nuorelta tytöltä vaan koko maailman kaikkein suloisimmalta emännältä. Huomatessansa että yltyvä ihastukseni häneen saattoi minut häntä puhutellessani vielä enemmän hämilleni kuin ensi kerralla, muuttui hän hyvin ystävälliseksi ja puheliaaksi. Minä tunsin itseni sangen kömpelöksi ja minusta tuntui usein kuin hänen tarkoituksensa olisivat ulottuneet hänen sanojaan kauemmas, mutta minä olin jo silloin kuullut sanottavan, että naiset ovat tällaisissa asioissa jo lapsuudestaan saakka kekseliäämpiä kuin me miehet milloinkaan. Summa se, että minä olin siitä hetkestä häneen niin rakastunut kuin lukkarin kissa, ja kun minä huusin täydellä voimalla 'kyllä', ja kun hänkään ei ollut vastaan, niin kaikki meni kuin rasvattu. Kuuden viikon kuluttua minä vein hänet alttarin luo ja hän itki silloin hillittömästi. Lähellä olevat ihmiset sanoivat kyllä, että itkevästi morsiamesta tulee naurava vaimo ja että kaikki morsiamet itkevät luopuessaan vanhempien kodista vieraan ihmisen tähden, jolloin on ei ainoastaan vanhasta erottava vaan myöskin uuteen totuttava. Paljon muutakin sen tapaista he puhuivat, mutta ei se minua tyydyttänyt. Jos ken mielellään seuraa toista, silloin ei ole itkemistä; jos taas se on vastenmielistä, ei pitäisi seuratakaan. Kun sittemmin olen nähnyt morsiamien itkien kirkosta palaavan, on minulla ollut siitä omat ajatukseni.

"Minulla oli siis vaimo kotona ja minä riipuin aina hänen vyötäisillään, sillä minusta tuntui etteivät päivät alkuaikoina ollenkaan riittäneet kaikkiin lemmeikkäisyyden ja hyvyyden osoituksiin, joita hänelle tuhlasin. Mutta hän ei maksanut samalla tavalla, hän työnsi minut usein pois luotaan ja pyysi että jättäisin hänet rauhaan. Arvelin, että se johtui kainoudesta, joka myöskin on naisten ominaisuuksia, tahi hänen toimeliaisuudesta, jonka tähden hän olisi mielellään nähnyt minutkin työssä, ja onhan totta ettei hyväilystä ole mitään hyötyä. No niin, minä ajattelin silloin, ettei minun sovi olla tuppautuvainen eikä näyttää laiskalta. Minä en siis ollut enää aulis palveluksiin kuin ennen, vaikka rakkauteni ei ollut vähentynyt rahtuakaan: säästin vain sitä. Mutta heti kun hän huomasi minun muuttuneen — millä kuitenkin luulin miellyttäneeni häntä — närkästytti se häntä kovasti. Hän ei jäänytkaan entiselleen; jos hän ennen oli ollut vastahakoinen, tuli hän nyt aivan raivoksi. Siihen en voinut tyytyä. Tuhat tulimmaista, jos sen olisin tehnyt, olisi se ollut väärin. Kun kerran olimme mies ja vaimo, ei toinen voinut ottaa kaikkea armonkaupalla ja alinomaa kursailla toista. Aluksi minä kuuntelin äänetönnä vaimoni pahoja sanoja, mutta kukaan ei usko, kuinka sitkeä nainen voi olla ja mitä kaikkea hän

keksiikään pakottaakseen miehensä puhumaan joko sovussa tai riidassa. Hän ei hellitä ennenkun toinen on purkanut koko sisunsa, olkoon siellä hyvää tahi pahaa. Naisille lienee suureksi helpotukseksi, kun heille joko vihan vimmassa tahi hellänä tyhjentää sielunsa; olkoon hyvää tahi pahaa, se täytyy sanoa, he tahtovat sen kuulla! Niin, vaimonikin sai vihdoin asiat niin kehittymään, että minä annoin hänelle sanan sanasta ja me aloimme torailla. Päivällä hän karttoi sitä — ihmisten tähden! Oh, minä tahtoisin kuulla paljoa enemmän siitä, mitä kaikkea ihmisten tähden on tehty tahi jätetty tekemättä! Mutta öisin me riidellä kalistimme usein ensimmäiseen kukonlauluun asti. Kun hän oli saanut minut vauhtiin, ei hän kuitenkaan lakannut ennenkun oli saanut viimeisen sanan. Ja sitten muutamana yönä hän sanoi minulle vasten kasvoja erään asian, joka oli viedä minulta hengen — luulin sydämeni lyönnin lakanneen ainiaaksi —, hän tunnusti, ettei hän ollut minua koskaan rakastanut eikä ollut voinut rakastaa, koska hänen sydämensä oli kokonaan kiintynyt toiseen, erääseen köyhään halonhakkaajan poikaan Hinterwaldenissa. Häidemme edellisenä iltana hän oli paennut tämän luokse, ja meidän molempain äidit olivat tuoneet hänet sieltä pois väkivallalla. Vanhukset eivät puhuneet siitä sanaakaan — ihmisten tähden — eikä häitäkään voitu jättää pitämättä — ihmisten tähden.

"Ymmärrä minua oikein, Leena: en sano, että heidän välillään olisi ollut mitään keinoa, siihen oli Lois liian rehti tyttö; mutta oliko hän myöskin yhtä rehti vaimo, sen tietää Jumala yksin. Halonhakkaajan poika joutui kohta sen jälkeen sotamieheksi, hänen oli mentävä sotaretkelle ja hän katosi sille tielle. Ennen lähtöään hän kuitenkin sai toimitetuksi vaimolleni jäähyväiskirjeen, jonka tämä kerran raivonriemussa levitti minun eteeni. Lois säilytti kirjettä sydämensä kohdalla, jonka alla minun lapseni samalla aikaa lepäsi, sillä hän odotteli silloin Burgerlia.

"Jumalan nimessä, minun ei tarvitse hävetä, jos sanon, että silloin käännyin pois, painoin kasvoni syvälle pielukseen ja itkin kuin lapsi. Se näytti häntä hämmästyttävän, sillä hetkisen kuluttua kuulin hänenkin nyyhkyttävän; minusta olisi kuitenkin ollut yhtä, vaikka hän olisi nauranut ja riemuinnut. Kenties hän katuikin tunnustustaan, että Halden kartanon tytärkin on ollut mieltynyt erääseen poikaan. Hän kumartui minun poveani vastaan ja sanoi veikistelevänä kuin kissa, jolle tarjotaan nuorta maitoa: 'Kaspar, ei se olekaan totta!' Taivaan armo suojeli minua, etten viskannut häntä luotani tahi muuten kohdellut häntä kovasti, vaan muistin hänen tilansa."

Tähän asti Kaspar Engert oli astunut jotenkin ripein askelin edestakaisin kapealla hiekkapolulla; hän puhui äänekkäästi ja viittoi käsillään, mutta nyt hän pysähtyi äkkiä ja hengitti syvään ennenkun jatkoi hillityllä äänellä:

"Voinetko ajatella, minkälaista elämää vietimme sen yön jälkeen? Vilppiä ja kursailua ihmisten nähden, äänettämyyttä, uhmaa ja kiukkua kahden kesken ollessa. Oli sellaisiakin päiviä, jolloin hän neljän silmänkin nähden osotti ikäänkuin huomaavansa tehneensä minulle väärin ja haluavansa parantaa kaikki. Usein ajattelin, että unhottaisin entisyyden; olihan kaikki mielettömyyttä. Tämä päivä ja huominen koskevat sinuun, eilisellä päivällä on turhaa vaivata itseänsä. Ei olisi tyhmintä noudattaa tätä oppia, ja kevytmieliset ihmiset ottavatkin päivän sellaisena kuin se on. Mutta minun ei ollut suotu luontoani muuttaa eikä vaimonikaan, joka jäi kaltaisekseen ja sai pian entisen kylmäkiskoisuutensa. En voinut enää sittemmin hellyydellä kiintyä häneen, enkä oikeastaan koskaan luota hänen sukupuoleensa, ja kyllä pidän varani, etten rakastu. Silloin tulee mielettömäksi, ja jos pettäisi ainoastaan itsensä, menisi se jossakin määrin kunniallisesti. Kun minä hänen paariensa luona ajattelin hänen äkillistä kuolemaansa — Jumala lohduttakoon häntä — ja muistin ettei hän koko ikänään ollut oikein terve, minä tunsin sääliä hänen kärsimystensä tähden, mutta kuitenkin täytyi minun sanoa itselleni, tarkastettuani ympäristöäni kokemuksesta terottuneilla silmillä, että hän oli samanlainen nainen kuin sadat muutkin, ei edes kaikkein pahin lajiaan, kuitenkin niitä, joita kyllä menee kaksitoista tusinaan.

"Mitä kaikkea hän oli voinutkaan tehdä? Rakastaa nuorta miestä, mutta sillä välin antautuu naimahankkeisiin toisen kanssa, jota ei rakasta! Juosta kunniansa ja maineensa alttiiksi pannen yhden luokse ja seuraavana aamuna mennä toisen kanssa vihille. Puhua niin kauan kuin on tarpeellista rehellisesti ja suoramaisesti kosijallensa, mutta myöskin osata pitää suunsa kiinni ja sitten jäljestäpäin purkaa miehelleen myrkyä ja sappea ja niin tuottaa kotiin eripuraisuutta ja toraa! Ajatuksillaan olla toisen oma ja kuitenkin antautua toiselle niin että jumalallinen siunaus tuli häväistyksi ja hän sai kantaa sydämensä alla sen miehen lasta, jota hän ei rakastanut!

"Herra Jumala! Mihin nainen ei kykenisi, kun hän voi tämän kaiken tehdä!

"Ja vielä! Heillä kaikilla pitää olla yhtä pitkä tukka; kellä eivät omat hiukset riitä, hän hankkii irtopalmikon — mutta sellainen tukka on minusta liian hieno. Minä en ole niitä miehiä, jotka pitävät rakkautta pilanaan, houkuttelevat ajattelemattomasti tytön puolelleen ja sitten yhtä keveästi työntävät hänet pois. Olen alusta pitäen ottanut rakkauden vakavalta kannalta. Ja saavuttamistani kokemuksista olen jo saanut kyllikseni. En tahtoisin koetella käykö minulle toisella kertaa huonommin tai paremmin. Mutta minä tiedän, että taloni on houkuttava syötti, jota monet juoksevat tavottamaan; mutta jos kellä olisi samanlaiset ajatukset kuin minulla, hän tuntisi sellaista tuskaa, että pakenisi sekä minua että

taloa. En tahdo kieltää sitä, että voin sellaisen tytön tavata; mutta en myöskään voi sanoa, uskaltaisinko pidättää häntä täällä."

Puheensa lopulla Grasbodenin isäntä oli pysähtynyt ja katsoi erään puun latvaan. Viimeiset sanat sanottuaan hän päästi irti oksan, jonka oli tempaissut puusta käteensä ja riipinyt.

Magdaleena seiso puolitain pois päin kääntyneenä ja nyppi kellastuneita lehtiä muutamasta pavunrungosta. Hän katsahti sitten kumppaniinsa ja sanoi: "Ymmärrän sinut vallan hyvin, isäntä, ja myönnän kernaasti, että olet oikeassa, sillä rakkaus-asiat ovat minullekin tuottaneet tuskaa."

Isäntä käänsi äkkiä selkensä ja poistui muutaman askeleen rykien ääneen. Hän pysähtyi kuitenkin, kääntyi puolitain tyttöön ja katsoi häntä. Ja kun tämän suuret, ruskeat silmät yhtä kummastuneesti kuin rauhattomastikin katsoivat hänen silmiinsä, viittasi hän rauhottavasti oikealla kädellään. "Kaiken kunniallisuuden rajoissa tietysti! Tiedän sen, Leena, kaikella kunnialla ja siveydellä."

Leena nyökäytti myöntävästi.

"Niin, viisainta on olla ymmärtäväinen", sanoi Kaspar ja meni.

Jälleen katsahtaessaan ylös Leena näki hänen seisovan veräjällä kirjeenkantajan luona ja sitten viittaavan häneen.

Vanha postimies lähestyi.

"Magdaleena Reindorfer?" kysyi hän.

"Niin on."

"Minulla on sinulle kirje." Hän piteli sitä sormiensa välissä ja käänsi sitten mustan lakan näkyville. "Tässä se on. Siinä on ehken jotakin ikävää. Sinun täytyy lujittaa luontosi."

Leena yritti ottaa kirjettä.

Vanhus veti sen pois. "Minun pitää saada kaksi kreutzeria. Tiedä, että minä elän niillä."

Nuori neito otti vapisevin käsin vaaditut kolikot hameensa taskusta. Hän sai kirjeensä, ja yksin jäätyänsä hän mursi sinetin, aukaisi paperilehdet ja alkoi lukea.

Loppuun päästyänsä hän istahti ruoholle, kätki käsin kasvonsa ja itki.

Kuolleina — kumpainenkin kuollut! Molemmat samana päivänä!

Niin, äiti oli jo vanha, ja mitäpä iloa hänen murretulle sielulleen olisi voinutkaan enää maailmassa olla. Nyt hän on vapautettu, nyt voi isää loukkaamatta rakastaa häntä hellästi ja ajatella häntä hyvänä äitinä!

"Jumala antakoon heille ja kaikille kristityille iäisen levon; iäinen kirkkaus loistakoon heille! Herran rauha ympäröiköön heidän leposijaansa! Amen."

Leena liitti kätensä yhteen ja koetti lukea isämeitä, mutta kun hän istui siinä suljetuin silmin, tuntui hänestä äkkiä, kuin olisi kirkas kuutamo ja orapihlajan tuoksua ilmassa...

Hän oli tähän asti voitokkaasti vastustanut kaikkia ensimmäisen rakkautensa muistoja. Florian ei voinut koskaan taipua siihen, että hänen täytyi luopua uneksimastaan onnesta voittaakseen sisaren; Magdaleena sitä vastoin oli tukahduttanut kaikki tunteensa saatuaan tietää, että rakastettu oli hänen veljensä; veljenä hän oli häntä sitten ajatellutkin. Kaikki muu paitsi sisarellinen hellyys oli äkkiä hävinnyt. Mutta nyt veljen kuoltua muistot heräsivät valtaavine voimineen ja kulkivat elävinä kuvina hänen sielunsa silmäin ohi lapsuuden ensimmäisestä yhtymästä tuohon kirkkaaseen kuutamoyöhön asti, jolloin hän taittoi kukkivan orapihlajan oksan, ja siihen viimeiseen yöhön, jolloin kukkiensa karisteleva pensas tarttui okaillaan häneen.

Hän irrotti liitetyt kädet toisistaan ja painoi ne raskaasti aaltoilevaa poveaan vastaan. "Herra Jumala! En koskaan enää tahdo tietää mitään rakkaudesta, joka tuottaa niin paljon sydämen tuskaa! Kuinka oikeassa onkaan Grasbodenin isäntä, kun ei etsi itselleen uutta vaimoa! Minäkin olen saanut tarpeeksi kokemuksistani, se on nyt hänen kanssaan kuollut ja haudattu — —"

Hän värisi, ja paperi ratisi hänen polvillaan.

"Jesus! Maria!" huusi hän painaen käsin otsaansa ja levittäen sormet päällelleen. "Siinä on jotakin erityistä! Hänelle on täytynyt sattua onnettomuus!"

"Magdaleena!" huusi Grasbodenin isäntä.

Magdaleena nousi ja näki isännän lähestyvän nopein askelin. Koulumestari ja Burgerl seurasivat häntä.

"Magdaleena", sanoi isäntä henkeään pidättäen, "koulumestari on lukenut sanomalehdestä kauhean tapahtuman sinun kotipuoleltasi. Luulen, että sinä tahdot tietää siitä ja sentähden olen pyytänyt hänen lukemaan sen meille uudestaan. Ole siis hyvä ja ala, koulumestari! Kuuntele nyt!"

Koulumestari alkoi lukea perinpohjaista kuvausta "tappelusta ja ihmishenkien hukasta Zirbendorfissa". Alusta tietysti ei puuttunut tavallisia huomautuksia maalaisväestön raakuudesta, ja lopussa oli kiusallisen tarkka selonteko ruumiiden tarkastuksen tuloksista. Opettaja luki kaiken sujuvasti mutta yksitoikkoisesti, nostaen ääntänsä ainoastaan silloin, kun tahtoi antaa jollekin kohdalle erityisen painon.

Kun saavuttiin kuvaukseen tappelutoverien kuiluun putoamisesta, huudahti Magdaleena sekä Burgerl, joka oli tarttunut kiinni ystäväänsä, samalla kertaa. Mutta kun he tulivat ruumiintarkastuskertomukseen, huusi Burgerl: "Jumalan tähden, Leena, mikä sinulla on?" Hän tempasi samassa sanomalehden koulumestarin kädestä.

Isäntä oli seurannut silmillään lukemista, mutta nyt hän kohotti katseensa ja näki kalmankalpeat kasvot, joista kaksi tummaa silmää kauhun vallassa tuijotti.

"Mikä sinulla on?" kysyi isäntä säikähtäen.

"Ei mitään", kuului jäytävä vastaus. Magdaleenan pää painui vasten rintaa.

"Sinä väriset kokonaan. Se kosketti sinua kipeästi, se kosketti sangen kipeästi, näen minä. Burgerl, saata hänet huoneeseesi. Itke, tyttö, itke kovasti, tällaisessa tapauksessa ei mikään auta niinkuin itku."

Hän katsoi hetkisen ajatuksissaan hitaasti poistuvaa tyttöä, ja nöykytti päätään itseksensä.

"Ajattele! Niin kunnan tyttö, ja niin raju nuorukainen!"

Hän luuli tietävänsä kaikki.

XIX.

Langendorfin myllyllä elämä tuntui yksinäiseltä. Viikkoja oli vierinyt. Ensimmäinen raju tuska, joka raatelee jälkeenjääneiden povia niin voimakkaasti, että heidänkin sydämensä on lakata sykkimästä, oli muuttunut syväksi surumielisyydeksi, joka saa virikettä kaikista vainajaa muistuttavista asioista ja esineistä ja etsii ahneesti kaikkia tilaisuuksia palauttaa ajatuksiin poismenneen kuvaa niin selvänä ja elävänä kuin mahdollista.

Myllärin vaimo haasteli eräänä iltana kauan miehensä kanssa. "Saat nähdä", lausui mylläri lopuksi, "ettei se mene, niinkuin sinä ajattelet; sinä kuvittelet asiata aivan erilaiseksi." Vaimo vastasi: "Se lohduttaisi ja ilahuttaisi kuitenkin, muistuttaisi Florianista." Mylläri ei hiiskunut mitään ja seuraavana aamuna hän oli varhain jalkeilla. Hän oli nuorelta Reindorferilta kuullut, missä ja kenen luona tämän sisar palveli. Mylläri nousi rattaille ja antoi hevosen juosta helkytellä, väliin pidättäen vauhtia ohjaksilla, hänellä kun ei ollut lainkaan kiirettä määräpaikkaansa.

Piirikaupungissa hän meni asumaan tuttavan ravintolan-isännän luo. He tunsivat toisensa poikavuosilta asti ja olivat myöhemmin palvelleet sotamiehinä samassa rykmentissä. Istuessaan tarjoiluhuoneen pöydän ääressä muinaisen toverinsa kanssa, joka tunsu hänen kaikki nuorukaiskujeensa ja sotilasseikkailunsa, ja tyhjenteäessään siinä kumppanineen viinituopin toisensa jälkeen sekä entisten iloisten päivien muistoksi että nykyisen yhtymisen kunniaksi, mylläri kävi vähitellen hyvin puheliaksi. Kerrottuaan juttuja rajusta nuoruudestaan sekä kuvattuaan ne surulliset tapahtumat, jotka häntä nyt painoivat, hän siirtyi toivehikkaaseen tulevaisuuteen, jolloin taas vaimoineen ja lapsineen eläisi tyytyväisenä rikkaassa kodissa.

Reindorferin kuollutta vaimoa mainittaessa hymähti ravintolan-isäntä.
"Kerroit sen jutun minulle, kun palasit rykmenttiin lomalta."

Mylläri nöykkäsi ja jatkoi innokkaasti puhettaan.

"Aiotteko ottaa tytön luokseen?" kysyi isäntä kummastuen. "Kuulepa, silloin sinulla on oikein enkeli-eukko, jota totta vieköön et ansaitsisi! Oikea enkeli-eukko, hänen kunniaukseen meidän pitää ottaa kulaus. Kippis!"

"Sentähden", selitti mylläri pyyhkäistyään suutaan takinhihalla, "minä olen nyt menossa Föhrndorfiin; tuon tytön sieltä, jos hän lähtee kanssani."

"Hän on luonnollisesti tulossa molemmin käsin", nauroi mylläri, "muuten hän olisi tyhmä."

"Toivon sitä", mutisi mylläri. "Mutta valjastuta nyt!"

"Vielä on aikaa."

"Ei kauemmin."

"Kyllimän kyllä, sanon minä; et kenties tunne muuta tietä kuin rautatien sivua menevän?"

"En tiedä muuta."

"Minä tiedän. Se säästää aikaa kaksi tuntia. Ota minut mukaasi, kyllä minä ajan. Minusta olisi hauskaa nähdä tyttö. Minä seuraan — ratkaistu!"

Mylläri raapaisi korvallistaan. Häntä harmitti, että oli tullut puhutuksi niin paljon, ja entisyys muuttui nyt äkkiä huonoksi ja tulevaisuuden kuva epävarmaksi. Nyrpeänä hän ojensi kätensä isännälle: "Tule sitten. Mutta kaiken, mitä olet tänään kuullut ja mitä vielä saat kuulla, pitää jäädä meidän kahdenkeskiseksi salaisuudeksemme niinkuin vanhat jututkin."

"Se on ymmärrettävä", vakuutti isäntä, "se lankeaa luonnostaan. Mehän jo vanhastaan kuulumme salaiseen veljeskuntaan, jonka tehtävänä on ollut aviomiesten pettäminen ja naisten viettely. Mutta siitä emme saa puhua, sillä silloin saattaisi pistää miehen päähän lyödä meidät murskaksi, ja naiset voisivat kiskoa meitä tukasta. Muuten sinä voisit kielittelyni erinomaisesti kostaa: sinun tarvitsisi vain selittää minun eukolleni, etten minä suinkaan ole niin mallikelpoinen kuin hän arvelee ja kuin olen itseni esittänyt. Minä olen käyttäytynyt häntä kohtaan anteeksiantavana, ja ainoastaan siten olen saavuttanut valtaa häneen nähden. Jos hän tietäisi voivansa nuhdella minua yhtä paljon kuin minä häntä, silloin minua ei auttaisi Jumalan armo eikä paholaisen juonet! Tule, kun menemme keittiön läpi, saat nähdä vaimoni."

Ravintolan-emäntä oli pieni, pyöreä, hyvin vilkas nainen, jonka sileäksi kammattua päälakea juhlistavan emännänmyssyn alta oli tunkeutunut jäykkä hiussuortuva. Hän katsoi suurilla ruskeilla ja tulisilla silmillään hyvin tutkivasti Langendorfin mylläriin, jonka hänen miehensä esitti "rakkaana vanhana ystävänä ja erittäin kunnioitettavana toverina". Isännän sitten mentyä ulos hevosta valjastuttamaan puhui emäntä äänekkäästi ja elävästi vieraan kanssa ja löi häntä pari kertaa olkapäille. Jäähvyäisiä ottaessaan hän tarttui molemmin käsin mylläriin käsivarsiin ja pyysi, että hän pian saapuisi uudestaan.

Ystävykset nousivat rattaille ja ajoivat pois.

Ravintolan-isäntä jutteli iloisesti. Hän todisteli sitä huomattavaa etua, joka johtuu siitä, että on omia lapsia vieraisissa perheissä; ylisti tulvivin sanoin ystävänsä menettelyä tässä suhteessa ja kertoi toisen roskaisen jutun toisensa jälkeen, niin että koko matka tuntui mylläristä jonkinlaiselta ilveilyltä. Hänellä ei ollut mitään sitä vastaan, että rattaat yhä ripeämmällä vauhdilla lähestyivät Föhrndorfia.

Kun kylä tuli näkyviin, mylläri kysyi eräältä sinne menevältä rengiltä, missä oli Grasbodenin isännän asunto. Sen luokse saavuttua hän hyppäsi reippaasti rattailta, pyysi ystävänsä ajamaan suureen majataloon sekä asettumaan sinne, luvaten heti saapua jäljestä tytön kanssa.

Vanha Seferl oli kuullut rattaiden pysähtyvän portin eteen ja tuli uteliaana portaille.

"Hyvää iltaa!" tervehti mylläri. "Onko Reindorferin Leena vielä täällä?"

"On kyllä, hän palvelee talossa."

"Onko hän hyvä ja rehellinen tyttö?"

"Kukaan ei voi hänestä muuta sanoa", vastasi vanhus, sillä hän arveli, että talonväkeä on aina vieraille kiitettävä, he saavat silloin koko taloudesta hyvän käsityksen. Hän aikoikin ruveta hyvin puheliaaksi, mutta mylläri keskeytti hänet:

"Missä Leena on?"

"Puutarhassa", vastasi Seferl lyhyesti.

Mylläri aukaisi veräjän ja kulki hiekotettua käytävää pitkin. Hän löysi haettavansa lehtimajasta Burgerlin seurasta. Hän oli tähän asti Magdaleenaa karttanut ja joskus väkisinikin hänet kohdatessaan vain pikaisesti silmäillyt tyttöä. Mutta nähdessään hänet nyt edessään, niin soreana ja kauniina runsaasti aaltoilevan tukan kaunistamasta pääläestä aina pienen kengän kantalappuihin asti, hänet valtasi jonkinlainen ylpeys; suoritettava tehtävä näytti hänestä entistä miellyttävämmältä ja hän tunsu kykenevänsä täyttämään sen.

"Hyvää päivää!" hän alotti ja astui lähemmäksi.

"Jumala antakoon", vastasi Leena. Katsahtaessaan puhujaan ja tuntiessaan myllärin hän kalpeni äkkiä ja katseli tulijaa suurin kummastelevin silmin.

"Onko hän isäsi?" kysyi Burgerl uteliaana. Hän huomasi ystävänsä mielenliikutuksen, mutta käsitti sen väärällä tavalla.

Mylläri heitti heti merkitsevän katseen Leenaan; hän olisi mielellään nähnyt tämän hämillään. Mutta tyttö vastasi "ei" niin kovalla ja kylmällä tavalla, ettei mylläri olisi koskaan sellaista uskonut. Hän katsoi maahan ja sanoi: "Minä olen vain tuttava hänen kotipuoleltaan." Ja Leenan kysyvän katseen huomattessaan hän lisäsi heti: "Mitäkö minä tahdon? Minulla on sinulle tärkeitä puhuttavaa, tee siis hyvin ja tule kanssani."

"Minä en tiedä..."

"Mutta minä tiedän ja sinä täytät minun pyyntöni", jatkoi mylläri päättävästi.

Tyttö katsoi lujasti hänen silmiinsä. "Tapahtukoon tahtosi", taipui hän ja lisäsi Burgerlille: "Tulethan sinä vähän aikaa toimeen minuttakin. En viivy hetkeäkään kauemmin kuin on välttämätöntä, eikä sitä kestä pitkältä. Lähtekäämme siis, mylläri!"

He kulkivat yhdessä pihan ja kadun yli sekä lyhyen matkan päässä olevaan majataloon asti, nopeaan, äänetönnä ja niin kaukana toisistaan kuin kolmas olisi astunut heidän välillään. Heidän astuessaan vierashuoneeseen, joka oli melkein tyhjä, tervehti myllärin ystävä heitä tuttavallisesti ja tarkasteli Magdaleenaa julkein katsein, joihin tämä vastasi kulmiaan rypistäen. Hän asettui erääseen soppeen niin kauas kuin mahdollista muista vieraista, ja mylläri tilasi viiniä.

"En minä maista pisaraakaan", epäsi Magdaleena. Nähdessään myllärin istuvan äänetönnä hän kysäisi hetkisen kuluttua: "Mitä sinulla on sanomista minulle?"

Mylläri huokasi raskaasti. "Voit arvata, kuinka synkkää meidän elämämme myllyllä nyt on. Lienethän kuullut puhuttavan, kuinka Flori raukallemme kävi?"

Tytön silmiin nousi kyyneleitä; hänen kätensä, joka oli hivellyt viinilasien reunaa, vaipui pöydälle.

Mylläri tarttui käteen ja puristi sitä. "Nyt ei meillä vanhoilla ole maailmassa ketään muita rakkaita kuin sinä."

"Minä? Enhän minä ole teidän."

"Olet kyllä, ainakin tästä alkaen, se on minun ja vaimoni yksimielinen toivo; olisi hänellekin todelliseksi lohdutukseksi, että muuttaisit meidän luoksemme myllylle."

"Mitä ajattelet? Minäkö tulisin kotipuoleen ja myllylle, jossa olisin surullisten tapahtumain alituisena muistuttajana, sekä itselleni että muille? Siitä johtuisi kaikille tuskaa eikä kellekään lohdutusta."

"Älä puhu ajattelematta. Aika tasottaa kaikki vääryydet, ja kolme voi kantaa vastoinkäymisen paremmin kuin kaksi. Minä otan sinut omaksi lapsekseni, eikä minun jättämäni perintö ole halveksittava."

"Tietääkö minun isäni siitä?"

"Kuka?" Mylläri katsoi kummastuen. "Jahah; sinä tarkoitat vanhaa Reindorferia. Hän pitää sinua koko ikäsi köyhänä palvelustyttöä, enkä luule hänen panevan esteitä sinun onnellesi."

"Se ei ole hänen tapansa. Mutta etkö luule, että se koskisi kovasti vanhaan mieheen?"

"Minkätähden?"

Magdaleena hengitti syvään ja katsoi arasti ympärilleen, kun saapuvilla oli niin paljon vieraita

ihmisiä; ensi kertaa hän ei voinut sanoa sitä, mitä sydämessä liikkui. Hän nojautui hiukan pöydän yli. "Älä kysy minkätähden, en voi sitä täällä sanoa. Minä en jätä isää."

Mylläri torjuen pudisti painunutta päätään. "Älä kutsu häntä alinomaa sillä nimellä; tiedäthän, kuka isäsi on, ja huomaat sen nyt muutenkin. Enkö menettele sinua kohtaan kauniisti?"

"Itsekkäästi."

Mylläri löi kämmenellään pöytään. "Tyttö", hän huudahti kiivaasti, "jos ei minua olisi, et istuisi siinä ja juttelisi tuuleen!"

"Hyvä. En ole niin mieletön, että väittäisin tässä istuvani aivan samanlaisena, jos olisin muiden lapsi — ilman sinua. Mutta minun ei tarvitse kiittää sinua mistään. Minkälaiseksi lienen tullutkaan, se ei ole sinun ansiotasi, elämä on pienin lahja mitä meille annetaan, ja vähimmän se ansaitsee kiitostakin; ja kunniaton syntymiseni ja hyljätty asemani vapauttaa minut kokonaan kiittämästä sinua. Tulinhan — oi, jospa sitä ei koskaan olisi tapahtunut! — maailmaan kaikkia kunnian ja oikeuden vaatimuksia vastaan; sinä turmelit äitini onnen, syöksit kurjuuteen minulle rakkaimman olennon. En voi koskaan kiintyä sinuun."

Mylläri vastasi hiljaa ja silmiään nostamatta: "Sinä saatat niin puhua, vaikka kaiken maailman eläimetkin seuraavat verensidettä."

"Älä vetoa siihen, mylläri. Mitä kerrottaneekin verenheimolaisuudesta, joka vaikuttaa voimallisesti silloin, kun vanhemmat ja lapset toisiaan tuntematta sattuvat yhteen, niin se ei kuitenkaan ole muuta kuin satua. Mutta rakkaus ja kiitollisuus ovat pysyvää totuutta, eikä niitä anneta hänelle, joka sattumalta on ollut, vaan sille, joka aina on isä." Magdaleena nousi. "Ja vanha Reindorfer on minun isäni vielä nytkin. Minua ei ainoastaan kutsuta Reindorferin Magdalenaksi, minä olen se myöskin, eikä hänen tarvitse nähdä sitä hetkeä, jolloin minä hänet hylkään ja seuraan sitä ainoaa henkilöä, jota hän maailmassa ei voi sietää. Minä loukkasin häntä maailmaan tulollani, mutta se tapahtui tietämättä; tietten ja tahtoen en sitä ymmärtävään ikään tultuani koskaan tee, en edes saadakseni sinun myllysi, vaikkapa siinä olisi seitsemän paria kiviä, jotka kaikki jauhaisivat kultaa!"

Mylläri tarttui hänen käteensä ja sanoi vaivalla: "Hyvä, niitä on vain kaksi ja ne jauhavat viljaa, — punnitse kuitenkin, — voisit katua"

Magdaleena puristi suljettuja huuliaan vielä tiukemmin yhteen, tempasi kätensä irti, astui pois tarjoiluhuoneesta ja meni ulos taaksensa katsomatta.

Punnitkoon se, joka pelkää työtä ja huolta! Häntä ei osteta pois isältä, jonka hän on nähnyt harmaantuvan huolella ja työssä; Magdalenakaan ei peljännyt edellistä eikä karttanut jälkimäistä, hän oli Reindorferin Magdaleena ja hän on se edelleenkin.

Kuinka hän toivoikaan tavata tuota vanhaa miestä tahi jotakuta muuta luotettavaa henkilöä, jolle voisi puhua! Saattaisiko turvautua Grasbodenin isäntään? Se ei liene sopivaa. Hän kuunteli omia askeleitansa; hänen kenkensä narisivat, ja ripeästi kulkiessaan hän luuli erottavansa sanat: "Oi-kein teh-ty! Oi-kein teh-ty!"

Mylläri heitti maksun tarjoilupöydälle.

Ystävä lähestyi. "Sepä on oivallinen tyttö, sanon sen sinua imartelematta. Vahinko, että sinun täytyy hänestä iloitseminen jättää muille. Tahtoisit mielelläsi sen riemun itsellesi, mutta, rakas ystävä, ihminen ei saa pyytää kaikkia tässä maailmassa!"

He nousivat rattaille ja ajoivat pois.

Hevonen juosta hölkytteli hitaasti Grasbodenin isännän talon ohi, mutta häntä, jota mylläri toivoi näkevänsä, ei huomattu missään ikkunassa, ei minkään oven takana eikä missään kulmassa. Mylläri antoi päänsä painua, tuijotti eteensä äänetönnä, umpimielisenä; huolettoman toverin kokkapuheet eivät vaikuttaneet häneen mitään. Tämänkin mieli siitä masentui, ja hän istui vaieten, kunnes piirikaupunkia lähestyessä huokasi syvään.

"Nyt olemme pian kotona", hän sanoi. "Ja silloin me huuhtomme naukuilla sapsen, myrkyn ja suuttumuksen."

"Kenties ryyppy huuhtoisi ne, mutta ei sitä, mikä mieltäni painaa", huoasti mylläri. "Minä en aio poiketa teille."

"Mitä, etkö tule sisään? Ethän aikone läpi yön matkustaa?" huudahti ravintolanpitäjä. "No, en houkuttele, näenhän ettei sinun kanssasi kannata kiistellä, saat seurata mieltäsi. Mutta silloin on

parasta, että ajat suoraan eteenpäin; minä pääsen jalkaisinkin kaupunkiin. Jumalan haltuun!"

Mylläri pysäytti hevosen, ravintolanpitäjä hyppäsi rattailta. Molemmat olivat tyytyväisiä päästessään erilleen toisistaan.

Rattaat vierivät hitaasti illan hiljaisuuden peittämän seudun läpi; niillä istuva mies piti päänsä painuneena ja huokasi usein raskaasti.

* * * * *

"Kun ihminen on nuori, silloin ystävyys ja rakkaus alinomaan rientävät häntä vastaan, vaikka hän ylimielisyydessään käyttääkin niitä useasti väärin; mutta minä luulen, että ne huomaavat sen, ja sentähden pakenevat, kun vanhana ja yksinäisenä etsimme niitä.

"Jälkeenpäin ei harkinta enää auta, kaikki aavistamatonkin kurjuus yllättää meidät silloin järkähtämättömällä totisuudellaan. Hyvä hänen, joka ei anna kevytmielisten taipumustensa johtaa itseään häpeällisiin ja huonoihin tekoihin, vaan sulkee ne sydämensä ahtaimpaan soppeen, jossa ne kuihtuvat ja kuolevat. Kuinka onnellisia ovatkaan ne, jotka eivät ole koskaan lähimmäistään loukanneet!

"Jo tänä päivänä tahi viimeistäänkin huomenna tyttö kirjottaa vanhalle Reindorferille, ettei ole hänestä luopunut eikä koskaan luovu, ei myllynkään tähden, vaikkapa siinä olisi seitsemän kiviparia ja ne kaikki jauhaisivat kultaa! Ja hän tuntee siitä — hänen täytyy tuntea suurta iloa. Kukapa ei tuntisi tietäessään, että on voinut toisen niin sieluineen ja sydämineen kiinnittää itseensä!

"Valheellinen onni houkutteli minut sinne, missä jouduin viheliäisyyden orjaksi, eikä se heitä minua, ennenkuin on minut kiduttanut loppuun; se ei suvaitse mitään lieventävää lääketta. Mutta mitä siitä? Kaikki on vähäpätöistä, minä vähäpätöisin. Odota, kurjuuteni ei kestä kauemmin kuin minäkään, ja siksi se loppuu pian!"

* * * * *

Myllärin vaimo ei kysynyt palanneelta mieheltään, mitä hän sai aikaan, ja jonkun ajan kuluttua kyläläiset sanoivat: "Kyllä mylläristä näkee, ettei hänellä ole enää iloista hetkeä."

XX.

Jos ensimmäinen kotiseudulta tullut tieto, joka niin kipeästi liikutti Magdaleenan sydäntä, ankaran sysäyksen tavoin repi auki sulkeutumaisillaan olevat haavat, niin toinen, myllärin tapaaminen, vaikka olikin töykeä, teki parantavan vaikutuksen kuin haavalääkärin sitova toimi. Ne molemmat henkilöt olivat kuolleet, joiden kohtaaminen oli tehnyt hänen unensa ja ajatuksensa rauhattomiksi, koska hänessä vallitsi heitä kohtaan vastakkaisten tunteiden sekamelska. Nyt hän saattoi muistella heitä syvällä kaipauksella ja tunnustaa että kumpaisellakin oli häneen rakkauden oikeus. Mutta sitä jyrkemmin hänen täytyi hyljätä sellaiset vaatimukset myllärin puolelta, joka oli aina ollut hänelle vieras ja jota hän ei olisi voinut lähestyä loukkaamatta ja samentamatta muistojaan ja tunteitaan.

Haavan parantuessa jää kyllä arpi jäljelle, mutta niinkuin ruumiillista arpea arvostellaan sen mukaan, onko se taudin vai henkilöllisen urhoollisuuden merkki, samoin on sielullistenkin laita. Ei ainoastaan niille, jotka taistelukenttien pauhinassa uhmivat kuolemaa, vaan niillekin sankarillisille sieluille, jotka elämän taistelussa miehuullisesti puolustautuvat, on arpi kaunistuksena.

Kun Grasbodenin isäntä ja Magdaleena olivat tulleet selville, "etteivät he tahdo toisilleen mitään", oli heillä jokaisessa yhtymistilaisuudessa, jota muuten ei erittäin etsitty eikä kartettu, sanottavana toisilleen joku ystävällinen tervehdys tahi kehottava sana. Tuon perinpohjaisen selityksen jälkeen isäntä luuli keksineensä viisaan tuuman, kun päätti poistaa erikois-ateriat omassa huoneessaan Burgerlin ja Magdaleenan kanssa. Hän otti käytäntöön vanhan tavan, jonka mukaan kaikki söivät yhdessä suuren pirtin pöydältä. Kun kaikki puhelivat keskenään, hänkin keskusteli puoliääneen Leenan kanssa. Sattuipa usein, että he kumpikin huomasivat äkkiä olevansa ainoat puhujat koko pöydässä, ja toisten katseet olivat kiintyneet heihin. Silloin he vaikenivat ja tulivat hämilleen käsittämättä kuitenkaan syytä, ja puoli höperö Traudel puhkesi kaikuvaan nauruun. Tämä oli kiusallista. He ottivat tavakseen rahvaan nähden ja aterialla ainoastaan tervehtiä toisiaan ja vaihtaa muutamia sanoja; varsinaiset keskustelut säästettiin kahdenkeskisiin tilaisuuksiin. Ja nämä keskustelut sujuivat kovin keveästi, heidän astellessaan edestakaisin puutarhan puiden ja pensaikkojen verhoamilla käytävillä. Heidän olisi kyllä

pitänyt huomata että sen jälkeen kun lakkasivat puhelemasta palkollisten läsnäollessa, nämä olivat alkaneet heidän takanaan supatella; mutta he eivät panneet merkille, vaikka tapasivatkin siellä ja täällä käänteessä tahi kulmassa jonkun, joka ei olisi voinut mainita syytä läsnäoloonsa.

He käyskentelevät siis hiekotetulla käytävällä; kuihtuneet lehdet alkoivat jo kahista heidän jalkainsa alla; ruoho kellastui ja kuivui, ja puut ojentelivat lehdettömiä paljaita oksiaan heidän päänsä yli; sitten alkoi sataa lunta, ja sen valkea pehmyt vaippa säilytti heidän jälkensä.

Jouluaatto tuli, ja isäntä antoi Magdaleenalle lahjoja, jotka saivat muun talonväen puistelemaan päätään. "Jokaiselle oikea osansa! Suotakoon kullekin, mitä hän ansaitsee ja mikä hänelle sopii; mutta Leena on saanut sellaisen sunnuntaipuseron ja leninkikankaan, ettei monella talonemännälläkään ole sellaisia!"

Kun jouluaamuna aurinko nousi lumisten kunnaiden takaa ja tuli räiskyi liedessä, kumartui vanha Seferl ottamaan muutamia lastuja ja lausui puhuteltavaansa katsomatta: "No, Leena, sinä olet varmaankin tyytyväinen joululahjoihisi!"

"Olen kyllä, Seferl!", tunnusti tyttö avomielisesti, "en tiedä, kuinka olen ne ansainnut!"

Seferl oikaisi he ja katsoi häntä silmiin. "Vai niin? Paljon mahdollista, uskon sinua. Mutta jos tahdot välttää, ettei sinun tarvitsisi kuulla sitä häveten, niin usko minua, kun sanon, että isäntä mielistelee sinua."

"Lorua", nauroi Leena, "hän on siihen liian ymmärtäväinen."

Seferl kääntyi muristen ja kohenteli tulta.

Äkkiä ilmestyi ovelle laaja varjo. Isäntärenki Heiner seisoi hajasäärin eteisessä. "Hyvää huomenta, Seferl!" hän huusi. "Hyvää huomenta, tyttö! Uusi vuosi on kohta käsillä, ja minä tahtoisin jo lausua onnentoivotukseni. Toivoisin vain, että ymmärtäisit pitää isännän yhtä loitolla itsestäsi kuin meidät muutkin."

Leena meni häntä vastaan. "Se ei ole ollenkaan tarpeellista, tiedä se", hän vakuutti rohkeasti. "Hänellä ei ole mitään tarkoituksia."

Heiner vihelsi vastaukseksi.

"Leena sanoo, että hän on siihen liian ymmärtäväinen", virkkoi Seferl ja nosti olkapäitään.

Renki puhkesi nauruun.

"Te ette tunne häntä!" huudahti Leena harmista punastuen.

"Sinun ei tarvitse rehellisestä neuvosta niin harmistua, että sävähdät punaiseksi kuin kalkkuna", jupisi Heiner ja meni. Hän astui puutarhaan, jossa seurasi lumessa näkyviä leveitä jalan jälkiä, kunnes puutarhan toisessa päässä tapasi isäntänsä, aamusavuja vedellen katselemassa laajoja kenttiä.

"Hyvää huomenta, isäntä!"

"Sitä samaa, Heiner. Raitis ilma tänään."

"Niin on."

"On paljon lumen ansiota. Mutta se on hyvä maalle ja terveellistä ihmiselle."

"On kyllä. Mutta minä sanon sinulle, isäntä, että huomaan jo kaikki; ymmärsin sen jo alustakin. Siihen, jota ei suoda toiselle, on itsellä hyvä halu."

"Mitä loriset? Mitä minä en ole suonut sinulle?"

"Etkö sanonut, että saan mennä matkoihini, jos lähentelen tuota tyttöä, Leenaa? Minun kanssani siitä olisi kuitenkin tullut kunniallinen liitto, mutta kuinka sinun kanssasi?"

"Mitä hullutuksia puhelet? Eihän ole tapahtunut mitään sinne eikä tänne. Minulla ei, totta jumaliste, ole mitään tarkoituksia tyttöön nähden."

"Mutta, hyvä Jumala", kummaili Heiner puristaen yhteen käsiään ja tuijottaen isäntään silmät seljällään, "silloinhan sinä kohtelet häntä hullusti. Mikä tyttö ei sellaisesta saisi houereita päähänsä?"

"Hän on siihen liian viisas", vastasi isäntä.

Heiner irrotti kätensä ja antoi käsivartensa riippua, samalla kun katseli ylös puiden latvoihin.

"Älä ole tyhmä", ärähti isäntä harmistuneena.

Vanha Seferl saapui. "Tule", hän kutsui, "ruoka on valmis."

Isäntä astui heidän edellään.

"Kuule, isäntä", huomautti vanha Seferl, kiirehtien hänen jälkeensä, "nuo eiliset joululahjat olivat liian suuret, sen sanon sinulle. Tarkoituksesi voi olla hyvä, mutta tytölle se ei ole hyväksi, sillä hän saa suuret luulot."

"Isäntä sanoo, että tyttö on siihen liian viisas", virkkoi Heiner kuivasti.

Isäntä kääntyi äkkiä heihin ja tokaisi närkästyneenä: "Sen minä sanon, enkä ole tottunut kärsimään vastaan mukisemista."

Isäntärenki ja vanha palvelijatar pysähtyivät hetkeksi; sitten he seurasivat kohtuullisen matkan päässä. He kohottivat olkapäitään, nostivat kädet, haristivat sormensa ja pyyhkivät otsaansa lausuen siten äänettömän mutta elävän kummastuksensa.

Isäntä asettui nurpeana pirtin suuren pöydän ääreen. Hän ja Leena tervehtivät hämillään toisiaan, mutta tapahtuipa vielä pahempaakin!

Burgerl istui tavallisuuden mukaan isänsä ja Leenan vieressä. Kaikkien innokkaasti liikutellessa lusikoitaan — ketä huvitti, hän sai pitää oman lusikan — Burgerl sysäsi kyynäspäällään kumpaakin vieressään istujaa ja sanoi: "Siunatkoon, olen vaihtanut teidän lusikanne!"

Leena laski heti saamansa lusikan isännän lautasen viereen.

"Varo itseäsi, tyhmä lapsi", torui isäntä kääntyen Burgerliin. Sitten hän kaatoi lusikasta vellin takaisin lautaselle ja ojensi lusikan Leenalle.

Burgerl nosti polvensa ja kääri kätensä niiden ympäri. Hän istui niin hetkisen aikaa, katsoi sitten ylös loistavin silmin ikäänkuin hän olisi pieni tonttu ja riemuitsisi onnistuneelle kepposelle: "Nyt maistaa paremmalta."

Grasbodenin isännältä pääsi kaksi lyhyttä ääntä, jotka hän mielellään olisi antanut olla huolettoman ihmisen nauruna, mutta nähdessään Leenan punastuvan hiusrajaan asti hän katseli raivoisin silmäyksin ympärilleen, eikä kukaan uskaltanut nauraa paitse karjapiika Traudel, jonka isäntä heti tyrkkäsi käsivarresta ulos.

"Riivattu vesa!" huusi hän ja nosti käsivartensa Burgerlia kohden. Kukaan talonväestä ei muistanut koskaan ennen nähneensä häntä niin vihaisena. Leena kääri säikähtyneenä käsivartensa Burgerlin ympäri ja puristi hänet syliinsä.

Isäntä laski kätensä ja puhui katkonaisin sanoin: "Saat kiittää Leenaa! — Mutta sanon sinulle, — koetapa kerran vielä — kerran vielä — tällä tavalla — ilveillä — vakavien ihmisten kanssa! — Kerran vielä!"

Ketkä tänä tukalana hetkenä olivat jo ehtineet heittää pois lusikan ja ikäänkuin suuta pyyhkiäkseen saaneet nutun hihan tahi esiliinan kasvojensa eteen, he saattoivat pitää itseänsä hyvin onnellisina. Kiusallisempi oli niiden asema, jotka naurunpuuska tapasi silloin kun vellilusikka oli matkalla puolivälissä vadin ja suun välillä. Nämä onnettomat jännittivät poskiaa kuin pasunaa puhaltaessa ja heidän silmänsä pyrkivät pois kuopistaan. Mutta huomattessaan, että velli hauskan seuran vuoksi kääntyi takaisin sekä syöksyi ulos naurun tieltä karttamatta nenän kautta menevää oikopolkuakaan, he kavahtivat epätoivoissaan istumasijoilta jonnekin soppeen, jossa alkoivat mitä surkeimmasti yskiä ja päristellä. Heidän onnettomuutensa sattui toisten renkien ja piikain helpotukseksi. Jokaisen tikottelevan ympärille kokoontui pari kolme auttavaa toveria, jotka takoivat heitä hartioihin, antaen sen ohessa sysäyksillään valtaa omalle iloisuudelleen. He nauroivat kuin mielettömät ... "ajattele, kuinka Natzi, Centzi, Michl ja Grundl voivat — että he voivat — tikotella niin hirmuisesti!"

Isäntä kääntyi närkästyneenä ja meni ulos.

Ihmiset loukkaantuvat aina, jos heidän oivat neuvonsa ja hyvänsuovat varoituksensa muitta mutkitta hyljätään; eivätkä Heiner ja Seferl tehneet siitä poikkeusta. Kun isäntä tiedusti Heinerin mieltä jostakin, kuinka se ja se pitäisi tehdä ja oliko se ja se oikein tehty, vakuutti renki teeskennellyllä vaatimattomuudella, että sitäpä hän ei ollenkaan tiennyt, koska ei ollut lähestulkoonkaan niin viisas kuin toiset! Ja kun Magdaleena samassa tarkoituksessa kääntyi Seferlin puoleen, käännutti tämä

vilpillisellä nöyryydellä kysymyksen takaisin, sillä hän ei ollut koskaan viisautta lusikalla ammentanut — niinkuin toiset!

Kun isäntä ja Magdaleena yhdeksässä tapauksessa kymmenestä esittivät kysymyksensä ainoastaan entisten ystävällisten suhteiden palauttamista varten, tuntui heistä isäntärengin ja vanhan Seferlin nurja menettely sangen vastenmieliseltä. Mutta kumpikin hillitsi harminsä hiljaisesti, eikä siitä puhuttu mitään; sillä täytyihän heidän osata asettua ilkimielisten viittausten yläpuolelle, ja eihän heidän väärinkäsitystään saisi enää lisätä.

Sitä innokkaammin Heiner ja Seferl puuhasivat levittääkseen kujille ja kylille sitä puhetta, jota tähän asti oli vain kotona kuiskailtu. Vuoden kuluessa umpeen Magdaleenan Grasbodeniin tulosta oli näillä kahdella panetteluhaluksella palvelijalla se ilo ja tyydytys, että koko kylä huvittelehti antamalla pilkkanimiä rikkaalle suurtilalliselle ja hänen suosikkiopilalleen.

Kun isäntä sunnuntaisin kulki kirkkoon Leenan kanssa, kahden askeleen päässä hänestä ja Burgerl vielä keskellä, niin kuiskasi aina joku: "Katsokaa, tuossa tulee viisaus ja ymmärrys!" Ja kohta hajaantui poikaparvi kumarrellen nöyrästi ja kehotellen puoliääneen: "Antakaa tietä viisaudelle ja ymmärrykselle!"

Kun kirkkojuhla jälleen saapui ja Grasbodenin isäntä toi Burgerlin ja Leenan sekä ravintolaan että tanssisaliin, laulettiin heistä heidän poistuttuaan pilkkalaulu:

"Ymmärrys ja viisaus, miekkosta on kaksi; etkö, henttu, sinäkin taivu viisahaksi!"

Siten täytyi juorun Grasbodenin "ymmärryksestä ja viisaudesta" levitä kylän ulkopuolellekin, sillä Föhrndorfin kirkkojuhlille kerääntyi väkeä naapuriseurakunnistakin, ja jokainen vei sieltä mielellään hassuja juttuja kotipuolelleen. Hinterwaldenista oli juhlilla renki Hiesl, ja häneltä sai Halden vanha isäntä samana iltana kuulla koko jutun.

Vanhus puisti päätään. Hän koetti seuloa juttua, erottaa siitä pois kaiken ilkeämielisen tyhjän lorun, mutta jäännöksestäkään hän ei päässyt selville, eikä hän löytänyt koko jutussa mitään järkeä.

"Mitä he ajattelevat?" murisi hän. "Turmelevat yhdessä toistensa maineen! Sehän on hullua! Asia on selvitettävä! Jos kumpikaan heistä ei ymmärrä, mistä on kysymys, niin minä osotan sen heille. Menköön niin tahi näin, mutta oikealle tolalle täytyy päästä!"

Hän käski Hieslin valmistaa seuraavaksi aamuksi ajoneuvot kuntoon.

* * * * *

Grasbodenin isäntä istui huoneessaan. Hän oli lähettänyt sanan palvelusväelle, ettei hän tule aamiaiselle, ja luuli aterioimisen sujuvan pirtissä ilman häntäkin. Toisesta avatusta akkunasta virtasi raitis aamu-ilma huoneeseen, toisen, suljetun luona istui Kaspar Engert nojaten raskaasti päätään käsiänsä vastaan ja katseli suurta kärpäästä, joka tuon tuostakin lensi ruutua vastaan ja surisi siinä ylös ja alas kieppuen, kunnes taasen lensi huoneen keskipalkoille ja sieltä uudella vauhdilla iski päänsä akkunaa vastaan.

Tilanomistaja kurtisti kulmiaan, kärpäsen pärinä alkoi häntä hermostuttaa, se muistutti bassoviulun ääntä, joka edellisenä iltana oli häntä seurannut koko kylän läpi.

Hän oli kuullut pilkkalaulun ja hänellä oli ollut hyvä halu palata lyömään sille tahtia, mutta Leena oli rukoillen tarttunut hänen käsivarteensa ja vetänyt hänet pois sieltä. Varhain aamulla joku oli hänen akkunansa ohi kulkiessaan viheltänyt samaa säveltä, ja vaikka se heittiö ei ilmaissut sanoja, oli varma, että hän ne osasi alusta loppuun saakka.

"Kirottu lurjukset! Mitä se heihin koskee, jos kaksi ihmistä eivät tahdo tehdä toisilleen eikä heille mitään? Mitä se noita kurjia liikuttaa..."

Pum! Nyt lensi kärpänen ruutua vastaan ja sitten se valitti:

Srr — sum — sum — summ — — ymmärrys ja viisaus — —

"Hiiden hyönteinen!" huusi Engert ja lyödiä hosaisi kärpäästä, niin että ruudut tärisivät; säikähtynyt soittaja lensi suuressa kaaressa huoneen läpi ja hävisi sitten onnekseen avonaisen ikkunan kautta.

Engert nojasi uudestaan päänsä käsiään vastaan. Hän painoi kämmenellä otsaansa ja työnsi hiljaa kymmenen sormeansa hiusten läpi; hän ei voinut kieltää, että niiden alla vallitsi sangen sekasortoinen tila. Ja kun nyt vihdoinkin ne ajoneuvot, joiden lähestymisen hän oli jo hetkisen sitten kuullut, nopeasti ja kolisevalla kyydillä kääntyivät porttikäytävän kautta hänen pihaansa, häntä melkein kiusasi jokaisen

kavionlyönnin ja rattaan kolauksen hänen puutuissa aivoissaan kuuluva kaiku.

Kukahen nyt tulee? ajatteli talon isäntä, jolle jokaisen vieraan tulo tuntui sopimattomalta.

Kauan ei hänen tarvinnut olla epätietoisena, kuka vieras oli, sillä hän kuuli pihalta Burgerlin iloisen äänen huutavan: "Iso-isä! iso-isä!"

Jossakin määrin tyytyväisenä siihen, ettei tulija ollut kukaan muu, nousi Engert paikaltaan.

Burgerl oli Magdaleenaa kädestä vetäen rientänyt iso-isää vastaan. Rattailta päästyään vanhus hiveli tyttärensätyttären kiharoita ja Hiesl katsoi heihin hymyillen ohjauslaudaltansa. Hän kenties huomasi myöskin heidän läheisyydessään parin korkearintaisia jalkoja sievissä nauhakengissä, jotka omisti luvatonta onnea tavoitteleva tyttö. Kun tämä tyttö huusi hänelle tervehdyksen, hän ei edes nostanut katsettaankaan, nyökkäsi vain nyrpeästi ja kääntyi pois.

"Sinulla on älyä", mutisi hän, "kyllä sinä ymmärrät! Jos minä pääsen uudestaan maailmaan, rukoilen että minusta tulisi kaunis tyttö, jotta voisin kietoa pauloihini rikkaan miehen."

Ennenkun Halden arvokas isäntä ojensi kätensä Magdaleenalle, hän katseli tutkivasti. Mutta kun tytön silmät, jotka nähtävällä hämmästyksellä katselivat epäkohteliasta renkiä, kääntyivät häneen ja vapaalla sydämellisyydellä kiintyivät hänen katseeseensa, ojensi vanhus oikean kätensä.

"Hyvää huomenta, neito", hän sanoi, ja näpisti sitten Burgerlin poskea.
"Missä sinun isäsi on?"

"Huoneessaan. Tule, iso-isä, minä saatan sinut sinne." Tyttö tarttui hänen käteensä.

"Se on oikein, vie minut hänen luokseen. Me puhumme tänään, luulen, sekä laajalta että syvältä, ja mitä aikaisemmin alamme, sen pikemmin pääsemme selville."

He astuivat rakennusta kohden.

"Pidätkö Magdaleenasta vielä yhtä paljon kuin alussa?"

"Rakkaasta Leenastani? Kuinka sitä kysyt?"

"Onko isäsikin häneen tyytyväinen?"

Burgerl puristi huulensa yhteen ja katsoi veitikkamaisesti vanhukseen.

"Katsopa vain! Sinä, pikku velho, alat jo puhua silmillä! Se on vielä aikaista!" torui ukko, ja samalla kun Burgerl juoksi hänen edellensä portaita ylös ja hän itse hitaasti, porras portaalta, jälkiä seurasi, puhui hän päätänsä puistellen: "Tuo kananpoika ei ole typerä. On todellakin aika, että joku, jolla siihen on oikeus, puhuu asiat halki."

Burgerl tyrkkäsi oven auki ja huusi huoneeseen: "Taattoseni, iso-isä on täällä!"

"Hyvää päivää, appi!" tervehti nuori isäntä. "Ei ole hyvin tehty, kun käyt niin harvoin. Onhan jo koko ijäisyys viime käynnistäsi."

"Ei kokonaista kuitenkaan, puolikin riittää. Päivää päivää, Kaspar!"

Miehet puistivat toistensa kättä. Iso-isä sanoi sitten: "Kuule, Burgerl, puutarhassa istuu erään puun oksalla pieni lintu ja laulaa sinulle. Riennä sitä kuuntelemaan ja sulje ovi jälkeesi."

Burgerl seurasi vanhuksen viittausta, mutta vain niin kauas kuin häntä itseään miellytti. Puutarhaan hänellä ei ollut mitään kiirettä, ja lintu sai kauan turhaan laulella.

Jäätyään vävynsä kanssa kahden vanhus otti tuolin: "Saanen kai istua?"

"Kysyt vielä, tietysti, ole hyvä ja istu", sanoi Grasbodenin isäntä. "Älä pidä minua epäkohteliaana, kun en tarjonnut istuinta; pääni ei ole tänään oikein kunnossa."

Hän istui vastapäätä appeaan.

"Hyvin ymmärrettävää", sanoi appi, "olet eilisestä pohmelossa, et siedä paljoa ja harvoin nautit; ei se ole ihmekään. Kenties on kuitenkin parempi puhua sinun kanssasi tänään, jolloin sinun täytyy ponnistamalla pitää ajatuksiasi koossa, kuin muulloin, jolloin ajatuksesi lentävät vapaana kaikkeen — niinkuin kansa sanoo — mikä on viisasta ja ymmärtävääistä."

Grasbodenin isäntä ei ymmärtänyt vanhuksen veitikkamaista katsetta oikealla tavalla, vaan huudahti:

"Sitäkö vielä puuttuu, että sinäkin, joka olet läheisimpiäni, tulet minua ivailemaan, omassa talossani ja omassa huoneessani!"

"Vai otat sinä sen sillä tavalla?" vastasi Halden isäntä, hänkin närkästyen. "No, koska niin tahdot, voin olla vakavakin ja sanoa suoraan, ettei siinä ole älyä eikä ymmärrystä, kun teet itsesi ja erään toisen oman väkesi ja koko kylän irvistelyn esineeksi, puhumattakaan lapsestasi, jolla on sekä silmät että korvat auki! Ja koska minä olen sinun lähimpäsi, olen tullut tänne juuri sitä varten, että saisin sinun tekemään lopun asiasta tavalla taikka toisella."

"Kuinka sitten?" kysyi nuori isäntä.

"Kuinka sitten?" toisti vanhus kohottaen kulmakarvojaan. Hän katsoa tuijotti vävyynsä niinkuin ei olisi häntä koskaan ennen nähnyt tahi olisi luullut hänen kadottaneen muutamia ruuveja päästään. Mutta hän supisti jälleen silmäluomensa ja sanoi: "He, lähetä tyttö matkoihinsa!"

"Sitä et voi vaatia, Burgerlin tähden."

"Joutavia, se on helposti autettu. Minä otan kummankin, pienemmän ja suuremman, omaan kotiini. Hinterwaldenin ja Föhrndorfin väki on niin suuri, että kaikki juoru siten loppuu."

"Mutta olisiko oikein, että lähettäisin lapsen niin kevyesti luotani?" sanoi Grasbodenin isäntä.

Halden vanhus asetti kätensä suun eteen ja rykäisi hiljaa: "Kuinka hellä isä sinä oletkaan!"

"Salli minun sanoa sinulle, appi", jatkoi toinen innokkaasti, "en selitä väärin tarkotustasi; mutta luota minuun, asiassa ei ole mitään muuta kuin ihmisten järjettömyyttä ja ilkeyttä. Jätä siihen sekaantumisesi toistaiseksi, ja saat nähdä, että juoruajat väsyvät ja totuus pääsee oikeuksiinsa."

"Totuudesta ei ole puhuttakaan, vaan siitä, miltä asia näyttää, ja se tulee sitä pahemmaksi, kuta kauemmin se tällaisena jatkuu. Katso, Kaspar, minä toin tytön tähän taloon; ja siksi minä pidän omantunnonvelvollisuutena pitää huolta, sikäli kuin voin, että hänellä tästä talosta lähtiessäänkin on puhdas kunnia ja maine. Kaikkein pienin velvollisuuksistani on se, että kirjotan tytön vanhemmille ja pyydän heitä ratkaisemaan, saako tyttö edelleen jäädä tänne vai onko hänen palattava kotiin."

Grasbodenin isäntä nousi ja laski kätensä appensa olkapäälle. "Älä tee sitä, isä. Minä sanon, miksi ei. Hänen vanhempansa eivät ole näillä seuduin eivätkä voi muodostaa omaa käsitystä asiasta. Sinä voit saattaa heidät väärään luuloon, sillä sinä vetoat ihmisten puheisiin etkä tutki totuutta."

Hän kulki kuohuksissaan pari kertaa edestakaisin, sitten pysähtyi pöydän eteen ja jatkoi puhettaan vanhukselle:

"Vasta siitä päivästä, jolloin hän talooni saapui, on täällä ollut jotain rattoisuutta. Burgerlille hän on kuin toinen äiti; kuinka häntä koettelenkaan, hän on aina käyttäytynyt yhtä kunnollisesti, ja minulle hän on rehellinen ja vilpittömän ystävä. Tyttö on minun kattoni alla yhtä hyvässä tallessa kuin äitinsä silmän alla, ja minä sanon sinulle, että hän on kunnioitusta herättävä, niin ettei kukaan uskalla sanoa hänelle ainoatakaan sopimatonta sanaa. Saat luottaa minuun — minun tapani ei ole valehdella — vaikka olenkin osottanut hänelle kiitollisuuttani hyvillä sanoilla, ystävällisellä kohtelulla ja lahjoilla, en kuitenkaan ole koskaan unhottanut, mitä velvollisuutemme toisiamme kohtaan vaatii. En ole koskaan ajatellut kaukaisintakaan luvatonta ajatusta ... mutta mitä hittoa sinä naurat, isä, ikäänkuin minä en olisi viisas? Oletko mieletön? Onko siinä mitään naurettavaa?"

Vanhus oli nojannut tuolillaan taaksepäin ja nauroi kurkun täydeltä. Mutta huomattuaan vävynsä vihan ja kärsimättömyyden vallassa puristelevan ja puistelevan nyrkkejään, hän nousi kiireesti ja tarttui rauhottavasti hänen käsivarteensa. "Kaspar", huudahti hän, "nyt tahtoisin sanoa sinulle kokkasanan, mutta en keksi sopivaa. Onko todellakin mahdollista? Tyttö on sinun kotisi sielu, lapsesi toinen äiti, sinun uskollinen ystäväsi ja kaikessa suhteessa kunnan nainen — tarvitseeko sinun sitten vielä vanhoa, ettei sinulla ole ollut häneen nähden kaukaisintakaan luvatonta ajatusta?! Mutta, sinä herttainen tompeli, miksi et ole tavannut sitä ajatusta, joka on lähinnä, nimittäin — luvallista?"

"Luvallista?"

"Niin, miksi et tee häntä vaimoksesi, koska kerran jo olet rakastunut häneen ja hän sinuun, ja vieläpä siihen määrään, että viisautenne ja ymmärryksenne estää teitä näkemästä, miten tyhmästi käyttäydytte rahvaan nähden?"

Grasbodenin isäntä oli nostanut oikean käden niskaansa. Hän seisoi siinä eteensä tuijottaen ja kuuli vanhan Halden isännän jälleen nauravan "ikäänkuin hän ei olisi viisas". Mutta kun hän heitti sivukatsauksen appensa nauraviin kasvoihin, räpyttäviin, kyyneleissä helmeileviin silmiin ja huohottavaan suuhun, alkoivat hänen omatkin suupielensä värähdellä; vanhuksen iloisuus oli tarttuvaa.

Kaspar Engert antoi kätensä vaipua ja yhtyi nauruun, sen ohessa puistaen lakkaamatta päätään ikäänkuin hänen ihmettelyllään ei olisi mitään määrää. Siitä johtui etteivät miehet omalta melultaan kuulleet heleää naurua, joka kaikui aivan oven takana.

Iloisuus on tarttuvaa. Leena istui eteisen portaalla ja odotti Burgerlia. Kun ylhäältä kuului kaikuva nauru, hänkin hymyili ehdottomasti: "Mitähän ne niin hassusti nauravat?"

Silloin juoksi Burgerl portaita alas, piti oikealla kädellään esiliinaa suun edessä ja kääri vasemman Leenan kaulaan. "Tiedätkö, mitä iso-isä tahtoo?"

"Mistä sen tietäisin?"

"Häitä", kikatti pienokainen.

"Älä puhu tuhmuuksia!"

"Äläkä sinäkään ole älytön", sanoi Burgerl. "Sinusta pitää tulla talon emäntä."

Leena punastui ja työnsi lapsen luotaan. "Sellainen pila ei ole sopivaa!"

"Ei se ole pilaa", nauroi Burgerl ja hyppi Leenan ympäri. "Isä aikoo vakavasti."

"Burgerl!"

"Mutta, Leena, eikö sinullakaan ole silmiä? Täytyykö sinullekin sanoa niinkuin iso-isä sanoi isälle — että hän on rakastunut sinuun ja — sinä häneen?"

Silloin haihtui veri Magdaleenan poskilta, hän ojensi molemmat kätensä torjuen eteenpäin ja hypähti kiihkoisesti pystyyn. Mielessä ainoa ajatus: pois täältä! hän riensi portaita ullakkokamariin.

Burgerl seiso i niin hämmästyneenä, ettei edes huomannut kääntyä katsomaan pakenevan jälkeen. Hän kääri esiliinansa pari kertaa käsivartensa ympäri ja purki sen jälleen. Äkkiä painostava tuska valtasi hänet, hänen silmänsä täyttyivät kyynelistä ja suun ympäritys värisi. Hän riensi portaille ja kiiruhti ylös.

* * * * *

"No, Kaspar", sanoi Halden isäntä, "minusta näyttää, ettei tämä keino, ratkaista asia ottamalla tyttö emännäksi, tunnu sinusta erittäin vaikealta?"

"Ei, ei; jos sen sanoisin, olisi se aika valhe", virkkoi Grasbodenin isäntä nauraen, lisäten kuitenkin kohta vakavana: "mutta epäilen, suostuisiko hän siihen."

"Älä ole typerä. Sanon sinulle, voi sattua, ettei tyttö siedä rakastettunsa tähden pilkkaa ja häväisyä ja käyttäytyy ihmisten nähden sentähden tylästi häntä kohtaan; mutta en ikipäivinä usko mahdolliseksi, että kukaan antaisi sepittää itsestään häväistyslauluja ja kärsisi pilkkaa pysymällä kiinni miehessä, jota ei rakasta. Se on mahdotonta, usko se! Minä tunnen naisväen."

"Olen kuullut, että sinä olet ollut niihin taipuvainen."

"Katsopa vain! Ja minä kuulen, että sinä olet tyytyväinen. Vuosiin ja päiviin ei sinulta ole leikkipuhetta kuultu, ja nyt sinä jo kokkailet minun kanssani!"

"Hehei, minä uskallan enemmänkin, minä olen oikein vauhdissa. Tässä on laitettava häitä! Minä etsin Leenan ja kysyn mitä hän ajattelee!"

"Varovaisuutta, Kaspar, älä kiirehdi liiaksi. Rauhotu ensin ja ajattele, mitä sanot, ettet puhuisi sanaakaan liiaksi. Se voisi olla vaarallista alussa."

"Sitä en pelkää. Mutta asialla on kiire."

"Vai niin."

"Että se saataisiin järjestykseen; sanoithan itse, että olen antanut mennä jo liian pitkälle. Eikö niin?"

"Niin kyllä. Jos et voi kauemmin kärsiä, niin mene ja etsi tyttö; sekin vie aikaa, jonka kuluessa voit ajatella mitä sanot. Mutta varo, ettet puhu liikoja; se on vahingoksi alussa eikä eduksi myöhemminkään."

Kun he yhdessä tulivat huoneesta ulos, tyrkättiin ullakon ovi äkkiä auki ja Burgerl huusi itkien: "Isä, isä, Leena muuttaa pois ja jättää minut!"

Molemmat kiiruhtivat ullakkokamariin.

Burgerl makasi maassa, tempoen käsiä ja jalkoja kouristuksessa. Leena oli polvillaan hänen luonaan ja nurkassa näkyi nyytti, jonka neito arvatenkin oli viskannut pois kädestään rientäessään lapsen luokse.

Iso-isä nosti Burgerlin vasemmalle käsivarrelleen ja hyväili häntä oikealla kädellään. "Kaikenlaisia tyhmyyksiä", hän mutisi, "pitääkö lapsenkin kärsiä teidän yksinkertaisuutenne tähden? Tee nyt jo pikainen loppu!"

Burgerl kiersi kätensä iso-isän kaulaan, mutta käänsi päänsä pois katsoen surullisesti isäänsä ja Magdaleenaan. Tämä oli miesten tullessa noussut ylös arkailevin katsein, ja nyt hän seisoi paikallaan käsivarret hervottomina ja silmät maahan luotuina.

"Leena", sanoi Grasbodenin isäntä hiljaa, ja hänen äänensä värisi ilosta ja liikutuksesta, "ole nyt minua kohtaan yhtä rehellinen kuin minä sinua! Muistatko minun kerran sanoneen, että hänen, joka ajattelee niinkuin minä, täytyy pyrkiä karkuun minun luotani ja talostani, jos hän rakastaa minua todella? Niin tahdot sinä nyt tehdä! Mikäpä sinua muuten täältä ajaisi?" Hän osotti permannolla olevaa käärröä.

Leena astui askeleen taaksepäin ja ojensi kätensä ikäänkuin peittääkseen vaatemytyn häneltä.

"Oi, älä kiellä sitä! Tunnustan suoraan ja vapaasti silloin myöskin sanoneeni, etten tietänyt, olisiko minulla rohkeutta pidättää karkaajaa, mutta kun sinä tänä päivänä seisot edessäni joka suhteessa ainoana oikeana, tiedän varmasti, että juoksisin jäljessäsi maailman ääreen. Mutta se — Jumalan kiitos — ei ole tarpeellista, sillä minä en päästä sinua luotani! Tässä on käteni, Leena, anna sinä omasi minulle ja rupea puolisoikseni!"

Leena katsoi häneen loistavin silmin ja puristi sitten kätensä yhteen. "Sinä osotat minulle suuren kunnian", — sopersi hän — "sinä osotat..." Hänen äänensä petti, hän irrotti kätensä ja puristi ne rintaansa vastaan.

"Leena!"

"Ei, Kasper!" Hän teki torjuvan liikkeen. "Minun täytyy ensin puhua sinulle jotakin. Siitä on vaikea haastaa, ja vaikkapa mikään rikos ei minua tahraa, voi se kuitenkin muuttaa päätöksesi."

"Ei suinkaan! Ei koskaan!"

"Älä pääätä liian aikaiseen! Älä sano mitään ennenkuin olen kertonut kaikki, mitä sinun täytyy tietää."

"Burgerl", sanoi Halden vanhus asettaen pikku sormen korvallensa ikäänkuin kuunnellen jotakin. "Burgerl, minä luulen, että pieni lintu puutarhassa visertelee nyt meille kummallekin." Hän talutti tytön portaita alas Kasparin huoneeseen.

Siellä istui sitten vanhus pitäen tyttöstä polvellaan ja rauhottaen häntä ensin sillä, että hänen alituisiin tiedusteluihinsa, jääkö Leena vai ei, vastasi: "Tietysti hän jää! Sehän on selvä asia, että hän jää!"

Burgerl nosti äkkiä päänsä ja pani suunsa isoisän korvan luo: "Kuule, iso-isä, sitten kenties tähän taloon tulee sellainen pikkunen isäntä?"

"Se on hyvin mahdollista", vastasi vanhus huolettomasti nauraen. Mutta hän rypisti heti otsaansa ja katsahti sivulta tyttöön: "Kuinka sinä teet sellaisia kysymyksiä? Jätä ne. Sellaisista asioista sinä et vielä saa tietää."

"En, iso-isä", sanoi hän purren nyrkkiänsä ja katsoen vanhukseen tavalla, joka pakotti tämän katsomaan ylös.

"Burgerl", sanoi hän hetkisen kuluttua.

"Mitä, iso-isä?" kysyi tyttö.

"Osaathan neljännen käskyn?"

"Osaan."

"Kenties et kuitenkaan. Lueppa!"

"Kunnioita isääsi ja äitiäsi, että menestyisit ja kauan eläisit maan päällä."

"Hyvä! Sellainen on käsky. Mutta kuuntele nyt tarkoin, Burgerl, minä teen sinulle kysymyksen, joka koskee selitystä. Jos Leena tulee äidiksesi, mikä on Herran käskyn mukaan velvollisuutesi häntä kohtaan?"

"Rakastaa häntä."

"Erehdys! Käskyssä ei puhuta rakastamisesta. Kunnioita isääsi ja äitiäsi, sanotaan siinä, kunnioita! Ymmärrätkö? Sinun on osotettava hänelle vilpittömiä kunnioitusta."

Burgerl käänsi päänsä ja tarttui esiliinaansa. "Kuule, iso-isä, oletko sinä milloinkaan ollut minun ikäiseni?"

"Sepä kysymys! Luuletko sitten, että minä olen tullut maailmaan tällaisena vanhana ukkona kuin nyt olen?"

"Silloin sinä kaiketi olit saman näköinen kuin tuollainen pikkuruikkunen poika?"

"Niinpä kyllä. Mutta miksi tällaisia kyselet?"

"Ajattelen vain, että sinä rakastat minua, koska olet ennen ollut pieni, ja minä rakastan sinua, koska tulen vanhaksi."

"Se on oikein, aivan oikein, mutta kunnioitusta ei saa unhottaa."

"Älä pahastu. Sinä olet kuitenkin minun rakas iso-isäni." Pienokainen kääri käsivartensa vanhuksen ympäri ja puristi häntä.

"Sinä viekas kissanpoika", sanoi vanhus ja nosti tytön pois polveltaan astuen sitten avonaisen ikkunan luo. "Tyttö on iso-äitinsä — Jumala häntä lohduttakoon — elävä kuva, on kuin he olisivat tuon hyväilyn toisiltansa oppineet", sanoi hän hymyillen ja päättään puistaen. "Tyttö on sen oppinut hiukan aikaiseen; mutta puhuipa näille milloin hyvänsä kunnioituksesta, he vaihtavat sen rakkauteen!"

* * * * *

Kun Grasbodenin isäntä oli sulkenut oven, huoneesta lähteneiden jälkeen, alkoi Leena: "Se, mitä minun on sinulle haastettava, ei koske minua yksin. Kerran keskustellessamme sinä ymmärsit minut oikein, kun sanoin sinulle, että minulla on ollut vaikeita kokemuksia rakkaus-asioissa — se oli hyvin tehty, Kaspar. Nyt olen velvollinen selittämään sanani. Jätin sen silloin tekemättä, koska useimmat henkilöt ovat kärsineet niistä suhteista, joista nyt kerron, enimmäkseen se henkilö, jota kutsun isäkseni, ja vaikkapa kertomukseni alentaakin minut sinun silmissäsi, täytyy minun olla varma, että vanhuksen kunnia säilyy. Pidäthän sen omana salaisuutenasi? Mutta minä tiedän, että voin luottaa sinuun, ja kerron sinulle kaikki!"

Ja hän kertoi kaikki!

* * * * *

Grasbodenin isäntä työnsi taaksepäin hiuksensa, jotka hänen kuunnellessaan pää kumarassa ja tuon tuostakin nyökätessään olivat valuneet otsalle. "Rakkaani", sanoi hän, "maailmassa on paljon onnettomuuksia, jotka kohtaavat viattomia verrattomasti ankarammin kuin syyllisiä! Ymmärrän, ettei sinun ollut tätä helppo kertoa ja ettei sitä sovi kaikille puhua. Kiitän sinua luottamuksestasi. Mutta en voi käsittää kuinka se voisi muuttaa mielialaani sinua kohtaan, näenhän sinut kaikessa menettelyssäsi yhtä kunniallisena ja kunnollisena kuin olen sinut oppinut täällä tuntemaan. En ymmärrä, kuinka se sinua minun silmissäni häväiseisi, ettet ole Reindorferin tytär. Jos hän soi sinulle maailman valon, paljoa suuremmalla syyllä minun on se suotava, minun, joka antaisin sinulle kaiken taivaan kirkkauden! Rakastan sinua vielä enemmän kuultuani, kuinka kiintynyt olet tuohon vanhukseen, jota kuvittelen peräti kunnan mieheksi. Sen täytyy olla hyvälaatuisen lapsen, jonka hän, vaikka onkin vieras, antaa kutsua itseään tällaisissa suhteissa isäksi! Pidän häntä kaksikin kerroin kunniaa sinun tähtesi, ja sinä ajattelet häntä edelleenkin hellyydellä. Jos sattuisi niin, että hän tarvitsisi meitä, riittäisi sanasi: 'isä tänne', — ja minä taluttaisin hänet kädestä meidän taloomme!"

"Näistä sanoista kiitän sinua sydämestäni", sanoi Magdaleena iloisesti, "mutta", hän lisäsi puistaen hiljaa päätään, "jos hän joskus minua tarvitsisi, saisin minä siitä rakkaan huolehtimisen, kun sinulle siitä olisi vain haittaa ja vastusta."

"Etkö sinä ole jo ottanut kantaaksesi tuntuvaan osaan minun ristiäni, ja kuitenkin luulet, etten minä rakkaudesta sinuun voisi mitään tehdä?! Yhdymmekö vain huvia ja iloja varten? Eikö myöskin suruja ja koettelemuksia? Kyllä, ilossa ja surussa sekä kaikiksi ajoiksi... Mutta minä odotan vielä sinun ratkaisevaa vastaustasi, Leena! Sana vain!"

Hän astui aivan lähelle Magdaleenaa, aivan lähelle. Mutta tämä ei sitä sanaa sanonut. Nostamatta käsiään, jotka kääntelivät esiliinan reunaa, vaipui hän Kasparin povea vastaan nyyhkyttäen äänekkäästi ja Kaspar kääri käsivartensa hänen ympärilleen. Äkkiä Leena nosti silmänsä ja katsoi hymyillen Kaspariin. "Sinä tulet aivan märäksi", hän sanoi, laski oikean kätensä Kasparin olkapäälle ja nosti toisella kädellään esiliinan kulman, jolla pyyhki kosteat paikat hänen takistaan.

Silloin tyrkättiin ovi auki ja Burgerl syöksyi sisään.

"Teidän täytyy antaa anteeksi", lausui iso-isä kynnykselle pysähtyen, "mutta en voinut häntä kauemmin pidättää alhaalla."

Lapsi juoksi rakkaittensa luokse, syleili kumpaakin ojennetuin käsivarsin ja puristi heidät toisiaan vastaan.

Kaspar laski toisen kätensä tyttärensä tummille kiharoille. "Sinäkö se olet, Burgerl? Sinun pitääkin olla mukana; sinua ei saa erottaa meistä!"

Avonaisesta ikkunasta tulvaili huoneeseen raikasta suvituoksua ja päivänpaistetta. Päivänpaiste tunkeutui eteisen läpi ullakon kiertäville portaille asti, jotka siten saivat rattoisan puoliselkeän valaistuksen.

* * * * *

Ei ollut kysymys uneksivasta elämästä! Mitä muistoja saattoikaan vielä olla jäljellä särkyneistä nuoruuden-unelmista, joissa leikkitoveri kuvastui koko elämän kumppanina, ne hälvenivät pois sen voiman tieltä, joka tässä yhdisti kaksi olentoa yhteistä tulevaisuutta rakentamaan, eikä heitä ympäröivää maailmaa valaissut himmeä kuutamo, vaan keskipäivän loiste, eikä se ollut heidän yksin, eikä sitä voitu vaivatta jakaa eikä jalomielisesti toiselle lahjottaa! Avoimin silmin ja toimeliain käsin meidän täytyy vallottaa osamme, ja me sallimme toisien vasta silloin astua sijallemme, kun he kykenevät alkamaan siitä, mihin me lopetamme, tekemään sen, mitä me tahdoimme tehdä, kun jokainen meissä piilevä voimanhiukkanen pyrki toimintaan.

"Emme ole saaneet elämäämme huvin vuoksi, Leenani."

Nuoren naisen käsi tapaili voimakkaan miehen kättä, joka lepäsi lapsen kiharoilla.

Vaikkapa elämä onkin pitkä työpäivä, on kuitenkin viisaampaa työskennellä iloisesti iltaan asti kuin tyytymättömänä ja nuristen odotella loppua. Pitkän päivän varrella on kuitenkin eräs hetki, jolloin unhotamme kaiken kiusan ja vaivan, se hetki, jolloin liitämme kätemme meille rakkaudella ja uskollisuudella ojennettuun käteen ja sanomme: "Työskennelkäämme vain yhdessä."

* * * * *

Halden vanha isäntä rykäisi. "Kun nyt olette tarpeeksi kauan noin seisseet, niin voisitte sanoa minullekin jotain. Eipä siltä, että aika tuntuisi minusta pitkältä — ei tietysti teistäkään, — ja minä ymmärrän kyllä, että niin paljon aikaa ja vaivaa kysyneen toistensa löytämisen jälkeen ei aivan helposti ja halulla tavattua jälleen irti päästetä. Enkä oikeastaan pitäisi pahana, vaikka nyt jo etukäteen otatte sen mihin muuten voisi kulua pari viikkoa. Sillä huomaa, Kaspar, sinä et saa pahastua minulle! Mutta nämä molemmat tytöt otan minä nyt heti mukaani Haldeen. Kun Hiesl on saanut hoitaneeksi hevoset, saa hän heti valjastaa."

"Minkätähden, iso-isä?"

"Niin ymmärtäväinen sinun, Kaspar, täytyy olla, että asiain nykyisellä kannalla ollessa huomaat tytön tänne jäämisen mahdottomaksi. Se ei sovellu ollenkaan."

"Se on aivan oikein, ja minä kiitän tuhannesti siitä vieraanvaraisuudesta, jota tahdot osottaa hänelle ja tyttärelleni. Mutta miksi sellainen kiire? Voithan toki syödä täällä päivällistä?"

"Minun kiireeseeni on kaksi syytä ja vielä pari muutakin, joita en ilmottele, koska ne ovat vähäpätöisiä. Ensiksikin olen tullut aivan odottamatta luoksesi, et ole voinut järjestää minua varten, ja tiedäthän, että ruoka-asioissa olen hyvin arka. Sentähden on sopivampaa, että syön tänä päivänä kotonani, ja Leenasta kaiketi on myöskin parasta päästä istumasta sinun pöytäsi ääressä, kunnes taas ilmestyy siihen emäntänä. Toiseksi leviää kulovalkean nopeudella tässä talossa ja kylässä sanoma, että te olette vihdoinkin tulleet samanmielisiksi. Sinua sen ei tarvitse kiusottaa, mutta Leenalle on parasta olla poissa täältä, ennenkuin huhu on päässyt lentoon; siten hän säästyy kateellisilta silmäyksiltä, tyhmältä pilalta ja ulkokullaisilta onnitteluilta. Sentähden minä kiirehdin, ja olemmehan oikeastaan jo matkavalmiitkin. Burgerlin on vain pistettävä hynttyynsä kokoon, Leena on sen jo suorittanut."

"Eikö mitä", sanoi Burgerl, "hän jätti enemmän kuin puolet ottamatta."

Kaspar tarkasteli pientä nyyttiä ja katsoi hymyillen ja päätään puistellen Leenaan. "Totta, sieluni, siinä ei ole tilaa muulle kuin sille, mitä hänellä oli tänne tullessaan."

"Aukaiskaa se siis ja korjatkaa asia pian. Minä menen jo valjastuttamaan." Samassa vanhus meni ovesta ja laskeutui portaita alas.

Hän näki renkinsä seisovan pihamaalla rattaihin nojaten ja puhelevan vanhan Seferlin kanssa.

"Hiesl!" huusi vanhus.

"Tässä olen, isäntä."

"Oletko ruokkinut hevoset?"

"Olen."

"Oletko juottanut?"

"Olen."

"Valjasta sitten. Me ajamme pois heti."

"Niinkuin isäntä käskee."

"Ja levitä loimi istuinlaudalle, että siinä olisi vähän pehmeämpi. Minä istun sinun rinnallasi, me otamme Burgerlin ja sen toisen tytön mukaamme."

"Leenan?" kysyi Seferl.

"Niin, Leenan."

"Se on todellakin viisaasti tehty, että viet hänet täältä pois."

"Mutta hän palaa pian takaisin."

"Vai tulee takaisin?"

"Niin, talon emäntänä."

"Mitä sanot?"

"Talon emäntänä, sanon. Joko sinä, vanha noita, kuulet niin huonosti?"

"Herra Jeesus!"

"Hän suokoon siihen siunauksensa, — tarkottanet? Kyllä sen ymmärrän." Hän kääntyi pois ja meni puutarhaan jättäen vanhan palvelijan ja rengin ihmettelemään. Hän asteli edestakaisin ihmeellisissä ajatuksissa. Hän muisti sitä päivää, jolloin hän nautti oman lapsensa Kaspar Engertille, ja ajatteli niitä vuosia, joina näki hänen tässä talossa nuorena emäntänä hallitsevan ja vallitsevan. Ja niinkuin tämän päivän tapahtuman hän muisti, kuinka hän ajoi portista sisään sen nuoren tytön kanssa, joka nyt tulee emännäksi kartanoon, jota tämä ei koskaan olisi nähnyt, ellei hän olisi houkutelut häntä tänne ja tuonut muassaan. Näytti kuin olisi hänen velvollisuudekseen säädetty toimittaa emäntiä Grasbodeniin.

Sillä välin Kaspar Engert istui kahareisin ullakkokamarin tuolilla ja katseli, kuinka piirongin laatikoita tyhjennettiin ja tavarat sullottiin kokoon. Hän seurasi katseillaan Magdaleenan jokaista liikettä, eikä hän tiennyt ketään rakastettavaa mutta samalla sekä ulkomuodoltaan että käytöstavaltaan niin kunnioitusta herättävää kuin hän, joka nyt tulee hänen puolisoikseen! Hän ei sydämensä riemuisuudessa enempää kuin Leenakaan iloisessa toimeliaisuudessaan muistanut, että heidän on tuossa tuokiossa erottava. He olivat vasta pari tuntia sitten mukautuneet siihen, minkä täytyi tapahtua, ja he ajattelivat vain, kuinka pieni matka ja lyhyt aika siitä oli!

Puuhansa ohessa Magdaleena katsahti usein Kaspariin, ja jos heidän silmäyksensä yhtyivät, oli kummankin silmissä huomattavissa niin ihmeellinen ilo, että heidän kummankin täytyi ehdottomasti hymyillä. Parista käsille tulleesta kappaleesta he vaihtoivat ajatuksiaan ilman sanoja. Kun Leena nosti korallista kaulaketjuaan, hän hymyili veitikkamaisesti ja Kaspar oli tulevinaan hämilleen ja katsoi syrjään. Mutta kun Leena kohotti sunnuntaipuseron, joka oli ollut juorujen ja sen kautta myöskin tämän päivän iloisen tapauksen aiheuttajana, nauroi Kaspar ja viittasi sille ystävällisen tervehdyksen, jota vastoin Leena oli olevinaan närkeästyntä ja rypistäen kulmiaan puistalti pari kertaa komeaa vaatekappaletta, ennenkuin sen — huolellisemmin sijoitti toisten tavaroiden joukkoon.

Ja kun neidon huomio oli hetkeksi kiinnitetty käsillä oleviin tavaroihin ja Kaspar sai mielestään liian kauan odottaa ystävällistä silmäystä, huudahti ylkämies: "Lenerl!"

Silloin Leena katsoi häneen ja sanoi: "Kyllä, Kaspar!"

Ja kun Leenan mielestä Kaspar ei pitkiin aikoihin ollut sanonut ystävällistä sanaa, huudahti hän: "Kaspar!"

Ja Kaspar vastasi: "Kyllä, Lenerl!"

Kun Magdaleena sai sitoneeksi tavaramyynninsä, jonka koko nyt oli tuntuvasti kasvanut, oli Burgerl vielä kumarruksissa omien tavarointensa yli. Niiden käärelinasta hän oli vasta kaksi nurkkaa saanut solmituksi, kolmas oli juuri hänen puristetussa kädessään ja neljäs hampaissa. Mutta kun iso-isä huusi alhaalta: "oletteko valmiita? Me jo olemme", silloin hän teki ripsakasti viimeiset solmut, otti nyyttinsä ja juoksi ovelle.

Leena nosti nyyttinsä olkapäälleen. "Anna minun toki —", sanoi Kaspar astuen hänen luokseen ottaakseen nyytin.

Leena kielsi sen. "Olen vielä palvelustyttö, ja sinä olet isäntä." Niin sanoen hän astui edelle.

Kaspar Engert ei voinut eikä tahtonutkaan selittää, miksi hän ei tullut koskeneeksi tyttöön ja ottaneeksi nyyttiä väkisin; se olisi ollut hänelle leikkiä vain ja vaatinut vähän ponnistusta. Hän seurasi vakavan näköisenä ja hitain askelin.

Vanha Seferl seiso ieteisessä odottaen. Hän kuiskasi Leenalle: "Toivotan runsasta onnea! Ja eihän toki vastainen emäntä muistane niitä puheita, joita haastoin palvelustytölle? Eihän?"

"Ei varmaankaan, Seferl; ethän ole tarkottanut pahaa."

Muu palvelusväki seiso pihamaalla, kaikki nyökyttivät päitään monellakin silmät ja suu seljällään; siellä oli pelkkiä hämmästyneitä katseita, mutta ei ollenkaan nurjamielisiä, ja kun Leena antoi nyyttinsä Hieslille, nyökkäsi tämä hänelle tyytyväisesti. Rahvaan suosio riippuu niin suurissa kuin pienissäkin oloissa menestyksestä, ja siinä onkin tervettä järkeä, mutta se tulee turmiolliseksi, jos menestyksen keinot ja päämäärät ovat epäsiiveillisiä tahi jos henkilö ja asia eivät menestystä ansaitse. Kaikki, jotka olivat nurjia Magdaleenalle siitä saakka, jolloin alettiin puhua, että hän kiehtoo isäntää verkkoihinsa, olivat nyt kokonaan muuttuneet, kun hän oli saavuttanut päämäärän, jonka tavoittelemisesta häntä tuomittiin.

Kun hänen piti kaikkien muitten jälkeen kiivetä rattaille, näytti kuin hurja päähänpisto olisi iskenyt Kaspariin, joka tempasi hänet syliinsä ja nosti määrätylle istumasijalle. Kun Leena hiljaa kirkaisi, kuiskasi Kaspar: "Otinko liian kovasti? Mutta pitihän minun sinua syleillä ja pitää käsivarsillani voidakseni uskoa sinun olevan minun omani ja jotta sinä huomaisit, ettet koskaan pääse minulta karkuun."

Leena ojensi hänelle kätensä katsoen alas. Rattaat alkoivat hitaasti liikkua ja Kaspar astui niiden rinnalla portille saakka. Siellä kihlautuneet katsoivat toisiaan syvälle silmiin ja heidän kätensä irtautuivat hitaasti toisistaan. Jäähyväisiksi huudettiin ja huiskutettiin kunnes rattaiden ryty esti äänen kuulumasta ja tien käänne peitti menijät jääneiden silmistä. Grasbodenin isäntä kuunteli niin kauan kuin pyörien kolinaa saattoi hiukankaan tajuta; sitten hän kääntyi pihamaalle ja alkoi järjestellä, torua ja ohjailla työväkeään mitä iloisimmalla ja reippaimmalla tavalla.

"Niin, niin", sanoi Heiner puoliääneen, "nyt häntä vasta eläminen ilottaa."

Rattailla oltiin aivan hiljaa. Leena istui melkein suljetuin silmin, yhteenliitetyt kädet polvilla, puoleksi valveilla, puoleksi uneksuen. Vasta kylän jäätyä jo kappaleen matkan päähän ja heidän ajaessaan kuusimetsässä kääntyi vanha isäntä Magdaleenan puoleen ja sanoi: "Kenties olisit kihlaus-aikana mieluummin omaistesi luona?"

Leena puisti päätään. "Kyllä isän luona mielelläni, mutta siskoihin en luota; he voisivat turmella sekä isän että minun iloni."

"Ole sitten vain minun talossani, kunnes Kaspar noutaa sinut emännäkseen. Minä suon sinulle onnesi."

Sanojensa vahvistukseksi hän laskei oikean kätensä Leenan käsien päälle eikä hän voinut estää, että tämä tarttui siihen ja veti sen huulilleen.

Hän irrotti kätensä ja hiveli sillä Leenan päälakea. "Suon sinulle sen."

Ja Hiesl nyökkäsi suostuen. Kyllä, kyllä!

Sitten he taas ajoivat äänettöminä eteenpäin.

Burgerl ojensihe ja painoi poskensa ystävänsä poskea vastaan.
"Leena-äiti!" kuiskasi hän.

Omituinen väristys, joka pakotti hänet sekä hymyilemään että huokaamaan, tuntui Magdaleenan olennossa; hän veti tytön poveaan vastaan ja suuteli häntä. Sitten hän istui kumarassa hiljaisena ja nöyränä; oli kuin hänen suuri onnensa olisi istunut hänen vieressään ja hänen täytyisi tehdä itsensä pieneksi, hyvin pieneksi, jotta sille olisi sijaa.

Rattaat kulkivat hiljaa eteenpäin, pyörät vierivät äänettöminä korkeiden honkien alle kokoontuneiden havuneulakerrosten yli.

* * * * *

Tullessaan illalla huoneeseensa heittäytyi Grasbodenin isäntä heti mukavaan lepoasentoon. Hänen täytyi tunnustaa olevansa väsynyt, oli kenties ilon innossa tullut liiaksi rehkinneeksi.

Ja lepäillessään siinä hän ajatteli mitä oli ennen elänyt ja kokenut, ja uneksui mitä täst'edes eläisi ja kokisi. Ja silloin hän näki äkkiä ilmielävänä sen tumman silmäparin, johon hän oli eronhetkellä niin syvään katsonut. Nukahtaessa oli noiden silmien hellänsydämellinen katse hänen edessään. Hän sulki useita kertoja hymyillen silmänsä.

Huone muuttui vähitellen pilkkosen pimeäksi ja vanha Seferl toi tulta; se hävitti unelmien liekit.

Hän kohottausi istumaan, ja madonnan kuva oli hänen edessään vastapäisellä seinällä.

Madonna oli ruskeasilmäinen.

"Onko siinä öljyä?" kysyi isäntä viitaten lamppuun, joka oli kiinnitetty puitteiden alimpaan listaan.

"Kyllä", sanoi vanha Seferl. "On siellä vielä viime kerralta hiukan jäljellä."

"Sepä hyvä."

"Aiotko sytyttää sen?"

Hän nyökkäsi lyhyesti. "Hyvää yötä!"

"Hyvää yötä, isäntä!" sanoi vanhus. Portaissa hän mutisi: "Aikoo sytyttää lampun, vaikkei ole pyhä eikä perjantai."

Kaspar Engert raappasi tikkuun tulta, mutta kun se tuntui hänestä kovin jokapäiväiseltä, pisti hän siitä ensin tulen erääseen pesukaapilla olevaan vahakynttilään, jolla sitten sytytti pienen lampun sydämen. Nähdessään liekin leikuttavan punaisen lasin takana hän sanoi: "Niin! Sinäkin, pyhä Jumalan-äiti, olit siveä ja kunnon neito!"

XXI.

Kaspar Engert meni varhain seuraavana aamuna palvelusväkineen ja päiväpalkkalaisineen työmaille. Vaikka työntekijät jakaantuivat kahteen ryhmään, jotka alkoivat eri tahoilta kukistaa laajaa ruohikkoa, oli isäntä kumminkin ensimmäisen puolen tunnin kuluessa useamman kerran kummankin ryhmän luona. Hänellä oli taas, arvelivat työmiehet, suuri liikkumiskiihkonsa. Myöhemmin nähtiin hänen kuljeksivan korkealla metsän reunassa, ja sitten häntä ei enää näkynytkään.

Jos hän edestakaisin liikkumisellaan tahtoi pitää työväkeään ahkerassa työssä, niin saattoihan pelkokin, että hän voi milloin hyvänsä jälleen ilmestyä, jonkun hetkisen vaikuttaa edullisesti.

Hän oli hiukan epäröiden astunut metsään ja kulki siellä kappaleen matkaa puiden alla. Äkkiä hän muisti jotakin ja kääntyi ympäri, mutta pysähtyi taas paluumatkan puolivälissä ja astui sitten pää kumarassa ja pitkin askelin erästä polkua, joka vei syvemmälle metsään. Pysähtyessään hengittämään hän huomasi olevansa laajalla hietaisella tasangolla kaukana synkän hongikon takana.

"Olisi hullutusta", hän mutisi. "Kun olen niin kaukana Föhrndorfista ja näin lähellä Hinterwaldenia, olisi kovin naurettavaa kääntyä takaisin."

Hän alkoi taas ripeästi astua. Kylään oli vielä meikein yhtä pitkä matka kuin hän jo oli kulkenut, ja Halden kartano oli kappaleen matkaa sen takana. Saavutettuaan Hinderwaldenin hän ei kulkenut kylän läpi menevää tietä, vaan poikkesi syrjäpolulle, joka kulki huonerivin takaa puutarhain ja heinälatojen sivuitse. Vasta lähellä viimeistä rakennusta yhtyi tämä polku suureen tiehen aivan sillan edessä, jonka alitse kapea puro virtaili epätasaisessa uomassaan, jossa ainoastaan keväisin ja suurten sateiden jälkeen vettä viljemmältä kuohahteli. Sillan toisella puolella oli pensaikkoa kasvava mäki.

Kaspar Engert heitti astuessaan sillan yli olan takaa pikaisen silmäyksen taaksensa, mutta ei nähnyt ketään tiellä; ainoastaan tuolla kauppapuodin luona seisoj joku tyttö selkä tielle päin ja heitti kirjeen postilaatikkoon.

Kulkiessaan mäkeä ylös kuunteli hän ja muuttui kiusaantuneen näköiseksi. Joku kulki sillan yli kiireisin ja iskevin askelin; tämän kulkijan hän nyt saa joko eteensä tahi aivan kintereillensä. Viidenkymmenen askeleen päässä loppuu pensaikko, ja silloin alkavat laajan Halden viljelysalueet, missä on pitkän taipaleen sekä edellä että jäljestä kulkijan näkyvissä. Olisi viisainta pistäytyä pensaikkoon ja jättää tie joksikin aikaa vapaaksi.

Kaspar Engert aikoi juuri toteuttaa tämän ajatuksen.

"Kaspar!" kysyi nyt hänen takanaan eräs ääni, jonka kaiku sai hänet äkkiä kääntymään.

"Sinäpä se kuitenkin olet?" sanoi Leena, joka iloisin katsein astui häntä vastaa.

"Niinpä kyllä, minä se olen", vastasi Kaspar nauraen ja tarttui hänen molempiin käsiinsä. "Hyvää päivää, rakkahin sydänkäpyni! Sinä siis seisokitkin siellä kirjelaatikon luona?"

"Minä olen kirjottanut kirjeen."

"Kelle sitten?"

"Arvaa!"

"Voinko sen arvata?"

"Kyllä se on hyvin helppoa."

"Vai niin. Varmaankin isällesi Langendorfiin?"

Leena nyökkäsi. "Hänelle minun toki täytyi heti kaikki kertoa. Mitä hän siitä sanoo? Hän tulee siitä hyvin iloiseksi! Ja kuinka minä siitä iloitsenkaan, kun te kaksi näette toisenne ja puhelette keskenänne!" Hän laski kätensä Kasparin olkapäille ja puristeli häntä.

"No niin, Leena", sanoi hän joutuisasti, mutta pysähtyi äkkiä ja vältti viekkaasti syrjään katsomalla Leenan kysyvän silmäyksen. Sitten hän lisäsi ajatellen: "Sekin voi joskus tapahtua."

Leena antoi päänsä vaipua.

"Mutta minä iloitsen sydämestäni", jatkoi Kaspar, "ja ihmeellinen sattuma se oli, että kohtasin sinut täällä."

"Niin lähellä sitä paikkaa, missä minä nyt asun? Se onkin ihmeellisintä, että sinä olet eksynyt näin kauas omilta mailtasi."

"Minä olen karannut niinkuin joutava varsa laitumelta ja olen nyt väsyksissä kuin ajettu koira."

"Mihin sinulla sellainen kiire oli?"

"Näkemään sinua, Lenerl; ei mitään muuta kuin näkemään sinua."

Hän otti neitoaan kädestä ja talutti hänet ruohikolle kukkulan reunalle, ja siellä he istuutuivat varjoisan pensaan alle ruohokummun reunalle.

"Tiedätkö, Lenerl, sinä läksit eilen melkein liian rutosti, ja kun tänä aamuna ajattelin kaikkea mitä oli tapahtunut ja sitten tuota äkillistä yllätystä... Joosef ja Jaakoppi, me emme ole olleet aivan vähän typeriä, en ainakaan minä miehenä ... et saa närkästyä, eikä ole syytäkään, sellaisissa asioissa ja oloissa ei viisautta tee meitä ymmärtäväisemmiksi. Kun minä siis punnitsin eilistä päivää, tuntui kuin olisin kaikki uneksinut, ... jopa jotain, minä ajattelin, juokse nyt heti sinne ja osota, ettei se ollutkaan unta. Ja minä läksin salaisesti Grasbodenista ja tulin onnellisesti tänne tapaamatta ristinsieluakaan;

Föhrndorfissa ja Hinterwaldenissa ei kukaan tiedä mitään täällä olostani. Jos olisivat huomanneet ja hoksanneet, minne minä ehätän, olisivatpa taas saaneet jauheita naurumyllyynsä, ja sitä lajia me olemme heille jo antaneet enemmän kuin tarpeeksi. Ainoana huolenani oli, miten pääsisin huomaamatta taloon ja saisin tavata sinua; ja katso silloin auttaa Herra omiaan ja antaa meidän kohdata toisemme tiellä! Saamme kenties vain muutamia minuutteja olla kenenkään häiritsemättä, mutta juuri niitä vaille jäin eilen, kuin tulimme yksimielisiksi."

Hän kääri oikean käsivartensa Leenan ympärille ja tarttui hänen käsiinsä; tytön runsaskutrinen pää nojautui hänen poskeaan vastaan.

Linnut leikkivät liverrellen pensaiden lehvillä, kirjava perhonen vaaputteli ruohikossa, muurahaiset riensivät edestakaisin kivien ja sammalten välissä, ja pienet viheriäiset koppakuoriaiset keinuivat ruohonkorsilla, joita samoin kuin lehtiäkin aurinko hohteellaan valaisi ja tuuli tuuditteli synnyttäen vaihtelevia väriivahduksia. Kauempana ympärillä oli koko laaja Halde näkyvissä; aivan vihreiden kenttien keskellä näkyi siellä täällä monivärisiä kukkaisjoukkoja; vanhan talonpojan kartano valkeine muureineen ja punaisine kattoineen näytti jotakuinkin pieneltä. Kauimpana näkyi joku valkoinen juova, josta kohosi torni kullanhohkavine huippuineen, toisen seurakunnan kirkontorni. Takaa kuumotti sinertäviä vuoria ja kaiken yllä kaarelli kirkas taivas, joka jakoi riemullista valoa ja elävöittävää lämpöä kaikkialle, lähelle ja kauas.

"Hyvä Jumala, kuinka maailma onkaan kaunis!" lausui Kaspar hiljaa. Hän sai vastaukseksi hiljaisen myöntävän kädenpuristuksen. He istuivat siinä toisiinsa lähetysten nojautuneina, sydämissä syvä rauha, mitään toivomatta, mitään nauttimatta tältä niin juhlallisena väreilevältä maailmalta. — — —

He eivät tienneet, kuinka kauan olivat istuneet, kun he äkkiä nousivat ja sanoivat kumpikin samalla kertaa: "Nyt on aika mennä."

"Jumalan haltuun, Kaspar!" sanoi Leena. Mutta Kaspar ei hellittänyt ojennettua kättä, vaan veti Leenan luoksensa ja suuteli häntä. "Jumalan haltuun, Lener! rakkaani!" Leenan jälkeen hän vielä huusi: "Saat kohta kuulla minusta!"

Leena nyökkäsi hänelle hymyillen ja astui sitten ripeästi ja taaksensa katsomatta suurta taloa kohden.

Kaspar Engert katsoi vähän aikaa hänen jälkeensä; sitten hän kääntyi ja kulki päinvastaiseen suuntaan. Hän kiersi taasen Hinterwaldenin. Poiketessaan kapealle polulle vihelsi hän pari kansanlaulua ja hymyili samalla kerran toisensa jälkeen; ja jos hymyily oli muuttanut huulet ojennettuun asemaan, oli siinä uusi hymyilyn aihe. Kun hän oli jättänyt kylän taaksensa ja laaja vapaa nummi oli hänen edessään, hän alkoi hyräillä tanssilauluja, ja synkkien honkien alla hän puhkesi äänekkääseen riemuun. Kulkiessaan mahtavien puunrunkojen välitse hän vuorotellen vihelteli ja hyräili erästä säveltä, jonka sanoja hän ei kotvaan aikaan muistanut, mutta kun ne vihdoin juolahtivat hänen mieleensä, hän huusi nauraen:

"Ymmärrys ja viisaus, miekkosta on kaksi; etkö, henttu, sinäkin taivu viisahaksi!"

Sepä oli erinomaisen hassua että hänen piti juuri tätä laulua tapailla, sitä kohta muistamatta! Eikä se oikeastaan ollutkaan ihmeteltävää, sillä hän tuskin kuunteli mitä lauleli, koska ajatukset leijailivat muualla, ja sitä varten ne olisi pitänyt saada niin äkkiä aisoihin.

— — Jos hän ei olisi niin kainostellut, hän olisi varmaan pyytänyt, että minä sitä parempi kuta pikemmin etsisin hänen isänsä käsiini. Huomasin vallan hyvin, että hän olisi mieluummin lähettänyt minut Hinterwaldenista suoraa päätä Langendorfiin. Hänellä ei ole mitään rauhaa, ennenkun vanha Reindorfer on nähnyt minut, ja olen minäkin utelias tuon ukon vuoksi. Niin, rakas Leena, postinkuljettaja jo kiidättää kirjettäsi, enkä minä sitä enää tapaa, mutta minä voin joutua jäljestä ennenkuin aavistatkaan. Kaiketi se käy päinsä? Ja tuo ukko — —?

Hänen palatessaan Grasbodeeniin oli aurinko korkeimmillaan. Äkkiä kuin maasta kohonneena ilmestyi hän työntekijäin eteen ja näki heidän hämmästyneistä kasvoistaan, että he olivat käyttäneet hänen poissaoloaan edukseen. Mutta hän ei heitä torunut. "Kiirehtikääpä nyt", sanoi hän, "laiskat ovat huonoja ihmisiä! En vaadi keltään enempeä kuin että hän on työssä määrätyn ajan päivästä. Olkaa yhtä reiluja kuin minäkin!"

Hän otti isäntärengin erikseen. "Heiner, huomenna saat pitää talossa isännyyttä. Minä teen huomenna rautatiematkan. Katso, että hevonen on valmiina hyvissä ajoin. Vanhan Sepin työtä ei täällä kovin kaivata, hän tulkoon mukaan ja odottakoon sitten asemalla hevosineen, kunnes palaan."

Hän hieroi tyytyväisenä käsiään.

* * * * *

Vanhan Reindorferin talossa oli sangen vilkasta elämää. Talon vastaisella mäellä kasvavassa kuusikossa paukkuivat kiväärit ja pihamaalla räiskyteltiin pistooleja. Oli pelkkää riemuhumua; talossa vietettiin häitä.

Kun Reindorferin vaimo oli kuollut, alkoivat kaikki ihmiset kuvata vanhalle talonpojalle, kuinka mahdotonta hänen oli yksin hoitaa ja hallita taloansa. Jollei hän tahdo jättää kaikkea rappeutumaan, on hänen ajoissa luovutettava isännöisyys Leopoldille ja sallittava hänen naida, vaikkapa Herran nimessä Melzerin Seferl, joka kyllä muuttuu emännäksi päästyään, saadessaan ymmärtäväistä kohtelua; ja olemmehan me kaikki, taivas tietäköön, olleet nuoria; aika kunkin taltuttaa! Niinpä kyllä, aika hävittää nuoruuden. Ukkokin tahtoi taas "vaimoväkeä" taloonsa. Olihan se lapsellista, että hän Magdaleenaa ajatellessaan salli muiden tyrkyttää itselleen Melzerin Seferliä, mutta tyrkyttäjiä oli niin kovin paljon, että hän vallan hämmentyi, ja eräänä kauniina päivänä hän suostuikin. Olihan tuo vanha noita, Seferlin äiti, jo kuollut, ja Reindorfer oli juuri häntä enemmän kammonut. Leopold ja Seferl saivat siis toisensa, ja tänään he viettivät häitä.

Sukulaisista ei kukaan ollut juhlassa. Vanha koulumestari oli kuollut, Magdaleena — siinä oli sopiva syy — oli liian kaukana kutsuttavaksi, eikä sisko Elisabeth ollut saapunut. Hän ei ollut lainkaan tyytyväinen uuteen sukulaiseen, ja kun vanha isä puolusti itseään sillä, että niin monet olivat häntä taivutelleet ja että hän toivoi kaiken hyväksi kääntyvän, vastasi Elisabeth: "Sinun ei kuitenkaan olisi koskaan pitänyt antaa heidän pakottaa itseltäsi suostumusta. Minä ja mieheni emme anna koskaan anteeksi, että otit hänet sukuumme."

Grasbodenin isännällekin sattui näitä sopimattomasti, eikä hän ollut kovin tyytyväinen laskeutuessaan piirikaupungista vuokraamansa ajajan rattailta etsiäkseen tästä melusta ja hälystä vanhan Reindorferin, jonka kanssa hän toivoi saavansa rauhassa tuttavallisesti keskustella molemminpuolisten ajatusten vilpittömästi ilmaisemista varten. Mutta hän oli nyt perillä ja Langendorf oli siksi kaukana hänen kotiseudustaan, ettei juuri sopinut tehdä päätöstä kääntyä takaisin ja tulla toistamiseen. Hän meni siis pihamaalle ja pyysi erään remuavan nuorukaisen kutsumaan Reindorferia hetkiseksi ulos hänen luokseen.

"Sulhastako?" kysyi tämä kummastuneena.

"Ei, vanhaa."

"Vai vanhaa!" Nuorukainen nosti halveksuen olkapäitään; huomasi että talossa oli alkanut uusi hallitus. "Vai ukkoa? Hän kai on vetäytynyt jonnekin, istuu kenties puutarhan lehtimajassa, luulen minä... Onko ukko puutarhassa?" kysyi hän muutamilta lähellä olevilta.

"On, istuu lehtimajassa."

Grasbodenin isäntä meni puutarhaan. Muutamia askeleita otettuaan hän seisoi lehtimajan edessä ja pysähtyi siihen. Varjossa tuuhean lehtikatkon alla istui hopeahapsinen vanhus pitäen kirjettä vapisevissa käsissään. Lukiessaan hän puisteli usein päätään epäilevästi hymyillen ja veti lopulta kirjeen aivan lähelle silmiään. Hän oli nyt — ei varmaankaan ensi kertaa — lukenut kirjeen loppuun ja taittoi sen miettävästi kokoon. "Onni suosii häntä"; mutisi hän, "se on hänelle suuri onni. Älköön nyt tulko vain mitään väliin, se surettaisi minua."

"Ei ole suruun syytä", sanoi Grasbodenin isäntä ja astui majaan.

"Herra Jumala, kuka siinä?" kysyi vanhus säikähtäen.

"Eräs, jolla on rehelliset aikeet. Terve, Reindorfer!"

"Minun päiviäni, te näytätte tuntevan minut, mutta minä en voi teitä mitenkään tuntea."

"Sen kyllä uskon, sillä näemme nyt toisemme ensi kerran; mutta sen kirjeen käsiala, jonka pistit taskuusi, ei ole minulle outo."

"Se on nuorimmalta tyttäreltäni, Leenalta."

"Tiedän sen ja enemmänkin, olematta kuitenkaan velho; tiedän, mitä kirjeessä puhutaan."

"Se ei ole mahdollista."

"Vai ei? Eikö hän kirjota yhtä ja toista hyvää Hinterwaldenista? Ja eikö hän kerro jättäneensä palveluspaikkansa Föhrndorfin Grasbodenissa ja tulevansa pian siihen emännäksi?"

"Niin, niin; kuulepa vain!"

"Ja enkö ole oikeassa että hän kutsuu entistä isäntäänsä Kasparikseen ja puhuu hänestä kaikkea

mahdollista hyvää?"

"Niin hän tekee" sanoi vanhus nauraen. "Ja onpa hänellä siihen syytäkin."

"Sitä vastaan en tahdo väittää, mutta hänen hyvä uskonsa ei ilahduta ketään niinkuin minua. Ja kaiken sen jälkeen, mitä olemme puhuneet, en luule antavani sinulle vaikeaa arvoitusta, kun kysyn: Kenen luulet minun olevan?"

"Hyvänen aika", sanoi vanha Reindorfer vaivaloisesti nousten. "Ethän vain liene itse Grasbodenin isäntä?"

"Sama juuri", vastasi Kaspar Engert nauraen; "en lähettänyt toista edestäni." Hän tarttui vanhuksen käteen ja pakotti hänet jälleen istumaan, jonka jälkeen hän istui siihen rinnalle. "Olen tullut pyytämään Magdaleenaa vaimokseni."

"Se ilahuttaa minua enemmän kuin osaan sanoa!" Hän hiveli molemmilla käsillään Kasparin oikeaa kättä, joka oli pöydällä.

"Me siis vahvistamme sen kädenlyönneillä."

Vanha Reindorfer veti hämmästyksissään kätensä takaisin. "Ei, se ei ole vielä varmasti päätetty", hän sanoi. "Voi olla, että luovut aikeestasi. Siunaukseni annan vaikka tuhannen tuhatta kertaa, mutta siihen sinunkin täytyy tyytyä. Tyttö ei saa ollenkaan myötäjäisiä."

Grasbodenin isäntä heilautti kärsimättömästi päätään. "Olenko niitä tiedustellut? En luule sitä tehneeni."

"Sitten on kaikki hyvin, oikein hyvin, sitten en sano muuta kuin: Antakoon Herra Jumala teidän elää kauan onnellisina ja toisiinne tyytyväisinä! Ja todellisen ilon valmistit minulle silläkin, että minua kunnioitit kulkemalla näin pitkän matkan tavataksesi minua. Föhrndorfista tänne on matkaa aika hujaus, olen kuullut sanottavan. Mutta miten on mahdollista, että seisot edessäni heti Leenan kirjeen saatuani? Kuinka olet niin pian joutunut?"

"Rautatietä. Matkustin piirikaupunkiin pikajunalla. Silloin riensivät ladot, puut ja talot ohitse sellaisella vauhdilla, että päätti huimaa, ja tuskin on kunnolla asettunut paikoilleen, kun jo on aika käsissä nousta taas pois."

"Vai niin, vai niin, vai tulit rautatietä? Olen kuullut siitä paljon puhuttavan, mutta en ole sitä nähnyt. Satu seitsemän peninkulman saappaista ei siis olekaan enään valhetta! Niin, niin, kun ihminen alkaa ensin kuvitella sitä mitä sen mieli tekee, hän sitten harkitsee sitä täydellä todella, eikä se anna hänelle rauhaa eikä lepoa ennenkuin hän on saavuttanut edes jotakin sinnepäin. Katsopa vain, rautatie, rautatie!"

Hän nyökkäsi kaksi kertaa hajamielisesti, nosti sitten äkkiä päänsä ja kysyi: "Mitä aijoinkaan sanoa? Mistä puhuimme viimeksi?"

"Rautatiestä."

"Se on totta, rautatiestä! Mutta aikaisemmin?"

"Tulimme yksimielisiksi, että minä saan Leenan."

"Niin, nyt muistan! Mutta sinä huomaat, miten ihminen vanhana höpertyy. Tänä päivänä ei se ole ihmeellistäkään, sillä päätäni särkee. Morsiusväki on aamusta alkaen jatkanut tuota kauheaa ampumista. Hetkisen on ollut hiljaisempaa, mutta nyt ne taasen alkavat; ei voi puhua yhtä järkevää sanaa — Jeesus ja Joosefi!" huusi hän tukkien käsin korviaan, sillä kiväärit jyskivät jälleen mäellä, ja heti sen jälkeen laukaistiin pihamaalla kaikki pistoolit.

Sitten hiljentyi vähän ja väen nähtiin hajaantuvan. "Nyt ne menevät ruualle", sanoi vanhus helpotuksesta huokaisten, "nyt saamme hetkisen rauhaa! — Niin, rakas ystävä, sitäkin minun piti sanoa, että sinua varmaankin kummastuttaa, kun tyttö ei saa mitään myötäjäisiä; mutta niin vaikeaa kuin se minulle onkin, minä en voi mitään. Mutta sinä et kuitenkaan saa minua pitää minään vanhana sairurina etkä pahastua, vaikkain voi selittää sinulle syytä. Se on omantunnon asia, pelkkä omantunnon asia, etten voi hänen tähtensä ottaa mitään muilta lapsiltani."

"Älä vaivaa itseäsi, Reindorfer. Minä otan asian sellaisena kuin se on; suoraan sanoen minä tiedänkin miten asiat ovat, eikä minun kunniallisena miehenä tarvitse vakuuttaa, että säilytän salaisuuden. Leena ei ole minulta mitään salannut, vaan kertonut kaiken, mikä häntä koskee."

"Vai niin, vai niin! Hän olisi kenties voinut jättää sen tekemättä! Mutta oikein hän teki sittenkin;

miehen ja vaimon välillä ei saa olla vähintäkään salaisuutta, heidän pitää näyttää toisilleen sydämensä salaisimmatkin sopukat. Mutta minä näytän itseni sinulle liian kauniissa valossa!"

Grasbodenin isäntä näytti olevan hetken hämillään, ennenkuin huudahti: "Kuinka niin? Hyvä Jumala, sinä et ole huonompi pyhää Joosefia, ravitsijaisää."

Vanha Reindorfer katsoa huilautti häneen veitikkamaisesti: "Kuuleppa! Pyhä kaimani kostaa sinulle, jos hänestä niin pilkallisesti puhut."

"Ei, ei ... sinun täytyy ensin kuulla, mitä minä tarkoitan. Pyhimyksetkin ovat aikanaan olleet ihmisiä ja voittaneet silloin pyhyytensä, niin että he nytkin, kukin alallaan, kelpaavat meidän esikuviksemme ja rukoilevat puolestamme. Sentähden me kyllä tiedämme — vaikka heitä onkin niin paljon — kenen puoleen heistä meidän on käännäyttävä ja keneen turvauduttava, ja sentähden on kullakin ihmisellä erityinen suojeluspyhänsä. Ymmärrätkö minua?"

"Ymmärrän kyllä. Mutta kun minkään pyhimyksen esikuvat ja esirukoukset eivät auta, soveltuvat meihin kaikkiin paikkakuntamme jumalattoman suutarinvaimon sanat: Kaikkia pyhimyksiä olen turhaan rukoillut, nyt täytyy meidän Herramme itsensä antaa apua."

Grasbodenin isäntä nauroi. "Antakaamme pyhimysten olla rauhassa, minä puhun pyhättömästi."

"Siitä pidänkin enemmän."

"Kuule minua, Reindorfer, äläkä pahastu siitä, mitä sanon, ennenkuin olet kaikki kuullut. Kaikki eivät voisi tulla toimeen sellaisissa olosuhteissa kuin sinä, ja ihmiset tuomitsevat sitä eri tavoin, riippuen kunkin katsantokannasta. Toiset nauraisivat sinulle vasten naamaa ja toiset tuntisivat hiljaista vahingoniloa; minä puolestani en huomaa siinä mitään pilkattavaa. Harvoin kuitenkin tällainen suhde muuttuu lapsen onneksi, niinkuin tässä on tapahtunut. Ja oikeastaan se on huono esimerkki aviokunnian ylläpitämisestä, ja minä kyllä pidän varani, etten seuraisi sinun esimerkkiäsi."

"Niin tekisin itsekin. Olet oikeassa. Vaikkei minulla ole mitään hävettävää, täytyy tällaisen suvaitsevaisuuden kuitenkin olla poikkeustapauksena. Sellaiset esikuvat eivät kelpaa, jotka vievät maailman harhaan."

"Mutta minä tiedän myöskin, ettei ihmiskunta ole mikään puutarhan pensas-aita eikä yleinen siveys puutarhasakset, joilla kaikki karsitaan pingotetun nuoran mukaan. Jokaista on arvosteltava omien edellytystensä ja oman lajinsa mukaan, ja minä sanon, että minulla olisi jo sentähden täysi syy pitää sinun ystävyttäsi arvossa, kun Leenan kaltainen tyttö tahtoo olla sinun lapsesi eikä kenenkään muun. Mutta sinä olet minusta suuresti kunnioitettava mies siitäkin syystä, että olet häntä pienuudesta saakka hoitanut ja vaikeina hetkinä ohjannut häntä pitämään päänsä ja sydämensä oikealla kohdalla, ja sitä, isä Reindorfer, muistan minä niin kauan kuin Herramme suo minun elää."

Vanhus katsahti ylös kyyneleisin silmin ja nyökkäsi vakavana. "Kiitollisuutesi ilahuttaa minua", sanoi hän, "mutta ilman sitäkin täytyisi minun olla tyytyväinen. Kaikessa tapauksessa olen vain tehnyt velvollisuuteni."

"Velvollisuuden?"

"Niin kyllä. Se voi tuntua työläältä alussa, mutta myöhemmin tulee vakuutetuksi, että se on ainoa tapa olla hyödyksi. Kun virran varrella asuvat ihmiset näkevät tavaran virrassa uiskentelevan, ajattelevat toiset hyötyään muistaen: Minä otan sen! Mutta toiset arvioivat vaivojaan ja sanovat: Olkoon siellä! Ja silloin he ajattelevat ryövärien ja hävittäjäin tavoin. Täytyy olla oikein tehty, että pidin tytön luonani ja holhosin häntä siihen päivään saakka, jolloin hänet minulta pois vaaditaan."

"Kuka voisi vaatia sinut hänestä tilille?"

"Jumala. Ja jos ei hän sitä tekisi, niin oma kunniani ja ihmisyyteni tekisi sen."

Kaspar katseli vanhusta kummastuksissaan ja henkeään pidätellen, samalla kun salainen hymy väikkyi hänen suupielissään. Käyttäessään leikkipuhetta, Reindorfer teki sen kurtistetuin kulmin ja räpyttävin silmin, ja tahtoessaan antaa vakaville sanoilleen erityistä painoa, löi hän niille tahtia oikean kätensä kolmella pisimmällä sormella, toisten sormien ollessa taivutettuina sisäänpäin. Kaspar oli useasti huomannut Leenan tekevän samoin; sentähden hän hymyili. Mutta nyökkäsi sitten vakavasti päätään ja sanoi: "Sinä ajattelet jalommin kuin muut."

Kuumuuttaan hehkuva palvelustyttö riensi nyt paikalle ja huusi: "Tule nyt, vanha isä, nyt ruvetaan syömään!"

"Tulen heti." Hän nousi hitaasti ja sanoi Kasparille: "Haluat kenties tulla sisään morsiusparia

tervehtimään ja näyttämään itseäsi?"

"Suoraan sanoen, Reindorfer, jos sinä et sitä pyydä, niin minä jätän sen tekemättä."

"En todellakaan pyydä. Hän on kyllä minun oma poikani, mutta vaikea on tulla toimeen hänen kanssaan. Kun päästään ruualta, kirjotan kirjeen Leenalle ja annan myöskin suostumukseni sinulle kirjallisesti; toivon, että otat molemmat paperit mukaasi, jotta voit todistaa käyneesi täällä, sekä saaneesi asiasi suoritetuksi."

"Mutta tuskinpa sinulla on tänään poikasi kunniapäivänä tilaisuutta kirjoittaa?"

Vanhus puistalti päätään. "Minun kaikki päiväni ovat samallaisia, ja hyvä olisi jos ei minun tarvitsisi tätä päivää murheella muistella. Sanon sinulle, että Leena on rakkain lapseni, toiset... Tästä uudesta sukulaisesta ei suinkaan ole suurta kunniaa; parasta että pysyttelet kaukana hänestä."

Kaspar tarttui osaaottavasti hänen käteensä. "Puhut omasta lapsestasi!"

"Niin, omasta lapsestani. On kenties helpompi kasvattaa vieraita lapsia. Heidän hyvät ominaisuutensa herättävät vähemmän riemua, pahat taas enemmän vastenmielisyyttä. Omissa lapsissani en ole onnistunut. Jos heistä tulee ihmisiä, täytyy elämän ankaran koulun kurittaa heitä isän käden asemasta. Luulin ettei tarvitse mitään erityistä ankaruutta, jotta he kehittyisivät vanhempiensa kaltaisiksi, mutta nyt he osottavatkin röyhkeyttä ja tylyyttä. Sen, mitä teen heidän hyväksensä, he pitävät minun välttämättömänä velvollisuutenani, heillä ei ole sydäntä lainkaan — ei lainkaan sydäntä!" Hän katseli hetkisen äänetönnä maahan, sitten hän niisti, nosti päätänsä ja jatkoi tavallisella äänellä Kasparille: "Oli ikävä, että satuit tulemaan tänne juuri tänä päivänä ja joutumaan tällaiseen hälinään, jossa sinulle ei voida osottaa ollenkaan kunnioittavaa huomiota; ethän edes voi hevostasikaan ruokkia täällä, sillä sinä näet että niitä on jo ennestäänkin useita portin ulkopuolella. Luulen olevan viisainta, että ajat kylän majataloon ja asetut sinne. Minä tulen sinne pian lupaamieni kirjeiden kanssa, ettei sinun tarvitse viipyä tässä mellakassa ja hälyssä."

"Mitä arveletkaan, Reindorfer? Kirjeet jotka ystävällisesti lupasit noudan kyllä täältä. En toki salli vanhan miehen juosta minun jäljistäni, joka olen nuori!"

"Heh, ei sinne ole muuta kuin pistäytyä; kun otan keppini, astun vielä kaprakkiaan."

"Mutta minulle ei noutamisesta ole mitään vaivaa."

"Ei, minä tulen sinne, en halua että noudat täältä", sanoi vanhus päättävästi.

Kimakka naisen ääni kuului nyt huutavan: "Mutta isä!"

"Se on uusi miniä", sanoi vanha Reindorfer. "Luojan haltuun siis! Tulen niin pian kuin mahdollista, Luojan haltuun!"

Hän otti keppinsä ja astua köpitti kiireesti pois.

Grasbodenin isäntä astui rivakasti pihamaan läpi, nousi rattailleen ja ajoi kylän suureen ravintolaan. Hän asettui siellä tarjoiluhuoneeseen, joka oli täynnä surisevia kärpäsiä. Takasivulla olevasta avonaisesta ovesta näkyi rikkatunkio, jolla kanat kaappivat ja kaakottivat; etumaisesta ovesta nähtiin kylän valtatielle, jota joku Langendorfin asukas tuon tuostakin kulki kumpanne päin kulloinkin, huutaen "hyvän iltansa" majataloon. Isäntä seisoj tarjoilupöydän ääressä. Hän tahtoi välttämättä kuulla uutisia. "Mitä uutta vieraalle kuuluu?" tiedusti hän eikä ollutkaan halukas kysymyksestään hellittämään. "Te ette ole paikkakuntalaisia. Teidän kotipaikkaanne me emme tunne. Mistä te olette ja miten siellä eletään?" Emäntä sitä vastoin oli taipuvainen itse pakinoimaan ajan ratoksi. Hän istui neulomus polvella huoneen toisella sivulla ja kertoi sieltä kaikkia kylän juoruja, mitä vain tiesi. Niitä ei ollut monta, mutta hän osasi niitä sanoilla jatkaa. Kaspar Engertiä se ei suuresti huvittanut, mutta hän ei tahtonut vaipua ajatuksiinsa ja aika tuntui hänestä kovin pitkältä. Hän tunsu tarvitsevansa käsilleen ja silmilleen tarkkaavaisuutta vaativaa tointa, joka kuitenkin ei saisi olla kovin tärkeää. Jotain urheiluleikkiä, mieluummin sellaista, josta saa lämpimänsä. Hän meni puutarhaan heittämään keilaa isännän kanssa.

Kului aikaa, ennenkuin vanha Reindorfer vihdoinkin saapui. "Kummastelet ehken, kuinka niin pian ennätin", puhui hän läähättäen, "mutta olen ollutkin ahkera." Hän jätti nuorelle isännälle kirjeen ja erään avonaisen paperin. "Tässä on Leenalle vietävä kirje — jos tahdot olla niin hyvä, — tämä toinen on antamani suostumus tyttärenti Maria Reindorferin, kotoisin täältä, avioliittoon Grasbodenin omistajan Engertin kanssa Langendorfista. Koulumestari, joka myöskin on häävieraana, auttoi minua, kun panin sitä kaikessa kiireessä kokoon. Hän vakuuttaa, että se on aivan säännönmukainen. Mutta ole hyvä ja lue läpi, en näet tiedä, voiko häneen luottaa. Häntä janottaa alinomaa, ja viini on kevyttä juoda."

Tarkastaminen ei suinkaan ole vahingoksi."

Hän odotti kunnes Kaspar oli jälleen taittanut paperin kokoon ja sitten jatkoi: "Tämä on tarkotettu teidän kylänne pastorille; mitä muuta täällä olisi tehtävä, sen suoritan. Kun kirjotat minulle, niin kyllä toimitan, että meidän pastorimme kuuluttaa teidät saarnastuolista kolme kertaa. Ja nyt minä luulen, että kaikki on järjestyksessään. Et saa pahastua, vaikka käännyinkin heti kotiin; minun pitää olla siellä vieraiden seurassa, vaikken siitä suinkaan välittäisi."

Grasbodenin isäntä ei päästänyt häntä. "Nouse toki rattaileni, minä lähden heti. Miksi kävelisit, kun minä voin kyyditä sinut kotiin?"

"Eihän toki, se olisi liikaa! Mutta olkoon menneeksi, että näet minun joskus myöntyvänkin. Minä suostun tarjoukseesi ja olen rattailta siihen asti, missä tie kääntyy Keskihaudalle, mutta en kauemmas, en kauemmas."

Kun he saapuivat määrätylle paikalle, selitti ukko jyrkästi, ettei hän tule sen pitemmälle. "Olen iloinen", sanoi hän, "että ensimmäinen yhtymisemme on voinut tapahtua niin huomaamatta. Mutta jos he näkisivät minut uudestaan sinun seurassasi tänä päivänä ja minä sitäpaitsi ajaisin sinun kanssasi, se voisi heti synnyttää pahaa verta. Arvaan että kuulen siitä kyllä huomenna, jolloin ilmaisen kaikki lyhyesti; sillä koulumestari luonnollisesti löpöttelee ja majatalon emäntä juoruaa, mutta ovathan he siiloin selvillä päin siellä kotona. Niin ovat asiat; älä pidä minua epäkohteliaana, kun nyt jo eroan."

Kaspar auttoi hänet rattailta. He pudistivat toistensa kättä.

"Jumala olkoon kanssasi, Grasbodenin isäntä", virkkoi vanhus; "terveisiä Leenalle, Jumala teitä kumpaakin siunatkoon! Ja sano pienelle tytöllesi että Langendorfissa on vanha valkohapsinen tonttu-ukko, joka iloitsisi, jos pienokainen häntä hiukankin rakastaisi! Ja nyt... Jumalan yltäkylläisin siunaus teille kaikille!"

"Jumalan haltuun, isä Reindorfer! Näkemiin asti!" Hän ajatteli iloista hetkeä, jolloin vanhus hääjuhlassa istuisi morsiamen isän kunniapaikalla.

Seuraava päivä oli lauantai, ja silloin nuori suurtilallinen saapui kotiinsa. Seuraavana aamuna hän lähti kotoaan ja meni julkisesti kaiken kirkkoväen nähden Föhrndorfin läpi Hinterwaldeniin päin. Siellä nyt saisivat kaikki nähdä hänen menevän suureen Halden taloon, ja ketkä kysyivät, saivat sen myöskin tietää, ja saivat jos halutti levittää uutista vaikka kuinka laajalle.

Hän kertoi iloisesti hämmästyneelle tytölle isän terveiset, suostumuksen ja siunauksen, ja jätti hänelle lähetetyn kirjeen. Kaikkein armainta Leenasta oli kuulla kaikki se mitä Kaspar isästä kertoi. Näkyi hyvin, että he olivat kiintyneet toisiinsa.

Mutta veljen avioliitto, josta isän edellisissä kirjeissä ei ollut mitään mainittu ja josta hän nyt sekä kirjeestä että Kasparilta sai tietoja, näytti hänestä kovin epäilyttävältä.

XXII.

Ihmisille, jotka lukevat ansiokseen ankarasta valvonnasta, luonnollisesta häveliäisyydestä tahi laimeasta verestä johtuvan tavallisen siveytensä, on varsin masentavaa huomata entisen kevytmielisen elostelijan pääsevän samaan määrään ja sitten käyttäytyvän yhtä arvokkaasti kuin hekin. Näin kuulee kuitenkin usein tapahtuvan.

Melzerin Seferlistäkin oli tullut moitteeton talon emäntä, ja Florian oli kokonaan erehtynyt luullessaan, että vanha tarina myllyn ja Reindorferin talon suhteista uudistuisi. Sitä ei olisi tapahtunut, vaikka Florian olisi elänytkin. Eikä Seferl enää antanut aihetta mihinkään juttuihin, hän oli aivan eronnut entisyydestään. Viimeisinä tyttövuosinaan hän oli ajatellut ainoastaan tulevaisuuttaan, ja niin hän teki naineenakin. Hän ei kyllä tahtonut häiritä lepoansa ja rauhaansa "minkään tyhmyyden tähden", hän eleli vallan laajasti ja mukavasti talossaan ikäänkuin olisi tahtonut hoitaa tulta tuolinsa alla. Jos hän siinä levittikin itseään enemmän kuin muut olisivat suoneet, ja kuinka hyvin he siihen mukautuivat — siitä hän ei ollenkaan välittänyt.

Reindorferin nuori emäntä tahtoi osottaa kaikille paikkakuntalaisille sekä talon asukkaille, että hän osasi oivallisesti emännöidä ja hoitaa taloutta. Kun hän varsin hyvin tiesi monien sitä epäilevän, hän tavattomilla ponnistuksilla hääräsi kaikkialla, juoksi aamusta iltaan asunnossa, pihalla, vainioilla ja

puutarhassa, toruen ja haukuskellen talonväkeä. Leopold oli hänen rehkimiseensä hyvin tyytyväinen ja odotti siitä paljon hyvää, mutta vanha Reindorfer arveli, että se vaikuttaa vain alussa; lopulta joko itse väsyä torumiseen, vaikkapa joltakin maantienkulkijalta oppiikin joka päiväksi uuden häväistysanan, tahi työntekijät tottuivat alituisen riitaan eivätkä siitä välitä mitään, tekevät vähän ja senkin vastenmielisesti ja huolimattomasti. Vanhus ei puhunut hellävaroen miniästään, ja kiusaantunut talonväki kertoi hänen sanansa emännälle tehdäkseen tälle harmia. Sentähden Seferlin viha appeaan vastaan alinomaa kiihtyi, niin että hän sanoi tuon tuostakin: "Ukko ei olisi ennen tahtonut minua mitenkään sietää tässä talossa, ja nyt minä en siedä häntä täällä. Hän ei tee mitään hyvää. Ellei Jumala häntä pian korjaa, minä ajan hänet talosta."

Palvelusväki kertoi tämän vanhalle isännälle, "että hän tietäisi katsoa eteensä", mutta oikeastaan vain voidakseen hovin vuoksi kiihottaa nämä kaksi toisiaan vastaan, jolloin he toivoivat heidän alituisten torainsa aikana saavansa jonkun verran rauhaa. Mutta siinä eivät palvelijat ottaneet lukuun nuorta isäntää.

Yhdeksän viikkoa oli kulunut Reindorferin talossa torassa ja rauhattomuudessa, kun vanhukselle tuli kirje Föhrndorfista. Kolmena sunnuntaina perätysten hän oli, kuten oli luvannutkin, iloisella hartaudella kuunnellut Magdaleenan kuulutusta; nyt kutsuttiin hänet kirjeellä viettämään neidon kunniapäivää. Mutta Leopold ja hänen vaimonsa vastustivat sitä, ja vanhus lähetti kieltävän vastauksen. Tuli uusi kirje ja siinä entistä hartaammat pyynnöt, mutta perheväki selitti, että vanhuksen on oltava kotona.

"Jos olisimme aavistaneet, että Leena saavuttaa sellaisen onnen", sanoi Seferl vanhukselle, "olisimme hänet kutsuneet häihimme. Tämä loukkaus olisi tullut ajoissa hyvitetyn ystävällisellä kohtelulla rikasta lankoamme kohtaan; mutta sinun piti hänen kanssaan takanapäin neuvotella saadaksesi panetella meitä hänelle. Se on sinun syysi, etteivät he kutsu meitä, vaan sinut yksin."

"Mutta ymmärräthän sinä", lisäsi Leopold, "ettemme voi antaa sinun yksin matkustaa; olet vanha ja raihmainen ja tie on pitkä — kuka tietää, mitä sinulle tapahtuisi."

"Ja muutoin", puuttui Seferl jälleen puheeseen, "ei ole sopivaakaan, että sinä istut leveänä pöydän ääreen, missä me olemme liian halvat saamaan sijaa! Kuulummehan me yhteen!"

Toivottavasti pojan huolenpito oli yhtä vilpitön kuin minian närkästys. Kumpaisenkin väitteet yhtyivät sopivasti päätökseen, ettei ukkoa ole yksin laskettava, sillä ensiksikin hänellä olisi Föhrndorfissa paljon valittamista, kärtymällä luonteellaan hän näet ei voi käsittää, miten ihmeen hyvä hänen on olla; ja toiseksi oli erittäin sopiva tilaisuus osottaa, kuka tässä talon rähjässä nyt komentaa.

Vanhus taipui ja jäi kotiin. Hän oli talon asukkaita ja hänen täytyi koettaa pitää rauhaa talon isäntäväen kanssa. Hänen osansa ei olisi ollut parempi, jos hän olisi myynyt talon ja pidättänyt siinä itselleen pienen tupasen ja niukan ravinnon; mutta ettei se nyt ollut tämän parempi, vaikkei hän ollut myynyt taloaan, vaan luovuttanut sen pojalleen ja miniälleen, se häntä suretti. Ja sielun pohjiin saakka katkerointi häntä se, että häneltä kiellettiin suurin niistä harvoista iloista, joita hänellä saattoi elämässään vielä olla.

Sinä päivänä, jolloin Föhrndorfissa vietettiin häitä, meni vanha Reindorfer puutarhaan, poimi kukkalavoista suuren kukkavihkon ja pitäen sitä yhteenliitettyjen käsiensä välissä asettui istumaan lehtimajan pöydän ääreen. Sinä hetkenä, jolloin hän luuli morsiusparin Föhrndorfissa juuri vaihtavan sormuksia, hän laski kukkaisvihkon hiljaa ja varovasti sille paikalle, jossa Magdaleena oli istunut ottaessaan häneltä jäähyväiset.

Mutta kun miniä saapui puutarhaan ja näki kukkaset, kuohahti hän appeaan vastaan. "Herra Jeesus, mitä teet minun kukkasistani?" hän kirkui.

"On siellä vielä tarpeeksi jäljellä", sanoi vanhus; "minä olen kerännyt kukkavihkon."

"Kelle? Et suinkaan itsellesi?" Kun vanhus oli ääneti jatkoi Seferl: "Luuletko, etten minä huomaa sinun lapsellista höperöimistäsi? Kukkavihko vieraille ihmisille, jotka ovat monien penikulmien päässä! Heille siitä ei ole mitään iloa ja täällä siitä täytyy suuttua! Etkö yhtään sääli kukkalavoja? Jos et sitä ymmärrä, niin pitäisi sinun ymmärtää pyytää lupa. Voisihan olla mahdollista, että mieluummin syöttäisin kukat lehmille!" Niin sanoen hän otti kukkavihkon, viskasi sen aidan yli ja riensi pois vanhuksen vastaväitteitä kuulematta. Vanha Reindorfer pyyhkäisi vapisevilla käsillään jonkun kerran pöytää ikäänkuin puhdistukseksi sitä, ja vaipui sitten ajatuksiinsa. Hän tunsu jotakin kosteaa silmäkulmissaan ja paineli niitä etusormellaan, jonka sitten pyyhki nuttuunsa.

Kolme viikkoa oli kulunut tuosta päivästä eikä Leenasta kuulunut mitään. Se huoletti vanhusta. Tuosta avioliitosta ei ole kenties tullutkaan mitään? Tahi jos yhteiselämä jo heti alusta muodostui niin huonoksi, että suru ja häpeä on estänyt Leenan siitä mitään kertomasta?

Vanhus ei ajatellut lähintä syytä, sitä nimittäin, että kahdelta onnellisesti yhteen liittyneeltä henkilöltä kuluu aikaa yksinomaan toisiansa varten. Vaikkapa jonkun poissaolevan rakkaan ystävän muisto silloin tällöin kohoakin heidän mieleensä ja he toivovat häntä hetkiseksi luokseen kaiken onnensa todistajiksi, puuhiensa ja töittensä katsojaksi, niin liikkuu tämä hiljainen tervehdys ja lausumaton toivo vain ystävällisenä unelmana sielussa. Paperin ratina karkottaa sen jo pois. Ja vaikkapa vastanaineiden koti muuten onkin hyvin puhdistettu ja siistitty, mustepullo on siellä kuitenkin tomuinen ja kynät ruostuneita.

Vanha Reindorfer olisi kuitenkin voinut saada todistuksen epäluulojensa aiheettomuudesta. Hääpäivän iltana myöhään jätettiin Reindorferin taloon postikortti. Sen sai ensiksi käsiinsä keittiössä hääraävä Seferl, joka luki siitä: "Rakas isä! Tänään on juhlapäivämme. Kaipaamme sinua, mutta koska et voi tulla, tervehdimme sinua hellimmästi. Kirjotan nämä rivit kiireessä, ennenkuin astumme alttarin luo. Magdaleena. Kaspar Engert."

"Hitto, menkää vaikka hiiteen!" kähisi Seferl ja viskasi kirjekortin tuleen.

Noin kahdeksan päivän kuluttua saapui taas kirjekortti, joka niinkään joutui Seferlin käsiin. Nuori Grasbodenin emäntä kirjotti, kuinka onnellinen ja tyytyväinen hän on, ja edelleen — kuten Seferl tuumi — "aivan kuin hän olisi rakastunut tuohon ukkoon". Tämä olisi hänelle todellakin sopivaa. Tuleen vain! Sentähden vanhus parka ei tietänyt mitään ja kuljeskeli rauhatonna talossa ja tanhuvilla tullen siten yhä suuremmaksi kiusaksi muulle perheelle, joka ei hänen huolistaan hiukkaakaan välittänyt.

Tänä päivänä oli häistä kulunut ummelleen kolme viikkoa. Ukko tuli varhain aamulla keittiöön sytyttämään piippuaan. "Hyvää huomenta, Seferl, hyvää huomenta!" sanoi hän.

"Hyvää huomenta!" vastasi Seferl.

"Kirjettä ei siis tullut eilenkään, mikähän siinä on syynä? Ettehän vain salanne Leenan kirjeitä minulta?"

Miniä kohotti halveksuvasti olkapäitään.

"Minun olisi sittenkin pitänyt mennä Föhrndorfiin, niin, tahi Leopoldin, onhan Leena hänen sisarensa."

"Leopoldin?" nauroi miniä pilkallisesti. "Hänenkö, jota ei ollenkaan häihin kutsuttu? Luulen, että hänellä on järkeväämpääkin tehtävää kuin syytää rahoja tarpeettomiin! Olisin kyllä kernaasti antanut sinun mennä — parin päivän rauha täällä kotona olisi tehnyt minulle hyvää — mutta se ei voinut tapahtua siksi, koska sinut olisi siellä hemmottelulla pilattu ja sitten olisit täällä kotona ollut entistä ärtyisempi. Parin tunnin ystävällisyys ei olisi heille paljoa maksanut, mutta meidän olisi pitänyt suorittaa sitä velkaa vuodet umpeensa. Ei, kiitoksia! Olisi toista, — mutta sitä he karttavat, — jos he pitäisivätkin sinut siellä ja me pääsisimme sinusta ikipäiviksi. Silloin saisit matkustaa tänä päivänä."

"Sen uskon", sanoi vanhus raapaisten seinään tulitikulla.

"Seinästä et saa tulta raapia, sen olen sanonut sinulle useammin kuin kerran."

"Tee tuli, että saan hiilen, sytytän mielelläni sillä. — Tiedän kyllä, että tahtoisit minut ajaa pois talosta. Mutta minun ei tarvitse ottaa hoitoa lahjaksi, koska minulla on itselläni, se on minun oikeuteni; minä liityn tähän taloon, se on minun oikeuteni; ja minun täytyy saada ravinto ja hoito, se on minun oikeuteni."

"Se on minun oikeuteni, — minun oikeuteni, — minun oikeuteni" — jankutti miniä ylenkatseellisen pilkallisesti lyöden halolla tahtia hellan reunaan. "Sitä en tahdo kieltää, minä tarkotan vain, että olisi hauska juttu, jos kultanuppusi ottaisi sinut luokseen ja sinä jättäisit tänne kaikki oikeutesi. Kautta sieluni, minä iloissani antaisin sinulle säästö pennini matkarahoiksi."

Vanha mies vastasi myrkyllisesti: "Mitä olet voinut miestäsi pettämällä säästää puolessa vuodessa ja kolmessa viikossa?"

Seferlin kasvot lensivät tulipunaisiksi ja hän aivan raivostui kiukusta. "Sinä kurja siemenpureksija", hän huusi, "minä voin saada vaikka minkä vahingon sinun tähtesi! Sinä hyödytön elättinauta, sinä kukkarorosvo!"

Leopold saapui kamarista. "Mikä nyt on taas?" hän kysyi.

"Ukko on aivan mieletön tänään. Ei siinä kyllä, että hän arvelee meidän varastaneen Leenalta saapuvia kirjeitä, hän sanoo minulle vasten kasvoja, että minä käytän luvottomasti talon omaisuutta sinun tietämättäsi."

"Hämpä se alkoi", sanoi vanhus puolustautuen.

"Vaikkapa", vastasi Leopold; "sinulla olisi pitänyt olla ymmärrystä poistua tiehesi, olethan jo tarpeeksi iäkäs! Ja nyt on, isä, sopiva aika puhua suoraan, mitä jo kauan olen ajatellut. Sinä olet aina ollut vastahakoinen Seferliä kohtaan, mutta se ei käy päinsä. Tiedät varsin hyvin, että järjestys on tarpeen taloudessakin; ensimmäisenä on isäntä, toisena emäntä, ja heidän käskyläisiään ovat kaikki muut ilman erotusta; kukaan ei saa nousta vastahankaan, sillä se antaisi huonon esimerkin, jota ei voi suvaita. Seferl ei ole sinun mieleisesi; sitä en voi auttaa. Mutta nurjamielisyytesi osottamisen minä kiellän! Sinä etsit usein julkista toraa hänen kanssansa, sinä äriset salaa palvelusväelle, että olet hänen emännöimiseensä tyytymätön, että ruoka on huono ja kohtelu tyly. Se ei ole oikein. Minkä hän sille voi, ettei sinulla enää ole hampaita purraksesi ja että vanhetessasi myöskin vaivaannut. Hän ei ole kiskonut hampaita suustasi eikä latonut ikävuosia niskaasi. Ja ken tahtoo hoitaa talouttaan menestyksellä, hänellä ei ole aikaa tuhlata mihinkään liikoihin, liikoihin ruuanlaitoksiin, liikoihin huolehtimisiin ja liikoihin ystävällisyyksiin. Seferl on tämän talon emäntä eikä talouttamme nyt suinkaan hoideta huonommin kuin autuaan äitimme aikana. Jos nyt emäntä taikka talous, toinen taikka toinen, tahi molemmat samalla kertaa ovat sinulle vastenmielisiä, täytyy minun, vaikka se tuntuukin vaikealta, antaa sinulle se hyvä neuvo, että etsit muualta parempia!"

Tapa millä Leopold nosti olkapäitään ja levitti kätensä oli myöskin sen seikan vahvistuksena, ettei muuta keinoa ollut. Vasta jälleen annettuaan kättensä vaipua ja käännettyään toisaanne hän katsahti isänsä silmiin, joita hän puhuessaan oli huolella karttanut.

Koko hänen puheensa ajan oli vanhus värähtämättä katsellut häntä. Nyt hän huokasi raskaasti, kääntyi äkkiä, tapaili keppiä, joka oli pudonnut hänen kädestään ja astui sitten pihaan ja sen yli maantielle.

Leopold yritti seurata häntä.

Seferl tarttui häneen: "Anna sen mennä", hän kuiskasi.

"Mutta sinä et katsonut häneen", sanoi Leopold, "hän näytti niin säällittävältä kuin ammuttu hirvi."

"Kaikkia vielä", ivasi Seferl.

Leopold otti liedeltä rautakoukun ja tunnusteli sen painoa sormillaan. "En tahtoisi", hän välinpitämättömästi lausui, "että rahvas alkaisi juoruta."

"Parempi on kärsiä juoruja jonkun aikaa kuin ainaista rauhattomuutta kotona! Mutta jos luulet täällä tarvitsevasi jonkun minun toimieni vartijan, niin on parasta, että juokset hänen jälkeensä."

"Älä puhu tyhmyyksiä. Enkö ole luottanut sinuun?"

"Anna hänen sitten mennä. Minun puolestani hän saa moittia meitä koko kylälle. Hän huomaa, ettei kukaan anna hänelle oikeutta, ja silloin hän palaa tänne yhtä nöyränä kuin hän oli ylpeä lähtiessään. Hän kyllä tulee takaisin."

Sillä välin vanha Reindorfer kulki tietä pitkin. Usein hän pysähtyi ja katsoi taakseen. Suuren pensaan luona hän viipyi hetkisen; hän päätti levähtää. "Tyhmästi se oli; ei olisi pitänyt hyökätä niin silmittömästi tien varaan", hän sanoi itsekseen, "tyhmästi se oli; nyt saa Leopold parka olla siellä kahden tulen välissä. Hän tahtoo tietysti kiiruhtaa minun jälkeeni, mutta toinen ei häntä päästä. Mutta hän tulee kuitenkin ja noutaa minut, kyllä hän säästää minulta sen häpeän, että minun täytyy hyljätyn kissan tavoin hiipiä pois kotitalostani. Sitten minä taas hillitsenkin itseni ... niin, niin."

Hän istui kauan ja sai istua yksin. Kerran vielä hän tarkasti Reindorferin taloa, jonka uuninpiipusta savu kiiriskeli iloisena ylös. Ovi oli suljettu, ehken sentähden ettei kukaan kutsumaton saapuisi aamiaiselle. Vanha mies tarttui silloin vapisevin käsin sauvaansa, kömpi jälleen jaloilleen ja kulki eteenpäin katsomatta enää taakseen.

Hän poikkesi vasemmalle, jätti Langendorfin ja nousi sille mäelle, missä kapakka oli kuusien alla. Hän aikoi siinä nauttia jotain, mutta muisti samassa, ettei hänellä ole lainkaan rahaa, eikä hän tahtonut velkautua, sillä kukapa tietää, milloin hän taas tänne saapuu, tokkopa koskaan.

Hän jatkoi kulkuaan. Usein täytyi hänen pysähtyä hetkiseksi levähtämään, mutta lopulta hän perin näännyksissä saapui taloon, missä hänen tyttärensä Elisabeth oli emäntänä.

Hän meni asuinrakennukseen ja siellä hänet neuvottiin arkihuoneeseen, jossa hälisevä lapsiparvi ympäröi hänet.

"Kas, isä, kuinka olet niin aikaiseen lähtenyt kotoa ja tullut tänä päivänä meille?" kysyi Elisabeth.

Samalla kun hänelle tarjottiin jotakin vahvistavaa, vanhus valitteli, kuinka vaikeaksi hänen asemansa oli viime aikoina kotona muuttunut.

"Sanoinhan sinulle edeltäpäin, ettet siitä mitään kiitoksia saa, kun otat tuon kehnon olennon kotiisi."

Hän kertoi edelleen, kuinka hänen ja kotiväen välit olivat tänä aamuna kokonaan rikkoutuneet.

"Sepä oli kaunista", sanoi tytär, "nyt saat kerjäten pyrkiä takaisin heidän luokseen."

Vanha mies katsoi rauhattomana ylös ja kuiskasi: "Minä rukoilen sinulta, Lissel."

"Mitä?"

"Ettei minun tarvitseisi mennä sinne enää!" Hän puristi vapisevat kätensä yhteen. "Enkö saisi jäädä tänne?"

"Jäädä tänne, meidän luoksemme? Mitä ajatteletkaan? Minun käteni ovat täynnä työtä ja huoneet täynnä lapsia, eikä minulla ole vähintäkään aikaa hoitaa ja vaalia sinua, josta ei enempää kuin lapsestakaan ole hyötyä eikä apua, vaan päinvastoin ajan pitkään aina voimattomammaksi tullessasi joudut taloon kuormaksi. Reindorferin talossa ei ole lapsia, heidän on helpompi sinua pitää. Sinä taivuit ottamaan sinne Melzerin Seferlin, siksi on mielettömyyttä torailla hänen kanssaan. Mene Herran nimessä sinne, missä on kotisi, anna heille nöyriä sanoja ja ole vasta viisaampi."

Hän nousi ja meni ylös jättäen vanhan isänsä yksin lasten kanssa. Nämä hiipivät peloissaan soppeen ja olivat siellä hiljaa kuin hiiret, sillä he ymmärsivät, että asiat eivät olleet aivan oikealla tolalla. Vanhuksesta tuntui aika sanomattoman pitkältä, istuessaan siinä pää alas vaipuneena, tietämättä pitäisikö jäädä vai lähteä.

Tytär palasi miehensä kanssa, jonka hän oli vainiolta noutanut.

"Hyvää päivää, appi!" sanoi talonpoika lyöden vanhusta olkapäälle. "Mitä oikkuja sinusta kerrotaan? Olet juossut pois kotoasi? Sepä on jotain. Mutta ethän ole parempaa tahtonutkaan. Ken hankkii ruoskan itseään varten, kestäköön myöskin sen sivallukset. Mutta älä ajattelekaan hankkia meille mitään kiusaa, sitä tässä vielä tarvittaisiin! Korjaa vain pian luusi täältä, hyvästi!"

Vanha Reindorfer kapusi jaloilleen ja yritti heti lähteä.

"Ohoh", kiirehti vävy pidättääkseen hänet, "ei kuitenkaan sillä tavalla. Olen valjastuttanut hevosen, ja renkini saa viedä sinut kotiisi."

Hän johti vanhuksen rattaiden luo ja tämä antoi tahdottomana auttaa itseään istuinsijalle.

Emäntä katsoi syrjästä, kun hänen isäänsä näin kovin kohdeltiin; se kenties säällitti häntä, mutta mitäpä tehdä? Jokaiselle on itsensä lähin, ja täytyyhän suojella sekä omia voimiaan että taloaan liialta kuormalta. "Toisin ei voi tehdä", hän ajatteli, "isä on tullut kummalliseksi ja häntä pitää jo ensi yrityksellä kohdella vakavasti kuin lasta."

Kun rattaat lähtivät liikkeelle ja kaikki talonväki katseli portilta niiden kulkua, kääntyi nuori isäntä nauraen vaimoonsa ja sanoi: "Niin, lasten ja vanhusten täytyy totella!"

Niin sanoi mies omien lastensa kuullen — ja hänkin tulee kerran vanhaksi!

Vanha Reindorfer itki hiljaa matkan varrella. "Minun täytyy mennä sinne takaisin, — minun täytyy mennä sinne takaisin!" Kerran toisensa jälkeen hän nosti nutunhihan silmilleen. "Niin, minnepä muuanne? Leenan luo, — kultanuppuni luo, — kuten miniä häntä tänä aamuna kutsui pilkaton hyvyttäni tyttöä kohtaan." Hän unhotti ettei kukaan kotiväestä tietänyt siitä mitään. "Minä en kuitenkaan tiedä, millaisissa oloissa hän elää, eikä hänellä ole mitään velvollisuuksia minua kohtaan, ja mitä hänen miehensä sanoisi? En salli, että vävy ajaa minut toisen kerran luotaan! Veli Johan — Herra Jumala, hänhän on kuollut, — mutta parastahan olisikin päästä hänen luokseen!"

Kun he saapuivat Langendorfiin, yltyi hänen tuskansa ajatellessa: "Niin sitä saavutaan kotiin. Minut heitetään veräjälle ja Seferl seisoo siinä vastaanottamassa suu täynnä solvaavimpia sanoja."

"Silloin voisin ryömiä koiran toveriksi koppiin, ja jos toinen meistä silloin saa paremman kohtelun, niin koira sen juuri saa!"

He olivat juuri saapuneet Keskihaudalle ja vanha Reindorfer taputti renkiä olkapäälle virkkoen: "Nyt sinun on pysäytettävä, minun täytyy nousta rattailta."

Rattaat pysähtyivät, ja kun vanhus oli päässyt pois, sanoi hän itsepintaisesti: "Minä en enää nouse

sinne, mene minne tahdot, minä en enää nouse sinne, en mene kauemmas, en, käännä sinä kotiisi!"

"Sama se minulle on", sanoi renki nauraen, "en minä ole sinuun sidottu. Jää Herran haltuun." Hän käänsi hevosen ja ajoi pois.

Vanha Reindorfer kääntyi Keskihaudalle ja kulki suuren pensaan luokse, josta hän saattoi nähdä talonsa, itse näkyviin tulematta. Hän pysähtyi siihen ja katseli sinnepäin.

"Oi, minun taloni", hän sanoi, "sinä rakastettu maailman pala, jossa synnyin ja johon olen kiintynyt kuolemaani saakka! Kaikki esi-isäni, jotka sinun omistivat, pysyivät sinun turpeellasi, kunnes heidät siltä hautaan kannettiin; voisinko minä siis olla poikkeuksena? Minä palaan luoksesi, saavun takaisin, kuinka vaikeaa se lieneekin; siellä asua on oikeuteni, ja mitäpä he voivat minulle tehdä?"

Hän astui näkyviin pensaan takaa, mutta pysähtyi äkkiä ja nosti kätensä.

"Oi, onneton taloni! Vaikkapa kaikki elinpäiväni kärsisin ja antaisin katkeroittaa kuolemanhetkeni, kuka tietää, saanko sittenkään sinun huoneissasi kuolla? Ensimmäinen Reindorfer, joka sinut omisti, ei suinkaan kantanut sinua maailmaan selkäkyytyrässään. Hän ansaitsi sinut, nykyinen hävittää. Sinun emäntäsi varastaa! Hän varastaa, sen huomasi hänen sanomattomasta raivostaan, kun hänen säästörahoihinsa viittasin; hän varastaa, vie pois taloudesta väärin käsin. Jos talous joutuu rappiolle, hän auttaa sitä varastetuilla rahoilla ja luulee hyvin menetelleensä. Niin voi tapahtua useamminkin kerran, kunnes ei ole mitään varastettavaa eikä autettavaa. Ja kaiken muun katkeruuden lisäksi saisit myöskin katkerimmaksi surukseni nähdä sinun vähitellen rappeutuvan? Ei, mieluummin menen heti kerjuulle."

Talosta hänet varmaankin nyt huomattiin, sillä poika ja miniä tulivat maantielle ja katsoivat häneen. He eivät viitanneet, mutta näyttivät odottavan, että hän tulisi heidän luokseen. Kun hän ei kuitenkaan liikahtanut paikaltaan, näkyi Seferl asettuvan keskelle tietä ja siinä nauraen tepastelevan kuin koiraa houkutellessa. Hänen huutojaan ei vanhus erottanut; poika seisoi siinä vieressä eikä estänyt vaimoaan.

Silloin vanhus viittasi jäähyväiset talolle, — sille se ainoastaan oli tarkotettu, — kääntyi äkkiä ja meni samaa tietä, jota oli tullutkin.

"Te talonturmelijat", hän mutisi. "Luuletteko, että minä heti juoksen luoksenne, kun sanotte: heh, tule tänne!? En toki, en ikinä. Nyt alan kerjätä. Talonturmelijat!"

Hän ohjasi kulkunsa piirikaupunkia kohden. Oli kirkas, auringonpaisteinen päivä, mutta hän ei sitä huomannut. Hän katsoi eteensä maahan, ja missä vain joku koppakuoriainen ryömi, hän heti laski jalkansa varovasti, ettei polkisi elukkaa. "Syöpäläinen? — Syöpäläinen? Sekin tahtoo elää, siinä kaikki! Mitä tuo elukkaparka sille voi, ettei niillä paikoin, missä se liikkuu, enää muille syötävää kasva? Menkää syrjään, menkää syrjään, älkää sulkeko minun tietäni! Minun täytyy kulkea kauas, hyvin kauas, missä minua ei kenkään tunne; muuten ei minulle mitään anneta, kaikki ajavat minut lasteni luokse..."

Kun hän ajatteli heitä, joiden olisi pitänyt olla hänen tukena, mutta jotka eivät ainoallakaan sanalla tahi viittauksella pyytäneet häntä luokseen jäämään, vaan antoivat hänen mennä menojaan, ajoivat kulkusalle vanhuksen, joka nääntyvässä ruumissaan ja harhailevissa ajatuksissaan tunsu koko avuttomuutensa, — heitä muistaessaan vanhus puhkesi itkuun. Mutta siitä huolimatta hän kiirehti eteenpäin. Hänestä tuntui nyt olevan helppoa korottaa rukoilevat kädet vieraita vastaan, he eivät ikinä voi kohdella häntä niin huonosti kuin hänen omat lapsensa. Ja kuinka he olisivatkaan kohdelleet häntä, jos hän olisi jäänyt heidän luokseen. Hän todella pelkäsi heitä ja ponnisti viimeiset voimansa päästäksensä heistä niin kauas kuin mahdollista, — hän karjahti, — ilma pimeni hänen silmissään, — hän kallistui erään puun runkoa vastaan ja tarttui siihen sylin pysyäkseen pystyssä. Hän seisoi siinä kauan, vavisten ja läähättäen.

"Kyllä tästä päästään", kuiskasi hän käheästi; "mutta varovaisuutta vain, varovaisuutta kaikessa."

Sitten hän taas yritti ottaa pari askelta ja kulki hitaasti ja horjuen tietä pitkin.

Ja niinkuin hän yhdeksäntoista vuotta sitten vaimonsa lapsivuoteen aikana, olematta siitä itsekään selvillä, kulki yhä kauemmaksi ja kauemmaksi kotiinpalaavia lapsia vastaan, niin hän nytkin melkein tiedoton pyrki edelleen paetakseen kotoa ja lastensa luota *yhteen* suuntaan, hellittämättä, väistymättä.

Toisen päivän iltana sen jälkeen saapui vanha, väsynyt ja tomuinen mies Grasbodenin eteiseen Föhrndorfissa.

"Kerjäläis-ukko vielä näin myöhään", sanoi vanha Seferl.

Hänen nuori emäntänsä pisti käden taskuunsa, ja kun hän aikoi ojentaa lahjansa vanhukselle, hoiperteli tämä juuri kynnyksen yli.

"Leena!" änkytti hän.

Hämmästyksestä kirkaisten nuori emäntä sulki hänet syliinsä pitäen häntä pystyssä; sitten hän johti hänet keittiön rahille, josta Seferl oli kiireesti työnsä korjannut.

"Jeesus vapahtajani! Isä!" huusi Leena. "Mistä tulet? Ja tuon näköisenä! Mitä on tapahtunut?"

"Lenerl", hän sanoi hivellen vapisevin käsin Leenan poskia, samalla kun hän vuoroin itki ja nauroi. "Minun Lenerlini! Kuinka kaunis sinä olet! Tiedätkö, kotona oli mahdoton tulla toimeen... Mutta sinulla on hyvä olla ... sano, eikö ole?... Lisbeth ajoi myöskin minut luotaan. Niin, niin... Mikä ilo nähdä! Ja nyt minä kuljen ja kerjään ... minä kerjään..." Nuori emäntä nosti esiliinan kyyneleiden silmiensä eteen. Vanha mies tahtoi nähtävästi sitä estää, sillä hän yritti nousta, mutta vaipui heti voimaton takaisin.

Leena nyhkytti ääneen.

"Älä ole lapsellinen, ei minulla ole mitään hätää", puhui vanhus yrittäen hymyillä. "Olen vain kovin uupunut. Rauhoitu, Lenerl, ei minua mikään vaivaa." Hän hiveli Leenan kättä.

Kaspar Engert saapui Burgerlin kanssa. "Hyvä Jumala, isä Reindorfer! Oletko vihdoinkin täällä? Se on oikein! Jumala siunatkoon tulosi!"

"Minun valkohapsinen tonttu-ukkoniko?" kysyi Burgerl, joka nauraen paljasti helakanvalkeat hampaansa ja ojensi kätensä vanhusta kohden.

Heikosti hymyillen vanhus nyökkäsi nuorelle tytölle.

"Kaspar", sanoi nuori vaimo katsoen mieheensä kyyneleisin silmin, "hänet on ajettu pois kotoa."

Grasbodenin isäntä rypisti otsaansa, puri piipun hammasluuta ja pölläytteli ympärilleen yhä sakeampia savupilviä. "Mitä sitten?" hän sanoi. "Siitä on häpeää ainoastaan heille, jotka näin huonosti kohtelevat vanhempaansa. Muistanethan minun kerran sanoneen, että sinun tarvitsee vain lausua: 'isä tänne' ja minä saatan hänet kädestä taloomme? Ei se muuta asiaa, että hän on täällä ilman minun vaivojani." Hän kääntyi Reindorferin puoleen: "Jäähän nyt meille? täällä olet kuin kotonasi, kenties paremminkin!"

Leena heittäytyi hänen kaulaansa.

"Mitä lapsellisuutta!" varotti Kaspar, "voit polttaa itsesi piipusta."

"Se on jo tehty", sanoi Leena nauraen ja näytti pientä palohaavaa vasemmassa käsivarressaan.

Vanha Reindorfer puristi kätensä yhteen. "Te kohtelette minua näin, mutta minun omat lapseni..."

"Sinulla ei ole muita lapsia kuin minä", sanoi Magdaleena innokkaasti. "Vaikka en ole lapsenasi syntynyt, olen kuitenkin siksi tullut; sinä rakastat minua ja minä sinua, minä olen saanut sinun ajatustapasi. Kysy Kasparilta eikö puheenikin muistuta sinun puhettasi. Olen iloinen, että olet luonani, ja tarvitsetko silloin muita? Älä ajattele heitä, tyydy minuun — vai onko se vaikeaa? Sano toki, onko se vaikeaa!"

"Sano, sano! Voinko minä sanoa?" Hän ei todellakaan voinut ja oli siitä harmistunut, nähdessään kyyneleitä Burgerlinkin silmissä. Tyttö oli aivan suotta saatu säälin valtaan!

Grasbodenin isäntä polttaa tupruttu tavattomasti. Hän rykäisi ja hipaisi hihalla kasvojaan. "Tupakka huononee aina", hän sanoi. "Mutta kyllä se jo riittää: meidän pitää suoda vanhukselle lepoa. Tule ylös kamariin, isä Reindorfer!"

Hän tarttui vanhuksen käsivarteen auttaakseen häntä, mutta tämä katsoi häneen niin avuttomasti, että toinen hämillään kävi hänen käteensä ja kuiskasi: "Sinä et todellakaan voi kävellä."

"Leena, hanki isälle lasi vettä!" jatkoi Kaspar kiireesti. Ja kun nuoren emännän askeleet kaikuiivat eteisessä, antoi Kaspar silmillään merkin vanhalle Seferlille ja Burgerlille, otti sitten ukon käsivarsilleen ja kantoi hänet kuin lapsen portaita ylös kamariin, jossa laski hänet vuoteeseen.

"Etkö, isä, tahdo muuta kuin lasin vettä?" kysyi Leena tultuaan kamariin, jonne Burgerl hiipi hänen jälkeensä.

"Ei mitään muuta, ei muuta. Olen vain väsynyt, kovin väsynyt."

"Jumala auttakoon sinua, isä!" Leena suuteli häntä otsalle. "Nuku hyvin ja herää aamulla virkeänä!"

"Hyvää yötä, valkohapsinen tonttuni", sanoi Burgerl. "Lähetit minulle terveisiä, että olet iloinen jos minä sinua hiukan rakastan. Katso, minä alan jo huomenna osottaa sitä. Oletko tyytyväinen?"

"Olen, tyttäreni. Mutta sinun täytyy kiirehtiä, sillä sinulla on vähän aikaa."

"Isä!" huudahti Leena.

"Niin, niin, olenhan jo ylen vanha. Saanhan sanoa, että olen vanha? Hyvää yötä, hyvää yötä!"

Leena ja Burgerl menivät.

Kun Kaspar ojensi vanhukselle kätensä, ei tämä tahtonut sitä päästää. Kaspar kumartui ja kysyi: "Onko sinulla minulle sanomista?"

Vanhus nyökkäsi.

Kaspar astui oven luo. "Minä tulen kohta", hän sanoi oven ulkopuolelle, sulki sen sitten ja palasi Reindorferin luokse.

Tämä nosti kätensä. "Annatko minulle anteeksi?"

"Mitä anteeksiantamista minulla olisi?"

"Että olen tullut tänne."

"Kaikille meille on ilo nähdä sinua".

"Ah, rakkaat ystävät! Et voi uskoa kuinka siitä iloitsen! Pysykää aina samanlaisina, ja Jumala suojelemaan teidän elämäänne, terveyttänne ja kunniaanne!"

"Siihen sanon sydämestäni aamen, isä Reindorfer."

"Sentähden on minulle lohdutus, että pääsin tänne. Mutta viisainta olisi ollut pysyä poissa. Pelkään saattavani teille pelottavan häiriön."

"Ei mitään häiriötä, vielä vähemmän pelottavaa."

"Mutta jos minä nyt tähän kuolen..."

"Jumala varjelkoon! Mitä ajatteletkaan? Toivon, että sitä ennen saat elää kauan luonamme."

"Kun te olette niin hyviä minulle, haluaisin kyllä sanoa kuolemalle niinkuin talonpojan vaimo vaatekauppiaalle: 'Tuon jäännöspalasen sinä saat antaa minulle kaupantekiäisiksi, onhan sääli repiä sitä pois!' Mutta tässä eivät rukoukset auta. Jäännöspalanen on mennyttä... Kangas on revitty ... minä tunnen sen täällä." Hän näytti rintaansa.

"Älä luulottele sitä, äläkä ajattele; minä ymmärrän kyllä, kuinka vaikuttaa sellainen sydämensuru, jota sinä olet kokenut, kun vielä otetaan lukuun pitkä tie ja ikäsi... Mutta työnnä pois raskaat ajatukset! Sinun täytyy nukkua! Saat nähdä että aamulla olet paljoa parempi, vaikka et olisikaan aivan terve." Hän oikaisi peitteen, jonka vanhus oli sotkenut. "Hyvää yötä, isä Reindorfer!"

Vanhus oli nyt yksin. Hän kuuli hiivittävän varpailla ovensa takana, ja hän erotti tutun, rakkaan syvän äänen joka sanoi: "Eihän hänellä liene mitään vaaraa?"

"Häpeäpilkku", mutisi vanhus, "häpeäpilkku? Onko hän se? Enkö juuri häneltä saa parhaimman kunnian? — Ei, ei, sinä olet nuori, kukoistava kunniapalkintoni! Kun ajattelen, ettei sinua olisi ollut olemassa ... se tuntuu työläältä ... erittäinkin nyt ... en tiedä kumpaako toivoisin. Jos häntä ei olisi olemassa, ken minua nyt kurjuudessa auttaisi, kenties viimeisellä hetkelläni? Yksikään sydän ei minua säälisi!... Sitä en voinut ajatella, kun tuo pieni olento ensi kerran käsivarsilleni laskettiin; enkä silloin, kun häntä pienenä tyttönä ankarasti kohtelin, voinut uskoa, että hän eräänä päivänä näin maksaa minulle. Nyt se päivä on tullut. Mutta se on varma, ettei mitään tapahdu tarkotuksetta."

Vähitellen hän vaipui rauhattomaan horros-uneen, jota kesti koko yön. Hänestä tuntui kuin joku olisi

avannut ovea useamman kerran ja hiipivin askelin saapunut huoneeseen ja kumartanut hänen vuoteensa yli. Niin oli tapahtunutkin; toinen toisensa jälkeen talon asukkaat kävivät häntä katsomassa. Sen olennon jonka hän vihdoin aamuhämärässä selvästi erotti hän näki nytkin luonansa istuvan, kääntäessään kasvonsa ikkunaan päin. Se oli Burgerl.

Nuori isäntä tuli nuoren emäntänsä kanssa häntä katsomaan, ennen vainiolle lähtöänsä. Oli kiire aika; pelloilla, niityillä ja puutarhassa korjattiin vuoden viimeistä satoa. Aviopuolisot lausuiivat aamutervehdyksen. Heidän kysymykseensä, kuinka isä voi, vastasi vanhus: "väsynyt, väsynyt". He käskivät Burgerlin vartioida häntä tarkasti ja menivät. Kaspar päätti, vaikka työväestä olikin puute, lähettää Heinerin noutamaan lääkäriä piirikaupungista. Tämä auttaisi isä Reindorferin pikemmin voimiinsa kuin hän itsestään voisi päästä; sillä olihan vanhus vain kovin väsynyt, — kovin väsynyt.

Harmaita pilviä ajelehti taivaalla ja niiden välistä pilkisti aurinko tuon tuostakin hetkiseksi näkyviin. Sairas makasi hiljaa ja äänetönnä. Tyttö ompeli ahkerasti ikkunan luona. Hetki vierähti hetken jälkeen.

Päivällisen aikaan oli taas talossa vilkasta elämää. Kaspar ja Leena saapuivat. Vanhus ei huolinnut ravinnosta, ja he poistuivat huolissaan. Mutta jo ensi yönä, viimeistään aamulla varhain, saapuisi lääkäri.

Talo oli jälleen pian autiona. Kotona ei ollut ketään muita kuin vanha Seferl, joka torkkui keittiön jakkaralla. Iltaan saakka Burgerl oli sairaan luona kamarissa. Silloin tällöin kuului lasten kirkunaa kylätieltä. Tuuli ajeli edelleenkin raskaita pilviä ja puskuu tavan takaa ikkunaa vastaan, pidättäen sitten taas henkeään. Pieni tyttö teki samoin, ja silloin oli pelottavan hiljaista; pieni huone tuntui koko mailman hylkäämältä.

Äkkiä sairastunut yritti nousta kyynärpäilleen. "Lapsi", pyysi hän vaikeasti, "mene pois täältä. Lähetä joku toinen, en tiedä, mitä minulle tapahtuu. Ajatukseni sekaantuvat, kummallisia kuvia syntyy aivoihini. Mene ... mitä nyt kenties ... tapahtuu, ei sinun ... sovi ... nähdä..."

Burgerl oli kohonnut kiireesti tuoliltaan ja katsoa tuijotti sairaaseen. Ainoastaan se nimetön kauhu, joka valtasi hänet ja sai hänen sydämensä rajummin sykkimään, saattoi pidättää hurjan kirkaisun, joka pyrki hänen rinnastaan.

Vanhan miehen kasvoissa näkyi ilme, jonka hän hyvin tunsi — viimeinen.

Hän aikoi juosta pois, minkä jalat saattoivat kantaa, mutta ne kielsivät palveluksensa. Hän seiso siinä kuin permantoon kiinni kasvaneena, painaen käsin silmiään päästäkseen näkemästä kauhistuttavaa.

"Sinä et voi jäädä tänne!" huusi kauhun ääni hänen povessaan. "Täytyy!" vastasi hän ahdistuksessa; "olisi synti jättää hänet nyt yksin!" Hän muisti, että vanhus nyt viimeisellä hetkellään — hän tiesi sen aivan hyvin viimeiseksi — oli huolehtinut hänen tähtensä. "Jumala auttakoon ettei kouristus minua tapaisi, minä tahdon jäädä!"

Hän seiso vielä hetkisen. Sydämen kiivas sykintä ja valtimon ankara lyönti oli äkkiä asettunut. Hän puri hampaitaan yhteen ja piti päättävästi käsivartensa sivulle vaipuneena.

Siinä kuoleva lepäsi. Hänen kasvopiirteensä eivät olleet vääntyneet, otsalla oli suuria hikipisaroita, ja hän hengitti raskaasti.

Kalpeana, mutta silmäluomiaan väräyttämättä Burgerl astui kuolinvuoteen luo.

"Tahdotko jotakin, isoisä?"

Ei mitään vastausta.

Burgerl kuivasi esiliinallaan kuolevan otsaa. "Mitä voin tehdä sinulle, iso-isä?"

Turhaan kysytty, kuoleva ei varmaankaan kuullut. Mutta hänen kasvonsa ilmaisivat rauhattomuutta ja siinä tavassa, jolla hän ikäänkuin etsien käänteli päätään, oli avutonta kärsimättömyyttä; oli kuin hän olisi kaikesta muusta välittämättä kuunnellut jotakin. Burgerl oli kerran nähnyt samanlaisen ilmeen erään sokean kerjäläisvaimon kasvoissa, kun tämä katuhälinässä kuunteli lastaan ja hapuili hänen luokseen.

Burgerl kumartui päättävästi ja sanoi kovasti vanhuksen korvaan: "Minä menen hakemaan äitiä, Leenaa!"

Silloin rauhattomuus hävisi kuolevan kasvoilta.

Burgerl kiirehti ulos. Hän jätti oven auki jälkeensä ja eteiseen saavuttuaan hän huusi keittiöön: "Riennä kamariin, Seferl. Iso-isä on kuolemallaan; mutta hän ei voi kuolla, hän odottaa äitiä!"

Sitten hän juoksi yli pihamaan laajoille vainioille. Hänen ei tarvinnut kauan huutaa, eikä hänen tarvinnut antaa selityksiä, hänen äänensä oli niin hätäinen ja hänen kasvonsa olivat niin kauhistuneen näköiset, että Kaspar ja Leena samosivat hänen luokseen ja ymmärsivät kysymättä kaikki.

Burgerl riensi heidän jäljestään, mutta ennen portaille kiirehtimistään hän pistäytyi keittiöön noutamaan etikkapulloa. "Äiti voi tarvita tätä."

Ylhäällä kamarissa Leena oli vaipunut vuoteen ääreen ja tarttunut kuolevan käteen, joka liikkui rauhattomana, kunnes itkevä nuorikko oli pannut sen omalle pääläelleen, jolloin se näytti löytäneen haettavansa.

Äkkiä kuoleva sanoi lapsellisen kirkkaalla äänellä: "Kääntäkää minut seinään päin!"

Leena nousi, painoi suudelman hänen otsalleen, tarttui sitten molemmin käsin varovasti häneen ja täytti hänen pyyntönsä.

Burgerl, joka seisoi sängyn jalkapuolessa, katsahti merkitsevästi isäänsä. Tämä riensi silloin ja otti hervonneen puolisonsa käsivarsilleen.

Hän laski hänet tiedotonna tuolille. Burgerl tunkeutui siihen ja sanoi: "Päästä minut, isä!" Hän voiteli etikalla Leenan päälakea ja ohimoita. "Äiti olisi lähin sulkemaan kuolevan silmät", puheli Burgerl samalla, "mutta kun sitä ei saa viivyttää, teen minä sen hänen puolestaan. Tahdotko, isä, olla hyvä ja kääntää iso-isä paran jälleen kohdalleen."

Kaspar asetti kuolleen suoraksi. "Hänen silmänsä ovat jo kiinni. Näyttää aivan kuin hän nukkuisi."

Kun Kaspar astui pois vuoteen luota, liitti Seferl kuolleen kylmät kädet yhteen. Leena virkosi jälleen. Burgerl kääri kyöneleisin silmin kätensä hänen kaulaansa ja Leena otti tytön polvilleen. He istuivat hyvin lähellä toisiansa ja nyyhkyttivät. Kaspar tuli huolissaan heidän luokseen ja hänen puolisonsa ojensi hänelle vapisevan kätensä tyttären pään yli. Burgerl huokui esi-liinaansa ja kuivasi sillä äitipuolen silmät; sitten hän viittasi sänkyyn: "Iso-isä nukkuu, katso, hän nukkuu hyvin!"

Hän vei Leenan, jota saattoi johtaa kuin lasta, muutamia askeleita lähemmäksi kuolinvuodetta. Siinä he molemmat polvistuivat ja lukivat rukouksen puoliääneen, ja kun aamen oli kajahtanut, sanoi Burgerl: "Isä, vie nyt äiti täältä!"

"En voi jättää häntä", muistutti Leena.

"Saat nähdä hänet myöhemmin", lohdutteli Burgerl ja auttoi häntä nousemaan.

Leena nousi epäröiden. "Kuka valvoo hänen luinaan?" hän kysyi hiljaa.

"Minä ja Seferl", vastasi Burgerl päättävästi.

"Tule, puoliso raukkani", pyysi Kaspar, "menkäämme jo täältä." Ja he läksivät yhdessä. Kynnykseltä Leena katsoi taakseen kyöneleet silmissä, ja kun Burgerl oli sulkenut oven heidän jälkeensä, hän vaipui puolisonsa rintaa vastaan ja huokasi: "Ah, Kaspar, kuinka se tuntuukaan raskaalta! Jospa olisin saanut pitää häntä edes muutaman päivän! — Mutta juuri nyt, jolloin hänellä olisi ollut hyvä kohtelu!"

Mutta Kaspar löysi ne parantavat sanat, jotka viihdyttivät hänen kouristuksentapaisen tuskansa ja pyhittivät hänen surunsa. Hän otti ne omasta sydäimestään. "Katso, Leena", hän lausui hellästi, "paljoa raskaampaa olisi ollut, jos vanhus ei olisi tietänyt, kuinka hyvät aikeet meillä oli häneen nähden. Hän sai sen Jumalan sallimasta nähdä oikeaan aikaan, se oli hänen viimeinen kokemuksensa elämästä, viimeinen ilonsa, sitä tuntien hän erosi..."

Kun Burgerl oli sulkenut kuolinhuoneen oven, otti hän kaapista rukouskirjan ja etsi siitä rukouksia kuolleille.

"Mutta, Burgerl, aijotko todellakin jäädä tänne kuolleen luokse?" kysyi vanha Seferl ihmeissään.

"Kyllä minä jään."

Burgerl asettui kuolinvuoteen pääpuolelle ja vanha Seferl jalkapuolelle, ja he alkoivat yhdessä rukoilla. Tyttö luki rukoukset puoliääneen, ja vanha palvelija mutisi sana sanalta jäljestä muistin mukaan. Heidän äänensä, toinen kirkas ja hillitty, toinen syvä ja soinnuton, täytti pienen huoneen hyrinällä ja porinalla, joka voimakkaissa ja innokkaissa rukouksen paikoissa kohousi kuuluvammaksi, mutta muuten säilytti yksitoikkoisen nukuttavan tasaisuutensa.

Burgerl väsyi ensin ja antoi rukouskirjaa pitävän käden vaipua polvelle. Mutta hän virkistyi täydellisesti hiljaisuudesta ja katsahti ylös. Vanha Seferl, joka oli hetkisen yksin innokkaasti rukoillut, nukkui istuallaan. Burgerl ei häntä havauttanut.

Hän valvoi yksin kuolleen luona.

Kuollut makasi kuin syvässä unessa.

Burgerl koetti sormellaan hänen käsiään ... ne olivat kylmät ja jäykät.

Eilen vielä ilo ja suru vaikuttivat häneen, hän oli väsynyt ponnistuksista ja murheesta, rakkaus ilahdutti häntä kuin loistava joulukuusi lasta. Nyt hän ei tiedä maan murheista eikä riemuista! Maailman pahuus saisi turhaan tärisyttää sitä vuodetta, jolla hän lepää kädet ristissä vaipuneena rinnan päälle. Häntä se ei häiritsisi!

Burgerl sai luottamusta tähän hiljaiseen rauhan mieheen. Jos hän voisi lapselle puhua, hän ei sanoisi mitään pelottavaa, olivathan hänen kalpeat kasvonsa niin tynnet ja rauhalliset.

Pää nojautuneena tuolin selkänojalle ristiin laskettuihin käsivarsiin nuori tyttö katseli kauan vainajaa.

Hän kääntyi vasta kuullessaan askeleita portailta, jolloin Seferl säikähtäen heräsi unestaan. Sieltä saapui muutamia työmailta palanneita palvelijoita, jotka tahtoivat myöskin valvoa kuolleen luona. Useimmissa lauluissa oli harras uskonnollinen sävy, mutta oli sellaisiakin, joissa oli hyljätty Jumalan armopäätöksiin ja isäisiin lupauksiin turvautuminen ja sen sijaan järkyttävästi valitettiin ihmisen viheliäisyyttä ja kaiken maallisen elämän katoavaisuutta. Tavallaan on näissäkin lauluissa lohdutusta, sillä ajatellessamme kaiken välttämätöntä katoamista lientyvät yksityisen kuoleman herättämät tuskat. Nämä synkkämieliset laulut kaikuiivat vaihdellen hiljaisessa yössä.

Aamunkoitteessa tulla rytisivät rattaat pihamaahan. Heiner saapui lääkärin kanssa. Kun tämä vakavan isännän ja itkevän emännän seurassa astui kuolinhuoneeseen, hiipi Burgerl ulos.

Hän halusi raitista ilmaa.

Portaita alas mennessään hän polki voimakkaasti jaloillaan ja väänsi käsivarsiaan. Edellisenä päivänä, jolloin ensimmäinen peljästyksellinen viedä häneltä järjen, hän ei voinut liikuttaa kättä eikä jalkaa. Nyt hän luuli päässeensä vapaaksi sairaudestaan ja hänellä oli hurskas usko, että hän sai tämän palkinnon uskollisesta valvomisestaan kuolleen luona.

Hiljaa väristen kylmässä tuulissa, joka liekutteli kellastuneita lehtiä, hän astui syksyisen aamun raittiiseen ilmaan terveytensä saavuttaneena ja varsinaisen lapsuutensa menettäneenä!

XXIV.

Täyttä vuotta ei ollut kulunut, kun eräänä aamuna nousevan päivän säteet, jotka leikkivät Grasbodenin emännän huoneen akkunaruuuilla, muodostivat niille jyrkkäreunaisen auringon kuvan, sillä akkuna oli sisältä peitetty tiheällä verholla.

Koko talossa vallitsi tyyni hiljaisuus. Mutta kaksi rattaiden eteen valjastettua hevosta, joita kuskilaudalla istuva Heiner viihdytteli, pärskyi, hirahteli, polki ja kuopi maata alinomaa. Renki muistutti monenlaisilla huudahduksilla hevosia kärsimättömyydestä, mutta kumartui itsekin kohtuuttoman usein voidakseen puiden runkojen ja oksien välistä nähdä asuinrakennukseen. Eteisessä palvelusväki juoksi edestakaisin kuin muurahaisparvi pesässä. Usein hairahdutti joku pois joukosta ja kulki kiireesti puutarhan kautta pihamaalle, jolloin hän saattoi kohdata toisen karjakartanosta kiirehtivän kumppanin. He pysähtyivät silloin hetkiseksi ennenkuin jatkoivat matkaansa joko kääntyen äkkiä ympäri tahi juosten toistensa sivu. Mutta milloin vain joku heistä pysähtyi rattaiden luo jotakin sanoakseen, käänsi Heiner kasvonsa toisaalle. Hänellä ei näyttänyt olevan halua kuunnella eikä puhua.

Rengit sanoivat naispalvelijoille monta pilasanaa ja nämä taas usein hymyilivät keskenään. Mutta kaikki asettuivat taas pian juhlallisen vakaviksi aivan niinkuin sopikin, kun emännän vaikeat hetket olivat tulleet.

Nyt Heiner kurotti päätään, sillä hän näki isännän kiirehtivän puutarhan läpi.

"Aja nyt, Heiner!" huusi tämä. "Vie terveiset Halden isännälle, että kaikki on tapahtunut onnellisesti

ja meillä on nyt poika! Hän on niin vahva kuin karhu, sanon sinulle, paraikaa häntä kylvetetään ensimmäistä kertaa, ja hän kirkuu vimmatusti." Hän löi toista hevosta selkään. "Riennä, rusko virkku!"

Se oli erään laulun alku, jota lauletaan polvella ratsastavalle lapselle.

Heiner istui siinä ohjakset höllällä, ja näytti siltä kuin hän olisi isännältään kuullut vierasta kieltä. Mutta puutarhan läpi juoksi tyttö, jota täytyi katsoa. Hänen mustat kutrinsa valuivat luonnollisina kiharina niskaan, hänen valkoisista kasvoistaan helotti kaksi purppuran punaista poskipäätä ja hänen pyöreät käsivartensa ja sirot jalkansa liikkuvat vilkkaasti ja ketterästi. Sivumennen hän heitti ystävällisen silmäyksen Heineriin, mutta kääntyi sitten heti hänestä ylpeällä, pilkallisella tavalla, joka osotti että rattailia istuja on hänelle vieras ja sellaisena pysyy. Se oli Burgerl, joka oli viime näkemästä tullut melkein päätään pitemmäksi ja erittäin kauniiksi.

Grasbodenin isännän ajatukset olivat tietysti toisaalla eikä hän siis huomannut, mihin toinen oli kiintynyt. Hän löi leikillisesti isäntärenkiä reiteen.

Heiner kirkaisi ja nauroi. "Mitä odotat? Aja!" sanoi isäntä.

Rattaat vierivät pois.

Kylän läpi ajaessaan Heiner kiirehti hevosia, mutta hiljaisella metsätiellä ne saivat juosta hölkytellä verkkaan.

Kuinka kauniiksi Burgerl oli kehittyntykään! Lapsena hän piti paljon Heineristä, koska Heiner oli taitava töissään eikä muutenkaan älytön ... mutta nyt? Tyly hän ei juuri nytkään ollut. Ja nyt oli talossa poika, joka kerran perii Grasbodenin; Burgerl ei siis enää ollut upporikkaan suurtilallisen ainoa lapsi ja perijä; eikähän Heinerkään ollut huonojen vanhempien lapsi, vaikkakin toinen poika. Pienen maatilan hän helposti voisi hankkia itselleen, ja mikä siinä olisi eläessä? Hänen veljensä ja natonsa viettivät sellaisella kaikkein onnellisinta elämää! Ja odottaa hän kyllä voisi, vaikkapa seitsemän pitkää vuotta, sillä onhan hän nuori. Vanhassa testamentissa puhutaan sellaisesta odotuksesta ... tätä tyttöä hän odottaisi seitsemän kertaa seitsemän...

Hän alkoi laskea, mutta loppusumma hämmästytti häntä hiukkasen; sillä niin pitkää ikää ja sellaista patriarkaalista elämänvoimaa, joista vanhassa testamentissa puhutaan, hän ei uskaltanut toivoa itselleen.

Burgerl oli juossut kirkkotarhaan. Hän aukaisi ristikkoportin ja juoksi eräälle haudalle, jonka rautaristissä oli nimi "Joosef Reindorfer". Kummulla kasvoi kukkia niin tiheässä, että tuskin pääsivät huojumaan tuulessa.

Burgerl laskeutui polvilleen. "Kas siinä on sittenkin rikkaruohoja." Niitä pois nyhtäessään ja karsiessaan kukkaisvarsista kuivia lehtiä hän jutteli itsekseen:

"Tulin vain sanomaan sinulle, että meillä on nyt kotona pieni poika! Kaunis poika, sanovat ihmiset; minä en ymmärrä sitä. Hänen pitää vähän kasvaa, ennenkuin minä voin rakastaa häntä; mutta rakastanhan minä jo nytkin, sillä hän näyttää niin mieltävältä kuin hän rukoilisi. No, hänhän ei itse vielä kykene mihinkään. Hänen pitää saada nimekseen Joosef, niinkuin sinäkin sait, ja hänestä pitää tulla hyvä mies. Leena-äiti on hiukan heikko, mutta älä ole huolissasi, kyllä hän vahvistuu. Tämän tahdoin sinulle kertoa, muuta uutta en tiedä." Hän painoi molemmat kämmenensä hajasormin maata kohden. "Tiedäthän jo, että minä olen nyt aivan terve? Jumala olkoon kanssasi, iso-isä!"

Hän nousi. Erään haudan luona lähellä hautausmaan porttia hän pysähtyi ja luki siinä Isä-meidän. Sitten hän riensi kotiin.

Kun hän tuli perhehuoneeseen, sanoi Kaspar: "Missä olet ollut? Ei nyt saa juoksennella loitolla, pitää olla tarvittaessa käsillä."

"Pistäysin vain hautausmaalla iso-isälle kertomassa."

Magdaleena hymyili alakuloisesti.

"Vai niin." Grasbodenin isäntä nyökkäsi hyväksyvästi, mutta sitten hän puistalti arvelen päätään: "Ihmeellistä, mutta minusta ei tunnu ollenkaan mahdollottomalle kertoa hänelle asioitamme, vaikka hän onkin poissa; on kuin hän ei olisi elänyt eikä kuollut."

Epäselvästi, mutta sitä mahtavammin, — niinkuin aina sellaiset asiat, joita ei voida selittää, vaikuttavat kansan mieheen — järkytti hänen olentoaan ajatus elävien ja kuolleiden yhteenkuuluvaisuudesta.

Hän seisoi niin korkearyhtisenä, että pienikasvuisen kättilön, joka oli sillävälän kapaloitunut lapsen, täytyi kurkottamalla tarjota pikku olentoa isän käsivarsille.

Isä kantoi lapsen vuoteelle.

"Tässä hän on, pienokaisemme. Nyt on maailmassa yksi ihminen lisää."

"Ja hän on tullut kunniallista tietä", hymyili Leena. "Kaikille iloksi eikä kellekään suruksi."

Nuori äiti toivoi kaikesta sydämestään, että pojan elämäkin niin kuluisi. Mutta silloin hänen pitäisi olla melkein pyhimys, eikä äiti uskonut voivansa kasvattaa häntä siksi. Mutta jos hän kasvattaa pienen Joosefinsa, jota hän nyt ensi kerran piti sylissänsä, hyväksi ihmiseksi, kenties niin hyväksi kuin se Joosef, joka viimeisellä hetkellään oli hänen käsivarsillaan, silloin hän on suorittanut velkansa maailmalle, äitinä sovittanut oman äitinsä hairahduksen ja — sen myöntänette — pessyt pois vanhan häpeäpilkun!?

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HÄPEÄPILKKU ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by

the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.